UNITED STATES HOLOCAUST MEMORIAL MUSEUM

Ukrainian Museum-Archives of Cleveland
Displaced Persons Camp Periodicals Collection

Item in Public Domain or an Orphan Work:

The United States Holocaust Memorial Museum Library respects the copyright and intellectual property rights associated with the materials in its collection. According to the Library's knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work--or if you know who does--please contact the USHMM Library by phone at 202-479-9717, or by email at reference@ushmm.org.

Also available via libraria.ua.

БІБЛІОТЕКА УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНИКА

З б і р н и к І.

На чужині

Травень 1946.

На правах рукопису

УКРАЇНСЬКА ПРЕСОВО-ІНФОРМАЦІЙНА СЛУЖБА
/У.П.І.С./

З м і с т

		Стор.
1.	Від Редакції	3
2.	Проголошення	5
3.	Визвольна боротьба і Державний Центр	9
4.	Україна між двома світовими війнами	19
5.	Консолідація і державницька традиція	23
6.	В день Первозванного Апостола України	29
7.	Дух Базару	39
8.	Чому Уряд У Н Р	46
9.	Лист бувшого Вояка	49
10.	Відозва Уряду УНР в річницю Української Державности	52
11.	Нота Уряду УНР до ООН	55
12.	Український Національно-Державний Союз /Проект плятформи/	57
13.	Засади Атлянтійської Хартії	59
14.	Дванадцять пунктів Президента Трумана	59

-------oooooOOOOOoooooo-------

ВІД РЕДАКЦІЇ

Приступаючи до видавання збірників "Бібліотеки Українського Державника", Редакція ставить своїм завданням зберігати традиції Української Визвольно-Державної Боротьби, висвітлювати необхідність надання наскрізь державницького характеру українському визвольному рухові, виховувати маси в державницькому дусі та пропагувати ідею конечности якнайширшого обєднання навколо законного Державного Центру Української Народньої Республіки. Вважаючи, що в сучасних, невимовно тяжких для українського народу обставинах, кожний член Нації мусить бути жертвенним і свідомим своїх обовязків воляком-патріотом, Редакція закликатиме всіх українських громадян до повсякчасної поготівлі, до всебічної підтримки свого Уряду і до невтомної національної, громадсько-політичної і культурної роботи.

З уваги на дуже тяжкі технічні умови, Редакція згори дякує своїм однодумцям і прихильникам за всяку, хоч найменшу, моральну і матеріяльну допомогу, а саме: надсилання материялів до друку та порад або критичних завваг і скріплення технічних засобів і можливостей видавництва.

x
x x

ПРОЧИТАЙ
І ДРУГОМУ ПЕРЕДАЙ.

" Однині Українська Народня Республіка стає Самостійною, не від кого Незалежною, Вільною, Суверенною Державою Українського Народу".

/З четвертого Універсалу Української Центральної Ради, даного у Києві 22-го січня 1918 року.

" Українська Національна Рада, виконуючи право самовизначення Українського Народу, проголошує торжественно з'єднання з нинішним днем Західньо-Української Народньої Республіки з Українською Народньою Республікою в одну одноцільну Народню Республіку".

/З ухвали Української Національної Ради Галичини з дня 3-го січня 1919 р./

" Ми, представники Трудового Народу України, її робітництва і селянства, зібравшись у столичнім городі Києві і обговоривши найважніші потреби Українського трудящого люду, постановили в цей тяжкий час, коли на Україну зо всіх боків нападають вороги нашої волі, доручити і надалі... вести державну роботу Директорії, яка... заслужила своєю щирою революційною діяльністю повного довірря селянства і робітництва.
..... Конгрес Трудового Народу України, стоячи за самостійну Українську Народню Республіку, для рятування землі й волі закликає щирих синів землі Української стати крілко до зброї під стяги славного війська Директорії Української Народньої Республіки.

/З Універсалу Трудового Конгресу до Українського Народу, даного в Києві 28-го січня 1919 року/.

" ... памятати про неминучість відновлення боротьби під тими самими гаслами, що ними користувалися і ними одушевлялися жертви військових подій 1917-1920 р.р.
... Українські мечі перекуються на рала тільки тоді, коли гасло Незалежна Держава Українська перетвориться в дійсність...
... Біля гасла: Українська Народня Республіка - Українська Незалежна Держава об'єднаються всі справді активні сили нації в її боротьбі за незалежність".

/З заповіту Симона П е т л ю р и, написаного на день 22-го січня 1926 р./

" Уряд Української Народньої Республіки весь час бореться і буде боротися до кінця за відновлення Української Національної Держави на основах повної незалежности, народоправства та демократичного державного ладу.
.... Уряд Української Народньої Республіки, після звільнення України від ворога, складе перед Тобою, Суверенний Народе Український, всі повновласті, доручені йому першими парляментами України."

/З відозви Уряду УНР до Українського Народу з дня 26-го травня 1930 року/.

ПРОГОЛОШЕННЯ.

Ми, українські громадяне, активні учасники національно-державного відродження та оружної боротьби України 1917 - 1921 років, оцим своїм Проголошенням

ствердджуємо і освідчуємо:

I.

Організованою, свобідно висловленою волею Українського Народу через його законні представницько-законодавчі органи: 1.Центральну Українську Раду, 2.Всеукраїнський Трудовий Конгрес та 3.Українську Національну Раду З.С.У.Н.Р., після двохсотлітньої московської неволі, правоположними актами 22 січня 1918 і 1919 років відновлено було Суверенну і Незалежну, Соборну Українську Державність і встановлено Законний Уряд Української Народньої Республіки.

II.

Законний Уряд Український, організуючи внутрішній лад Держави, подбав одночасно і про міжнародне признання Української Держави, навязуючи дипльоматичні зносини з низкою Европейських та Заокеанських Держав.

III.

Українська Держава, її плякомірна розбудова та існування, від самого початку напіткала на запеклий та добре зорганізований спротив історичних ворогів Українського Народу. Ці вороги, з особливо москалі, підступними методами внутрішнього розкладу та зовнішнім оружним нападом, стреміли дощенту знищити нововідроджену Українську Державність і знову накинути Українському Народові кайдани неволі.

Рівнож Німеччина та Австро-Угорщина, впровадивши на Україну свої війська, зрадливо повелися, яко найлихіші насильники та грабіжники. В наслідок цього, всенародне повстання Українського Народу в осени 1918 року викинуло німців з українських земель.

По закінченні світової війни 1914-1918 років, до цієї, ворожої супроти України акції, на жаль, прилучилися рівнож і Держави Антанти, які цілий Український Народ безжалісно і несправедливо засудили на загибіль через розчетвертовання поміж його сусідів.

IУ.

Величня епопея чотирьохлітніх збройних змагань Армії УНР та цілого Українського Народу з його ворогами закінчилася була окупованням переважаючими ворожими силами всіх українських земель....

Однак, найважнішої своєї мети вороги не осягнули.

Волю Українського Народу до незалежного національного та державного життя не зломлено. Перед ворожою потугою ані Український Уряд, ані Українська Армія, ані вся українська людність не здалися на ласку інеласку ворогів,- не скапітулювали. Український Уряд та Українська Армія організовано, з боєм, зі зброєю в руках, відступили з Рідної Землі, аби й на чужині споживаючи гіркий хліб еміґрації, в інших формах, іншими методами продовжувати змагання до тої Святої Мети.

У.

Українські народні маси, дістравшися під владу ворогів-чужинців, на всіх розчетвертованих українських землях рівнодушні на хвилю не припинили одчайдушної боротьби в обороні свого святого права на життя, волю та державність.

Народні повстання проти насильницької влади окупантів не переставали вибухати на всіх кінцях України. Всі форми зовнішнього організованого життя використовувалися українськими народніми масами для зміцнення своїх сил та досягнень. Наука, школа, церква, кооперація, письменство, мистецтво, суспільні відносини, побут, мораль і т.д. і т.д. - все це було фронтом запеклого бою українського народу за свою майбутність....

Однак десятки літ чужинецької окупації - призвели до страшної фізичної та духовної руїни України, до неволі, тяжчої від колишньої Татарщини. Вороги України, а поміж ними на першому місці найбільший, найлютіщий ворог - Московщина, в її останній комуністично-большевицькій подобі постановили собі за головне та невідкличне завдання, остаточно знищити цілий Український Народ.

Розпучливо обороняючися всіми доступними собі способами від насилля підступних та безсердечних ворогів, Український Народ переніс безодню страждань, пролляв море крови і сліз та втратив дорогоцінне життя соток тисяч і міліонів найкращих своїх синів і дочок.

Нині кожна пядь Української Землі - це всенародня святість, бо пересякнена напосна вона чистою козацькою кровю страдників-борців за Україну....

УІ.

На чужині всією еміграцією та Українським Урядом, під проводом славної памяти СИМОНА ПЕТЛЮРИ, переведено було широко сплановану та зорганізовану працю безпосереднього пізнання скарбів европейської культури та засвоєння собі сили европейської цивілізації.

Широко розбудоване вільне українське шкільництво всіх типів, включно до Університету та Політехніки, Наукові Інститути, Товариства, Бібліотеки, Музеї, Видавництва книжок, Вільна Преса, та рівночасно з тим тисячі освічених українців, що здобули собі дипломи европейських вищих і спеціяльних шкіл, - ось те, на що українська еміграція з гордістю могла оглянутися, ось те, що вона здобула своїй залишеній, але не забутій, своїй, понад усе укоханій Батьківщині.

Українська еміграція з піднятим чолом могла стати перед своїм народом, віддаючи йому свій розум, серце і волю, повні незломної вірности Святій Справі,- Волі й Державності України.- Українська еміграція, помимо всіх ворожих зусиль, на своєму довгому і тяжкому шляху не змінила віх....

УІІ.

Так Український Уряд, як і всі політично-активні елементи української еміграції, постійно шукали доріг до співчинности Українського Народу з іншими народами світу.

Переведено було широко-охоплюючу пропаганду української справи серед европейських урядових та суспільних кол. Кожен український емігрант, на кожному місці свого перебування на чужині був правдивим послом-амбасадором України.

Нині вже весь світ, усі народи знають про існування України і, хочуть чи не хочуть, а мусять рахуватися з її державними домаганнями.

Однак, у політичній системі поверсальської Европи Український Уряд та еміграція надаремно старалися знайти і здобути якесь місце і для Державности України. Через довгі вуха до холодних мізків та камяних сердець володарів поверсальської Европи не могли дійти українські закли-

ни до справедливости, до людяности, до милосердя...

Аморальні, злочинні керівники системи Поверсальської Европи чутливі були лише на кличі власної шкурної безпеки та власної користи. За великими столами Ліги Народів відбувалися безсоромні торги життям, волею, працею і добром різних упокорених народів. З брудних лап катів-грабіжників, змочене українською кровю, слізьми і потом, добро переходило безпосередньо до бездонних вишень акул міжнародного капіталізму...

"Торгувати можна і з людоїдами...", - при такій засаді сторони мілійонів катованих українців заглушувано гучними віватами на честь таких "культурних" членів Ліги Народів, як комуністичний СССР, як фашистівська Італія, як націстська Німеччина... - Керівники Поверсальської Европи рішуче і остаточно відкинули від себе Єдиного, Правдивого Бога і Його єдиний, правдивий Закон,- вони безсоромно і безстрашно бенкетували на оргіях ганебного культу Золотого Тельця, а невидима рука вже виписувала над їх головами вогненні слова: "Мане, текел, фарес...

УШ.

У щойно минулих роках перед нашими очима пройшли безмежно-жахливі картини справедливого Гніву Божого...

Апокаліптичні Їздці, на смертоносних конях вздовж і вшир перетяли нашу плянету, всюди несючи неухильну смерть, кров і безмежні страждання.

Збожеволілі, зажерлі бестії у людській подобі доконали на людях жорстокостей і злочинів, яких досі, мабуть, не було і в уяві найзлобнішого Духа-Діявола...

У серці й у вогні згинули людські Содоми і Гомори. В порох розсипалися найміцніші людські твердині і зброї... Дикими пустелями стали колись квітучі, людні країни...

Особливо стратовано копитами страшних їздців, що вогняними вихорами переносилися з одного кінця в другий, нашу многостраждальну Україну. Десятки мілїонів українців згинуло від меча цих апокаліптичних потвор, потаврованих блюзнірчими знаками чи то зламаного хреста, чи то кривавої звізди...

Чи це вже все? Чи це вже кінець? Чи довершилася вже вповні міра Гніву? Ні, ні. Стократ ні.- Сучасність і майбутність, без сумніву, несе нам нові прояви Гніву Господнього. Мусимо це знати. Мусимо бути до цього готові. Бо людство не позбулося тяжких гріхів своїх,- причин Гніву Божого. Людство не покаялося. Ненависть, насильство і неволя не зникли.

Любов братня і справедливість не керують ще людством. Одні, що в гордині своїй понад Бога себе виносили, вже впали в упокорення, вже загинули... Але другі, такі ж самі, світ цілий хочуть пожаром обняти, хочуть ним керувати, над ним панувати. Хочуть Бога і Боже Право в світлі своїм безправям заступити...

------oooo------

..... Наша, понад усе укохана, прекрасна колись, а нині дощенту зруйнована, Україно. За які гріхи наші, чи предків наших, ти так тяжко покутуєш? Чи суджено тобі дощенту спопеліти від страшного Божого гніву? Чи ще зазнаєш безмірної ласки Всемилостивого Бога нашого? Будеш ще цвісти, процвітати?... Чи нам, мандрівникам у чужих порогів, гостям непрошеним, невітаним ніде, дозволить Господь ще вернутися в Краї дитинних наших літ, дозволить ще поглянути на тихі води, на ясні зорі, на мир хрещений, на Україну?.....

IX.

Сміливо дивимося у майбутність, щоби вона нам не принесла, добре, чи зле.

Віримо в Божу Правду нашої Справи, віримо в житьову силу Української Нації.

Віримо у повновартісність і гарт тіла і духа українського.

Віримо у творчість української культури та цивілізації.

Віримо, що спільними зусиллями всього карного лицарського козацтва українського здобуде Україна в народів вільних колі належне їй віддавна самостійне почесне місце. Дорогу до цього місця не здолають вже заступити жадні чужонецькі ворожі концепції...

Україна сама в собі є великою концепцією, сама в собі єсть остаточною вартістю і самоціллю...

Вже нікому і ніколи Україна не може бути ні слугою, ні сателітом; Вона може бути або вільним, вірним приятелем, або страшним ворогом...

Віримо, що по тисячолітніх змаганнях українського меча і плуга з дикунством східніх орд, невідклично мусить наступити світлосяйна ера Володарства України.

На всій необозримій просторіні золотих пшеничних степів Евразії наш предковічний ЗОЛОТИЙ ТРИЗУБ буде одним символом, одним мірилом людяної справедливости, козацької волі, громадського ладу і працевитого добробуту.....

X.

Відновлення на українських землях усіх форм Української Державности може відбутися лише при умові захования повної суверенности, самостійности й єдности Української Нації та повного пошанування до її культурно-національної та державно-політичної традиції.

Українська Нація не є аморфною, анархистичною масою, якою хотіли би бачити її вороги. Вона є суспільство чинне, організоване, посідаюче безперервну тяглість боротьби з ворогами, безперервну тяглість законно- покликаної Державної Влади.

Уряд Української Народньої Республіки, на чолі зі світлої памяти СИМОНОМ ПЕТЛЮРОЮ, хоча й змушений був, перед нарою десятків років тому назад, відійти з української території,- всеж не припинив, ні правного свого існування, ні своєї правної чинности. Він лишився й надалі правним Урядом України, як у свідомості Українського Народу, так і в очах чужинців. Рівнож мученицька смерть Симона Петлюри не припинила існування й чинности законного державно-політичного проводу України. Народня легенда й донині зберігає віру в несмертельність Петлюри, а фактичне продовження його чину перейняв, згідно основному Закону про наслідування влади Української Народньої Республіки, найближчий співробітник і останній Премієр-Міністр Петлюри - АНДРІЙ ЛІВИЦЬКИЙ.

Десятки минулих, невимовно тяжких літ, сильно прорідили вже ряди тих, що колись боролись за українську Справу під славним проводом Симона Петлюри... Ми, ще живі українці-петлюрівці, маємо почесний обовязок донести на Україну наші славні, окурені боєвим порохом, знамена. Нині обіч нас стоять плече в плече нові стотисячні кадри найкращих синів України зі всіх її земель: зі сходу зі заходу, з півночі й півдня, з матерньої України і з новосельчих-дочерніх Україн, Сірої та Зеленої.... Разом з ними мусимо боротися за наші Святі Гасла - Волі, Незалежности, Самостійности Великої Української Соборної Держави. Разом маємо обовязок і далі в карних рядах підпирати законний Уряд У.Н.Р. і допомогти йому донести його повновласті до стін нашого Золотоверхого Києва та передати до рук достойних наступників...

Боже, вволи нашу волю. Боже, нам допоможи...

Микола Лівицький.

ВИЗВОЛЬНА БОРОТЬБА І ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР.

Страшні події останніх літ, що нищівним, кривавим буревієм пронеслися по всіх закутках української Землі, не зломили відпорности українського народу, не зломили його непохитного прямування до здобуття собі належного місця, "в народів вольнім колі", до відновлення Самостійної Незалежної і Соборної Української Держави. Голоси зневіреня слабодухих земляків наших принишкли й розвіялися супроти одностайної й рішучої постави усіх відповідальних представників українського суспільства: Україна мусить бути, боротьба за визволення мусить продовжуватися при всяких обставинах, скрізь і завжди, усіма можливими методами і засобами - хоч би це мало коштувати нас ще сотки тисяч кривавих жертв, ще роки лоневірень, злиднів і страждань. І за всяку ціну мусимо здобути перемогу - мусимо, бо без цього українському народові загрожує фізичне винищення, українська нація просто перестане існувати, зникне з лиця землі.

Маємо проти себе безоглядного і потужного ворога, що своєю жорстокістю й брутальністю не знаходить собі подібних у всій світовій історії - хіба що з виключенням ганебного і варварського режиму німецьких нацистів. Здаємо собі справу, що ворог не зупиниться перед стосуванням найжахливіщого терору, масових депортацій населення з української території, голоду, тощо, а на міжнародньому форумі прикладе всіх зусиль, щоби не допустити до піддержки нашої справи з боку західньо-европейських й американських Демократій.

Проте з другого боку маємо всі дані для того, щоб уважати справу нашої визвольної боротьби за цілком реальну, з виглядами на певний і недалекий вже успіх. До такого твердження уповажнює нас передовсім постава українського народу, що продовжує боротьбу проти окупанта на рідних теренах, при чому в цій своїй боротьбі він не самотній, бо з ним не тільки його давні брати по спільній недолі - народи Кавказу, Туркестану, Прибалтіки і Білоруси - але й всі ті, які щойно тепер попали в обійми московських "визволителів". Становище московського центру теж далеко не блискуче: Там громадяться "палацові" інтриги, ворожнеча "партії миру" з "партією війни", суперечности поміж прихильниками інтернаціонального комунізму і тими, які вже цілком одверто й щиро стали на шлях повороту до старої імперіяльної Росії, врешті господарські і соціяльні, викликані війною, труднощі, а це все /хоч усі совєтські групи й об'єднує невмирущий і для всіх однаково зобовязуючий московський імперіялізм/ може привести до поважних комплікацій в самій московській верхівці. Врешті, в міжнародніх відносинах "гармонія" між союзниками видається більш, ніж сумнівною, а в основу цих відносин всежтаки поставлені засади Атлянтійської Хартії, декларації Президента Трумана і Статуту Орґанізації Об'єднаних Націй, - засади, які знаходяться в яскравій суперечності з московською політикою підбоїв і насильства і на які мають повну підставу покликатися українці, висуваючи свої слушні національно-державні жадання. Правда, ці засади існують покищо лише в області теорії, але не виключене, що може настане час, коли нахабне поводження Москви перейде всі межі і примусить великі демократичні держави подумати про те, що часом може вигідно і по-

трібно примінювати гарні і справедливі засади не тільки в теорії, але й в практиці...

Таким чином українське питання - внаслідок внутрішніх подій в Україні і в цілому СССР або внаслідок міжнародньої ситуації, чи одного й другого разом - може зненацька зявитися на порядку дня світової політики, а визвольна боротьба наша ввійде знову в активну й вирішальну стадію. Проте матимемо проти себе ще дуже сильного й небезпечного ворога. Отже, мусимо прикласти всіх зусиль, щоби у той час не пропустити цієї може останньої вже на довгі літа нагоди, щоби використати всі можливости для осягнення перемоги, щоби виявити більше зорганізованности, уміння й жертвенности, ніж це було дотепер. В майбутньому визвольному чині мусимо виступити справді одностайно й сконсолідовано, мусимо максимально змобілізувати власні сили Української Нації, без наявности яких ніякий успіх неможливий. І тому на чоло всіх завдань сучасного моменту висувається організація власних сил нації, що є можливе тільки при умові консолідації всіх життєздатних, позитивних і патріотичних українських елементів і подпорядкування нашої боротьби єдиному центрові. І цим єдиним центром може бути лише державний, умандатований волею демократично-правних представництв українського народу, традиційний і лєгальний український Державний Центр - законний Уряд Української Народньої Республіки. Тільки довкола традиційного Державного Центру УНР може успішно довершитися справа організації і консолідації потрібних нам власних сил української нації і тільки під керівництвом власне цього центру може успішно завершитися наша визвольна боротьба. Бо тільки при умові очолювання державним центром, український визвольний рух, опріч необхідних моментів революційности, носитиме лєгально-державницький характер, матиме виразно сформульовані і правно узасаднені постуляти перед міжнародними чинниками та посідатиме потрібний авторитет, щоб звести всі політичні українські угруповання до купи і, найголовніще, повести за собою широкі маси, весь український народ. Ніякі обєднання громадсько-політичні, а так само ніякі новотворені органи з ніби державно-урядовими компетенціями, але без традицій і правно-лєгального характеру, не в стані замінити собою ролі і значіння законного Державного Центру. Саме вже навіть існування такого центру створює величезні плюси для нашої справи так на внутрішньому українському фронті серед власного народу, як і для поставлення української проблеми перед міродайними міжнародніми чинниками, більше того - воно являє собою необхідну, а може й єдину передумову успішности українського визвольного руху.

За час понад двохсотлітнього перебування під пануванням чужих і ворожих державних організмів - в межах російської та австро-угорської імперій - українська нація поволі втратила характер нації д е р ж а в н о ї і зійшла на рівень несвідомої етнічної маси. Українська проблема перестала існувати в рамках міжнародньої політики, а чужинці забули навіть про саме існування українського народу, як окремішної національної одиниці. Рух українського відродження, вкінці 18-го і через ціле 19 століття, мав якщо не виключно, то здебільшого характер лише культурницький, етнографічний, або в найліпшому разі автономістичний. Ідеали національно-державні, традиції власної самостійної держави перестали грати провідну ролю в українському суспільстві і були незнаними і незрозумілими для широких чарових мас. Проте ці ідеали, властиві кожному справді великому народові, підсвідомо жевріли в серцях українців і - через графа Капніста, через козацький рух початку 19-го століття, через Шевченка і Кирило-Методієвське Брацтво, через Громадівство, Революційну Українську Партію, Товариство Українських Поступовців і Українські соціялістичні партії в початках 20-го

століття - їх донесено до Української Революції 1917 року, коли самостійницько-державницькі стремління українського народу, викликаючи здивовання і переляк у ворогів, стихійно вибухли назовні і привели до державних актів 22-го січня 1918 і 1919 років: проголошення незалежности Української Народньої Республіки та Соборности українських земель. Український рух вийшов тим самим з рамок культурницьких, просвітянських, громадських чи партійних організацій і став рухом передовсім державницьким. Українську проблему поставлено в площину міждержавних світових відносин, а ідеали власної Незалежної Державности почали нурнувати серед мас українського народу, притягаючи собі все більше прихильників і відданих борців. Українська Нація стала знову нацією державною. І яскравим зовнішнім символом цього просто неоцінимого по своїй колосальній вартості здобутку - після двохсотлітнього підневільного і бездержавного існування - як незаперечне підкреслення державницьких стремлінь і державницького характеру Української Нації був тоді і є ще дотепер законний український Уряд, Уряд УНР, що очолив собою український державницький рух. Відмовитися від цього здобутку, відкинути вже існуючий і покликаний волею народу Державний Центр - це значилоби піти назад на історичному шляху українського народу, вернутися на манівці 19-го століття, з його тільки культурницькими, громадськими, чи соціяльними кличами. Колиб наш визвольний рух був очолений тільки громадсько-політичними чи партійними організаціями або їх об'єднаннями, то це - принаймні теоретично - припускає можливість якихось пересправ, порозумінь і компромісів з чужинецькими державними організмами. Нам же мусить передовсім ходити про те, щоб вкорінити раз на все у свідомість українських мас і підкреслювати на кожному кроці перед чужинцями, що Україна не задоволиться в жадному разі якимось культурними чи політично-соціяльними уступками /при цьому не забуваймо, що ворог, коли знаходиться в скрутному становищі завжди йде на уступки для обдурення і заспокоєння поневолених мас, щоби потім загнати їх у ще гірше ярмо/, що український народ не піде на якусь автономію, федерацію чи будьяке обмеження своєї національно-державної свободи. Наша визвольна боротьба мусить носити яскраво-державницький характер, а Українська Нація за всяку ціну не повинна втратити здобутий нею наново характер нації державної. І цього всього ми досягнемо власне при умові очолювання нашого руху законним Державним Центром, легальним українським Урядом, бо сам цей факт згори відкидає, як в очах українських народніх мас, так і в очах міжнародніх чинників, всяку можливість будь якого обмеження незалежности й суверенности України на користь тої чи іншої чужинецької держави.

Треба ствердити, що може найбільше оцінили значіння і ролю Державного Центру УНР, а тим самим і його небезпечність для себе, наші вороги -московські большевики. Це зрозуміло. Українська Революція 1917 р., покликавши до життя найвищі органи народнього представництва - Українську Центральну Раду, а згодом Трудовий Конгрес - висунула й провела в життя цілий ряд українських революційно-національних постулятів під загальним гаслом "Земля і воля". Отже, Українська Революція передала землю без викупу в руки українського трудового селянства; установила рівенство всіх українських громадян; дала свободу слова, друку, зборів і релігійних переконань; покладала підвалини справдешньої демократії, основаної на управлінні державою Українським Всенародньою волею відповідальними представниками; висуваючи гасло загальної освіти, створила українське шкільництво; покликала до життя цілий ряд українських наукових, культурних і мистецьких установ; для розвязання проблеми промислового робітництва, поклала підвалини справедливого соціяльного законодавства; для забезпечення рівномірного й доцільного розподілу продуктів праці, створила могутню українську кооперацію; для оборони нації і для фізичного розвитку громадян, опріч регулярної армії, покликала до життя Вільне Козацтво й інші подібні органі-

зації; для задоволення духовних потреб ~~українців, відновила стару,~~ традиційну й авторитетну українську Автокефальну Православну Церкву замість казьонного ~~московсько-царського~~ православія. Для загвантовання ж усіх цих здобутків Української Революції, як завершення й цілість проголошено й створено незалежну українську державу - Українську Народню Республіку - на чолі якої поставлено її законний Уряд. Та в той час, як в Україні створювалися і закріплювалися здобутки Української Революції, в Московщині відбувалася своя, большевицька Жовтнева революція, яка відразу виявила претензії поширити свої впливи на всю територію бувшої царської імперії. Ця Жовтнева московсько-большевицька революція зявилася в Україні, як контрреволюція - з метою знищення здобутків Української Революції і приборкання українців у нелекше за царське ярмо. Речники Жовтневої Революції - московські большевики - на початку відкидали усі культурно-соціяльні і національно-політичні вимоги українського народу, протиставляючи їм свої демагогічні гасла, які могли бути зведені до одного речення:"граб награбленe". Однак війна України проти большевицької Москви і загальний спротив українського народу змушують московських большевиків іти на значні уступки. Щоб приспати увагу українського суспільства й обдурити народні маси, московські большевики кидають гасло "самовизначення аж до відокремлення", створюють в Україні свою експозитуру у формі уряду т.зв. Української Соціялістичної Радянської Республіки, дають полекші в області господарсько-соціяльній і національній у формі відомого НЕПа й українізації. До чого все це довело - відомо: українських селян, замість обіцяної землі, загнано до колгоспної панщини, робітників зроблено новітніми невільниками советських фабрик і заводів, українську культуру помосковлено, комісарів УССР зведено до ролі колишніх царських губернаторів і поліцмейстрів, а мільони українців згинули від червоного терору. Проте московські большевики мусіли таки йти на уступки і лише поволі й обережно приступили до нищення здобутків Української Революції. Лише в 1923 році зліквідовано нібито самостійну УСРР і втілено її до СССР, лише в 1929 році розпочався генеральний наступ на українські культурні установи, українську інтеліґенцію, селянство й робітництво. І це пояснюється власне тим фактом, що над московськими большевиками, мов той Дамоклів меч, висіла боротьба, очолювана Урядом УНР. Існування справжнього Українського Уряду, на який зверталися очі українського народу, примушувало московських большевиків рахуватися з українськими домаганнями. Насамперед відограла тут ролю боротьба Уряду УНР власною реґулярною Армією і на українській території аж до року 1921, далі праця цього уряду в обороні українських державних інтересів на еміґрації аж по сьогоднішній день і той спротив, що його ставив український народ в умовах ворожої окупації під гаслами й ідейним проводом Уряду УНР. Страх перед впливами українського Уряду на народні українські маси недвозначно зраджують самі большевики, коли так вперто й завзято нищать "петлюрівщину" х стараються зганьбити й оплюгавити Державний Центр. За кордоном вони всякими засобами намагаються розкласти українську політичну еміґрацію і роблять невдалу спробу ліквідації Уряду УНР, підступно забиваючи у 1926 році його Голову і Вождя визвольно-державницького українського руху, Головного Отамана Симона Петлюру. В Україні власне за звязки - хай хоч ідейні - з Державним Центром УНР нищилися українські культурні установи, Автокефальна Церква й кооперація, викривалися й розстрілювалися члени революційно-конспіративних організацій /Спілка Визволення України та ін./, ліквідувалися націоналістична опозиція й ухили в ІП/б/У й Комсомолі України.

Якщо приблизно до 1930 року український народ зумів утримати, а навіть і довести до буйного розквіту деякі здобутки Української Революції,

придбані ще за часу повставання незалежної української держави - Української Народньої Республіки - то це не тому, що, як може декому видасться, в умовах існування УСРР були сприятливі для цього обставини та що, таким чином, УСРР можна уважати за своєрідну форму української державности, але тому, що московські большевики були тоді ще заслабі, а українська стихія виявляла саме тоді велику динамічну силу. В той час український народ провадив невпинну - і до 1930 року успішну - боротьбу за збереження здобутків Української Революції, а навіть за відновлення найголовнішого з них, самостійної Української Народньої Республіки,- боротьбу проти окупаційної московсько-большевицької влади, що виступала на зовні під фірмою наскрізь фіктивної Української Соціялістичної Радянської Республіки. В цій боротьбі беруть участь й українські комуністи типу Хвильового, які, визнаючи помилковість свого альянсу з московськими большевиками, покидали шлях Жовтневої Революції /себто контрреволюції для України/ і переходили на шлях Української Революції, себто на шлях, що їм ішов Уряд УНР. І в цій своїй боротьбі український народ діставав заохоти і стимулу та арґументів для доведення слушности своїх домагань у тому факті, що десь - хай і на чужині - існує і невпинно діє законний, справжній український Уряд, як живий символ погвалтованої і силою ворожої переваги тільки часово подоланої Української Державности, цього найбільшого здобутку Української Революції.

Поборюючи український визвольний рух, московські большевики зміняли свою тактику. Коли приблизно до року 1935 вони самі постійно підкреслювали ідейний звязок українських революційних організацій з Урядом УНР, то згодом вони намагаються надати українському рухові характер бандитського, шкідницького, агентурного або фашистівського, бажаючи тим принизити його і зменшити його значіння. В останньому часі в московсько-большевицькій пропаганді помічається тенденція звести український рух до ролі руху незадоволених тими чи іншими соціяльно-політичними відносинами в УССР, до ролі о п о з и ц і ї. В такому поставленні питання були би безумовно зацікавлені московські большевики, бо опозиція не відкидає беззаперечно й рішуче даного порядку річей, а хоче тільки змін політичного режиму, поліпшення в тій чи іншій ділянці державного життя. Якби український визвольний рух зійшов на ролю опозиції до уряду УСРР, то це значило би, що українці визнавали би цей "уряд" за свій, а УСРР за справжню українську державу і хотіли би лише деяких соціяльно-політичних чи устроєвих змін в цій державі. Отже, в такому поставленні питання криється безумовно велика небезпека для української справи, бо в такому разі, як би "уряд" УСРР на чолі з московським сатрапом Хрущовим приняв вимоги української "опозиції" і пішов на уступки /а ми знаємо, що большевикам не первина дурити "хахлів" всякими самовизначеннями, українізаціями і Непами/, то українцям нічого не залишалося би, як задоволитися "реформами" і піти на примирення з ворогом.

Отже, ми мусимо ясно й непохитно ствердити, що український визвольний рух, це не опозиція, бо він не тільки не погоджується з тою чи іншою лінією "уряду" УСРР, але рішуче відкидає цей уряд, як неукраїнський, як експозитуру ворожої влади большевицької Москви, як знаряддя чужинецької окупації, що може йти на "уступки" й давати принадні обіцянки, але в результаті запроваджує український народ в безпросвітне ярмо ворога-чужинця; відкидає також накинуту нам силою фікцію ніби української державности у формі УСРР, якої ніколи жодним вільним демократичним голосуванням не визнав український народ.

Те саме треба сказати про сучасну українську еміграцію. Большевикам ходить про те, щоб надати їй характеру, якщо не фашистівської

/чого їм ніяк не довести/, то принаймні, так би мовити, соціяльно-устроєвої. Отже нашим завданням є довести, що сучасна українська еміграція є політично-державною еміграцією, як наслідок перебування України під окупацією чужинецької держави, як наслідок передовсім національно-державних, а не лише соціяльних, релігійних, тощо переслідувань, подібно до еміграцій прибалтійських країн, Кавказу, Польщі і т.д. Це має для нас величезне значіння на міжнародньому форумі і лише це може оправдати факт покинення рідного краю такою великою масою людей. Тяжко припустити, щоб сотки тисяч українців покинули батьківщину, якби Україна була дійсно вільною державою, і якби управляв нею справді український уряд.

Отже, власне сам тільки факт існування законного й справжнього українського уряду й очолювання ним нашої визвольної боротьби дає потрібне нам ствердження державницького, а не опозиційного, характеру визвольного руху, ствердження політично-державного, а не соціяльно-устроєвого, характеру української еміграції і яскраво підкреслює, що українці ні при яких обставинах не підуть на примирення і на компроміси з ворогом. Бо тільки законний Уряд УНР можна протиставити незаконному, узурпаторському, накинутому ворожою чужинецькою силою, як свою експозитуру, "урядові" УСРР і тільки одино проголошену волею демократичних всенародніх українських представництв легальну Українську Державу у формі Української Народньої Республіки можна протиставити фіктивній, встановленій диктатом чужої держави - большевицької Москви - т.зв. Українській Соціялістичній Радянській Республіці.

Московські большевики напевно краще за всіх розуміють вигідність української позиції, яка походить з факту існування законного українського Уряду. Можна без перебільшення твердити, що саме цей факт примушує большевиків затримувати й досі фікцію УСРР та стримує їх від остаточного знищення принаймні мовних ознак окремішної української культури й решток українського територіяльного самоуправління. Більше того, налякані труднощами останньої війни і переконавшись у виразних антимосковських настроях українського населення, московські большевики йдуть навіть на позірне поширення прав радянської України: створення "українських" комісаріятів закордонних і військових справ та введення УСРР до Організації Обєднаних Націй. Мануїльський являється не більше не меньше, як представником мало не самостійної "української держави". Таким чином, Москва намагається довести, що УСРР являє собою правну форму української державности, а її "уряд" є справжнім українським урядом і виразником волі українського народу, заперечуючи одночасно за Урядом УНР право репрезентувати Україну і виставляючи його, як самозванний, безправний, контрреволюційний, фашистівський і т.д. і т.д. Але коли большевики, або співзвучні з ними і ворожі українській справі чужинці, не визнають законности Уряду УНР, то в інтересах українців є всіма силами боронити свій, справжній український Уряд. І тому щонайменше дивними видаються голоси тих українців, які в унісон з ворогами України заперечують правно-легальний титул Державного Центру УНР або не добачають в ньому першорядного значіння для справи українського визволення. Дехто дає навіть "наукове" обґрунтовання своїм твердженням: мовляв, держава складається з території, народу і влади /уряду/, а тому Українська Народня Республіка не існує, бо уряд її 25 літ перебуває на еміграції без території і народу. Отже, так не є - навіть покликаючись на "наукові" арґументи. П р а в н о держава не перестає існувати з хвилею насильницької окупації її території і поневолення її

народу - в кожному разі не перестає існувати до того часу, доки її законний уряд не припиняє боротьби за звільнення її території від окупації та її народу від поневолення і доки цей народ з накинутою йому силою владою не погодився і добровільно висловленою своєю волею її не санкціонував. Отже, коли насильницьку і безправну ліквідацію Української Народньої Республіки "визнала" большевицька Москва, коли її визнали чужоземні держави, що вступили в дипльоматичні зносини з СССР, то її ніколи не повинні визнати ми, українці, бо інакше ми добровільно пішли б в Каноссу московського імперіялізму і погодилися б з фактом чужинецького панування в Україні. Навпаки, ми мусимо добитися того, щоб наші слушні і легальні домагання визнали чужоземні держави, щоб їх "визнав" і сам окупант, коли буде змушений залишити межі нашої батьківщини.

Ціла наша боротьба мусить бути скерована в напрямку привернення того державно-правного стану, що існував перед остаточною окупацією України московськими большевиками в роках 1920-21. Отже, мусимо боротися за в і д н о в л е н н я серед власного народу і на власній, звільненій від окупації, території незалежної української держави, Української Народньої Республіки /правно і дотепер існуючої/, а не за створення чогось нового, незнаного і правно ніколи ще не узасадненого, неуознаного, так серед власного народу, як і на міжнародньому форумі. Це ж можливе тільки при наявности законного українського Уряду - незалежно від того, чи він перебуває на чужині, чи на власній території.

Історія багата в приклади перебування на чужині урядів, країни яких були часово окуповані. Підчас двох останніх світових війн ніхто не заперечував правного титулу і першорядного значіння для боротьби за визволення урядам Бельгії, Сербії /чи Югославії/, Норвегії і т.д. Своїм перебуванням на чужині і очолюванням боротьби за звільнення своїх країн, ці уряди урочисто стверджували, що території їх держав окуповано безправно і що цим фактом ці держави існувати не перестали, що їх народи не погодилися з чужинецькою окупацією, що боротьба провадиться за привернення попереднього правного стану, за в і д н о в л е н н я їхньої часово поґвалтованої державности. Чому ж би українці мали самі відмовитися від того, що мали всі інші народи, які знаходилися в однаковому з нами становищі?

Плюси, що їх дає існування законного уряду, особливо яскраво проявляються при ставленні української проблеми на міжнародньому форумі. Сьогодня Уряд УНР, а тим самим і справжня Незалежна Українська Держава, не є визнаний жодною чужоземною державою. Однак цей Уряд мав свого часу визнання багатьох держав де факто і де юре, приймав участь в міжнародньому житті й укладав численні акти міждержавного значіння та підписував договори з чужинцями. В архивах міністерств закордонних справ держав усього світу, а також бувшої Ліги Націй, лежать сотки нот, меморіялів, протестів і петицій, що їх подавав Уряд УНР, як за свого перебування на рідній території, так і на чужині. Ці документи присипані тепер архівним порохом забуття, але їх читали, про них памятають і вони можуть бути кожної хвилі видобуті на денне світло. Отже, Українська Народня Республіка і її Уряд не є чимсь новим на міжнародньому форумі. Про них добре знають і памятають світові політики. Вони добре знають і розуміють, хоч голосно про це не говорять, що визнання з боку чужоземних держав факту загарбання урядом СССР території Української Народньої Республіки не базується на нормах міжнародного права, а тимбільше не виходить з засад т.зв. міжнародньої справедливости, але відноситься до політики "доконаних фактів", від якої нераз урочисто відхрещувалися представники демократій. Отже, вони знають також, що Уряд УНР на підставі

норм міжнародного права, а так само на підставі Атлантійської Хартії, Пунктів Президента Трумана та Статуту Організації Обєднаних Націй, буде мати цілковиту слушність, коли зажадає в і д н о в л е н н я потвалтованого Москвою державно-правного стану українського народу, себто відновлення Української Народньої Республіки. Але право поставити таке жадання має безумовно тільки законний український Уряд а не який би то не було громадсько-політичний український центр. Бо такий центр, існуючи сам по собі, а не побіч легального уряду, міг би виступати тільки з жаданнями створення в Україні якогось нового стану, що не має за собою в минулому державно-правних актів, якими проголошено Українську Народню Республіку й покликано до життя її законний Уряд.

Сьогодня Україна засідає в Організації Обєднаних Націй: Цей факт є позитивний для нас, бо ним держави світу визнали, бодай теоретично, право України на незалежне державне існування. Ходить однак про те, що Україну мусить репрезентувати не представник фіктивного уряду УСРР, п.Мануїльський, а справжні репрезентанти українського народу. Отже, протиставити цьому фіктивному урядові можна тільки законний уряд, але ні в якому разі громадсько-політичний центр. Коли б українці, які не погоджуються з політикою уряду УСРР, заявили, що вони не мають свого справжнього, законного українського уряду, то цим самим вони признали би себе о п о з и ц і є ю до п.Мануїльського, фактично визнали би його "уряд", себто експозитуру московської влади в Україні,і втратили би всю вигідність наших позицій, яка випливає з державницького, обумовленого існуванням Державного Центру, характеру нашої визвольної боротьби. Правда, під цю хвилю не можна припустити, щоб той чи інший виступ Уряду УНР на міжнародньому форумі мав безпосередній і вирішальний успіх. Однак ситуація може змінитися, і було би недростимим злочином, якби українці, зліквідувавши свій Державний Центр, не мали на слушну годину відповідного органу, який єдино має всі підстави для поставлення української проблеми перед міжнароднім форумом.

Цікаво, що прихильні українській справі чужинці чудово розуміють величезну вагу існування законного українського Уряду. В своїх виступах у міжнародній пресі вони нераз покликалися на цей Уряд, як на справжнього репрезентанта українського народу, підкреслюючи велику заслугу українців перед історією і своїм народом за збереження Державного Центру. Недавно одна українська газета в Америці помістила статтю прихильного нам американця, який заявляє, що українці мусіли би мати свій уряд, який репрезентував би державницькі стремління українського народу. На його думку, це дуже шкода, що українці не мають такого уряду. Але шкода полягає передовсім в тому, що не знайшлося українців, які пояснили б цьому американцеві, що законний український Уряд існує і буде існувати.

Той факт, що ми, при наявности Державного Центру, можемо домагатися відновлення незалежної української держави, а не створення чогось нового, має ще більші плюси на внутрішньому, так би мовити, українському фронті. Це, м.ін., чудово розуміли члени революційних українських організацій /в першу чергу Спілки Визволення України/, які виразно ставили своїм завданням власне в і д н о в л е н н я Української Народньої Республіки. По-перше, таке поставлення питання ставить в дуже скрутне положення совєтську пропаганду, вибиваючи з її рук арґументи про шкідництво, контрреволюцію, аґентурність, фашизм і т.д. По-друге, це відразу виясняє справу і потягає за собою народні маси: відновлення Української Народньої Республіки - це значить відновлення здобутків Української Революції, що їх знищили московсь-

кі большевики руками "уряду" УСРР і за якими тужать власне маси українського селянства, робітництва і інтеліґенції.

Українські народні маси відчувають якусь інстинктовну тугу за всенаціональними авторитетами, за обєднанням, за консолідацією. Вони хотіли би бачити на чолі українського визвольного руху справді авторитетне тіло, яке своїм значінням і правно-політичним та ієрархічним становищем не уступало би відповідним органам, що ними послуговується ворог. Коли з ворожого боку виступає уряд УСРР, то для широких народніх мас тільки теж уряд - але законний і справді український - може успішно йому протиставитися. Іншими словами, щоб провадити успішно боротьбу проти московської окупаційної влади, репрезентованої і керованої московсько-большевицьким державним урядом і його експозитурою - теж "урядом" УСРР - треба, щоб власні сили також були очолювані, проваджені і репрезентовані державно-правною організацією на чолі зі своїм урядом. Характеристично, що українські народні маси за весь час совєтського режиму, може якось підсвідомо і інстинктовно, чекали на прихід власне українського уряду, бо тільки урядові признавалося право і здатність керувати життям нації, сподіваючися під нього розвязання усіх важливих національно-політичних і господарсько-соціяльних питань.

Ніяка політична партія, а так само ніякий громадсько-політичний чи міжпартійний центр, не в стані замінити собою уряду, бо якими популярними і всеохоплюючими не були би справді партії чи їх обєднання, вони ніколи не мали би тої авторитетности, правних підстав, аргументу законности і державницьких традицій, які може мати тільки законний Уряд. Це не значить, що політичні партії і групи, або міжпартійні чи громадсько-політичні обєднання є непотрібні або шкідливі. Зовсім ні. Їх роля в громадсько-політичному житті нації та у визвольній боротьбі - дуже важлива, потрібна й корисна, і їхній розвиток можна тільки вітати. Однак всі вони мусять стреміти до погодження між собою, до гармонійної співпраці, до всенаціональної консолідації, потрібної для успіху нашої визвольної боротьби. А ця всенаціональна консолідація, загальне обєднання політичних груп і партій, а разом з тим і притягнення якнайширших народніх мас до справи боротьби за визволення - можливі тільки довкола і під проводом законного українського Уряду.

Те, що в даних обставинах український уряд не може перебувати і діяти на власній території, нічого по суті не міняє. Він діє так само, як донедавна ще діяли в Лондоні уряди Югославії, Чехословаччини, Бельгії, Голяндії, Норвегії, Греції і як до цього часу ще діє уряд польський. Той факт, що десь, хай і на чужині, діє, репрезентує українську справу, обороняє її інтереси перед світом і видає інструкції для краю законний український Уряд, надає більшої ваги, більшого значіння нашому визвольному рухові в очах українських народніх мас і одночасно підбадьорює і підтримує їх. Особливе ж значіння має факт існування державного центру для тих чинних борців, для тих безіменних українських героїв, що в рядах Української Повстанчої Армії /УПА/ й інших повстанських формацій, проливають свою кров і віддають своє життя за святу справу визволення України. За часів ганебної памяти недавньої німецько-гітлерівської окупації повстанці польські, бельгійські, французькі, чеські, югославянські діяли в імени і з наказу своїх, перебуваючих на чужині урядів, що давало їм силу і снагу переносити всі труднощі революційно-повстанської боротьби. Так само для українських повстанців величезної ваги набирає свідомість того, що вони не бунтарі, не якісь там інсурґенти, не борці за неокреслену

і неясну мету, але вояки Української Держави, отчайдушну і геройську боротьбу яких репрезентує перед українським народом і перед цілим світом авторитетний, всеукраїнський центр - законний український Уряд.

Повторюємо ще раз, існування Державного Центру, справжнього українського Уряду, й очолювання ним нашої визвольної боротьби дає нам незаперечні плюси. Вони настільки очевидні, що здається ніхто з українців їх сьогодня вже не ставить у сумнів. Всі розуміють, що уряд нам конче необхідний. Але, чи за такий уряд мають усі визнати власне Уряд Української Народньої Республіки? Дехто твердить, що Уряд УНР, через 25-літнє перебування на чужині, не може вже уважатися за справжній український уряд, а тому треба створити якийсь інший, більш, так би мовити, актуальний український уряд. Не є, зрештою, таємницею, що деякі українські політичні угруповання намагаються надати собі характер урядових центрів. В такому разі ми малиб кілька українських "урядів", що привело би тільки до хаосу і звело би на манівці справу нашої визвольної боротьби. Отже український уряд повинен бути тільки один і ним може бути лише легальний Уряд Української Народньої Республіки.

В історичній перспективі, чи уряд якоїсь країни перебуває на чужині 5 /як уряди бельгійський, голяндський і інші/, чи 25 літ - це не грає ніякої ролі. - Факт той, що за 25 літ перебування Уряду УНР на чужині, на українській території в умовах леґально висловленої всенародньої волі не повстав жодний інший український уряд - і це має рішальне значіння. Коли ж би ходило про якийсь еміграційний новотвір, то чи він мавби хоч невеличку частину тої законности, уманд атованости і традиційности, а тим самим й авторитетности і внутрі і назовні, що їх посідає Уряд УНР? Який інший уряд міг би виказатися всім тим, що має за собою традиційний і леґальний Державний Центр УНР? Отже - повторюємо - наш Державний Центр має мандати всенародніх українських представництв - парляментів з років 1918 і 1919. Під прапорами і проводом Уряду УНР три роки велася війна реґулярною армією і проти Москви червоної большевиків, і проти Москви білої Денікіна, і проти поляків, і проти німців; під цими ж боєвими прапорами відбулися обидва славні Зимові Походи українського війська, з ними ж звязані Крути, Базар, 1-го листопада, і за відновлення цих самих прапорів провадив революційну боротьбу український народ під 20-літньою московською окупацією. Тільки Уряд УНР утримував довгі роки зносини з чужими державами і був визнаний багатьма з них, мав закордоном свої посольства й приймав участь в укладанні численних міжнародніх актів в імені України і її народу. І врешті, тільки Уряд УНР провадив протягом 20 літ невпинну діяльність на чужині, репрезентуючи український народ перед світом, підготовляючи поновлення активної визвольної боротьби і не перериваючи звязків з Батьківщиною; він створив численні організації і установи закордоном, і тільки за роки останньої війни, будучи конфінсований і переслідуваний гітлерівською Німеччиною, мусів зійти на стан цілковито нелеґального і конспіративного існування. З Урядом УНР нерозривно звязані імена найбільших українців останньої доби, без праці і провідної ролі яких ніяке українське відродження не булоб можливим. Вистарчить назвати декілька лише з них найголовніших, що вже від нас відійшли: Петлюра, Грушевський, Єфремов, Чехівський, Петрушевич, Кость Левицький, Степан Смаль-Стоцький, Євген Чикаленко, Прокопович, ген. Сальський, полк. Коновалець, Лотоцький, О. Олесь, Микола Садовський, Кошиць, Мацієвич, Саліковський, Холодний, Іван і Юрій Липа, Корчинський,

Білинський, ген.Тарнавський, ген.Безручко, ген.Юнаків, ген.Зміенко, ген.Куш, ген:Юрко Тютюнник, ген.Мишківський, ген.Микола Удовиченко, полк.В.Тютюнник, Микита Шаповал, Антонович, Одрина, Ковальський, Матюшенко, Василько, Чижевський, Тишкевич, Шелухин, Матушевський і т.д. і т.д. Хай дехто з названих осіб і відійшов згодом від Державного Центру УНР, або навіть зійшов на політичні манівці, але всі вони приймали участь в творенні Української Народньої Республіки та в покликанні до життя її Уряду, вклавши свою працю, енергію і знання в загальне діло національно-державного відродження України.

Коли мова йде про сьогоднішній Уряд УНР, то зовсім не ходить про його персональний склад. Конституція Української Народньої Республіки уможливлює кожночасний відхід як членів Уряду, так і Президента УНР. Ніхто з них не чиплається за "становища" і буде задоволений, коли на їх місця знайдуться достойніші і здібніші люди. Власне вразі зреалізовання всенаціонального обєднання довкола Уряду УНР, можна булоби покликати найбільш авторитетних осіб до складу Уряду, а також, на жадання обєднаного українського громадянства, могла би відбутися зміна на пості Президента. Але ходить насамперед про ідею, про засаду, про конечну потребу існування Державного Центру. Ходить про те, щоб нарешті всі українці зрозуміли, що законний український Уряд, Уряд УНР - це неоцінимий просто і необхідний для провадження боротьби за визволення Батьківщини і відновлення незалежної української Держави здобуток, загально-національний скарб, відмовитися від якого або самим зліквідувати його булоби просто непростимим злочином перед нацією і історією. Ходить про те, щоб зрозумівши це, всі активні і патріотичні українські елементи обєдналися довкола свого Уряду і дали йому необхідну громадсько-політичну підбудову, всебічну підтримку, без чого ніякий уряд, а тим більше в умовах перебування на чужині і окупації рідної території ворогом, обійтися не може, не може бути повновартісним, не може якщо-від розвинути своєї діяльности. І чим швидче це станеться, тим краще для України і українського народу. Бо від цього залежить успіх нашої визвольної боротьби, програти яку нам не вільно, бо в противному разі наша еміграція ніколи не повернеться на Батьківщину, наших героїв-повстанців чекає повна ліквідація, а всьому народові українському загрожує фізичне винищення. В першу чергу від нас самих, від нашої єдности, жертвенности й витрівалости, залежить змога відвернути смертельну небезпеку, що нависла над українською Нацією, і дійти до перемоги.

А.С.

УКРАЇНА МІЖ ДВОМА СВІТОВИМИ ВІЙНАМИ.

Кінець 1917 і початок 1918 року були трагічними в історії визвольної боротьби українського народу.- Хоч Уряд Незалежної Української Народньої Республіки був соціялістичний, хоч Парлямент України - Українська Центральна Рада - переводив на радикальні соціяльні реформи в інтересах селян і робітників, та большевицька Росія на це не зважала. Без оголошення війни Україні, большевики вислали своє військо до Харкова, проголосили там фіктивну "Укр.Радянську Республіку" і вже відверто пішли війною проти України.

Уряд український на чолі з Винниченком - Петлюрою, що протягом усього 1917 року продовжував війну проти Центральних Держав і в своїй міжнародній політиці орієнтувався на демократичну Антанту, опинився між двома ворогами - большевицькою Росією та імперіалістичною Німеччиною. Не бажаючи пертрактувати ані з Росією, ані з Німеччиною, Уряд Винниченка - Петлюри здемісіонував, а Центральна Українська Рада з новим Урядом інженера Голубовича підписала в Бересті /Брест-Литовськ мировий трактат з Центральними Державами. Здавалося тоді, що іншого виходу не було, бо без миру з Німеччиною молода українська республіка не змогла б стримати большевицької навали. Та в скорому часі і Центральна Рада і вся Україна переконалися, що німецьке військо прийшло в Україну не для допомоги, а тільки для жорстокого грабунку богатої української землі.

Почавши від розгону Центральної Укр.Ради і арешту тих міністрів, які підписали берестейський трактат, німці реставрували велику земельну власність і жорстоко карали українських селян та трудову інтелігенцію. Петлюру, імя якого вже було популярним по всій Україні, німці арештували разом з іншими патріотами і тримали в вязниці аж до кінця свого панування. Як тільки Петлюрі пощастило вийти на волю, він звернувся до українського народу з закликом до повстання проти німецької окупації і протягом двох-трьох тижнів німці були роззброєні, і Українська Народня Республіка стала знову вільною незалежною Державою. Ще протягом трьох років демократична Україна на чолі з Петлюрою змагалася з большевицькою Москвою, вступила навіть в союз з молодою Польською Державою для спільної оборони проти Росії, та большевики перемогли і Петлюра з Урядом, військом і громадянством українським змушений був залишити рідну землю.

Однакож демократична Україна ніколи не скапітулювала перед большевицькою Росією. В той час, як на самій Україні провадились повстання проти окупаційної большевицької влади, Уряд У.Н.Р. на чолі з Петлюрою невтомно працював над пропагандою української справи перед усім культурним світом, сподіваючись в першу чергу співчуття держав Антанти. Сам Петлюра перебував постійно в Парижі, члени Уряду - в Парижі, Варшаві, Празі, збираючись періодично на наради в ріжних столицях Европи і маючи постійний звязок з Україною.

Без огляду на енергійні заходи нашої дипльоматії і перед державами Антанти, і пізніше перед Лігою Націй, тодішні володарі світу не визнали Української Народньої Республіки ні тоді, коли наш Уряд був на власній території, ані пізніше.

Твердили тоді наші чужоземні прихильники, ніби держави Антанти не можуть вибачити Україні нашого порозуміння з німцями в Бересті і визнання України Центральними Державами в 1918 році. Забула Антанта, як Петлюра протягом 1917 року закликав наше військо до продовження боротьби проти Німеччини, і як Директорія У.Н.Р. на чолі з Петлюрою, вигнавши німців з України, домагалася протягом 1919 року допомоги проти большевиків від Держав Антанти.

Мало не двадцять років, аж до війни 1939 року, Уряд У.Н.Р., спочатку на чолі з Головним Отаманом Петлюрою, а після його трагічної смерти в Парижі, на чолі з його Наступником Андрієм Лівицьким, репрезентуючи правдиву демократичну Україну, а не фікційну УССР, намагався переконати весь світ в нашій правді і остерегати перед московсько-большевицькою нахабною брехнею.

Не було сесії Ради Ліги Націй в Женеві, де містився наш постійний секретаріят, на яку не подавались би від наших відпоручників ріжні меморандуми, не було конгресів "Товариства Прихильників Ліги Націй", на яких не виступали б о ф і ц і й н о репрезентанти нашого Уряду. І конгреси комбатантів, чи інвалідів, і міжнародні жіночі

та студентські конгреси бачили й чули заступників української визвольної боротьби, а на зїздах II Інтернаціоналу постійно виступали представники укр.соціал-демократичної партії. Своєю невтомною політичною працею Уряд УНР і наше громадянство намагалися пробити антантський мур упередження до української справи, викликаного почасти непоінформованістю, а в значній мірі... берестейським трактатом. Демократична українська еміграція всю свою увагу спрямувала на держави Антанти, бо не могла вибачити Німеччині брутальної окупації України 1918 року...

Коли в Німеччині до влади прийшов Гітлер з його агресивними намірами проти всього світу і проти большевиків зокрема, демократія українська не шукала контакту з новою Німеччиною, бо від німецького фашизму нічого доброго не могла чекати для поневоленої України. Коли несподівано Німеччина накинулась на молоду Польську Державу, наступник Петлюри Андрій Лівицький разом з військовим міністром, генералом Сальським і близьким оточенням виїхав з Варшави в надії прорватися через Румунію до західньої Европи. Це робилося з метою забезпечити перебування Державного Центру на якійсь невтральній території, щоб уможливити Урядові свободу рухів, рішень і дії. Однакож репрезентації УНР довелося залишитися в межах німецької окупації, бо німці наступали несподівано-скоро, а їм назустріч підходили їхні нові приятелі-большевики. Тоді розуміючи, що під німецькою окупацією Уряд УНР не зможе розвинути політичної діяльности, Андрій Лівицький вислав через Прагу-Рим до Парижа повновласті Премєр-Міністрові В.Прокоповичу. Від вересня 1939 року В.Прокопович разом з міністром закордонних справ О.Шульгиним і генералом Удовиченком, працюючи на підставі повноважень А.Лівицького і репрезентуючи Укр.Нар.Республіку, відразу задеклярували своє негативно-вороже ставлення до гітлерівської Німеччини і свою прихильність до Англії, Франції та Польщі. Таку свою акцію репрезентація наша в Парижі продовжувала аж до капітуляції Франції, коли членам нашого уряду у Франції також не пощастило своєчасно виїхати за межі німецької окупації.

Тим часом демократична еміграція українська в Чехословаччині й Польщі, а пізніше і в окупованій Франції, на чолі з членами Уряду УНР, опинилася в найгіршому положенні. Бидатніші емігранти були фактично конфіновані німецькою владою і змушені були безчинно обсервувати жорстокі експерименти німців над безборонною людністю Франції, Польщі і Чехословаччини та інших окупованих країн.

Коли у червні 1941 року німці розпочали війну проти СССР, українські народні маси, змучені кошмарним большевицьким режимом, зустрічали німецьке військо з радістю, а українці, що були в Червоній армії, масово переходили на бік німців, в надії на визволення, на створення української армії і на відбудову Української Незалежної Держави... Проте ані Уряд УНР, ані ріжні українські патріотичні організації з жадними деклараціями не виступали, бо не вірили в добрі наміри гітлерівської Німеччини.

Скоро після вибуху війни німецька адміністрація запровадила такий безглуздо-жорстокий режим на Україні, що й народні маси "розчарувалися" в німецьких "визволителях". Емігрантам в 1920 року німці не дозволяли повертати на Україну, а з народом окупованої України поводилися, як з своїми рабами. При найменшому протесті проти німецьких грабунків, поліція німецька нищила огнем цілі села, убиваючи при тому і жінок і дітей. Українську інтелігенцію, навіть цілком аполітичну, почали німці масово розстрілювати, оскаржуючи окремих людей то в самостійництві, то в петлюрівщині. Молодих хлопців і дівчат силою брали і вивозили на працю до Німеччини, де морили їх голодом і холодом... А військово-полонених українців, що з таким довіррям складали зброю

перед німцями, тримали по таборах в такому ~~жахливому стані~~, що українська молодь гинула сотнями ~~тисяч~~.

Нелюдський режим німецької адміністрації викликав спочатку протести з боку українських громадських організацій, а вже в році 1942-му і відверту партизанську боротьбу українського народу проти окупантів... З протестами і меморіалами виступили ріжні українські організації, які напівлегально могли діяти в межах німецької окупації. Виступили в обороні укр.народу і Київська Нац.Рада і Львівська Нац.Рада, і окремі видатні укр.патріоти. Наслідком таких протестів були - ліквідація укр. організацій та арешти чи конфінування видатних українців.

Першим популярним повстанцем проти Німеччини був Отаман Тарас Бульба, який у 1941-42 роках з доручення Державного Центру УНР зорганізував на Поліссі Українську Повстанчу Армію /УПА/, нереїменовану ним пізніше на Українську Народно-Революційну Армію /УНРА/. Згодом виступили українські націоналісти /ОУН/, що перейняли назву Української Повстанчої Армії /УПА/ і зорганізували в Галичині та на Волині масовий повстанчий рух. УПА в осени 1944 року піддано під керівництво законспірованої політичної надбудови - Української Головної Визвольної Ради /Уґавера/. Без огляду на те, що німецька влада арештувала активних українських патріотів, партизанська боротьба провадилась далі в постійному контакті з репрезентацією У.Н.Р.... Ті партизанські змагання мали таке високе напруження і охопили такі широкі маси укр. народу, так здезорганізували німецьке запілля, що німецький фронт не витримав і почав звільняти українські землі. Маємо право твердити, що український народ провадив боротьбу проти німецької окупації в неменшій мірі, ніж інші народи Европи. Молодь українська на чолі з молодими, але досвідченими патріотами-лицарями, тисячами гинула в боротьбі за визволення. Без вагання треба констатувати, що фактично Україна була воюючою стороною проти Німеччини, що українські землі більше потерпіли від німецької навали, ніж інші країни, за винятком хиба напівзруйнованої Польщі.

Які ж здобутки має демократична Україна в наслідок своїх страждань під німецьким ярмом, в наслідок своєї кривавої боротьби проти німецької навали?

Слідом за розбитим німецьким військом прийшли на Україну давні окупанти - московські большевики і почали жорстоко переслідувати тих українців, що врятувалися від німецького терору. Україна знову стала жертвою того ворога, проти якого боролася з 1917 року, і українські патріоти масами рятували своє життя за межами батьківщини, шукаючи захисту й притулку у великих демократій Світу.

Еміґранти з 1920 року, розкидані по всій Европі, і українці з західніх земель мали нагоду зустрітися з "новою еміґрацією" зі Східних Українських земель, людьми, що протягом 25 років перебували в умовах нечуваного режиму, але зберегли своє загартоване тіло і свою українську душу. Ми мали радість зустрітися в демократичних "зонах" наших рідних братів, що боролися в Україні за спільну нашу справу, що перейшли через нелюдські страждання, через Соловки, каторгу, заслання, але лишилися вірними справі боротьби за Самостійну Демократичну Україну. Багатьох товаришів по боротьбі ми вже не зустрінули, бо їх зліквідував жорстокий московський режим, але ті, що прибули на захід, відразу стали під традиційні прапори УНР і разом з нами не припускають і думки про якусь капітуляцію перед традиційним ворогом.

Тяжко нам усім, нам загрожують ріжні прикрості в сучасному і майбутньому, але зброї складати не сміємо. Мусимо спокійно дивитись на майбутнє, щоби воно нам не принесло. Ті українці, що мріють про життя в Україні, хоч би поневоленій, хай вертають на батьківщину. Але хтохоче боротися за волю, той мусить негайно стати в ряди організо-

ваного українського громадянства під провід Уряду У.Н.Р. Пригадайте стародавні часи, коли політичні емігранти з б.Росії мали захист в усіх державах Европи й Америки, коли абсолютний режим "старої Росії" не міг досягти своїх ворогів за межами своєї території. Чи ємо припускати, що великі демократії Світу, з їхніми гаслами волі й рівности для всіх народів, могли б після своєї світлої перемоги зламати віковічні традиції і не дати захисту тим, хто до них звернувся?

Наша партизанка, що інтенсивно боролась проти німецької окупації, вичікує дальших подій. В сучасних обставинах мусимо організовуватися, мусимо дбати про захист і опіку з боку Великих Демократій і досягти національної єдности навколо наших демократичних прапорів.

Від тих, що відповідають за вічний мир і спокій нашої планети, мусимо домагатися миру і спокою й для нашого змученого народу. Мусимо домагатись, щоб змученій Україні дано було нарешті право самій вирішити свою долю.

В.С.

КОНСОЛІДАЦІЯ І ДЕРЖАВНИЦЬКА ТРАДИЦІЯ.

Тяжкий стан українських визвольних змагань, що його сьогодні переживаємо, та уніфікація цього стану, через обняття усіх українських земель одною окупаційною системою, змушує усіх нас, а зокрема провідні дотеперішні осередки політичної думки і акції, призадуматись над потребою консолідації і скупчення усіх наших сил в одному центрі нашої визвольної боротьби і державно-політичної акції, надання цьому центрові якнайбільшого авторитету внутрі і назовні та випосаження його в якнайширші, які будуть в нашій можливості, засоби до життя і праці.

Щоб відповісти на питання де і який лежить шлях до такої консолідації, звернулися ми до одного з наших старших громадян, що довгі літа близько стояв до провідних кол державного центру У.Н.Р., з просьбою висловити його погляд на цю справу. На таке запитання одержали ми відповідь, головні думки якої подаємо нижче під розвагу нашим читачам.

Національно-державницький світогляд і метода кожної політичної акції, яку підіймав державний центр У.Н.Р., спиралися завжди на тій незмінній догмі нашого права, яка голосить, що Верховна влада і уряд Української Народньої Республіки повстали в Україні з актів безсумнівного, ніким не вимушеного і несфальшованого волевиявлення українського народу, з актів, якими ствердив він свою волю до незалежного державного буття на всіх своїх землях.

Здійснюючи цю волю суверена української землі - народу українського, Верховна влада і уряд УНР., від перших початків відновленої державности за провідну засаду нашого самостійного державного буття прийняли засаду демократичного правового устрою. Низкою законодавчих актів першого нашого парляменту - Української Центральної Ради - ці засади були стверджені й розвинуті. В таких, власне, формах державного устрою ствердила У.Н.Р. низкою міжнародніх договорів

право українського народу до незалежного державного буття та до суверенного порядкування всіма справами внутрішнього державного і соціяльного устрою.

Дорогою відомого в нашій історії насильства окупаційних німецьких військ зламано було на короткий час суверенну волю українського народу та накинено йому іншу форму державности, просякнуту чужими та антидемократичними впливами, що привело вкінці до заперечення і зречення державної незалежности України на користь Російської Держави.

Всенародне збройне повстання українського народу в 1918 році усунуло з України чуже німецьке окупаційне військо та повалило переходову накинену форму державного устрою, привертаючи Українській Народній Республиці її властиву народоправну форму. Створена в процесі повстання нова республіканська революційна влада - Директорія У.Н.Р. - перебрала, після зречення Гетьмана, від його уряду і формальні атрибуції влади.

Скликаний в умовах збройної боротьби з новою ворожою навалою революційний парлямент України - Трудовий Конгрес - підтвердив повновласті Директорії, як Тимчасової, до часу скликання Установчих Зборів, верховної влади У.Н.Р., а найбільший тягар оборони загроженого чужинецькою навалою державного незалежного буття поклав на Верховного Вождя збройних сил України, Члена Директорії Головного Отамана Симона Петлюру.

Актом 22 січня 1919 року Директорія У.Н.Р. поповнена в свойому складі представниками Західньої У.Н.Р., довершила історичної ваги діло об'єднання в одну державну цілість двох історично роз'єднаних відламів українського народу.

Стоячи на чолі держави в надзвичайно тяжких умовах безперервної збройної боротьби з переважаючими силами зовнішніх ворогів, Директорія, а в першій мірі Головний Отаман Симон Петлюра, що вкоротці став Головою Директорії, несли на собі тягар і відповідальність цієї історичної боротьби нації за право до вільного суверенного державного життя і виключно та незаперечно репрезентували це право через свої дипльоматичні представництва перед чужими державами. В процесі цієї великої історичної боротьби Директорія, як колеґіяльний орган верховної влади, уже протягом першого року її існування перестала функціонувати, а окремі її члени відійшли від боротьби і влади, або зрікаючись своїх уповноважень, або переливаючи їх на особу Голови Директорії Головного Отамана Симона Петлюри. А саме, перший Голова Директорії Володимир Винниченко в лютому 1919 року склав свої повновласті і виїхав за кордон, на його місце обрала Директорія на Голову члена Директорії Головного Отамана Симона Петлюру. В квітні тогож року зложив заяву про вихід зі складу Директорії, член її, Панас Андрієвський, і нарешті два останні члени Директорії Ф.Швець і А.Макаренко, виїздячи за межі України, в другій половині 1919 року перелляли свої повновласті на особу Голови Директорії.

Коли ці члени Директорії не повернули до виконання своїх обов'язків на Україну, незважаючи на візвання Уряду і Голови Директорії, - законом з дня 25.6.1920 року повновласті їх були проголошені за вигаслі. Після цих змін ніхто з бувших членів Директорії до державного центру не повертав, в праці його жодної участи не брав і відповідальности за неї не мів. Отже фактично і правно на протязі останнього цілого чвертьстоліття існування нашого державного центру Голова Директорії був єдиним репрезентантом верховної влади У.Н.Р. - носієм її суверенности. Разом з покликаними, згідно з демократичними засадами, за порозумінням з усіма активними чинниками політичного життя, кожноразо-

вими урядами, Голова Директорії Головний Отаман, з вірним йому військом, до останньої пяді боронили рідну землю перед ворогом і, не схиливши прапорів, пішли на чужину.

В останніх, повних трагізму, днях боротьби на рідній землі, 12 листопада 1920 року затвердив Голова Директорії Симон Петлюра закон про порядок переємства верховної влади в У.Н.Р. на випадок смерти чи неспроможности Голови Директорії цю владу виконувати. Згідно з цим законом до часу скликання Державної Народньої Ради, закон про яку було ухвалено тогож 12 листопада,- кожнораєвий Голова уряду був законним Наступником Голови Директорії у вищезгаданих випадках смерти чи неспроможности до виконання влади.

Цей законний порядок, встановлений на рідній землі, перенесла наша державна організація на чужину і незмінним заховала його аж до мученицької смерти Головного Отамана Симона Петлюри.

Завдяки пошануванню правної засади законодавчого акту з дня 12 листопада 1920 року встоялася на еміґрації в найтрагічнішому моменті державна організація У.Н.Р.. Тогочасний Голова уряду, Голова Ради Міністрів Андрій Лівицький, як законний Наступник Голови Директорії, перейняв його титул і права та обняв керму нашого державно-політичного життя і боротьби на чужині.

Усі державно думаючі чинники нашої еміґрації зрозуміли вагу моменту і значення акту переємства влади і безвастережно признали єдино леґальним носієм суверенітету України на чужині нового Голову Директорії.

Через пошанування леґального титула збереглося державну традицію, винесену з рідної землі, оперту на реальній збройній силі, що її в боротьбі створила воля народу. Твердо стоячи на цьому леґальному ґрунті, уникли ми спокуси і небезпеки зійти на слизький шлях різних еміґраційних політичних квазі-державних новотворів, які булиб продуктом мінливих політичних орієнтацій чи настроїв, або результатом припадкової гри сил. Це було свідоцтвом політичної зрілости нашої провідної державно-творчої еліти на еміґрації.

Однак ці наші виводи і твердження булиб академічними і навіть схоластичними, якби так сформульована і стверджена державно-правна концепція У.Н.Р. не була підтримана органічною працею свідомих патріотів-державників на всіх шаблях та по всіх ділянках нашого суспільно-політичного життя, внутрішньо-еміґраційного і зовнішньо-репрезентаційного.

Вже з перших кроків діяльности законного уряду У.Н.Р. за кордоном, посипалися на нього атаки найбільшого ворога української державної незалежности - Москви большевицької і білоеміґрантської. Перша, послуговуючись фікцією УССР, друга - опекулюючи рештками впливів старої царської дипломатії, старалися на кожному кроці повалити усяке досягнення української незалежної державности на міжнародньому полі. Так, стараннями фіґурантів Харківської експозитури узурпаторів державних прав України анулювалися наші, міжнародніми актами стверджені, права, замикалися наші дипломатичні станиці, розвязувалися репрезентації і організації державно-правного характеру на чужині. Проте праця і боротьба за місце України в родині вільних народів не припинялась. На місце офіційних державних репрезентацій ставали організації громадські, наукові, професійні, та всі вони голосили світові про поневолення України московським окупантом, про узурпаторство різних московських висланників чи харківських фіґурантів, і всі вони стверджували, що єдино правним репрезентантом справжніх несфальшованих інтересів чи прав України перед чужиною є законний уряд У.Н.Р.

Фікційному облудному фальсифікатові Харківської УССР, на кожному кроці його виступів заграницею, не давала спокою сама тінь гнаної і переслідуваної, а все самим ім'ям своїм грізної, кров'ю Симона Петлюри освяченої, Української Народньої Республіки.

Пильно стежачи за життям і боротьбою нашого народу з окупантом в поневоленій Батьківщині, уряд У.Н.Р. не поминув ні одної нагоди до властивого освітлення і поінформовання чужинного світу про наші національні втрати чи досягнення. Не було жодної асамблеї Ліги Націй чи зборів Товариства Прихильників Ліги Націй, перед якими не виступалиб повновласники уряду У.Н.Р. з меморандумами чи заявами та освідченнями в актуальних питаннях міжнароднього життя, які в тій чи іншій мірі торкалися прав та інтересів України. Рівнож на полі інтелектуальної співпраці культурних народів в царині науки чи мистецтва, в царині високошкільної освіти чи організації молоді - речником прав України та виразником осягнень праці її синів на чужині чи на тих землях, що знайшлися поза межами московської окупації, були не фігуранти-фальсифікатори з поневоленої Батьківщини, тільки патріоти-державники, що майже кожний такий виступ проводили або під прапором УНР при безпосередній участі повновласників уряду, або в порозумінні з ним.

Ми не можемо тут зробити хочби приблизного білянсу цих праць, через брак матеріялів, які охопилиб величезні розміри їх на протязі чвертьсторіччя, однак сміло твердити можемо, що ця праця не минула без сліду, що ім'я України, її історія і сучасне становище стали відомі широким кругам освічених суспільств Европи й Америки, а чинники світової політики стали числитися з конечністю скоршої чи пізнішої розвязки української державної проблеми.

Лише для ілюстрації важливости існування і праці уряду У.Н.Р. закордоном можемо прикладово навести тут хочби такі факти з міжнароднього політичного життя, що заіснували на протязі останніх двадцятьпяти літ. Так, героїчна оружна боротьба української армії та діяльність уряду У.Н.Р. на міжнародньо-політичному полі змусила совітський уряд до доконання державно-політичних актів, що потверджували національну окремішність та державність України. На мирових переговорах з Польщею в Ризі у 1920 році совіти мусіли висунути, як формального контрагента Польщі, рівнож і Українську СРР. Мир з Польщею підписаний рівнож і Совітською Україною з дотриманням відповідної міжнародньо-правної процедури, - фіксував міжнароднє державне положення України. Це, без сумніву, для української справи був великий здобуток, хоча щодо історного стану та характеру правління Совітської України ні в кого з розумних українських діячів-патріотів не було ніколи найменших ілюзій.

Наступна пропагандивна та дипльоматична діяльність уряду У.Н.Р. у ріжних державах світу не лише висунула, але й затвердила українську справу яко проблему міжнароднього характеру. В році 1925 парлямент Арґентини прийняв внесок комісії заграничних справ про визнання державної незалежности України, Уряд Арґентини висловив готовність навязати дипльоматичні зносини з урядом У.Н.Р. Теж у Сполучених Державах Північної Америки вдалося урядові У.Н.Р. остільки освітити українську проблему, що це у 1930 році привело до великої парляментської дебати в приводу формального внеску сенатора Копеляндa про офіційне визнання Конґресом СДПА самостійности української держави та акредитовання американського посла при уряді УНР. Завдяки власне таким фактам і нині в році 1945 на світовій міжнародній конференції в Санфранціско засів, як представник о к р е м о ї д е р ж а в и , висланник фікційного уряду УССР, яка саме своє існування в системі со-

вітської імперії оправдує і завдячує передовсім фактові існування уряду Української Народньої Республіки.

На жаль, не всі політично-активні чинники й осередки українські на еміґрації та на деяких західніх землях українських в достатній мірі розуміли значення одноцільної леґальної державно-правної репрезентації України. Не всі однаково оцінили вагу ідеольогічно-виховавчого чинника, яким була традиція збройної боротьби українського народу за свою незалежність під державним стягом на рідній землі, з гордо перед цілим світом піднесеним чолом. Не всі вміли відчути властиву ієрархію цілей і завдань в процесі боротьби за визволення нації. Звідси повстали й ухили ідеольогічні та виламання політично-організаційні, що ослаблювали наші зусилля й зменшували ефективність вислідів нашої праці й боротьби.

Не відмовляючи чистоти інтенції тим патріотам українським, що ставили на шлях сепаратної, нескоординованої з державно-правною репрезентацією УНР акції, мусимо, однак, ствердити, що через одночасне знехтування державно-правної традиції й леґального титулу державної репрезентації У.Н.Р. та через зірвання з ідеольогічно-демократичними засадами, що лежали в основі її правового устрою, такі без сумніву патріотичні організації, як ОУН, не дивлячись на жертвенну працю й посвяту багатьох своїх членів, не тільки не осягли поставленої собі мети - обєднання й підпорядкування своєму проводові усіх активно-діючих політичних чинників українських, - а навіть самі зійшли на роздоріжжя внутрішнього розбиття на дві окремі організації.

Другою течією політичної думки, що подібно як і ОУН вийшла за береги єдиного державного національного центру, в останньому чвертьстолітті була течія монархістично-гетьманська.

Провідники й ідеольоги гетьманського руху, виходячи з крайньо неґативної оцінки цілого республіканського демократичного періоду нашої відродженої державности, як з часів Центральної Ради, так і з часів Директорії, та протиставлячи засадам республіканського народоправства засаду клясократичної родової дідичної монархії, в практичному застосованні своєї ідеольоґії прийняли тези, що єдино реальною державою українського народу була гетьманська держава з 1918 року, а тому и право на репрезентацію нашої державности признали не верховній владі і урядові У.Н.Р., а реставрованому на еміґрації гетьманатові. Ідеї гетьманського руху мали деякий вплив на консервативні елементи нашого суспільства на еміґрації та на західніх землях, проте ширшого організаційного розмаху цей рух не набув, тим більше, що головний творець та ідеолоґ гетьмансько-монархічної реставрації Вячеслав Липинський, в окресленні потреби й цілей практичної політичної роботи, різко розійшовся з персоніфікатором цього руху б.гетьманом Павлом Скоропадським і розвязав створений ним верховний провід гетьманської організації: "Раду Присяжних Союзу Хліборобів-Державників".

Недавно провід гетьманського руху станув перед новими комплікаціями, що повстали в площині леґітимістично-династичній, в звязку з трагічною смертю б.гетьмана Павла Скоропадського.

Ми прикладово й побіжно згадуємо про дві найбільш маркантні організації, що ставлять себе поза рамами державної організації У.Н.Р., або вірніше, не признають державному центрові, на чолі з Головою Директорії, права єдиної леґальної державно-правної репрезентації України назовні та єдиного державного авторитету внутрі, щоб відповісти на питання, чи і який можливий є шлях поєднання цих течій політичної думки з ідеольоґією державно-національного центру У.Н.Р.

З наведеного вище, на нашу думку, очевидною є ріжниця між організацією українських націоналістів чи організацією гетьманського руху з одної сторони і державним центром УНР - з другої, та що ріжниця ця полягає на тому, що обидві згадані вище організації є політичними партіями з аспірацією на провідну ролю в майбутній нашій державній організації, в той час, як державний центр У.Н.Р. є державно-правною репрезентацією української держави, що втратила свою територію, але переховує одержаний з рук народу мандат до оборони його суверенних прав, і виконання цього обовязку нікому передати не може поза порядком, встановленим державним правом.

Згадані вище організації, як і інші, приймають і виключають з своїх рядів членів, покладаючи чи здіймаючи з них ті чи інші обовязки та надаючи їм ті чи інші, в своїх організаційних рамах, повноваження. Державний центр У.Н.Р. не знав і не знає ніяких членів своєї організації - він знає натомісць громадян української держави, вірних своїй Батьківщині і законній її владі,- залишаючи тим громадянам широке поле до ідеольогічної диференціяції в організаціях суспільних, партійних, професійних та інших.

Отже розходження ідеольогічні, які повстають поміж домінуючою в нашій традиції ідеольогією демократично-республіканською й ідеольогією авторитарно-націоналістичною чи ідеольогією монархічно-гетьманською, є річчю другорядною й зовсім не стоять на перешкоді до політичного порозуміння чинників державно-урядових з проводом тих організацій, але передумовою до такого порозуміння мусить стояти признання й льояльне пошанування основної догми нашого державного права: виключности леґального титулу єдиного державного центру, його верховної влади і уряду та незмінности, до часу повороту на рідну землю, раз встановленого порядку переємства верховної влади.

Лишається висловити погляд наш на можливості, так би мовити, устроєвої реформи інституції нашої верховної влади.

Ми вже вияснили генезу організації нашої верховної влади - Директорії й ті особові зміни, які переходив цей колеґіяльний орган, що перетворили його в орган влади одноособової ще на власній території.

Очевидно на цьому стані спиралися й творці закону з дня 12 листопада 1920 року при ухваленні порядку переємства верховної влади. Створення колеґіяльного органу верховної влади, як органу тимчасового, було зрозумілим і оправданим в умовах революційної боротьби. Конституційна ухвала Трудового Конґресу, що санкціонувала цю переходову форму верховної влади, не передбачала порядку зміни чи поповнення особового складу Директорії й не надала їй права кооптації. Таким чином інституція ця, з бігом часу, була засуджена на ступневе завмирання чи перетворення в інституцію одноособову. В історичному розвиткові подій, як бачимо, Директорія закінчила своє колеґіяльне існування з виданням закону 12 листопада 1920 року.

Льоґічний розвиток політичної рації буття та історично-правна еволюція цього органу влади були завершені вищезгаданим законодавчим актом, Скупчивши в особі Голови Директорії всю повноту верховної влади Президента Республіки, він вказав і порядок його наступства, єдино можливий до виконання в нашій дійсності, льоґічно і правно узасаднений, з задержанням ієрархічного ступенування влади і відповідальности та з одночасовим збереженням неперервности традиції.

Ми вже вказали, що незмінність цього порядку до часу повороту на рідну землю є основною догмою нашої конституції, пошанування якої забезпечує нас перед перетворенням державно-правної репрезентації У.Н.Р. на чужині в еміґраційні політичні новотвори.

Іншою річчю є використання управнень Голови Директорії, як Президента, щодо формування кожноразового законного уряду У.Н.Р. згідно з нашою демократичною традицією, винесеною з рідної землі. Знаємо, що

Президент А.Лівицький при кожній зміні уряду мав на думці притягнення до співпраці і співвід повідальности за долю державного центру найчільніших представників нашого громадського й політичного життя. Гадаємо, що й під сучасну пору, колиб представники тих чи інших політичних угруповань заявили Президентові свою готовість до співпраці і співвідповідальности в рамах нашої державної організації, ніщо не станулоб на перешкоді до такої реорганізації уряду У.Н.Р., яка булаб відбитком якнайширшої консолідації наших сил. В цій площині ми уявляємо собі пертрактації політичних чинників на тему консолідації всіх активнодіючих державно-творчих сил, як під окупацією на рідній землі, так і на чужині.

Щира консолідація всіх українських національних сил особливо потрібна в сучасну пору, коли всі народи Европи, пригноблені й змучені чи гітлерізмом чи большевизмом, поволі починають приходити до голосу.

Наближається час, коли має запанувати в світі та велика демократична ідея, за яку з 1917 року проводив боротьбу наш державний центр. Хай же, солідарно з іншими народами, змученими пятилітньою війною, на міжнародню арену виступить і наша залита кров'ю Україна, що стільки страждань зазнала за довгі роки визвольної боротьби. Хай ті, від кого буде залежати доля Европи і всього Світу, почують не окремі голоси політичних чинників, хай нарешті виступить та демократія, що провадила боротьбу проти тиранів східніх, і західніх, демократія сконсолідована і об'єднана навколо традиційних прапорів Української Народньої Республіки.

Віктор Соловій.

В ДЕНЬ ПЕРВОЗВАННОГО АПОСТОЛА УКРАЇНИ.

/Промова на святочній академії 13.XII.1945 р. з нагоди 25-ої річниці еміграції і дня імянин Президента Андрія Лівицького/.

На мою долю випала висока честь спинити Вашу думку над значінням і змістом сьогоднішнього нашого свята, свята Апостола Андрія Первозванного - першого благовісника Божественої науки Христової на нашій землі, а заразом і небесного патрона Найдостойнішого, серед нас тут присутнього Пана Президента Української Народньої Республіки Андрія Лівицького. Святкуємо ми сьогодні разом з достойним Солєніазантом день його імянин тут на чужині на порозі другого чвертьстоліття перебування Державного Центру України на еміграції, чверть століття боротьби нашої на чужині за право українського народу самому бути суверенним господарем у власній Державі.

25 років у віці людини це здебільша половина або третина його свідомого активного життя, у бутті народу чи громади - це малий відтинок історії, який минає часом непомітно, а часом містить в собі стільки творчого будуючого змісту, що його наука служить невичерпаним джерелом студій для цілих поколінь.

В історії нашого народу, в історії його політичної думки і боротьби за власну Державу події останніх 25 років, без сумніву, будуть відзначені як доба Другої Великої Державно-політичної Еміграції; дру-

гої по 1-ій такій же по свойому характеру Еміграції мазепинсько-орликівській.

Життя і праця цілої нашої II-ої Великої Еміграції так тісно сплелися з життям і діяльністю нашого Достойного Іменинника, що складаючи Йому в цей день привіт і поклін, маємо обовязок і найкращу нагоду оглянутись на минулу 25-літню добу, щоб в коротких хоч би рядках накреслити її образ та усвідомити собі значіння цього періоду для дальшого нашого існування і боротьби, усвідомити ролю Державного Центру як кристалізаційного осередка державно-творчої української думки та ролю в цьому періоді Голови нашої Держави, єдиного законного носія і репрезентанта ідеї Суверенної Української Державности.

Ми називаємо нашу еміграцію не тільки політичною, а і державною або державно-політичною. Які факти і події з минулого дають нам підставу до такого власне окреслення нашої еміграції?

25 років тому, 21 листопада 1920 року в день Архангела Михаїла достойний наш Іменинник, на той час Голова Ради Міністрів Української Народньої Республіки, стоючи на останньому клаптику власної незалежної державної території, на березі трагичного в нашій історії Збруча в Оріхівцях, разом з Командуючим Українською Армією присутнім сьогодня серед нас генералом Михайлом Омеляновичем-Павленком пропускав на галицький беріг річки полки і дивізії української армії, що з боєм уступала перед безмірно мілітарно переважаючим ворогом, та ті державні установи і тисячі громадян, що під ослоною свого війська слідом за своїм урядом ішли на чужину. Одночасно над тим же Збручем в Підволочиськах Голова Держави, Головний Отаман Симон Петлюра разом з своїм оточенням був свідком останньої геройської битви нашої кінноти і бронепотягів з навалою десятикратно переважаючих сил ворога.

Цілий день в безперестанних контратаках відганяв большевиків Мазепинський вінний полк від переправи через Збруч, даючи змогу усім військовим і цивільним обозам перейти на правий беріг Збруча до Галичини, де стояло польське військо, що в той час мало завішення зброї з большевиками. Виконавши до кінця своє бойове завдання і вояцький обов'язок, мазепинці пізно ввечорі вбрід перейшли Збруч, а бронепотяг "Кармелюк" вистрілявши в лави ворожої кінноти Котовського останні набої, гримнув з кручі злошасної річки, не давшись в руки ворогові.

Так скінчився останній день геройської епопеї трьохлітніх боїв регулярної української армії з напасником-ворогом, б о ї в , в е д е н и х н а р і д н і й з е м л і в о б о р о н і ї ї с у в е р е н н о с т и , п і д д е р ж а в н и м п р а п о р о м , з г о р д о п і д н е с е н и м п е р е д ц і л и м с в і т о м ч о л о м , б о р о т ь б и н а р о д у - г о с п о д а р я , щ о б о р е т ь с я в с в о ї й х а т і з а с в о ю п р а в д у і с и л у і в о л ю .

Ще одна спроба визволити поневолену Москвою Україну, що її весною 1920 року підняв Головний Отаман Симон Петлюра в союзі з Польщею, не дала бажаного мілітарного успіху: ворог знову підбив у червону неволю українську землю, знову вдягнув ярмо на шию невгрячим масам, та не здолав ворог зломати духа у тих, хто підніс прапор боротьби за визволення народу, боротьби за "возвеличення отих рабів наших німих", на сторожі яких 75 літ перед тим поставив Шевченко своє

" с л о в о "

Не зігнулися коліна борців, не похилилися кров'ю скроплені, в походах закурені бойові прапори: Їх понесли борці на чужину, як знамена слави, як свідоцтва вірности і чести.

Понесли з наказу Голови Держави і Верховного Вождя тоді, коли до кінця було сповнено вояцький і громадянський обовязок тими, які колоцих прапорів під проводом Головного Отамана і Уряду стояли; тоді,

коли Вождь і Уряд визнали, що втримати регулярний фронт боротьби армії на рідній землі не стає сили, а кидати рештки мілітарних і державно-організаційних сил на партизанку в тил ворога не було розумної підстави. Отже наступив великий Exodus - вихід Державного Центру України на чужину, щоб звідтам продовжувати організовану боротьбу вже іншими шляхами і методами.

На грані цього exodus'у стояли, як ми згадали вище, Голова Директорії, Головний Отаман Симон Петлюра і Голова Уряду - Андрій Лівицький. Їх особиста присутність в цьому трагічному моменті в рядах вояцтва і громадянства, що йшли на чужину, було свідоцтвом моральної єдности в думці і чині державного проводу і свідомої та вірної частини народу.

Це було і надалі залишилося символом державно-політичної, а не просто політичної української еміграції.

За державним проводом пішло на еміграцію вояцтво - в карних лавах бойового порядку, пішли службовці державних установ на чолі з своїми зверхниками-міністрами уряду У.Н.Р., пішли люди науки на чолі з міністром освіти і ректором останнього на незалежній українській землі Державного Кам'янецького Університету проф.Іваном Огієнком, пішли артисти і мистці на чолі з корифеєм української сцени Миколою Садовським, пішли кооператори і економісти з проф.Барановським, пішли люди вільних професій - громадські і політичні діячі, лікарі, з старим братчиком-тарасівцем Іваном Липою, адвокати з молодим гарячим ентузіястом патріотом Михайлом Корчинським, священики з "запорозьким батьком" протопресвітером Павлом Пащевським. Бачили ми там і київського громадівця-церковника Петра Сікорського, теперішнього нашого православного Митрополита Полікарпа. Скільки їх було, ніхто ніде докладно не почислив. Може 40.000, може 50.000 війська та цивілів. Не є важне, скільки їх було, а які вони були і що з ними сталося.

Цей вихід на еміграцію відбувся до двох сусідніх з Україною держав - Польщі і Румунії, але головна маса еміграції на 9/10 спинилась у Польщі.

Військові формації, згідно з приписами міжнародного права, на жадання польського і румунського урядів, зложили зброю і були відтранспортовані до західніх польських і румунських провінцій, де їх було інтерновано по таборах у Каліші, Александрові, Стшалкові, Водовицях, Ланцуті та інш. на стані інтернування. Цивільні уряди українські і громадські централі розмістилися в Тарнові і Ченстохові.

Частина еміграції, не звязана безпосередньою участю з військом чи урядовими інституціями, осіла на українських землях під Польщею в Галичині та на Волині.

Ситуація політична, в якій знайшовся наш уряд з переходом на чужу територію, була дуже скомплікована та вимагала надзвичайної обережности, витримки і такту, щоб не згубити ні одного атуту для провадження дальшої боротьби за звільнення Батьківщини. Треба було затримати якнайближчий і найтісніший контакт з тими національно-визвольними осередками і рухами, що залишились на рідній землі в тилу у ворога; треба було зберегти організаційну цілість війська і урядового апарату, а одночасно поширити і посилити дипльоматичну і пропагандивну акцію серед чужих народів і держав, які були байдуже а подекуди і вороже наставлені до нашої справи.

Польща, найближча на заході сусідня з Україною держава, найкраще надавалася для утворення в ній бази для нашого звязку з Батьківщиною з одного боку, а з другого - значний простір українських земель під Польщею давав змогу частині нашої еміграції знайти нове поле для творчої органічної праці в ділянках культурно-освітній, церковній, коопе-

ративній, господарчій і іншій. Але поруч з цими додатніми умовинами перебування під Польщею, велику небезпеку і труднощі для нашої еміграції створювала та неадорова атмосфера внутрішніх польсько-українських взаємовідносин, які витворилися від часу прилучення західньо-українських земель: Галичини, Волині, Полісся та Холмщини до польської Держави, без згоди людности цих земель, без всяких гарантій, що забезпечували б інтереси автохтонної української людности, або з самими лише паперовими ґарантіями, яких ніхто поважно не трактував.

Ще ятрили свіжі відкриті рани трагічної польсько-української війни в Галичині, ще свіжі були спогади українських визвольних змагань на Волині, спомини, для нових польських господарів на цій землі немилі і непотрібні.

В моменті, коли уряд і армія У.Н.Р: перейшли на територію Польщі, вона розпочала мирові переговори з Совєтами і зокрема з нібито самостійною Совітською Українською Соціялістичною Республікою, зриваючи тим самим попередньо-підписану, але ще не ратифіковану, варшавську квітневу умову з урядом У.Н.Р: - Переговори ці скінчилися ризьким трактатом. Уряд У.Н.Р: протестував проти цього зламання союзного договору і став перед дилемою: зірвати фактично усякі звязки з Польщею і вийти на еміграцію далі в Західню Европу, або обмежившись до дипльоматичного протесту, перейти на стан еміграції в тій же Польщі, заховуючи усі можливі форми опіки над інтернованим військом та над розсіяним в Польщі еміграційним громадянством, яке в масі своїй тяжило до українських земель. Обурене почуття диктувало перший вихід з ситуації, політичний розум підказував вибір другого. Розум узяв гору над почуттям. Головний Отаман і Уряд, переходячи в правному значінні на стан еміграції, ще на якийсь час лишалися в Польщі.

Поставивши перед собою завдання, про які ми згадали вище, уряд У.Н.Р. з усією енерґією розгорнув працю в сфері опіки над військом і цивільною еміграцією, намагаючись зберегти її в стані фізичного і морального здоровля та організаційної цілости і справности. Одночасно усіми можливими шляхами підтримував Уряд свої звязки з Батьківщиною. Усе, що лишилося в Україні з думкою про визволення, чи це були активні борці збройних повстанчих загонів, чи тихі робітники на ниві культурній чи кооперативній, усе незримими нитками тягнулося до Державного Центру на еміґрації, шукаючи його ради, його директиви чи просто бажаючи впевнитись, що живуть ще Головний Отаман Петлюра і його Уряд. В такій власне атмосфері зродилася і переводилась в життя думка про конечність нового збройного виступу в Україні. Підготовляв цей виступ популярний на Правобережжі повстанський отаман, а пізніше генерал Української Армії Юрко Тютюнник. Під його ж проводом відбувся в рік по виході на еміґрацію другий зимовий похід в Україну, званий рейдом Тютюнника, що трагічно скінчився Базаром. Не час і не місце тут вдаватися в розгляд причин, які привели до цієї катастрофи. Одно треба зауважити, що в той час, коли працювало усе, що було самовідданого і творчого на еміґрації і на Батьківщині, не спав і ворог: провокація, підкуп і підступ, розклад усього, що піддавалося ворожим підшептам, вигравання особистих амбіцій чи дрібних ураз - усе йшло в рух з однією метою ослабити відпорність, внести зневіру і розклад в ряди борців, і ось в результаті упадку слабих чи легковірних рушилися пляни, впадали задуми тієї чи іншої акції. Тверда дійсність доводила, що ворог надобре окопується на нашій землі, що вибити його звідтам тактикою ближнього бою буде неможливим. Треба було перестроювати ряди, кувати нову зброю, укладати нові пляни боротьби на віддаль. Треба було заздалегідь думати про підготовку нових кадрів борців, нових резерв.

Потребу цю доглянув і зрозумів і верховний Вождь і його уряд, зрозуміли й підтримали свій провід і вояцтво і громадянство. Усі, хто

почував для цієї нової боротьби силу і хист, кинулися кувати нову зброю. Зброєю цією стали наука і знання, стислий фах і талант мистця. Вчорашні напів-письменні козаки-рядовики взялися за перо й книжку і на протязі кількох років здобували середньо-шкільну матуру. Середньо-шкільники лавою посунули до високих шкіл. Професори вищих, а за ними й середніх, шкіл поглиблювали свої знання, набували нові кваліфікації й наукові степені по чужих високих школах. З кожним роком і з кожним місяцем росли кадри українських вчених. Кадри ці цілком вистарчали для обсади власних високих шкіл, і ці школи повстали майже з стихійною силою. Повстали не в Польщі, бо там було затісно на них, повстали в другій слов'янській країні, яка, хоча й не розуміла вповні державницьких стремлінь українських, проте мала повне зрозуміння для широких культурних пляпів братнього слов'янського народу і з подивом дивилась на той запал і ентузіязм, з яким українська еміграція творила свою нову епоху відродження.

Так, від 1922 року починаючи, повстали в Чехії 3 високі українські школи: Український Вільний Університет і Високий Педагогічний Інститут у Празі та Українська Господарська Академія в Подебрадах. Де не могли повстати високі наші школи, там творилися Українські Наукові Інститути, як це було у Варшаві і Берліні, і ці інститути розгорнули поважну дослідну наукову та видавничу працю. По деяких чужих високих школах українські наукові сили заповнили цілі відділи, як це було, наприклад, з Відділом Православної Теології Варшавського Університету, де виховалося немало національно-свідомих і освічених пастирів.

Протягом 10 літ росли і розвивались ці вогнища української наукової думки, праці і дослідів. Через їхні стіни перейшли понад тисячі студентів, що здобули собі високу освіту і дипльоми, признані в цілій Західній Европі.

З перших років праці цих шкіл, авдиторії їх заповнили таборовики-вояки української армії, які через таборові дроти, через верхів'я Карпат, через зелену границю продирались до цих арсеналів нової зброї, яку прагнули вони здобути до своїх рук для дальшої боротьби за Україну, поруч соток рядовиків козаків засіли в цих авдиторіях десятки старшин від хорунжого аж до генерала включно. Відомий цілій армії своїми бойовими заслугами генерал кінної артилерії Олекса Алмазов - на пятому десятку літ студіює в Подебрадській Госп.Академії і здобуває дипльом інженера-гідротехніка.

Чому ж саме освіта і знання, набуті у високій рідній школі, ставали за новітню зброю в руках наших борців?

Так, це була споконвічна непереможна наша зброя, якої ворог ніколи не посідав і видерти нам з рук не здолав і не здолає.

Мусимо собі усвідомити, що трагедією нашою було те, що борючись з фізичною навалою ворога, ми одночасно мусіли поборювати байдужість і повну ігноранцію в нашій справі серед чужинного світу. Мусіли виборювати собі перш за все самостійне місце в сфері духового інтелектуального світу. Світу науки і мистецтва. Цілі віки працювали за нас і проти нас чужинці, що жили на нашій землі, або наші ж таки землячки-малороси, що нас або зовсім не знали в широкому чужому світі, або бачили нас у кривому дзеркалі. Знали добре про це новітні "собірателі земель русскіх" - московські большевики і далі дбайливо стежили за тим, щоб правдиве духове обличчя України не стало відомим культурному світові.

Коли навіть пустилися вони на облудні шляхи українізації для внутрішнього ужитку, або для замилення очей західньо-українським землям, що з тугою задивлялися часом у фата-моргану українізованої скрипниковської України, то аж ніяк не думали і не хотіли вони осягів

творчої самостійної української думки показати широкому світові. Світ цей незмінно бачив перед собою або інтернаціонально-червону пляму Всесоюзного Молоха, або на червоно підмальовані московсько-державницькі здобутки "собственних Платонов і бистрих разумом Нютонов",- що їх "земля російська рождает".

За бутафорським шильдом УССР, яким від Риги аж по Сан Франціско вимажує від часу до часу перед спантеличеною Европою і Америкою спритний престидижитатор з Кремля, залишається або цілковита духова українська пустка, або нещаслива залякана постать українського вченого-анахорета, постійного кандидата на дослідника далеких сибірських тундр. Соловок чи Казахстанських степів: І ось тут облудну цю машкару здирають перед цілим світом насильникові-окупантові старі борці,узброєні новою зброєю науки і мистецтва. Виходячи з мурів новозбудованих наших твердинь, широкою розстрільною розсипуються вони по цілій Европі і заморських краях, а найперше на українських землях обабіч Карпат; ведуть вони наступ на всіх фронтах, де тільки з'являється ворог, або де темрява і народня біда стелють шлях для його руїницької робсти.

Самовіддана,певна посвяти і громадської ініціятивности праця вихованків українських високих шкіл - інженерів, кооператорів, педагогів, агрономів та інших - довго яснітиме на сторінках історії наших західньо-українських земель.

Кілька сот професорів і наукових співробітників високих українських шкіл випускають десятки томів наукових публікацій,в яких показують світові добутки вільного українського духа,неспутаної кремлівськими інструкціями і партійними установками творчої думки. Не минає майже жоден міжнародній Конгрес в галузі наукового чи суспільного життя, на якому не пролунав би поважний український голос, що пригадав би світові про нашу поневолену Батьківщину. Один Український ВільнийУніверситет у Празі офіційно репрезентує українську наукову думку на протязі 10-х років в 28-ми міжнародніх конгресах по ріжних столицях Европи: Делегати Українського Академічного Комітету засідають в комісіях інтелектуальної співпраці культурних народів світу при Лізі Націй в Женеві. Українська академічна молодь, чи то скупчена у рідних чи розкидана по чужих високих школах, об'єднується в центральному союзі студентських організацій і щороку гідно репрезентує свої змагання в міжнародніх студетських конгресах, навязуючи сердечні зв'язки з молодою елітою Европи. Українське мистецтво, посилене численними студіями своїх адептів, в ріжних чужинецьких мистецьких академіях, зростає непомірно в порівнанні до передвоєнного стану. В рядів українських мистців виходять величини світової слави, як скульптор Архипенко; низка малярів і скульпторів бере пестійну участь в мистецьких виставах по цілій Европі. Українська музика і пісня лунає по всій Европі і Америці в мистецькому виконанні світової слави капелі Кошиця і низки інших славних хорів. Талановитий артист-самородок Василь Авраменко підносить з низів примітиву на високий рівень мистецького суто-народнього балету український танок, добиваючись з ним з нетрів Полісся і Волині аж до Білого Дому у Вашинґтоні.

Так виглядає в царині духа похід українських еміґрантсько-державницьких лав через цілий світ в минулому чвертьстолітті.

Українська політика і дипльоматія дістають нові когорти борців, міцно злютованих одною думкою, одним бажанням служити Батьківщині всюди, при всіх обставинах.

Меморандуми і політичні виступи нашого Уряду не зависають в повітрі, за їхніми постулатами стоять десятки тисяч наслідовників, виконавців в повній бойовій поготовлі; коло них лежить арсенал новітньої модерної української зброї.

І що більше натискає ворог, що з більшим завзяттям працює арсенал цієї зброї, тим міцніш стискають її руки борців.

Кульмінаційного пункту досягає цей зудар ворожої сили з нашою обороною в трагічних травневих днях 19 літ тому, коли пронизана сімома кулями впала на С.Мішель в Парижі смертельна постать Вождя-мученика Симона Петлюри та одночасно на погибіль ворогові встає непереможний і несмертельний дух його. Коли без страху і вагання на місці Вождя, на його пості стає невідлучний дорадник, вірний в долі і недолі товариш державних трудів, конституційним законом з 12 листопада 1920 року передбачений і покликаний, як правний Наступник Голови Держави на той час Голова Ради Міністрів, а нині наш Предидент Андрій Лівицький.

Під його проводом довкола скропленого мученичою кров'ю Петлюри державного штандару Української Народньої Республіки ще тісніше та завзятіше скупчуються лави борців.

Так 25 травня 1926 року став на чолі нашої Держави,як правний репрезентант і воронитель її суверенітету Президент Андрій Лівицький. Який же життьовий шлях привів його на цей пост?

Нащадок старого козацького старшинського роду лівобережної Гетьманщини, народився Президент Андрій Лівицький 9 квітня 1879 року в Ліпляві Золотоноської повіту на Полтавщині, середню освіту одержав у Колегії Павла Галагана, де вчились діти української козацької шляхти, а вищу, правничу,- в Київському Університеті, який блискуче скінчив у 1904 році. Юнацькі роки майбутнього Президента пройшли в атмосфері живої шляхетньої української традиції й стихії. З Ліплявських луків видно було Канів, і Шевченкову могилу. Українська козацька старшина ніколи не плекала в собі ідей чи почувань кастової замкнутости, і ще з часів старої Гетьманщини міцний кровний звязок рядового козацтва з старшиною сотенною чи полковою, а навіть генеральною, був річчю природньою і кожному зрозумілою. Традиції ці жили і далі по упадку Гетьманщини, коли московська і петербурзька неволя зависла над нашою Батьківщиною.

Щоправда, захиталось багато нащадків нашої генеральної чи полкової старшини і для лакомства нещасного, або рятуючи свої маєтності, пішли на службу Москві. Зате ті, що лишились вірними старим вільнолюбним традиціям, міцно звязали свою любов до Батьківщини з любов'ю до народу. Ідею визволення Батьківщини тісно повязали з ідеєю визволення покріпаченого і поневоленого народу українського.Для них найсильніше промовили і "Історія Русів" і вогнена муза Шевченка. В такій власне атмосфері минули юнацькі роки Президента. Вже з середньошкільної лави поруч з гарячим патріотизмом українським вільнолюбні ідеї заповнили його душу. Багаті обдаровання розуму, волі та серця висувають його вже в студенські роки на чоло української студентської громади у Києві. По скінченні університету молодий видатний правник не шукає карієри в чужій державній праці, а як член революційної української партії несе небезпечну, але повну ентузіязму працю в Києві і на рідній Полтавщині. В цій праці пізнають його в ті роки широкі народні маси,вона ж заводить його до вязниці та перед військовий суд. Лише завдяки старанням близьких та щасливому збігові обставин уникає молодий революціонер довголітньої каторги.

Разом з майбутнім Президентом усю небезпеку революційної його праці ділить молода його дружина, що від студентських років йде одним шляхом і однією думкою живе з своїм мужем.

Коли показалося, що особа молодого народнього трибуна вже занадто добре знана московським жандармам, які крок в крок ходять за ним, що дальша його широка революційна праця стає неможливою - з одного боку, а коли близькі друзі та старше громадянство бачить в ньому поруч гарячого революційного темпераменту талант високообдаро-

ваного і освіченого правника, тоді на їх домагання стає він до легальної праці серед народу як адвокатський помішник, а пізніше як адвокат і перший виборний суддя своєї округи, коли царський уряд ненадовго - перед першою світовою війною змушений був ввести інституцію вибираних місцевою самоуправою мирових судів.

На цьому пості застала Президента Лівицького перша світова війна і революція 1917 року.

Вірний своїй, з юнацьких років закоріненій демократичній традиції, Андрій Лівицький не рветься до центру, а розпочинає свою діяльність від найнижчого щабля нової революційної влади; як делегат волосного, а пізніше повітового народнього збору стає він повітовим Золотоноським, а пізніше Губерніяльним Полтавським Комісаром. Товариші попередньої революційної праці Винниченко, Порш і інші чекають і кличуть його до Києва, але певне передчуття близької розлуки наказує йому не лишати ще рідної Полтавщини, бо невдовзі доля на довгі, довгі роки має відірвати його від рідних степів.

На короткий час реакція московсько-гетьманська усуває разом з іншими народнього комісара Полтавщини, - але величезний авторитет його в масах та поважні здобутки організаційні стають причиною, що й гетьманська влада не зважується до кінця зруйнувати полтавську самоуправу. Отже, як вийняток в цілій Україні, під гетьманським режимом на Полтавщині відбуваються губерніяльні земські збори під головуванням колишнього комісара Центральної Ради - А.Лівицького. Збори ці рятують для Полтавщини багато культурних і економічних здобутків української революції.

Коли збройне повстання українського народу повалює гетьманат, Президент Лівицький на короткий час вертається на свій попередній пост Губерніяльного Комісара Полтавщини, але уже ненадовго.

Нова Революційна Верховна Влада України, бажаючи ввести розбурхане революційне життя в нові конституційні форми, шукаючи правної апробати свойого чину у народнього представництва, доручає майбутньому президентові скликання нового парляменту України Трудового Конґресу. Так самий закон про Конґрес, як організація виборів до нього - успішно пройшли в короткому часі. Конґрес зібрався в Києві і в річницю проголошення самостійности, 22 січня 1919 довершив акт соборної злуки усіх українських земель в одну державу. Синтеза сміливої революційної ініціятиви, дипльоматичного хисту і правничої ерудиції кладе початок державно-правного стану в оперті о волю народу; стану, який обов'язує нас і до нині.

Від того часу Андрій Лівицький, як віце-міністр, а за кілька місяців як міністр юстиції, а пізніш як міністр закордонних справ, майже безперервно при всіх змінах кабінетів засідає в складі Уряду.

Коли в другій половині 1919 року, в результаті трагічних змагань з ворогами на три фронти, стає очевидною конечність ліквідації в дорозі дипльоматичного компромісу польського фронту, Головний Отаман і Уряд це найвідповідальніше завдання покладає на міністра Лівицького. В надзвичайно тяжких умовинах, коли армія і уряд знайшлися в любарському трикутнику смерти на становищі голови дипльоматичної місії у Варшаві здобуває він перші вихідні позиції наші за кордоном, що уможливлюють переїзд на час вимового походу голови держави на чужу територію з пошанованням його екстериторіяльних прав. Дипльоматичну акцію свою проводить міністр Лівицький в постійному контакті з нашими політичними партіями, централі яких залишились під польською окупацією в Кам'янці. І на підписання договору 22 квітня 1920 року, що започаткував союзний польсько-український похід на Київ, зважується тільки після апробації Нац.Ради в Кам'янці.

Коли цей союз, не з нашої вини, не доводить до осягнення тієї найвищої мети, для якої його було уложено, коли стало очевидно, що армія і уряд, уступаючи перед мілітарною перевагою ворога, мусять покинути рід-

ну землю, тоді міністр Андрій Лівицький, як мужній громадянин, політик і патріот, не вагаючись, приймає на пропозицію Голови Держави провід цілого уряду. В два тижні по іменованні на цей пост, мусів він станути на березі Збруча, щоб разом з Командармом повести Армію на чужину. Тут об'явилася, можна сказати, вже вояцька відвага майбутнього Головного Отамана.

Від того часу у всіх критичних моментах за життя Головного Отамана Симона Петлюри найбільш відповідальні державні завдання спадали на майбутнього Президента. В березні 1922 року, заміряючи вже вертати на межі Польщі, Симон Петлюра в останнє наказує Андрієві Лівицькому перебрати провід Українського Уряду; був то час, коли, після нового зимового походу, в еміграційному житті позначилися вже [illegible] упадочного духа.

Ставши тоді при кермі уряду, майбутній Президент не покидає до смерти Симона Петлюри. В повній згоді з ним ведучи наш державний корабель на чужині, він привертає захитану рівновагу громадських і політичних сил української еміграції та спрямовує їх діяльність у влаштованому напрямі. По виїзді з Польщі Симона Петлюри, Андрій Лівицький перебирає виключно на свої плечі авторитет захист скупченої маси [illegible] тисячної української еміграції. Одночасно тримає постійний особистий звязок з Головним Отаманом, подорожуючи поміж Варшавою і Парижем, де сів тоді С.Петлюра, та Прагою, де як згадалося вище, скупчилась наша наукова еліта і молодь.

Не раз і не два кликали його товариші і приятелі молодечих студентських років, як проф.Лащенко та інші, на відпочинок про спокійній науковій праці, знаючи його глибоку правничу освіту і фах. Кликали хоч на час відірватися від вичерпуючої політичної роботи, але наказ Вождя, почуття обов'язку беззмінного вартового постановсько на найважчій та найнебезпечнішій стійці, не дозволили йому скористати з цієї, усім його товаришам доступної приємної можливости.

В цій гарячковій праці захопила його вістка про трагічну смерть Вождя і сердечного друга, з яким особливо близько і інтимно звязали Президента останні роки його життя і праці, спільні задуми і плани, спільні радощі і смутки. Ніби передчуваючи близьку смерть, в одному з останніх листів кликав С.Петлюра А.Лівицького до себе до Парижу, щоб спільно подумати над запевненням тяглости державної праці і традиції. Доля не судила Голові Держави відбути останню розмову з своїм майбутнім наступником.

Про що могла бути ця розмова? Хіба про дальших наступників на випадок відходу обох. І ось коли сталася паризька трагедія, новий Президент У.Н.Р. Андрій Лівицький призначає на Голову Уряду і свого майбутнього наступника професора Вячеслава Прокоповича, колишнього премієра сформованого в Києві в 1920 році уряду, залишаючи його в Парижі.

До самого вибуху другої світової війни в 1939 році, через свойого премієра, в повній гармонії з ним, керує президент Лівицький нашою політикою. А коли [illegible] ибухом війни застає його німецька окупація в Польщі, - президент Лівицький, не поділяючи політичних тенденцій войовничого гітлеризму і фашизму, щоб нічим не вязати з ним української незалежницької державної політики, - в повному довір'ї до свого премієра-наступника актом з дня 19 вересня 1939 року передає йому свої повновласті, залишаючись сам в Польщі в стані конфінування під німецькою окупацією. 1941 рік на короткий час привертає можливість звязку премієра Прокоповича з Президентом Лівицьким і перший льояльно звертає Президентові одержані від нього повновласті, коли сам опинився під німецькою окупацією у Франції. Вкоротці передчасна смерть В.Прокоповича забирає Президентові вірного товариша по державній праці. На зміну йому кличе Президент

рівнож старого товариша по державній праці, відомого вченого професора Андія Яковлева, який і до цього часу залишається на свойому пості.

Ми згадали в цьому короткому життєписі нашого Президента лише головні етали і віхи його державної праці. Ми дозволили собі пригадати і Достойному Іменинникові, а заразом і першому серед нас ювілянтові нинішнього 25-ліття державної праці на чужині, найголовніші факти, що характеризували його історичну ролю і заслугу перед нашою державністю: це вірність при всіх обставинах раз на рідній землі проклямованій засаді самостійного, суверенного, державно-правного демократичного устрою, пошанування у всіх актах тяглости традиції державного центру, та повне самовідречення від інтересів чи вподобань особистого життя та посвята його до кінця справі нашої державности.

Ми, живі свідки і сучасники життя і діл нашого Президента, занадто близько стоїмо коло нього, щоб оцінити велич його трудів, так як це зробить майбутній історик України.

Щоб оцінити завойовання його розуму і серця в нашому державно-політичному і суспільному житті, треба було б присвятити їм не кілька хвилин святочної доповіді, а многотомові досліди.

Кожний з нас, хто трохи зіткнувся з активною українською працею політичною чи громадською, знає під яким переможним впливом і особистим чаром Президента чи зблизька чи здалека вона розвивалась не лише на еміграційному відтинку.

Українські політики західньо-українських земель за час довголітньої праці своєї в парляментарних клюбах чужих держав, головно в Польщі, не раз в найвідповідальніших моментах своєї діяльности шукають поради, а часом і опертя о авторитет президента Андрія Лівицького, не будучи формально з ним звязаними.

15 літ тісної співпраці Президента У.Н.Р. на еміграції з політичним представництвом західньо-українських земель закріплюють між ними моральні нитки і звязки, які ліквідують до кінця розбиття єдиної державнотворчої соборної української волі, підготовляють моральну атмосферу для привернення повнокровної ваги і значіння акту соборности з 22 січня 1919р.

І ось тепер, коли в результаті нової світової війни один ворог - Москва до решти загорнула в свою неволю цілу українську землю, коли на чужині поруч старої петлюрівської еміграції опинилась нова еміграція так з Великої України, як і з західньо-українських земель, для кожного поважно думаючого українського політика, що працю свою вяже корінням з традицією державности, винесеною з рідної землі, хто хоче коритись не новоявленим авторитетам вождів чи груп, що творяться у висліді мінливої конюнктури чи припадкової гри настроїв і сил, а каєстатові державної репрезентації України, стає ясним, що наказом хвилі для всіх нас без ріжниці політичних переконань, або походження з тих чи інших земель є оборона суверенних прав Соборної Української Держави і боротьба за її звільнення під проводом єдиного Державного Центру з Президентом Андрієм Лівицьким на чолі.

В зрозумінні цієї правди єднаються сьогодні довкола нього усі живі державно-творчі сили нашого організованого громадянства з усіх земель, посилені численними кадрами свіжої в чвертьстолітній боротьбі з ворогом на рідній землі загартованої української політичної еміграції, яка, ставши одразу коло єдиного Державного Центру, стає як і її попередники еміграцією державно-політичною.

Найдостойніший Пане Президента, Достойні Панове, не смію більше займати Вашу увагу в цю святочну хвилину. Кінчаючи моє слово, хочу в звязку з сьогоднішньою урочистостю нашої еміграції, повязаною з Святом Первозванного Апостола України пригадати Вам, як, оспівуючи весну українського відродження 1917 року, тоді ще не сталінський академік, а

молодий і натхненний співець цього відродження поет-патріот Павло Тичина в своєму Золотому Гомоні представив нам образ Апостола Андрія на горах київських:

"Світлом опромінений, ласкою Божою в серце зранений, по горах ступає Андрій Первозванний".

Чи не пригадує нам цей образ патрона нашого Президента його імя-ника, що зо степів полтавських і з гір київських разом з нами пішов на чужину, любов'ю до України і до свого народу, мов ласкою Божою, в серце зранений...

Роздумуючи над незбагненими шляхами Провидіння, загляньмо до відвічної книги Божественної науки, читаймо в Євангелії, як Христос Владика Владик, ідучи на проповідь першими покликав до себе простих братів-рибалок, а імена їх були Симон і Андрій.

На світанку нової світлої доби людства Христос,- Владика Владик,- виходячи на проповідь, першими покликав до себе простих рибалок-братів Симона і Андрія, сказавши їм: "ідіть за Мною, Я зроблю вас ловцями душ.

Коли 19 віків пізніше Провидіння судило нашій Батьківщині прокинутися до нового життя, тоді поставило воно на чоло цього життя двох нових "ловців душ наших", а імена їх були Симон і Андрій...

Першого не стало серед нас, він згорів у полум'ї жертвенної любови до свого народу. Андрій, з ласки Провидіння, живе з нами серед хуртовин, серед бур і негод. Один мов той дуб з ліплявських луків, що виріс в тіні Шевченкової могили, незломний стоїть, коли історичні буревії не одного повалили вже довколо нього.

Стоїть сильний вірою в остаточну перемогу нашої правди.

Віримо і ми разом з ним, що як не ми, то діти наші доживуть до тієї щасливої хвилини, коли у вільній Батьківщині святкуватимуть Андрієв день вже не як свято еміграційного ювілею, а як свято Вільної Суверенної Соборної Української Держави.

Микола Лівицький.

Д У Х Б А З А Р У.

21 листопада року 1921 під містечком Базаром сталася трагічна подія, якою закінчилася чотирилітня збройна боротьба української регулярної армії з ворогами відродженої Української Держави.

Боротьба організованим фронтом закінчилася ще рік перед тим, коли наша армія мусіла перейти Збруч і була інтернована в польських таборах. Але в листопаді року 1921 відбувся останній збройний чин нашого війська, відомий під назвою Другого Зимового походу або Зимового рейду: Невелика, порівнюючи, частина нашого війська, під командуванням генерала Тютюнника, перейшла на окуповану московськими большевиками українську територію з метою піднесення загального повстання проти окупантів і викинення їх за межі України. Весь рейд тривав у майже безперервних боях тільки 15 діб, за які наше військо зробило 600 верст, себто пересічно 40 верст на добу. Останній бій, в якому українців розбито, відбувся 17 листопада коло села Малі Миньки. Багато згинуло на полі бою, частина врятувалася, перейшовши польський кордон, решту взято в полон. Над полоненими відбувся суд. 359 засуджено на смерть. 21 листопада їх вишикувано перед братньою могилою недалеко від Базару. В останню хвилину представник Чека обіцяв цим воякам української армії помилування, якщо

вони згодяться вступити на службу до ворога для боротьби з "бандитами", себто з повстанцями, що боролися за волю України. На цю ганебну пропозицію відповів за всіх козак 6-ої дивізії Щербак: "Ми бачимо, що нас чекає, і ми не боїмося смерти, але служити до вас не підемо". Після слів Щербака однодушне "Слава", вирвалося з грудей 359-ти й залунав потужний спів "Ще не вмерла". Розгралася команда - затрискотіли кулемети - полилася кров. На все це дивилися українські селяне, яких зігнали навмисно з дооколишніх сіл, щоб вони були свідками того, як карають ворогів московсько-большевицької влади в Україні.

Про Зимовий рейд року 1921 уже багато писалося, виголошувалося відчитів і дискутовалося. Загально вважається ствердженим, що цей рейд з погляду воєнно-стратегичного пройшов досить невдало, що вибрано недовідний час, що ціла виправа була зле підготована, що військо пішло в похід неозброєним і неодягненим якслід. Отже вигляди на успіх були досить незначні, а тому в декого мимоволі виникає питання, чи цей рейд взагалі був потрібний, чи не легковажно діяли організатори походу, посилаючи на небезпеку сотки українських патріотів-вояків?

Існує погляд, що для відродження нації, для визволення зпід чужинецького панування і збудування власної держави - не досить геройських чинів, не досить кривавих жертв. Потрібний ще й загальний розвиток культурних і матеріяльних вартостей даного народу. Отже мусить високо стояти національна культура - загальна освіта, наука, література, музика, малярство, архітектура, театр, мусить бути зорганізованим і забезпечуючим народній добробут господарство країни, мусить розміряним і непомильним кроком йти вперед поступ техніки. Коротко кажучи, мусить відбуватися щоденна, мозольна, може непомітна і безпосередньо мало ефектовна праця, з якої однак виходять в сумі великі результати.

Так, це правда. Це все потрібне, необхідне, але цього мало, цього не вистарчає. Для зсинтезовання, для завершення всього многогранного життя нації, для заняття й укріплення свого місця в родині вільних і великих народів потрібні жертви крови, потрібні чини такі, як Базар. Чи були б можливі і чи були б взагалі написані натхненні поезії Тараса Шевченка, якби перед ним не було козацької доби з її героїчними моментами жертвенности й самовідречення? І де б взагалі могли черпати сюжети і натхнення до своїх творів письменники, композитори, маляри, якби вони працювали серед народів-пігмеїв, народів-боягузів, які в певні моменти своєї історії не здатні були би на великі чини, на оборону власним життям своєї землі? Чи серед народів малих, народів, не здібних на жертви крови, можливими є плодовита праця й поступ - навіть на полі науки, економіки, техніки? Чи великі винахідники, будівничі, або вчені не черпають силу до своїх творів у славному і великому призначенні народів, синами яких вони є? І, чи серед народів поневолених, народів-рабів не нидіють і не зникають, не маючи поля до розгорнення, великі таланти й здібності, або, ідучи в найкращому випадкові на службу чужих інтересів і культур, не втрачають вони через те на силі, розмаху й насичености? У справді великих народів поступ загальної культури, економіки, техніки з одного боку і патріотизм, готовість на найвищі жертви в імя добра нації й держави з другого йдуть поруч себе, взаїмно себе доповнюють. Вояк і революціонер, учений, літератор, мистець, технік і кооператор ідуть рівним кроком до єдиної мети. Великі культури дають лише великі духом народи. Великими ж народами є тільки ті народи, які не терплять над собою чужинецького панування, і які в кінечному результаті здобуваються на виборення собі повної свободи, що до сьогоднішнього дня можлива лише у формі власної незалежної держави. А держави здобуваються тільки тоді, коли боротьба за них освячується кровю.

Великий борець за свободу Італії Маццині говорив: "Не забувайте, що тільки той народ може бути вільним, якого сини не боятимуться умирати за волю". І це розуміли організатори Зимового рейду, розумів у першу чергу Головний Отаман Петлюра, який сам у свойому заповіті казав, що визвольна боротьба, стремління нації до волі, мусить бути окроплене кровю. Наша ж визвольна боротьба продовжувалася у 1921 р., як вона продовжується і до сьогоднішнього дня. І Петлюра розумів, що для успішного завершення її не досить дипльоматичної акції й пропаганди закордоном, не досить розвитку української культури, економіки й техніки - потрібне ще й найвище свідоцтво волі нашого народу, свідоцтво збройного чину, свідоцтво пролятої крови. Бо тільки воно дасть нам перед світом і перед власним народом ту моральну маєстатичну підставу правильности й справедливости наших прагнень, якої не зібють жодними заходами наші вороги. Тому мусіли бути Крути, мусів бути 1 листопад у Львові, тому потрібний був Базар.

Отже правильно й добре зробили ті, які видали наказ про вирушення нашого війська у Другий Зимовий Похід. Бо хоч цей рейд і не дав, мимо поважних на це виглядів, безпосереднього успіху, але підчас нього наше козацтво й старшинство, змагаючись з жахливими труднощами, поводилося по-геройськи і вкрило себе невмирущою славою. Бо під Базаром 359 умерли, але вони не піддалися ворогові, вони не зрадили свою Батьківщину, вони не боялися вмерти за волю...

І цим вони ствердили, що наш народ є гідний великого, славного майбутнього, вони залишили по собі запоруку, що в кінечному результаті насчекає перемога. І тому кожний з нас, українців, може й повинен з гордістю сказати: "Хвала Богу, що Базар був".

Він був. Але цього не досить. Не досить ствердити, хай і з моральним задоволенням, цей факт і, офіційно відсвяткувавши память Базарських героїв, перейти до щоденних злиднів. Бо Базар накладає на нас великий і святий обовязок: подбати про те, щоб ця жертва українських вояків не була даремною, подбати про завершення ідеї, за яку полягли Базарські мученики, подбати про те, щоб дух Базару керував всіма чинами українського суспільства. Чи ж ми дійсно виконуємо цей наш обовязок, чи в нашому національно-громадському життю ми справді пройняті духом Базару, духом Базарських героїв?

Треба усвідомити собі, що в активній, збройній чи революційній, боротьбі не досить лише окремих геройських чинів, відірваних фактів, жертвенности й самопосвяти. Приклад героїзму мусить захоплювати і потягати за собою інших, мусить мати місце об'єднання зусиль і скоординовання поодиноких виступів для витворення єдиної, тяглої, як в часі, так і в просторі, дії у визвольних змаганнях. Весь трагізм українського народу полягає на тому, що на протязі нашої історії нам не бракувало окремих героїчних епізодів, але вони рідко були загальними й ніколи довготривалими. Чи пролятої крови було замало, чи вона не досить розгрівала серця синів України, але її не вистарчало, щоб сцементувати в одну цілість всі національні зусилля й утривалити їх на потрібний протяг часу для закріплення української державности. Навіть ще і за княжих часів по періодах буйного розквіту наступали завжди часи упадку. Великий здвиг за доби Хмельницького потривав ледве десятиліття, а після цього - поза окремими світлими моментами, звязаними з іменами гетьманів Виговського чи Дорошенка, - приходять міжусобиці, зрада або пасивність. Великий задум Гетьмана Мазепи дав нам велику, геройську і трагічну оборону Батурина, але після Полтавського бою визвольний чин мазепинців на чолі з гетьманом-еміґрантом Орликом стає все більш відізольованим, аж поки зовсім занепадає серед загального знеохочення, байдужости і зради. Широкі маси українського населення відійшли від боротьби за визволення, бо повірили московським царям, ніби вони хотять звільнити їх від здирств українсько-

козацького панства. А це панство зрадило свою Батьківщину й пішло в Каноссу московського імперіялізму за для "чинов, жалования" і всяких почестей, потяг до чого в українців, на нашу ганьбу і сором, добре підмітила ще цариця Катерина, яка в інструкціях до своїх наміснників на Україні радила використовувати це в інтересах Московщини. Мазепинці залишилися лише одиницями, ізольованими серед власного народу, були "лицарями абсурду", на яких може в найкращому випадку дивилися з подивом, але за якими не йшли.

І коли ми глянемо на наші визвольні змагання 1917-21 років, то з сумом мусимо ствердити, що й тоді наше загальне становище не було багато кращим. Широкі народні маси залишалися пасивними, а подекуди навіть виступали проти тих, що боролися за визволення України. Пророчі слова Шевченка здійснилися: Україну справді приспали злії люди і збудили її окрадену в огні. Тому не диво, що для несвідомих народніх мас ідея Української Незалежної Державности, за яку згинули Базарські герої, була занадто абстрактною, незрозумілою. Народні маси йшли за більш доступними, більш зрозумілими для них соціяльними кличами, які відповідали їх безпосереднім потребам і щоденним турботам. І це буде мати місце аж до того часу, поки народні маси не усвідомлять собі, що соціяльне визволення нерозривно звязане з визволенням національно-державним, що чужинецьке ярмо, якими б воно не прикривалося плащиками, завжди і скрізь означає ганебну експлуатацію власне селянських і робітничих верств поневоленого народу, що, говорячи словами Шевченка - лише в своїй хаті може бути своя правда і сила і воля, лише в своїй Державі може і мусить бути здійснена мрія українського народу про "землю і волю", про справедливий соціяльний лад для всіх, про Україну "без холопа і без пана", себто, що Базарські герої, вмираючи за Українську Незалежну Державність вмирали одночасно і за національне і за соціяльне визволення українського народу.

І це власне було - і є ще сьогодні завданням провідної верстви нашої, української інтелігенції, вияснити ці істини широким народнім масам. Але, як же поводилася тоді ця провідна верства українського народу? Про спольщену або зросійщену українську інтелігенцію, що пішла на службу до поляків та до Денікіна, або про тих українців з походження, які від самого 17-го року ішли з московськими большевиками - про таких немає що й говорити. Але скільки ж було таких, які називали себе українцями, говорили українською мовою й справді по-своєму любили Україну, проте пішли на службу до ворога, зловившись на вудку принадних гасел про "самовизначення аж до відокремлення", або підпорядковуючи свої національні почуття гаслам соціяльним? Не всі ті незалежні соціял-демократи, ліві ес-ери, боротьбисти, укапісти, яких ставало щодалі все більше, і які, як здається, не розуміли, що без національного не мислиме й соціяльне визволення. Чимало було й таких, які сиділи десь по закутках - ми, мовляв, "політикою" ны займаємося - і чекали, чия візьме. І врешті, чи багато прислужилися загальній справі оті численні отамани, що повставали проти ворога, але далі свого села або повіту не виходили, конкурували, а то й билися, між собою і не хотіли підпорядкуватися загально-державному проводові і прийняти участь у спільному визвольному зусиллі? Може в такому стані річей менш, ніж за помазепинських часів, завинив потяг до "чинов, жалования" і маєтків, а скоріше запаморочення облудними чужими гаслами і брак єдности та почуття національної дисципліни. Але шкода для українського народу від цього не була меншою. Фактом є, що число вояків української наддніпрянської армії - в найкращі навіть моменти її бойового чину - ледве чи перевищало сорок тисяч, а часом було ще меншим. Це була горстка в порівнянні з 40 міліонами українського народу.

І до кінця державному проводові України, а тим самим і нашим визвольним змаганням, залишалася вірною справді тільки горстка вояцтва та

державних діячів і урядовців. В листопаді ж 1921 р. справа нашої боротьби виглядала дійсно трагічно. Бо в той час наші ліві українські кола до решти пішли на угоду з московськими большевиками; наші культурники заходилися коло наукової праці в умовах большевицької дійсности; Галичина і решта західньо-українських земель з тих чи інших причин перестали брати участь в боротьбі Наддніпрянської України; тисячі наших емігрантів, з яких можна було би сформувати щонайменше цілу дивізію, сиділи по віденських тощо кавярнях, критикували державний центр і сперечалися про те, чи в Україні має бути радянська форма правління, демократична республіка чи монархія; а наші повстанські отамани на Батьківщині принишкли, були роз'єднаними й нерішучими. І коли вояцтво виступало в Зимовий рейд без зброї, голе й босе, то де ж було тоді наше свідоме й патріотичне українське суспільство, щоб дати цьому вояцтву якщо не зброю, то принаймні взуття і теплий одяг? Треба ствердити, що такі факти мали місце не через якісь там обставини, а тому, що в листопаді року 1921-го більшість нашого свідомого суспільства участи в активній боротьбі вже не приймала і дивилася на вояків, що вирушили в похід, як на "лицарів абсурду".

Маємо мужність перед маєстатом смерти 359-ти Базарських героїв ствердити, що в р.1921-му ті, що йшли в Зимовий рейд, були ізольовані серед власного суспільства; ізольовані навіть мимо укритих симпатій до себе в народі,- так само, як-був ізольований Орлик, коли двічі ходив з еміграції походом на Україну, щоб звільнити її від московського наїздника. Якби в листопаді року 1921-го умерти за Батьківщину - як Базарські герої, і за вояку ціну продовжувати збройну боротьбу готові були не 359 душ, а 359 тисяч, тоді наша визвольна боротьба закінчилась би, може, зовсім інакше. І тоді не було б 12 мільонів жертв московського терору,не було би Соловків і Біломорського каналу, не було би "пацифікації" в Галичині і руйнування українських церков на Холмщині й Волині, не було би закатованих січовиків на Карпатській Україні, а може, не було б і жертв недавнього терору гітлерівських варварів.

Правда, після Базару, певно власно внаслідок таких чинів,як Базар, триває ще деякий час так звана ленінська економічна і національна політика, НЕП і українізація, себто деякі пільги економічні й національні, що викликали навіть захоплення у декого з українців і штовхнули їх до остаточного примирення з окупантами. Але, як тільки большевикам удалося трохи зміцнити свою владу, починається повний розгром українства: автокефальна церква, кооперація, шкільництво. Жертвами кривавого терору падають як ті, що від початку були свідомими і непохитними борцями за волю України і створили під ворожою окупацією конспіративно-революційні організації, як напр. Спілка Визволення України тощо, так і ті, що допіро пізніще схаменулися і приєдналися до перших. Врешті настає нищення українських комуністів, тих, що допомогли московській владі загніздитися в Україні. Найяскравіший представник українського комунізму - Хвильовий - в час,коли відбувалася Базарська трагедія, ішов рука в руку з московськими большевиками. Це, певно, з тих часів походить сюжет одного оповідання Хвильового, де автор описує чекиста,який, щоб довести чистоту своїх комуністичних переконань, розстрілює свою рідну матір. Проте в другому своєму творі Хвильовий заявляє: "Так, я комуніст, але водночас люблю мою Україну безмежною гарячою любов'ю". І настає час,коли Хвильовий переконується, що не можна бути одночасно українським патріотом і комуністом, бо для того, щоб співпрацювати з московськими комуністами, не досить розстріляти свою рідну матір, а треба ще щодня, на кожному кроці свого життя, стріляти в нашу спільну,страдницьку і велику матір, якій на імя Україна. І тоді лунає розпачливо,хоч і мужнє,гасло Хвильового: "Геть від Москви". Запізно. Якби в році 1921 Хвильовий і йому подібні не йшли з московськими большевиками,

а з тими, що полягли під Базаром, то може не треба було б йому пускати в себе кулю і може не згинули б десятки тисяч українських комуністів і комсомольців за те, що збунтувалися проти нелюдського визискування і гноблення України Московщиною.

Та може найбільш трагічною була доля власне широких мас українського селянства й робітництва, які гинули міліонами підчас розкуркулення, насильної колективізації та прикріплення до заводів і шахт, підчас зорганізованого Москвою голоду, або масового терору в роках 37-му - 38-му. Трагічною тому, що вони були несвідомими, що вони здебільшого навіть не знали, за що їх мордують. Вони не розуміли, що вмирають тільки за те, що вони українці, що вони, так би мовити, потенціяльні Базаровці, бо кожної хвилі з півсвідомих і пасивних можуть стати свідомими й активними патріотами-борцями за визволення України.

Так, якби року 1921-го дух Базару керував українським народом, то всі ці страхіття може не мали би місця в Україні, а ми не сиділи би по таборах на чужині при розбитому кориті. Ідеї за які згинули Базарські герої, залишаються нездійсненними. Але вони мусять здійснитися. Мусять тому, що ми не хочемо, щоб наша нація згинула, ставши погноєм для чужих, заборчих і ворожих нам народів; мусять здійснитися тому, що наші народні маси тільки в своїй власній державі здобудуть собі вимріяний ними справедливий соціяльний лад; і, врешті, тому, що наші прагнення стопроцентно відповідають засадам міжнародньої справедливости, про яку так багато говориться, з приводу якої випрацьовуються різні пункти і яка до цього часу залишається ще недосягненим ідеалом. І коли нам говорять про те, що наші національні постуляти перестарілі і неактуальні, бо, мовляв, майбутнє належить не самостійним малим державам, а інтернаціоналізмові в дідянках політичній, культурній і господарській, то на це, виконуючи наш обовязок перед поляглими героями Базару, відповідаємо: "Ми визнаємо політичний інтернаціоналізм, але він полягає на засадах рівноправної співпраці окремих національних організмів, а не на пануванні одних над другими, тим більше, що разом з нашими азійськими домініонами Україна зовсім не буде малою Державою; ми визнаємо культурний інтернаціоналізм, який базується на взаїмній виміні найкращих творів національних культур, а не на винищуванні, скажімо, чудової української пісні, народнього мистецтва або літератури, бо таке винищування є злочином власне супроти світової культури; ми уважаємо, що господарський інтернаціоналізм полягає на раціональному використанні натуральних економічних можливостей кожної країни і на справедливому розподілі сирівців і плодів праці поміж народами всього світу, а не на здирській експлуатації природних багацтв і праці народу поневоленого на користь народу пануючого".

Наші прагнення відповідають засадам міжнародньої справедливости, засадам демократії і народоправства. І тому ми переможемо, але переможемо тільки тоді, коли буде гаразд серед нас самих. Проте, на жаль, так не є, або, в кожному разі не зовсім. Не є, коли ми з приємністю згадуємо часи НЕП'у і українізації, не розуміючи ще й досі, що ціла та ленінська політика була придумана для приспання українців, для обдурення їх і для того, щоб легше було зламати спротив українського народу. Не є, коли на запитання, хто ми - русские чи українці? - чується відповідь "все равно". Не є, коли ще так недавно ми ловилися на вудочку совєтського "самовизначення" - на цей раз не Леніна, а Власова. Коли ми виїхали на чужину не для того, щоб боротися за волю Батьківщини, а для рятування власної шкіри, і твердимо, що ми охоче повернулися б, якби нам загарантували особисту недоторканість, не зважаючи на те, що діялося б з цілим українським народом і з нашою Батьківщиною. Коли ми хочемо їхати до Канади чи Австралії - не для того, щоб шукати звідтіля шляхів до повороту в Україну, а щоб спокійно і без небезпек доживати там віку, не турбуючись про те, що діється з нашим рідним краєм.

Коли ми думаємо про особисті вигоди і матеріяльне забезпечення більше, ніж про справи національні. Врешті, коли в нас, як в роках 1917-21-му панують розєднання, розбиття, взаїмна ворожнеча, коли ми ділемо себе на "старих", "нових" і галичан на "івців", "овців" чи "анців".

І не в тому біда, що існують у нас різні групи, які мають не однакові політичні переконання. Це річ нормальна в кожному національному суспільстві. Але біда у непорушній виключенності, в нетолєрантності, у непримиримій ворожнечі, що існує поміж окремими українськими групами. Біда в тому, що кожна з таких груп думає більше про те, як зробити так, щоб влада в майбутній українській державі належала тільки їй, а ніж про те, як цю Українську Державу збудувати. Це часто доводить до того, що люде з різних груп не можуть зійтися між собою, не можуть зговоритися в загальних справах, які властиво не викликають у нікого жодного сумніву. Якусь ініціятиву, що вийшла, скажімо, від "овця" не приймають інші не тому, що вона недоцільна, недотепна, а тільки тому, що її перший висунув, мовляв, політичний противник. Коли якийсь "івець" попадає в середовище "овців", то його ізолюють, йому не дають місця при жодній громадській роботі - не тому, що він до тої роботи не надається, не тому навіть, що його не вважають за свідомого українця і патріота, а тільки тому, що він не належить до "своїх", до групи, яка в даному осередку має більшість. Ці явища, на жаль, загально відомі. Вони страшно шкодять уже тепер нашій справі в очах чужинців та в очах не зовсім свідомих українських мас, викликаючи, особливо серед цих останніх, дезорієнтацію і розгублення. Але вони можуть стати фатально згубними в той час, коли Батьківщина покличе нас до нового визвольного чину. І невжеж у майбутньому, так само як стільки вже разів у нашій історії, - через взаїмну ворожнечу, свари й розбиття - знову здійсняться зловіщі слова великого гетьмана Мазепи: "през незгоду всі пропали, самі себе звоювали."

Якими просто злочинними видаються наші розходження, як нікчемно виглядає наша пасивність і байдужість перед маєстатом смерти Базарських героїв. Коли вони стояли над братньою могилою під Базаром, коли торохкотіли катівські кулемети і коли під спів "Ще не вмерла" полилася їх кров, то серед них не було галичан, старих і нових емігрантів, серед них не було "івців", "овців" і "анців", вони не думали про те, щоб захопити владу над українським народом. Це були тільки українці, які приносили своє життя на вівтар Батьківщини і яких єднала нерозривними нитками, в останньому братерському чині, безмежна любов до свого народу. Це були українські вояки, які до кінця життя виконували свій обовязок і залишалися вірними своїм традиційним прапорам і свойому урядові, найвищий репрезентант якого, Симон Петлюра, пять років пізніше, так само згинув на посту служіння Батьківщині від куль скритовбивці.

І в цьому є зміст духу Базару: готовість віддати все, навіть життя, за Батьківщину і почуття необхідности єдности всіх справжніх українських патріотів в боротьбі за визволення України. І коли ми хочемо дійсно вшанувати память Базарських героїв, коли ми хочемо, щоб їх найвища жертва не пропала даремно, то можемо це зробити не формальними і офіційними святкуваннями, а тільки ідучи за їх прикладом, проймаючись самі духом Базару і ширючи його серед усіх наших земляків.

І це мусить бути, мусить бути в обличчі тої нечуваної катастрофи, що відбулася й відбувається на наших землях, коли з 359-ти зробилися міліони і коли напевне кожний з нас має там десь на просторах спустошеної і зруйнованої України свою могилу, де поховані рідні або близькі йому люди, замордовані лютим ворогом.

Ми мусимо усвідомити собі, що протягом 25 літ в Україні невпинно тривав і триває ще й тепер один величезний, кривавий Базар, іде винищу-

вання української нації. Це було за двадцятилітнього панування Москви, це було підчас гітлерівського наїзду, коли палали села і вибивалися до ноги всі їх мешканці, коли гинули в Німеччині сотки тисяч наших військово-полонених, коли за дротами німецьких таборів примусової праці умирали від голоду й хвороб наші робітники й робітниці, коли в боротьбі з гітлерівськими варварами проливали свою кров наші українські, національні повстанці. І це є тепер - і там на Батьківщині під тоталітарним терористичним режимом, і там, де наших земляків змушують їхати на смерть і муки. І свідомість цього накладає на нас непорушний обовязок подбати про те, щоб дух Базару запанував між нами і допровадив нас до перемоги.

В постанові Чека про кару смерти для Базарських героїв говорилося: "лиц, перечисленных в приложенном к сему списке, в числе 359-ти человек, как злостных, активных врагов /бандитов/ - разстрелять". Ідучи за духом Базару, не вистачить назвати себе свідомим українцем, але стояти осторонь визвольних змагань. Кожний з нас повинен бути активним борцем, повинен внести свою частку до загальної справи. Перед кожним з нас повинен повсякчасним грізним "мементо" стояти Базар і кожний з нас мусить ставити сам собі питання; - а чи ж я виконую якслід свій обовязок, чи я готовий віддати для Батьківщини свій маєток, відсунути на другий плян інтереси мої власні і моєї родини, поступитися моїми персональними чи груповими амбіціями і врешті, коли це потрібне, піти на найвищу жертву - віддати життя за Україну, як це зробили Базарські герої?

Коли українські вояки, письменники, мистці, техніки і економісти, працюючи кожний зокрема по своєму фаху й на своєму місці, будуть повсякчасно готові до сповнення свого найвищого обовязку перед нацією, коли, якщо не маси, по природі своїй пасивні, то принаймні більшість української інтелігенції, що має своїм обовязком вести за собою маси, пройнята буде духом Базару, - тоді м и п е р е м о ж е м о. Тоді з Крутів, з 1-го листопада, з Базару і Хусту виростуть нові геройські чини, що зіллються в єдиному, тяглому всенаціональному зусиллі, яке дасть нам велику національну культуру, техніку, економіку. І з цього повстане велика Україна. Коли міліони українців будуть нарешті пройняті духом Базару, то навіть супроти найлютішого ворога з одного боку і байдужости та незрозуміння великих Демократій з другого, навіть у добі атомової бомби, якої не посідаємо, ми зуміємо примусити світ рахуватися з нашими слушними і справедливими прагненнями. І тоді, але лише тоді, ми відсвяткуємо не на чужині, а в Києві, свято Базару, яке не буде святом жалоби, але святом перемоги - перемоги духу Базарських героїв, перемоги української нації.

Н.Н.

Ч О М У У Р Я Д У Н Р ?

Є сьогодні дві України - Україна радянська і Україна національна. Радянська Україна має свій о д и н уряд у Києві. Національна Україна м у с и т ь мати теж о д и н уряд. Так кажуть найпростіші вимоги д е р ж а в н о г о думання.

Якщо національна Україна має стати реальною дійсністю, а не залишитись тільки мрією, вона мусить бути зорганізована на д е р ж а в н и й лад і мати тільки о д и н уряд.

Існування двох або більше урядів національної України на еміграції мусить довести до поділу українців на два або більше таборів; одні будуть за цим урядом, другі за іншим. Ті табори неминуче почнуть себе поборювати на всіх ділянках громадського життя. Замість спрямувати - під проводом одного державного центру - всі сили національної України на створення української національної держави, почалась би внутрішня боротьба, яка мусіла б довести до ще більшої руїни.

На еміграції мусимо бути зорганізовані так, як національні еміграції інших народів, напр., сербів, поляків, литовців, лотишів і ін. Всі вони мають один уряд в краю, залежний від Москви, і другий вільний на чужині, але тільки один уряд для кожної еміграції. Інакше ніхто нас не зрозуміє і не буде вважати нас партнером, здібним до поважних політичних розмов.

Особливо нездорове і загрозливе явище, коли політичні партії починають вважати себе державою і присвоюють собі функції, які належать тільки державі та її органам, напр., судити, збирати податки, вживати засобів фізичного примусу і т.п.

Якщо одна політична група, йдучи таким антидержавним шляхом, творить власний /партійний/ уряд, тоді кожна інша партія дістає право створити свій уряд. І серед народу буде стільки "урядів" і "держав", скільки є партій і політичних груп. Такий шлях веде до руїни держави. А поневолений народ таким способом ніколи держави не збудує.

Національна Україна може мати тільки один уряд. Цим одним урядом може бути сьогодні тільки Уряд УНР.

Уряд УНР - це останній уряд тої української Держави, яка реально існувала на українській землі. Ніхто з українців тої Держави не відрікся. Тому вона існує дальше як ідейний /моральний/ факт і зобов'язує нас морально. Зокрема зобов'язує зберігати її в нашій державницькій свідомості і громадянській праці як ідейний факт так довго, поки зовнішні умовини дозволять здійснити її як реальний факт на українській землі.

Тому існує дальше теж і Уряд тої Держави, як реальний символ того ідейного факту.

Останній уряд української Держави вдержався на еміграції продовж чверть століття. Ця обставина заслуговує на увагу і признання. Ніякий український державник не може пройти мовчки попри цей факт. Він заслуговує на признання тим більше, що цей Уряд вдержався серед таких дуже бурхливих часів і при такій великій пливкості форм українського політичного життя.

Стаючи за тим урядом,

1. стаємо на шлях українського державницького леґалізму. Леґалізм - законність у політичному думанні і праці - є основним фундаментом усяких державнотворчих зусиль,

2. підкреслюємо традиційність і тяглість українських державницьких змагань, що знов є сильним духовим цементом у всякій державнотворчій праці. Зокрема це має своє значення супроти закордону.

Рішальні рушники нової східно-української еміграції заявили Голові Директорії УНР, що національна Україна продовж 25 літ життя під совєтським режимом вела невпинну боротьбу проти большевизму саме в ім'я тої останньої української держави - під ідейними прапорами Уряду УНР з еміграції. Вони одночасно визнали цей уряд як свій державний центр.

Після акту соборности 22.січня 1919 року уряд Української Народньої Республіки став всеукраїнським урядом. До нього ввійшли представники Західної України. Трагічні події 1920 року на якийсь час

притьмили було той всеукраїнський характер УНР, але вже весною 1945 року привернено його знову і після уневажнення варшавського договору - знову представники західної України ввійшли в уряд.

Уряд УНР існує під моральним покровом Симона Петлюри. Цей факт має має особливе значення для Східної України. Там серед широкого загалу зберігся з часів державного будівництва і визвольних змагань живий спомин т і л ь к и п р о о д н о г о С и м о н а П е т л ю р у, як символ н а ц і о н а л ь н о ї України.

Уряд УНР продовж 25-літнього існування нав'язав міжнародні зв'язки, а це в практиці державної роботи має свою вагу.

Дехто висуває як арґумент проти Уряду УНР закид, що йому не подобається один чи другий міністр, або й усі міністри разом, і тому він творить і н ш и й уряд. Це треба кваліфікувати як крайно а н т и д е р ж а в н и й спосіб мислення. В усіх державно-вихованих народів особовий склад уряду міняється більше або менше часто конституційними засобами, але сама форма держави залишається н е з м і н н а, одна і та сама, незалежно від того, які особи займають міністерські пости.

І серед нашої еміґрації, зорганізованої державними методами існують можливості леґальними, конституційними засобами змінити особовий склад уряду.

Тому українське громадянство рішуче вимагає від партій і політичних груп, щоб вони станули на шлях державного леґалізму; вимагає, щоб не творили партійних "урядів" і партійних "держав", тільки леґальними засобами змагались між собою за владу в тім о д н і м державнім уряді, яким є уряд УНР.

Навіть українські монархисти повинні визнати одиноким державним центром уряд УНР, хоч він республіканський. Бо це становить їх на шлях одноцільного об'єднаного державного змагання, а рівночасно н і т р о х и н е в и м а г а є від них в і д р е к т и с я українського монархізму. Навпаки, це дає їм можливості леґально, себто конституційними засобами змагатись за зміну державного устрою і за будову української монархії. Українські монархісти повинні - в ім'я о д н о ї національної України - визнати уряд УНР, і тим самим залеґалізувати монархістичний рух, організуючи сильну монархістичну партію.

Гетьманський центр не можна в сьогоднішніх умовинах піднести до ролі загально-національного уряду ще й тому, що це дало б московським большевикам догідний грунт для пропаґанди і жирування на соціяльних хотіннях широкого загалу українського населення.

Виходячи з основного постуляту державного думання - о д и н уряд для ц і л о ї національної України - треба вимагати від усіх політичних груп, які стоять на національній плятформі, щоб вони визнали уряд УНР як о д и н о к и й державний центр.

Таке визнання 1/ зміцнило б без сумніву престіж українського національного табору супроти закордону, 2/ піднесло б на дусі загал української еміґрації, який з тугою очікує політичної консолідації і 3/ скріпило б значення нашого державного центру закордоном.

Скріпити повагу національної України закордоном і престіж її державного центру конечно саме сьогодні, коли

- червона Москва робить радянську Україну знаряддям своєї імперіялістичної політики і на міжнародному форумі впрягла її уряд в акції, які шкодять так само національній як і радянській Україні.

Визнання уряду УНР загально-національним центром не виключає опозиції тої чи іншої політичної групи. Одначе опозиція мусить бути

конструктивна, державотворча, як партія опозиції може мати застереження до поодиноких осіб в уряді, або й до цілого кабінету, до їх програми, або навіть до форми конституції і може законними способами вимагати зміни осіб, програми, конституції. Але не вільно нікому валити державу і починати від себе історію України.

Хто через своє опозиційне відношення до уряду йде так далеко, що творить другий конкуренційний уряд, той нагадує тих несвідомих селян, які через непорозуміння з священиком виступають проти церкви і з неї виходять, вступаючи до якоїсь підозрілої секти.

В тих тяжких і переломових хвилинах, як оце сучасна, всі політичні групи повинні об'єднатись довкруги уряду для спільної праці над кращим завтра; програмові справи і питання післязавтрішнього дня не сміють сьогодні бути перепоною для такої координації.

Як нам відомо, з ініціятиви Уряду й громадських осередків йдуть в тім напрямі наполегливі заходи. Українська прилюдна думка дуже заінтересована в тому, щоб цей почин зустрівся з належним зрозумінням українських політичних угрупувань.

Московська політика супроти України докладала завжди всіх зусиль, щоб український народ ділити на ворожі табори. Це уможливлювало їй панувати в Україні. Вони продовжує цю політику й сьогодні супроти української еміграції. Большевицькі аґентури роблять усе можливе, щоб нас розсварити і не допустити до створення одного державного центру. До цього вживають найрізноманітніших засобів, між іншим брехливою пропаґандою намагаються дискредитувати уряд УНР і вмовити в українське громадянство, що УНР це малий гурток старих еміґрантів, які нездібні бути державним проводом. Не даймо взятись на цей гачок. Зокрема мусять дуже вважати проводи тих політичних угрупувань, які ще досі не визнали одного державного центру, щоб вони - може несвідомо або проти своїх бажань - не спомагали тих хитрих заходів наших ворогів.

Одна національна українська держава, один її уряд, леґальний уряд Української Народньої Республіки.

ЛИСТ БУВШОГО ВОЯКА.

Вшановний Іване Федоровичу,

В одному з Ваших останніх листів Ви писали мені таке: "Сильно нас турбує стан наших політичних партій і груп. Остання спроба, чи точніше провід її, консолідації нас просто проголомшила. Цей факт розцінюють по різному, а найбільше радіють вороги. Чекаю від Вас відповідних документів чи вказівок, як трактувати ситуацію?"

Отже, майте терпіння і вислухайте дещо ширші думки. Частина українського громадянства, яка не була, як і Ви, політично-активною протягом останніх 25 років, болів душею над тим, що і в сучасному лихолітті українські "політичні чинники" не дійшли до порозуміння, до

.обєднання, до повної національної консолідації.

Щиро бажаючи консолідації, окремі громадяни оскаржують тих чи інших політичних осіб в небажанні поступитись своїми засадничими позиціями чи навіть своїм "становищем" для загальної єдности.

Щоб не тратити часу на докори чи обвинувачення, треба кожному пригадати перебіг нашої національної акції після катастрофи при кінці 1920 року. Уряд УНР на чолі з Президентом Симоном Петлюрою, разом з військом і громадянством, залишив рідну землю, але не скапітулював і надалі вважає себе в с т а н і в і й н и з нашим традиційним ворогом. Підтриманий постановами Ради Республіки в 1921 році, Уряд УНР, маючи п р а в о і о б о в я з о к репрезентувати визвольні змагання українського народу, постановив не ліквідуватися на чужині, а вперто і послідовно продовжувати боротьбу іншими методами.

Після нашої національної траґедії - траґічної смерти Симона Петлюри, Уряд УНР на чолі з його Наступником, за тихою згодою української еміґрації й патріотичного громадянства під Совєтами, не вважав себе в праві ліквідуватися чи розпотрошитися в різних комітетах та "угрупованнях", а продовжував нести свій тяжкий хрест, виконуючи н а к а з рідної землі, н а к а з України.

Беручи давній приклад з незабутнього Гетьмана України Пилипа Орлика, що більше 30 років пропаґував українську справу по всій Европі, наш державний центр, за допомогою активного і свідомого громадянства і в постійному контакті з рідним краєм, реаґував на всі політичні події Світу, боронячи завжди і всюди нашу національну справу.

Була й опозиція проти Уряду, були й уґруповання українські, що з тих чи інших причин ставились вороже до нашого державного центру, які старалися навіть поборювати різні уенерівські орґанізації, розкидані по всій Европі, в Америці і на Далекому Сході. Які закиди робили ті уґруповання - гетьманські, чи націоналістичні - нашому державному центрові в своїй пресі? Характеристично, що вони обвинувачували наш Уряд в недостаточній активності, в бездіяльності, в помилкових політичних кроках, себто енерґійно критикували, як то робить опозиція в кожній державі. Їм до голови не приходило реаґувати на кожну сесію Ліґи Націй, брати о ф і ц і й н у участь в Товаристві Прихильників Ліґи Націй, подавати меморандуми до різних установ і політичних діячів з а г а л ь н о - н а ц і о н а л ь н о г о з м і с т у, брати участь у міжнародніх конґресах комбатантів, інвалідів, соціялістів і т.п. Вони задовольнялися або льокальною політикою, або своєю внутрішньою орґанізаційною працею, закидаючи державному центрові УНР і "гнилий демократизм", і симпатії до соціялізму, і "жидомасонство", вербуючи нашу молодь до своїх таборів. Вони самі, очевидно, розуміли, що репрезентувати загально-національну справу вони не мають права, що право і о б о в я з о к такої репрезентації належить тільки Урядові УНР.

А державний центр тримався, знаючи відданість "старої петлюрівської ґвардії" і маючи постійні відомості про співчуття громадянства далекої України. Задовго до процесу СВУ ми знали добре про жертвенну діяльність Спілки Визволення України, про яку еміґрація могла довідатись тільки з процесу в Харкові. Знали ми й про революційну діяльність України взагалі, ак-

тивно знали про такі справи, про які й тепер передчасно ще публікувати.

І ми не помилялися в настроях українського народу, змученого безглуздою м о с к о в с ь к о ю диктатурою. Коли різні угруповання розпочали в Україні свою агітаційну акцію в 1941 році, вони скоро переконалися, що Україна хоче не Гетьманства чи вождівської диктатури, а допомагається волі, рівности, братерства, мріє про "Петлюру", про Українську Народню Республіку.

Коли ж зорганізовані представники нової еміграції, ті люди, що в пеклі большевизму не втратили віри в перемогу, зустрілися з нами, то, познайомившись з нашою незмінною ідеологією, - відразу сконсолідувалися, відразу стали під прапор УНР.

Чи можливою є консолідація всіх українських національних сил т е п е р ? Розуміється і потрібна, і можлива. Тільки різні угруповання - чи колишні, чи сучасні - мусять розуміти, що всяка консолідація можлива тільки навколо державного центру, бо все інше було б тільки еміграційним новотвором, авантурою, що не має коріння в рідній землі.

Це не значить, що персональний склад Уряду УНР мав би лишитися незмінним, не значить нарешті, що на чолі державного центру має й надалі стояти сучасний Наступник Симона Петлюри. Наша конституція настільки еластична, що за порозумінням найширших кол українського громадянства, може бути змінений весь сучасний склад Уряду, може навіть на чолі державного центру стати інша особа. Про таку щиру консолідацію завжди мріяв, до такого об'єднання завжди закликав наш державний центр. Хай прийдуть до праці й боротьби молодші, рухливіші, енергійніші, хай діти заступлять нарешті своїх батьків.

Тільки мусимо мати ґарантію, що реорганізований державний центр буде й надалі провадити безкомпромісову боротьбу за визволення, за демократичний устрій Самостійної Соборної Української Держави, за Українську Народню Республіку.

Це Вам, Вельмишановний і Дорогий Іване Федоровичу, і документ, і вказівки, як трактувати сучасну ситуацію, в звязку з загальним потягом до поєднання, до консолідації, до спільної праці біля визволення України. Хай ці думки знайдуть у Вас відгук і зрозуміння та будуть дороговказом у Вашій повсякденній для Батьківщини праці.

Бувайте здорові та Богові милі

З вояцьким привітом

Ваш /-/

18.3.1945 року.

ВІДОЗВА

Уряду Української Народньої Республіки в Річницю Української Державности.

Переяславською умовою 1654 року, після довгої боротьби з Польщею, гетьман Богдан Хмельницький змушений був прийняти союз з Московщиною і певну зверхність царя московського над молодою Українською державою. Та провізорична зверхність далася в знаки українському народові, бо московські царі, а пізніще "всеросійські" імператори дбали не про вірний союз проти спільного ворога, а про ліквідацію української державности, про знищення високої тоді української культури, про повне поневолення вільного українського народу.

Революція 1917 року звільнила Росію від царату, а Україну від царської зверхности. Самим фактом революції Україна леґально стала вільною та незалежною. Розуміли це українські патріоти без ріжниці політичних світоглядів, тому скликали Всеукраїнський Національний Конґрес, організували парлямент України - Українську Центральну Раду і розпочали невтомну організаційну працю. Але ворог московський не спав і досить сильний був для боротьби з молодою українською державністю, що одночасно змагалася проти натиску Центральних держав Европи.

Репрезентації великодержав - Англії та Франції, що перебували тоді в Києві і підтримували постійно контакт з нашим Міністерством закордонних справ, пильно приглядалися до розвитку подій і належно оцінили приязнь демократичної України до Держав Антанти. Знали вони також, що тодішній міністр військових справ Симон Петлюра закликав наше військо до боротьби з імперіялістичною Німеччиною і тому в своїх офіційних листах визнали де факто уряд Української Народньої Республіки.

22 січня 1918 року настав нарешті той щасливий день, коли Українська Центральна Рада своїм IУ-им Універсалом урочисто проголосила Україну вільною і самостійною державою, проголосила незалежність Української Народньої Республіки. Та вже не була в силі молода українська демократія витримати одночасний натиск московських збольшевичених військ і німецького імперіялізму. Змушена була Центоальна Рада замиритись з осередніми державами всупереч навіть позиціям свого уряду, зо складу якого здемісіонували такі чолові особи, як військовий міністр Симон Петлюра і міністр закордонних справ Олександер Шульгин.

Внаслідок цього замирення невдовзі стала Україна жертвою кількамісячної німецької окупації, проти якої провадило боротьбу українське селянство, а в кінці, по звільненню з німецької вязниці, виступив незабутній Отаман Петлюра. На його заклик народ український вигнав окупантів німецьких і устами свого Другого парляменту - Конґресу Трудового Народу ще раз ствердив державність вільної України.

Двадцять сім років минуло вже з того ніколи незабутнього дня, коли дзвони Святої Софії радісно вітали дорогих гостей з далекої Галичини; далекої, бо відірваної від нашого Києва злою мачухою історією, а все близької, все рідної для українських патріотів, що виросли під московською займанщиною. Галичина разом з Зеленою Буковиною і Срібним Закарпаттям приєдналася до боротьби Великої України і Національна Рада Західних українських земель відрядила свою велику делеґацію до Києва. Трудовий Конґрес з ентузіязмом вітав дорогих братів і спільно з ними проголосив об'єднання усіх наших стародавніх земель і соборність незалежної Української Народньої Республіки.

Розпочалась кривава боротьба об'єднаної демократичної України і

проти москалів ріжної фарби і проти молодої польської держави, що мала певні претензії до частини нашої території. Не брак свідомости чи єдности стали на перешкоді нашій перемозі в цій боротьбі. Не ті наші "помилки", про які люблять згадувати наші новітні історики, також не брак лицарського завзяття нашої Армії, що провадила боротьбу з надлюдськими зусиллями в найтяжчих обставинах. Були, правда, дрібні непорозуміння, але ніколи не було засадничих розходжень. Були певно й тактичні помилки, та може ті помилки були конечні для врятування нашої лицарської армії і нашої інтеліґенції з того пекла, в якому вони провадили боротьбу. Може сам Бог керував тоді чинами наших державних мужів, бо без тих "помилок" не мала б тепер Україна ані військових кадрів, ані висококваліфікованої інтеліґенції. Отже не через помилки наші не могли ми перемогти, а лише через виключно тяжкі обставини, бо проти нас були всі сусіди, а про якусь зовнішню поміч, і навіть про співчуття до нашої визвольної боротьби нічого не було чути...

Уряд з військом і громадянством під натиском большевицької Москви перейшов на чужину і продовжував свою діяльність, ніколи не перериваючи свого звязку з рідним краєм. В численних меморіялах і на багатьох міжнародних конґресах відпоручники уряду і громадські чинники апелювали до демократії світу, розкриваючи правдивий зміст большевицької диктатури. Та до нашого голосу не хотіли прислухатись. Починаючи з Раллалльо, в якому демократична Німеччина зробила перший крок для зміцнення тоталітарної Москви, і кінчаючи приняттям Совітів до Ліги Націй, весь світ залицявся до вовка, який навіть не мав на собі овечої шкури. Совітська Москва захопила владу над усіма народами був.Росії і почала в нелюдський спосіб знущатися з людей, не виключаючи і своїх власних земляків. Бувшу Росію ця насильницька влада перетворила в одну велику вязницю, з якої нікого не випускала і якої нікому не давала оглянути. Чути було постійні зойки і стогін катованих та замучених, відомо було про масові розстріли і міліонові смерті від голоду, але світові потуги на такі "дрібниці" уваги не звертали. І цей страшний терор стосували Совіти не підчас війни, не проти якихось реставраційних плянів, а проти республік України, Білорусі, Прибалтійських країв та Кавказу,що мали найдемократичніші в світі конституції. Не реакціонерів катував московський деспот, не поміщиків чи куркулів, що не хотіли віддати селянам своїх маєтків. Ні, землю Совіти відразу ніби віддали селянам для того, щоб пізніще і власну селянську землю загарбати в свої колхози. А фабрики, заводи большевики визнали державною власністю, обернувши робітників в своїх невільників, прикутих до варстатів без права на вільні союзи для оборони своїх інтересів, без права навіть на зміну місця праці. Московський деспот з особливою енерґією катував соціялістів-демократів, що змагалися за волю й демократію, що мріяли про дійсний "соціяльний рай" і рішуче відкидали большевицьке пекло; катував навіть своїх партійних товаришів за найменшу опозицію проти "генеральної лінії"...

Тим часом наближалося нове лихо для змученої України. Виростав на заході, ще один ворог, що віддавна зазіхав на наші землі. Того ворога відчули ми ще в справі нашої Карпатської України.- Коли сусідні мадяри схотіли накласти свою заборчу руку на цей маленький, але чудовий і гордий, кусочок української землі, карпатські українці повстали в обороні своїх прав на державну незалежність. Гітлерівська Німеччина відразу ніби підтримувала боротьбу Карпатської України, але вкінці Гітлер зрадив тих, хто ще хотів йому вірити. Зрадив нашу Срібну Україну для Угорщини, підтримки якої потребував для своїх божевільних за-

борчих проектів...

Використала гітлерівська Німеччина загальну пасивність і розпочала жахливу війну проти всього світу. Наш уряд розумів правдиві наміри Гітлера і тому відразу здеклярувався через своє представництво в Парижі на боці великих демократій. На тих самих позиціях стало і наше громадянство в Европі та Америці. Були, правда, окремі українські групи, які відкинули демократичні засади і сподівались досягти перемоги шляхом згори накинутої волі одиниць. Та й ті українці не були прихильниками гітлеризму-фашизму, а лише шукали ріжних шляхів для визволення батьківщини. Вони чесно помилялись і здебільшого визнали пізніше свої помилки. Побачили всі українці, за винятком тих, хто нічого не міг бачити,- що Україна пам'ятає незабутнього Петлюру і чинно мріє про державну незалежність та про демократичний лад, за який послідовно провадив боротьбу Уряд Української Народньої Республіки.

Не пройшло й півроку німецької окупації України, як усі українські громадяни побачили правдиві наміри Німеччини. На місце східнього деспотизму прийшов гітлерівський не менше жорстокий, не менше розрахований на фізичне знищення українського народу. Завжди будемо пам'ятати спалені села, замучених людей за те тільки, що вони - українські патріоти. Ніколи не забудемо того знущання, якого зазнали від німецьких зайд, тієї крови, яка сторіками лилася в Україні. Всі ми, без ріжниці політичних світоглядів, ріжними методами, розпочали боротьбу проти німецьких займанців і внесли свою лепту до перемоги аліянтів над жорстоким напасником...

І ось в той час, коли аліянти святкують свою перемогу, Україна знову переживає криваву трагедію. Повстанці українські, що спричинились до вигнання німців з України, змушені і тепер боронити рідну землю перед наїздником, та вже не можуть мати сили для повної перемоги. Розпочались обвинувачення українських громадян в співпраці з німцями, розпочались криваві розправи пана над змученим невільником, над рештками тих, кого не встигли домучити німці.

Совіти добре пам'ятають, що не українці, а вони, Совіти, були дійсними винуватцями війни, коли в році 1939 заключили з Гітлером пакт приязні та підступно окупували західні українські землі. Знають вони також, що власне українські народні маси допомогли їм вигнати німців з України, але не соромляться перед усім світом закидати фашистівським болотом українських патріотів. Розпочалася нова хвиля еміграції тих українців, що зазнали большевицької каторги, що на власні очі бачили большевицький "рай"...

Може ніколи Україна не зазнавала такого лиха, як за часів останньої війни, але великою втіхою для всіх нас хай буде наша зустріч з братами - "новими еміґрантами", хай буде загальне єднання, що відчувається в серцях усіх патріотів, а в першу чергу наших вільних заокеанських братів...

В неволі Україна, в неволі і наша еміґрація в Европі, тільки не будемо перебільшувати нашої недолі. Тепер усю еміґрацію нашу турбує чутка про те, ніби західні аліянти мають змусити нас до повороту на батьківщину. Тільки нерозважні люди можуть повірити таким провокаційним чуткам, бо хоч демократичні держави мають союзні взаємини з Совітами, та не можуть допустити такого насильства. Наша справа і наша доля їм, розуміється, байдужа, то мусять великі демократії боронити свій власний престиж, мусять пам'ятати про свою власну і міжнародню гідність. І за часів царської Росії всі революціонери, до Леніна-Троцького включно, мали азиль в Европі та Америці,- чому б тепер великі демократії світу мали зрадити свої шляхетні віковічні традиції?...

Доборолася Україна до самого краю, тільки не до краю безодні, а до початку останньої боротьби і світлої перемоги. Вже весь світ знає про боротьбу українського народу, що змусила большевиків створити хоч і фіктивну, хоч і радянську, але У к р а ї н с ь к у республіку. Вже українці ріжних земель - східних і західних та наші заокеанські брати солідарно проводять боротьбу за визволення і за створення самостійної соборної держави українського народу. Вже наша організована громадськість з Великої України стала під традиційні прапори Української Народньої Республіки. Вже всі ми зрозуміли, що нам можуть співчувати, але ніхто не допоможе нашій незлочинній боротьбі. Не поможуть нам великодержави, що стали союзниками нашого ворога, не допоможе орієнтація на ближчих чи дальших сусідів. Не буде вже в нас ріжноманітних експериментів, буде лише орієнтація на власні сили українського народу. Ще не вигасла, правда, прикра міжусобна боротьба між окремими активними групами, але будемо сподіватись, що ліпші й мудріщі з сучасних ніби "ворогів" забудуть свої давні порахунки і прийдуть до згоди в єдиному національному фронті.

Не самотні ми, бо з нами наші давні вірні союзники - прибалтійські та кавказькі поневолені народи, з нами будуть і ті, що вчора були вільні, а нині стали невільниками. Не самотні, бо з нами велика, вічна ідея демократії, з нами християнська ідея миру й спокою всьому світові. Бо ж мир і спокій можливі будуть тільки тоді, коли не буде народів панів і народів-невільників, коли запанує дійсна правда, а не рівновага, куплена ціною огидних компромисів...

Могутні стали Совіти, особливо тепер, коли об'єднали в неволі майже всі українські землі, коли завоювали пів Европи і простягають свої озброєні руки все далі й далі. Та в тій показовій могутності вже чуємо симптоми неминучого розкладу, наближення кінця світового кошмару. Мусимо вірити, що наближається час перемоги Правди, світлої перемоги незалежної, соборної демократичної України. Запорукою того радісного майбутнього хай буде всенаціональна соборна єдність у наших тяжких визвольних змаганнях. До такої, давно жаданої єдности, перед світлою пам'яттю лицарів, що впали в боротьбі за визволення, закликає всіх українських патріотів уряд Української Народньої Республіки.

22.1.46. На чужині.-

НОТА УРЯДУ УНР до ООН.

До Голови Асамблеї Об'єднаних Націй
в Л о н д о н і.

Пане Голово,

Вітаючи перші збори Об'єднаних націй в Лондоні і факт участи в них України, як доказ признання її права на суверенне незалежне державне існування, Уряд У.Н.Р. вважає за свій обов'язок звернути увагу Високої Асамблеї на слудуюче:

П о - п е р ш е : По двохсотлітній неволі під московсько-царським пануванням український народ відновив незалежну українську державність, проголосивши дня 22 січня 1918 року через свій демократичний парлямент - Українську Центральну Раду - Самостійну Українську Народню

Республіку, та встановив у ній правдиво-демократичний лад.

По-друге: Ця постанова була ще раз стверджена другим з черги парляментом України - Українським Трудовим Конгресом - дня 22 січня 1919 року, коли була одночасно проголошена й злука східної та західної частин Української Республіки в одну Соборну Українську Народню Республіку.

По-третє: Українська Народня Республіка була визнана в роках 1917-1921 рядом чужоземних держав, а з них такими членами Об'єднаних Націй, як Англія, Франція, Польща й Туреччина. В році 1930 сенатор Копеляндт поставив до Конгресу Злучених Держав Північної Америки внесок про визнання де-юре Української Народньої Республіки.

По-четверте: Совєтська Росія, що також признала У.Н.Р. в 1918 році, без оголошення війни напала на Україну і після трьохлітньої війни окупувала її та накинула їй фіктивну, ніколи не підтверджену вираженою демократичним голосуванням волею українського народу, державну форму Української Совєтської Соціялістичної Республіки, уряд якої являє собою експозитуру окупаційної московської влади в Україні. Український народ за двадцятилітнє панування цієї насильницької влади поніс міліонові жертви від кривавого терору, штучно організуваного голоду та масових депортацій. Законний же Уряд У.Н.Р. мусів залишити межі батьківщини, щоб на чужині, як єдиний легальний репрезентант України, провадити свою діяльність в обороні державних прав українського народу, зокрема постійно апелюючи до Ліги Націй.

По-п'яте: З вибухом останньої світової війни в 1939 році Уряд У.Н.Р. задеклярував свою прихильність до Об'єднаних Західних Демократій, а український народ повстанчою боротьбою і всебічним спротивом недвозначно виявив своє непримиримо ворожe відношення до гітлерівської Німеччини, що хотіла обернути Україну в свою кольонію, та поніс колосальні матеріяльні втрати і міліонові жертви в людях. Однак, після скинення німецького ярма український народ так само не погоджується з відновленням на його землях московського терористично-тоталітарного режиму і його експозитури - так званого уряду УССР - та провадить проти них завзяту повстанчу боротьбу.

З огляду на вищесказане, Уряд У.Н.Р., що єдино має право репрезентувати інтереси Суверенної Української Держави перед світом,-

по-перше: рішуче протестує проти репрезентації України на Асамблеї Об'єднаних Націй паном Д.Мануїльським, представником фіктивного уряду так званої УССР.

по-друге: Просить Високу Асамблею візвати уряд Союзу Совєтських Соціялістичних Республік до виведення з території України окупаційних московських військ, а народові українському дати змогу, під міжнародньою контролею та на демократичних засадах, у всенародньому плебісциті виявити справжню його волю в справі державного і соціяльного буття.

Уважаємо, що український народ своїми нечуваними в історії людства стражданнями і кривавими втратами, як під московсько-большевицькою так і німецькою окупаціями, та своєю героїською національною повстанчою боротьбою проти гітлерівських наїздників, чим він спричинився до загальної перемоги всього демократичного світу, заслужив на уважне і справедливе відношення до себе Високих Представників демократичних і вільнолюбних держав.

З доручення Уряду Української
Народньої Республіки

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНИЙ СОЮЗ.

/проект платформи/

Український народ на протязі своєї понадтисячолітньої історії завжди визначався вільнолюбністю.

Йдучи за інстинктом життя "хочу жити", він одночасно глибоко толеранційно ставиться до його дальшої максими: "треба дати жити другому".

З цих двох істин повстала синтеза життя нашого народу, сформована в словах:

"вільнолюбности й миролюбности".

"Меч і плуг" стали, так би мовити, символом його життя, "пересторогою й метою", "спокоєм і працею". Мечем запевнював собі предумови й варстат праці, а плугом здобував необхідне для свого фізичного й духового існування.

В ріжні моменти життя українського народу меч і плуг чергувалися місцями, тобто превалював то один, то другий з них. В залежності від згаданого чергування укладалося життя нашого народу, творилася його історія.

Сучасна сумна дійсність українського народу, спричинена головним чином сталим ваганням меча й плуга, з'явилася, так би мовити, результатом порушення засадничої гармонії між ними.

Згадаймо хоча б той стан, в якому застав нас 1917 рік, коли ідеї миролюбности українського народу затьмарили до такої міри його вільнолюбність, плуг так знявся над мечем, що наступні роки не могли вже привернути бажану гармонію, і хоч пізніще не раз вилискував понад плугом меч, але ні один ні другий не займав і не зайняв до сьогодні властивого собі місця.

Ці думки напроваджують нас на усвідомлення реальної дійсности, що вже 29-й рік страшним буревієм пролітає над живим тілом українського народу, по його життєвому просторі.

А саме:

1. В 1917 році український народ у своїй масі відновив боротьбу за власне незалежне існування, за своє вільне життя на власній землі.

Заблищав сріблом плуг, захвилювали жовтоблакитні прапори, спів радости виповнив кожне українське серце в той час, як ішла ще 1-а світова війна, як сусіди не позбулися хижацьких інстинктів, скерованих в його бік.

Важний досвід в тому ж таки 1917 році привів до того, що український народ, відновлюючи свої тисячолітні незалежницькі традиції, ще раз усвідомив собі, що мирне вільне життя можливе лише у своїй власній державі, цебто при наявності власної збройної сили й народнього адміністраційно-державного апарату. Цей досвід українського народу придався на те, щоби 22.I.1918 року в IУ-му Універсалі Українська Центральна Рада проголосила на ввесь світ: "Від нині Українська Народня Республіка стає вільною, ні від кого незалежною, суверенною державою українського народу".

Таким чином український народ у боротьбі здобув свою державу, називаючи її Українською Народньою Республікою, що являє собою єдину легальну, встановлену з волі народу, форму української державности, під прапорами якої велася і ведеться до цього часу боротьба за національно-державні і соціяльні ідеали.

2. Рівно через рік актом Трудового Конгресу в столиці України - Києві було проголошено з'єднання українських земель в одну соборну державу українського народу.

3. Протягом 3-х довгих літ Українська Народня Республіка провадила збройну боротьбу на власній території з наїзниками, власним регулярним військом, під національно-державними прапорами, за органічні права українського народу, за національно-державні й соціяльні здобутки української

революції.

4. І хоч збройна боротьба українського народу 1917-1920 років привела до перемоги ворога, але ні український народ, ні українське військо, ні законний Уряд його, уряд Української Народньої Республіки, не скапітулювали перед ворогом: український народ продовжував боротьбу з наїздником і його поліційно-тотальним режимом на своїй території, а Уряд Української Народньої Республіки і еміграція - політичну й культурну працю серед народів світу за слушні права українського народу на свою державну незалежність, культурний і соціяльний розвій.

5. Друга світова війна 1939-1945 років, що нечуваною в історії руїною пройшла по теренах України, несучи, в дикому змаганні двох однаково варварських національно-соціяльних систем, міліони жертв українського народу, не послабила волі його до боротьби за власні національно-соціяльні й державні права, виключючи жертвенних збройних борців на рідних теренах і чисельну нову еміграційну хвилю.

Беручи вищезгадане під увагу, ми, члени-основоположники У.Н.Д.С., вважаємо:

1. Боротьбу, яку провадить український народ за самостійну, ні від кого незалежну, соборну, демократичну державу, за конечну й справедливу, що дає підстави для цілковитого об'єднання всіх верств українського суспільства під

2. Традиційними державними прапорами Української Народньої Республіки, довкола

3. Державного Центру Української Народньої Республіки, як запорукою, що

4. Український народ, як народ з ясно окресленою на всіх просторах своєї землі єдиною національною індивідуальністю, самобутньою культурою й цивілізацією, ніколи й при жадних обставинах не згодиться на будь-яке обмеження своєї суверенности й державної незалежности; його відвічні прагнення скеровані будуть в напрямі духової й державно-політичної соборної єдности, підпорядковуючись єдиному для всіх українських земель державному центрові України.

5. Співжиття українських громадян буде побудоване на гармонійній співпраці всіх верств українського суспільства, а не на диктатурі особи, групи чи кляси.

6. Особиста воля, гідність і вартість людини буде не лише визнана, а й забезпечена за українським громадянином, як також буде забезпечена свобода слова, друку, зборів, сумління та приватної ініціятиви та власности.

7. На сторожі неналежности української держави та непорушности її меж стане реґулярне військо, що з посвяченням свого життя боронитиме українську державу.

8. Колонізаційні землі в Азії /Сірий і Зелений Клини/, які український народ в тисячолітніх змаганнях здобув своїм плугом, являтимуться його законною власністю, нерозривною й органічно звязаною з українською державою.

9. За українським громадянством будуть забезпечені національні й соціяльні здобутки української революції та повна воля розпоряджатися плодами своєї праці; за українським селянством - повне право власности на землю, а за українським робітництвом - вертати праці і всебічне соціяльне законодавство.

10. Українська державна політика матиме своїм завданням мирне співжиття з усіма народами.

11. Релігійне життя українського народу традиційно буде будуватися на основах християнської етики й моралі; з боку як громадян, так і держави у відношенні до інших релігійних переконань буде забезпечене толерантне ставлення, а Українська Автокефальна Благочестива Православна Церква й Церква Греко-Католицька займуть належне їм місце в житті релігійно-морального виховання українського народу.

Виходячи з цих підстав, ми, члени-основоположники Українського Національно-Державного Союзу, закликаємо всіх ідейних борців за слушні прагнення й права рідного народу об'єднатися на вищезгаданій платформі для приспішення органічного процесу, що його переживає народ український, ідучи шляхом змагань для осягнення своїх найвищих національних ідеалів.

ЗАСАДИ АТЛЯНТИЙСЬКОЇ ХАРТІЇ.

Уряди З'єднаних Держав Північної Америки і З'єднаного Королівства Великої Британії

а/ стверджують, що обі Держави

1. не прямують до поширення або побільшення своєї території,
2. не бажають змін кордонів без згоди зі свобідно виявленою волею заінтересованих народів,
3. шанують право усіх народів вибрати собі форму правління, в якій бажають жити,
4. бажають повернути суверенні права і самостійну владу народам, яким їх насильно відібрано,
5. висловлюють надію, що після остаточного знищення націвської тиранії буде заключений мир, що дасть усім народам можливість жити у нутрі своїх кордонів в безпеці та
6. ...ть маємо надію, що всі народи світу з практичних і моральних причин мусять відкинути методи насильства,

б/ запрошують другі народи приєднатися до тієї заяви.

ДВАНАДЦЯТЬ ПУНКТІВ ПРЕЗИДЕНТА ТРУМАНА.

1. Ми не шукаємо ні територіяльної експансії, ні самолюбних користей. Ми не маємо плянів агресії проти жадної іншої держави, великої, чи малої. Ми не маємо жадних цілей, що могли би противитись мирним цілям котрої будь нації.
2. Ми віримо в остаточний поворот суверенних прав і самоуправи для всіх народів, яких позбавлено тих прав насильно.
3. Ми не одобримо жадної територіяльної зміни в котрій небудь приязній частині світа, жіба що ті зміни будуть згідні з свобідно висловленим бажанням заінтересованого народу.
4. Ми віримо, що всі народи, що є приготовані до самоуправи, повинні одержати дозвіл на вибір їх власного роду уряду, їх власним свобідно висловленим вибором, без вмішування якого небудь постороннього чинника. Це відноситься до Европи, Азії, Африки, як і до Західньої Півкулі /обох Америк/.
5. При помочі обєднаної і кооперованої акції наших союзників воєнних, ми поможемо побідженим ворожим Державам створити мирні демократичні уряди їх власного свобідного вибору. Ми пробуватимемо осягнути світ, в якому націзм, фашизм і мілітарна агресія не зможуть існувати.

6. Ми відмовимось визнати кожний такий уряд, що є накинений котрій небудь нації силою чужої Держави. В деяких випадках може бути неможливо запобігти накиненню такого Уряду, але Зпучені Держави не визнають такого Уряду.
7. Ми віримо, що всі нації повинні мати свободу морів і рівні права до плавби граничними ріками і каналами, що проходять більше як через один край.
8. Ми віримо, що всі Держави приняті до Товариства Націй, повинні мати доступи до торгівлі і до сировців на рівних правах.
9. Ми віримо, що суверенні Держави Західньої Півкулі, без вміщування поза Західньої Півкулі, мусять працювати разом, як добрі сусіди в розвязці їх спільних проблем.
10. Ми віримо, що певна економічна співпраця між всіма націями, великими і малими, є конечна для поліпшення життя в цілім світі і для забезпечи свободи від страху і свободи від голоду.
11. Ми будемо дальше старатись лишити свободу вислову і свободу релігії в усіх миролюбних частях світу.
12. Ми переконані, що вдержання мира між націями вимагає Організації Об'єднаних Націй, зложеної з усіх миролюбних націй світа, що хочуть спільно вживати навіть сили на випадок потреби, щоби вдержати мир.

———oooOOOooo———

УКРАЇНСЬКА ПРЕСОВО-ІНФОРМАЦІЙНА СЛУЖБА
/У.П.І.С./

БІБЛІОТЕКА УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНИКА

Збірник
II.

На чужині Липень 1946.

На правах рукопису

УКРАЇНСЬКИЙ
ч. 794
МУЗЕЙ-АРХІВ

З м і с т

	Стор.
1. Петлюра	1
2. Двадцять років	5
3. Заповіт С.Петлюри	7
4. До Громадян Української Народньої Республіки	8
5. На властивий шлях	12
6. Постанови Установчих Зборів Українського Національно-Державного Союзу	14
7. Платформа Українського Національно-Державного Союзу	16
8. Мета, Характер і Завдання Українського Національно-Державного Союзу	19
9. Статут Українського Національно-Державного Союзу	33

---------:::::::::---------

П Е Т Л Ю Р А

Року 1946 святкуємо 20-ті роковини смерти Головного Отамана. Згадуємо Велику Людину, з невимовним жалем оплакуємо тяжку, незамінимму втрату, що її поніс український народ. Але одночасно підводимо підсумки наших національно-державних змагань і здобутків, що є особливо важливим тепер, коли в усіх країнах світу, в усіх суспільствах переходить переоцінка вартостей і переформовання національних сил. І в цю дуже тяжку добу, коли народ український стоїть на передпіллю нових грізних і вирішальних чинів, так само, як в трагічні дні 20 літ тому, безпосередньо по смерті Петлюри, стверджуємо однозгідно й рішуче: Ідеї Петлюри ще не здійснені, але вони являються єдино правильним і вірним, всенаціональним дороговказом і, як такі, мусять здійснитися.

Все, те, за що боровся і до чого закликав нас покійний Голова Української Незалежної Держави, залишається актуальним, потрібним і непорушним і на сьогоднішній день.

Петлюра був непохитним державником-самостійником, вважаючи, що навіть найменше обмеження суверенности України приведе неминучо до цілковитого закріпощення українського народу. Сьогодня всі переконалися, що ніякі федерації, ніякі "союзні" республіки, ніякі компроміси з ворогом не дадуть українському народові змоги вільно жити на своїй землі. Отже, гасло Петлюри - самостійна, незалежна, нічим і ніким необмежена в своїх суверенних правах Українська Держава - є непорушним постулятом і на сьогоднішній день всіх без винятку українських патріотів.

Петлюра був справжнім соборником. Державна соборність, соборна єдність української нації не були для нього порожніми словами, якими можна послуговуватися в демагогично-агітаційних цілях. Для нього були близькі всі українські землі, він не робив різниць поміж українцями з уваги на їх таке чи інше територіяльне походження. Але якщо вже говорити про більші або менші симпатії Головного Отамана до якоїсь однієї частини України, то, поза його рідною Полтавщиною, треба ствердити, що найбільше симпатій він мав якраз до Галичини, як до Піємонту української національної свідомости, де він сам жив і працював, як молодий ще революціонер. Будучи послідовним соборником, Петлюра вважав, що всяка сепаратна політика якоїсь одної частини української землі є шкідливою і згубною як для даної української провінції, так і для цілої української нації; що національно-державна боротьба повинна провадитися в дусі соборної єдности і має бути очолювана єдиним державним центром, єдиним військовим командуванням; що всі зусилля нації повинні бути скеровані на закріплення центру української державности, Київа, бо від долі центру залежить і доля всіх закутків української землі. Не тому впав Київ, що впали Львів, Чернівці і Ужгород, а навпаки. Якби українській незалежній державі удалося вдержатися над Дніпром, то до неї автоматично прилучилися би усі українські землі. Сьогодня всім ясно, що ніяка частина української землі не здолала і не здолає своїми тільки силами і своїми сепаратними, окремішніми заходами здобути собі волю і державну незалежність. А тому, хоч географічно ми ближші до Львова, але в розумінні кінечного результату наших державницьких стремлінь гасло Петлюри - через Київ до Львова, а тим самим і до Ужгороду, і до Чернівців і т.д. - це гасло є діючим та зобовязуючим і по сьогоднішній день.

Петлюра був переконаним демократом, себ-то сторонником такого державного устрою, при якому владу в державі справляє весь народ через своїх справжніх, вибраних представників. Він був за надання народові українському всіх громадянських прав і свобод, був рішучим ворогом однопартійної системи, рішучим противником всякої диктатури, всякого монополю груп, кляс чи партій, вважаючи, що такі антинародні системи неминучо ведуть до сваволі, до надуживань, до розвалу державного організму.

Закликаючи на боротьбу за самостійну українську державу, Петлюра вияснював народнім масам, що тільки у власній незалежній державі зможе український народ забезпечити собі вільний розвиток у всіх ділянках національного, соціяльного і господарського життя; тільки при умові повної незалежної державности золота пшениця з українських ланів не буде вивозитися насильно на чужину, а залишатиметься в розпорядженні її власника - українського господаря-селянина, що прийде на місце безправного наймита-колгоспника; тільки у власній державі українське робітництво матиме матеріяльний добробут, бо продукти їх рук з українського заліза і вугілля будуть йти на підвищення техніки, життєвого рівня і всебічного соціяльного забезпечення їх самих, а не на здійснення імперіялістичних планів або на збагачення чужих і ворожих нам держав і народів; тільки в своїй державі національна торгівля знаходитиметься не в руках визискуючих українське населення зайдів або чужих трестів, але в руках відповідних кооперативних чи комерційних установ і об'єднань, доходи яких вживатимуться на задоволення потреб українського загалу; тільки в українській державі зникне чужа, казьонна і бездушна церква, а на її місце прийде староукраїнська національна церква, яка дбатиме про моральне і душевне здоровля нашого народу і про виховання гарної української молоді; тільки в своїй державі розквітне українська культура, розвинеться українська наука, мистецтво, театр, шкільництво, наша милозвучна прекрасна мова перестане бути посміховищем для різних спантеличених недоумків, а наша пісня, одна з найкращих у світі, залунає знову по просторах України замість неохайних московських частушок; і, врешті, тільки при умові існування української держави наш великий український народ перестане бути народом другого сорту, перестане бути погноєм для чужих і ворожих нам держав, перестане бути рабом, над яким можуть знущатися, катувати його й обдирати чужинці; тільки тоді український народ зможе привернути собі минулу славу, зможе стати рівним з іншими народами світа, зможе заняти почесне місце в родині вільних народів.

Петлюра стремів до того, щоб маси українського селянства і робітництва усвідомили собі, що тільки в українській державі вони матимуть оте вимріяне вільне життя та матеріяльний добробут і будуть рівноправними, а властиво і єдиними господарями своєї батьківщини. Бо Петлюра розумів, що без усвідомлення всіх користей для себе, українські народні маси приймати участь у визвольній боротьбі не будуть. Українську ж державу виборoти і відстояти від усіх нападів ворога зможе тільки весь многоміліоновий народ український, а не якась одна група, партія, кляса чи каста. Сьогодня, після тяжкої ідеологічно-організаційної кризи, яку, подібно до народів майже цілого світу, пережило українське суспільство, всі наші політичні угруповання поволі позходять до переконання, що тільки шлях Петлюри є одиноко правильним, себто, що тільки під гаслами і на засадах справжнього народоправства можемо ми виграти визвольну боротьбу і збудувати незалежну державу.

Петлюра закликав завжди до єдности, до згоди, до співпраці всіх політичних партій і організацій в імя добра нації і держави. Сьогодня, після періоду страшного розєднання і розбрату, всенаціональне

об'єднання, загальна згода є найбільшою і найпекучішою вимогою дня.

Петлюра твердив, що найнебезпечнішим, найжорстокішим нашим ворогом, який загрожує самому навіть існуванню української нації і без подолання якого Україна буде назавжди засуджена на рабство, є Москва у всіх її постатях - червоній, білій чи чорній. Тому боротьба з Москвою, яку вперто і послідовно провадив Петлюра, висувається на перший план. Ніяких компромісів з Москвою, чолом до півночі - це були гасла Петлюри. Сьогодня, коли Москва розпаношилася на всіх просторах України, правильність цих гасел не вимагає ніяких доводів.

Петлюра був ворогом німців, розуміючи всю небезпечність для України підступної і хитрої німецької політики, що проявлялася у відомому "Дранг нах Остен". Тому ще в 1917 р. він був прихильником продовження війни з німцями в союзі з Антантою, тому в початку 1918 р. він виступав проти союзу з Центральними Державами і тому в кінці цього року він очолив всенародне повстання, яке, відновлюючи самостійну Українську Народню Республіку та соціяльні здобутки Української Революції, було одночасно і повстанням проти німецьких військ, що тоді перебували в Україні. Як не намагається Москва сфальшувати історію, але факт залишається фактом; німців вигнали з України в 1918 р. не московські большевики, а озброєні українські селяни і робітники під проводом Директорії УНР і Головного Отамана Українського Війська, Симона Петлюри. І пізніше, вже на еміграції Петлюра /а по його смерти Уряд УНР, що перейняв на себе політичну спадщину Головного Отамана/ послідовно продовжував ставитися з недовірям до Німеччини і її відношення до української проблеми, вбачаючи майбутнє України в тісній співпраці з західньо-демократичними державами - Англією, Францією, а в сьогодняшній зміненій ситуації - ще й з Америкою. Нині, після всіх тих нелюдських знущань, що їх зазнав український народ від німецьких "Іберменшів", для всіх ясно, що тяжко помилялися ті, які покладали надії на можливість співпраці України з німцями, бо кожна Німеччина буде традиційно стреміти до поневолення України й обернення її в колонію для переселення туди надміру свого населення.

Петлюра був речником безкомпромісової, активної, збройної боротьби з ворогом, він був творцем і вождем української Армії, Українських Збройних Сил. В свойому Заповіті Петлюра проголосив: "Українські мечі перекуються на рала тільки тоді, коли гасло - Незалежна Держава Українська перетвориться в дійсність і забезпечить отому ралові можливість зужиткувати рідну плодючу землю... для устаткування і зміцнення власного державного добра і збогачення рідного народу.

Отже: не забуваймо про меч; учімося міцніше тримати його в руках..."

Сьогодня, може як ніколи, треба не забувати про меч.

Петлюра уважав за конечне зберегти законний державний центр УНР в умовах перебування на чужині, розуміючи всю вагу цього факту для справи боротьби за визволення. Це він довів на ділі, залишаючись аж до мученицької смерти своєї на чолі Уряду УНР. Бозві, революційні, але разом з тим законні і традиційні прапори Української Народньої Республіки нерозривно звязані з іменем Симона Петлюри. І коли в році 1926 Головний Отаман говорив: "Біля гасла Українська Народня Республіка - Українська Незалежна Держава об'єдналися всі справді активні сили нації в її боротьбі за незалежність", то ці слова Петлюри повинні бути зобовязуючими для українців і на сьогодня.

Дивлячись з перспективи 20 літ, сьогодня вже можна безпомилково сказати, що Петлюра був справжнім національним героєм українським, справжнім вождем нашим і справжнім батьком українського народу. Він не був провідником якоїсь одної партії, групи чи суспільної верстви, він був в с е н а р о д н і м і, як такий, належить всьому українсь-

кому народові, всім його верствам. Так само Петлюра не був "східнім" чи "західнім", "наддніпрянським" чи "галицьким", він був - в с е у к р а ї н с ь к и м.

І коли сьогодня насувається питання, чому ж мимо правильности свого шляху Петлюрі не вдалося вибороти і закріпити української незалежної державности, то на це відповідь зовсім ясна: просто тому, що 25 і 20 літ тому ідея української державности ще не дозріла, не мала відповідного грунту так серед власного народу, як і в зовнішньому світі. Широкі маси українського народу, а навіть його інтелігенція, після 200-літнього поневолення, не усвідомлювали собі конечности існування української незалежної держави і тому боротьби за цю державу якслід не підтримали. В зовнішньому світі українська проблема була незнаною і непопулярною. Ми мали проти себе не тільки безпосередніх ворогів-сусідів, Москву й Польщу, не тільки провокаційно-підступне відношення Німеччини, але й незрозуміння, а то й просто ворожість західньо-демократичних держав, репрезентованих всесильною тоді Антантою.

Сьогодня справи виглядають зовсім інакше. Державницькі гасла, що їх так вперто впроваджував у життя Симон Петлюра, уже засвоєні широкими колами українського народу. Українська проблема вже не являє собою чогось незнаного для світових політиків, з яких деякі починають навіть розуміти, що незалежність України збігається з інтересами їх власних держав. Отже, сьогодня наша справа виглядає без порівнання краще, ніж чверть століття тому. А це й є запорукою нашого успіху.

Коли настане нарешті "остання година", то так само, як в роках 1917-1921, український народ з державницькими гаслами, з ідеями і з іменем Петлюри піде в останній кривавий бій з ворогами, цим разом - до перемоги.

-----ooooooOOOoooooo-----

Гнат ДЯДЮРЕНКО .

Двадцять років .

/ 25 травня 1926 року /

Рука, неначе чорне жало,
Гарячу зброю простягла,
І синє небо закружляло,
Й вогонь торкнувся до чола.

Війнули холодом каштани
/ Такі їх лагідні ряди.../,
І мовкне серце полумяне,
І гасне погляд назавжди.

І може думка пролітає
Остання - чиста і швидка -
Що це ж не перше вириває
Життя підкуплена рука.

Не плач, не сльози, лиш відплата
Вогнем пекла тверді серця.
На чужині ховали брата ,
Проводиря свого, борця.

І піднімалася молитва,
І присягалися уста,
Що спалахне остання битва,
Борня нещадна і свята.

Що встане знов сдвічне право,
Ударить суд над чорним злом,
І оживе в боях держава -
Земля, потоптана врагом.

...Хилились важко, наче крила,
Над тілом рідні прапори.
І сонце золотом росило
Лице заквітчане згори.

Морозом зімкнуті повіки -
Життя нежданний перелом...
А десь степи шуміли й ріки,
І мріяв Київ над Дніпром

Про дні, як покликом металів
Заграли в буряній імлі
Чіткі слова Універсалів -
Законів вільної землі.

І двадцять років. Плинуть весни,
Але надія не зника,
Що над країною воскресне
Пора бурхлива, мов ріка.

Що оживуть діла героїв,
І загримить лунка хода,
Що ще в огні ясної зброї
Свобода встане молода.

Що на розбиті перелоги
Вигнанців зійдеться сім'я
І вогонь тризуба золотого
Нам другим сонцем засія.

----------.....----------
.....

ЗАПОВІТ С.ПЕТЛЮРИ.

"Памяті полеглих за державність".

В день свята української державности встають передо мною постаті лицарів і мучеників великої ідеї.

Тих, що життям своїм заплатили за свою віру в ню.

Тих, що власним чином крови і праці, гарячого патріотизму і виконання обовязку, умінням - для одних слухатись і для других наказувати, а обом разом коритись вищим наказам нації, через її вождя переказаним, розпочали нову добу в історії України.

Тих, що створили спільним чином свого життя найкращу легенду нації - легенду оружної боротьби її за своє право жити вільною і державно-незалежною.

Тих, хто заслужив право на те, щоб стати незабутнім в історії України; хто зв'язав її величне минуле з світлим майбутнім і переказав нам, живим та прийдешнім поколінням, великий заповіт: національної помсти та недовершеного чину.

Шлях звільнення кожної нації густо кропиться кров'ю. Нашої - так само. Кров'ю чужою і своєю. Ворожою і рідною. Кров закінчує глибокі процеси національних емоцій, усвідомлень, організаційної праці, ідеологичної творчости, всього того, що нація і свідомо і ірраціонально використовує для ствердження свого права на державне життя.

Кров, пролита для цієї величної мети, не засихає. Тепло її все теплим буде в душі нації, все відограватиме ролю непокоючого, трівожного ферменту, що нагадує про нескінчене і кличе на продовження розпочатого.

З цим чуттям завжди переживаю я наше свято державности. Воно все зв'язується у мене з дорогими, незабутніми образами тих, хто дав нам право його святкувати, подібно до того, як величаві мелодії нашого гимну, що в цей день здаються особливо урочистими; а слова обовязуючими, - все зливаються з предсмертними стогнаннями тих, чий дух тоді тільки повірить в щирість і поважність нашого святкування, коли не словами - співами, а ділами докажемо нашу моральну вартість бути достойними свята.

Хай же в цей день ми глибше, як коли, відчуємо велику вагу предсмертних заповітів наших лицарів.

Хай свято сьогоднішнє навчить нас шанувати память полеглих і бережно плекати традиції боротьби за українську державність, такі чисті і пророчисті, такі ушляхотнюючі, бо і оправдані і окроплені святою кров'ю найкращих синів нації.

А найголовнішою з тих традицій буде: памятати про неминучість відновлення боротьби тими самими знаряддями і під тими самими гаслами, що ними користувалися і ними одушевлялися жертви військових подій 1917-1920 р.р.

Українські мечі перекуються на рала тільки тоді, коли гасло - Н е з а л е ж н а Д е р ж а в а У к р а ї н с ь к а перетвориться в дійсність і забезпечить отому ралові можливість зужитковувати рідну плодючу землю з її несчисленними багатствами не для потреб третього, або другого з половиною, чи якого иншого інтернаціоналу, а для устаткування і зміцнення власного державного добра і збогачення рідного народу.

Отже: не забуваймо про меч; учімося міцніше тримати його в руках, а одночасно дбаймо про підживлення нацією моральних елементів її буття

- творчої любови до Батьківщини, сторожкости до ворога та помсти за кривди, заподіяні ним,- в сімбіозі яких знайдемо і вірний шлях до звільнення і програм для будівництва.

Великий чин наших лицарів вчить вірності ідеалам і умінню підпорядкуватись. Тільки вірність і слухняність творять передумови успіху національної боротьби.

Біля гасла: Українська Народня Республіка - Українська Незалежна Держава обєдналися всі справді активні сили нації в її боротьбі за незалежність. Тільки в моральній атмосфері, утвореній тією боротьбою, могли з'явитись світлі постаті полеглих, тільки на цьому грунті могла зродитись жива леґенда дальшої нашої боротьби, що живе невміручою в душі нації і ферментує її сили на нові виступи.

Моральним чотирьохкутником - отим старокозацьким табором - поставимося ми в переходові дні нашої історії до всіх негідних наступів на нашу єдність та вірність випробованим ідеям. Скупчимося один біля одного з готовністю взаємної допомоги і перестороги - і ми витримаємо усі "міри і проби" незалежно від того, чи вони походять з якогось інтернаціоналу чи від його класократичного антиподу.

Вірність є основою не лише родинного життя. Вірність ідеям є підставою внутрішньої сили ширших громадських обєднань, до національного включно. Наша вірність тим ідеям, за які голови поклали незабутні лицарі оружної боротьби за українську державність з часів 1917-1920 рр., буде найкращою пошаною до світлої памяти їх, до великого чину їхнього життя і нарешті до розуміння змісту тієї думки, що її вклав законодавець в акт свята Української Державности.

22.I.1926.

ДО ГРОМАДЯН
УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕСПУБЛІКИ.

Двадцять пятого травня,
в дні, коли двадцять літ тому назад закінчив своє життя
СИМОН ПЕТЛЮРА,
весь Український Народ хилить своє чоло перед славною памяттю
ГОЛОВНОГО ОТАМАНА СВОЄЇ ЛИЦАРСЬКОЇ АРМІЇ,
перед світлим маєстатом
ГОЛОВИ СВОЄЇ ВІДРОДЖЕНОЇ ВІЛЬНОЇ НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ.

Пекучий жаль тисне українське серце, невимовна туга обіймає душу, на згадку того страшного дня, коли кривава рука ворога, що тримав уже тоді під своєю залізною пятою Українську Землю, досягнула й на чужині ТОГО, хто був найвищим втіленням незломної волі цілого Українського Народу .- Волі до здобуття і забезпечення вільного життя, розвитку і добробуту в УКРАЇНСЬКІЙ НЕЗАЛЕЖНІЙ САМОСТІЙНІЙ СОБОРНІЙ ДЕРЖАВІ.

Сім смертоносних куль було випущено окритовбивником у безборонне тіло, щоби раз на завше викреслити із життя сего світу сім літер того страшного, ненависного для всіх ворогів України, імени: П Е Т Л Ю Р А .

Сім сталевих цвяхів було вбито А п о к а л і п т и ч н и м Г р о б о к о п о м у міцну домовину, що навіки мала би поховати Вільного Духа Вільнолюбної Української Нації.

"ПОРАЖУ ПАСТИРЯ І РОЗБЛЯЖИТЬСЯ СТАДО" - так зловісно думав, того хотів клятий ВОРОГ УКРАЇНИ і водночас ВОРОГ ВСЬОГО ВІРУЮЧОГО В БОЖУ ПРАВДУ ЛЮДСТВА,- М о с к о в с ь к и й А н т и х р и с т , коли рукою свого жалюгідного наймита вбивав у Парижі СИМОНА ПЕТЛЮРУ.

Впало на брук чужого міста, цього новітнього світового Вавилону, струджене т і л о нашого ОТАМАНА і чиста к р о в й о г о зросила вулишний порох. У чужій, негостинній землі знайшло тимчасовий спочинок знівечене ТІЛО ОТАМАНА.

- Стоголосим громом прокотилася по Україні страшна вість про мученицьку смерть ОТАМАНА СИМОНА ПЕТЛЮРИ. Сліпучою блискавкою освітила вона тюремну темряву, в якій почав було вже блукати поневолений Український Народ. Струсила вона душами всіх, у кому серце українське ще не перестало битись.- Вказало їм ясно єдиний спасенний шлях: Ш л я х б о р о т ь б и , н е в і д с т у п н о ї , н е п р и м и р и м о ї ,- а ж д о п е р е м о г и .

- Н е д і ж д а л и с я в о р о г и с п о д і в а н о г о .

У козачій душі Українського Народу смерть СИМОНА ПЕТЛЮРИ створила не роспач, не розгардіяш, не зневіру, не покору перед злим ворогом, а викресала ще більше завзяття, ще більшу відданість Святій Справі Здобуття Вільного Національно-Державного Життя.

Найближчі товариші-помічники ОТАМАНА ще міцніше стиснули свої ряди. Звязані присягою вірности аж до смерти, вони ще потужніше напружили свої зусилля, аби не попустити ворогові й пяди зараз уже здобутого Українською Нацією Державного Становища.

Прапор ОТАМАНА, гідність ГОЛОВИ ДЕРЖАВИ, згідно з Основним Законом про наслідування Верховної Влади в Українській Народній Республіці, перейняв найсердечніший повірник СИМОНА ПЕТЛЮРИ, останній Премієр Міністр Уряду У.Н.Р., А н д р і й Л і в и ц ь к и й .

Біля нього і Уряду У.Н.Р., що сімволізували та репрезентували перед світом безсумнівну, незломну Державницьку Волю Української Нації, обєднались всі живі, творчі українські сили.

Українська еміграція, що під проводом СИМОНА ПЕТЛЮРИ вийшла на чужину, не дала себе розкласти з середини і знищити жадними ворожими засобами. Українська еміграція своєю впорядкованістю та впертою працею блискуче виконала той програм, який широко накреслив перед нею СИМОН ПЕТЛЮРА.- Українська еміграція повними устами, безборонно і вдосталь напилася з кришталового джерела животворчої европейської культури та цивілізації та одночасно перевела й велетенську працю зазнайомлення світу з Україною.- Завдяки, власне, тій праці із мряковин ворожої брехні й клевети, забобону та півзабуття перед очима зачудованого світу виринула прекрасна, величня УКРАЇНА,- таємничий С ф і н к с Н о в о ї Е в р о п и .

- Західньо-українське громадянство, після листопадового зриву 1918 року і після незабутнього соборницького 22 січня 1919 року, разом із громадянством придніпрянським, створило під верховним проводом ОТАМАНА ПЕТЛЮРИ величню епопею змагань зединених Армій Української Народньої Республіки за Український Львів, за Український Київ. Геройська, хоч і непосильна боротьба західньої вітки нашого народу за Українську Державність проти ворожих сусідських заїхань із заходу, доводила часом до трагичних розламів у наших рядах, проте, здоровий інстинкт єдности нації ніколи не залишав борців за визволення, а мученицька смерть ОТАМАНА ПЕТЛЮРИ, що був живим втіленням цієї єдности, сталася жертвенним вогнем,

в якому згоріли всі сумніви, всі незгоди.- Відроджена віра у власні сили Великого Українського Народу, природжене вміння знайти практичний підхід до використання всіх обставин та можливостей, дозволили західнім українцям своєю впертою, муравлиною працею здобути собі й закріпити на всіх ділянках життя становище передуючої Області України.

- Придніпрянські українці, стогнучи під большевицьким ярмом, ставлячи ворогові на всіх ділянках життя рішучий опір, кривавлючися у збройних повстаннях та загибаючи по совіцьких тюрмах та концлагерях, мали одну думку-мрію, що надавала їм силу не заломитися, не впасти і при найтяжчих муках. Цією думкою була певність, що там десь, поза межами совідької тюрми народів, перебуває ОТАМАН ПЕТЛЮРА, там десь працює для українського визволення законний Уряд Української Народньої Республіки, працює вільна патриотична українська еміграція та завзяті західні українці, там десь сталиться для остаточного бою меч Української Армії. Осатанілий Московський Кат, винищуючи всі прояви українського національно-державного визвольчого руху, завсігди, на всіх слідствах, на всіх політичних показових процесах, мусів у лютій безсилі стверджувати нерозривний звязок цих рухів із іменем ПЕТЛЮРИ.-

Всі намагання большевиків відвернути серце України від ПЕТЛЮРИ через злобне очернювання його імени і його справи, не дали тепер Москві жаданих наслідків, подібно тому, як колись нічого не помогла царській Росії анатема кинена на Гетьмана Івана Мазепу.-

У свідомості Українського Народу найновіщий період українських національно-державних змагань дістав свою характеристичну, почесну назву від імени найбільш яскравого представника цих змагань,- ОТАМАНА ПЕТЛЮРИ.- Був колись Хмельницький і Хмельниччина, був колись Мазепа і Мазепинщина, так тепер в історію України війшов Петлюра і Петлюрівщина.

У завірюсі другої світової війни сталася Україна одним із найважніщих теренів, одним із найбільш вирішних факторів боротьби двох хижих імперіялізмів: московського і німецького. У першому етапі цієї боротьби Український Народ, бажаючи позбутися московського над собою панування, рішуче спричинився до найшвидшого викинення большевицьких армій поза межі черенних українських земель,- аж по Волгу, по Кавказ. Український Народ, маючи на це всі дані, очікував пошанування на його прадідівській землі його природніх національно-державних прав та традицій. Він жадав відновлення наслідця ОТАМАНА ПЕТЛЮРИ, повороту Влади Української Народньої Республіки, повороту Української Лицарської Армії.- Однак, зразу ж виявилося, що німці прийшли на Україну лише для загарбання її матеріяльних дібр, лише для фізичного винищення її людности, прийшли, щоб накинути Україні нову неволю не легшу від московської. Для німців імя ОТАМАНА ПЕТЛЮРИ та ідея Української Народньої Республіки виявилися такими ж страшними, такими же ненависними, як і для москалів.- Тоді почався другий етап війни на сході Европи, коли українці потужним пасивним опором на всіх ділянках життя та енергійною очайдушною повстанчо-диверсійною акцією в німецькому запіллі, привели до катастрофального заломання фронтів найпотужнішої в історії світу німецької армії.- Так справдився і на цей раз неухильний історичний закон, що всякий, хто приходить на Україну з ворожими супроти неї намірами, раніш, чи пізніш знайде собі від неї та через неї неминучу катастрофу та загибіль.

Нині, по році, як закінчено війну проти Німеччини, як упокорено її сатанинську гординю та злобу, змучений війною світ ще не має правдивого миру, все ще не бачить певного до нього шляху. Над сотнями мілійонів людей все ще тяжить постійний жах голоду, невільничої праці, насильства над тілом і духом та безправних масових вбивств. Загроза цього жаху

поширюється все далі і далі, щоби врешті цілий світ захопити. Вільнолюбний світ, або знайде в собі достаточно сил і знищить цю загрозу в самому її джерелі - імперіялістичній Москві, або їй підляже.

Український Народ, що під проводом ОТАМАНА ПЕТЛЮРИ першим розпочав боротьбу з московським большевицьким тоталізмом та поніс у тій боротьбі найбільші матеріяльні й людські страти, викував у собі найбільше завзяття, та відпорність на всі розкладові сили большевизму.

Нині на Україні в неспівмірних змаганнях кривавиться жертвенна Армія Українських Повстанців. На чужині, в ріжних країнах Европи спинилися і працюють сотні тисяч українських політичних емігрантів. Гармонійна співчинність обох частин українського громадянства, так еміграційного, як і краєвого, в часі неминучого останнього змагання, мусить довести до повного здійснення нашого ідеалу: Української Незалежної Самостійної Соборної Народоправної Держави.

Уряд Української Народньої Республіки, з пієтетом згадуючи в двадцяту річницю смерти СИМОНА ПЕТЛЮРИ його життя та діла, заявляє урочисто свою непохитну волю йти і далі шляхом вказаним ВЕЛИКИМ НЕБІЖЧИКОМ і закликає всіх громадян України до заховання віри в перемогу, як Вселюдської Божої Правди, так і Правди Української Нації.

На чужині. Місце постою.
25 травня Року Божого 1946.

x

x x

-----ooooo000ooooo-----

Василь КРАСНОПІЛЬСЬКИЙ.

На властивий шлях.

Значний крок наперед зробила українська національно-державна думка на еміграції.

Дня 25.5.1946 року, якраз у 20-ту річницю смерти ідеолога активної боротьби за відновлення української незалежної держави - Симона Петлюри - думка ця завершилася утворенням організації п.н. "Український Національно-Державний Союз", який домінантою власного істнування вважає боротьбу за осягнення й закріплення найвищого ідеалу народу.

Величезної ваги справою в цій небуденній події являється те, що українці, незалежно від місця їх народження в Україні, віку, соціяльного світогляду й умов його формування, знайшли спільну підставу для майбутньої праці. Згаданий факт дає цілковиту основу твердженню, що національно-державний первень є органічною властивістю психіки українського народу. Що цей первень на протязі цілого історичного життя українського народу безперервно проміновав, цементуючи народ в одну національну спільноту, накладаючи на нього, як цілість, обовязки спільного змагання за виборення й закріплення національно-державного ідеалу. Що в цім процесі безперервного змагання українського народу за привернення, знищеної ворогами, власної, на власній землі, форми співжиття громадян - форми державної - не стали згубними для нього ні вікова неволя, ні китайські мури чужих державних кордонів, ні чорна денаціоналізаційна робота чи то "братів" словян, чи хижих чужинців.

Своїм повстанням Український Національно-Державний Союз ще раз пригадав всім українцям, а також і світові про потребу поновного розгляду бодай у східній Европі істнуючих порядків між гнобителями й гнобленими, пригадав /і чужим/ своїм про потребу переоцінення вартостей... з одного боку - в напрямі зужиття енергії лише на сконденсування всебічних сил народу, з другого - на справедливе розвязання питання вільного життя гнобленого народу на своїй землі.

Не зріжничкування політичної думки, не боротьбу за владу в державі, не поглиблення й підкреслювання розбіжностей між істнуючими українськими політично-ідеологічними групами ставить своїм завданням Український Національно-Державний Союз. Погодження всіх природніх виявів здорової думки й волі українського громадянства та підпорядкування їх найвищому прагненню народу: "В своїй хаті - своя правда"... являється метою збірного життя й праці новоповсталої організації.

"В своїй хаті - своя правда, і сила, і воля" - синтетично висловив ґеній Т.Шевченка найглибші прагнення українського народу. І цю синтезу життя, як основу й дороговказ, вибрав Український Національно-Державний Союз за платформу й мету. Своєчи ідейно на народньо-державницькому ґрунті, Український Національно-Державний Союз стремить, на підставі здобутого попередніми поколіннями досвіду, до втілення ідеї та виповнення її змістом і то не в

якійсь химерній, мрійній чи штучно-уроєній, так би мовити, модній формі.

Україну народню, демократичну,- не абсолютистичну чи вождівську, не класократичну чи монопартійну вбачає в прийдешньому Український Національно-Державний Союз. Україну як державу вільного народу, який творитиме разом з нею нероздільну органічну цілість, який вважатиме її найдорожчим спільним добром, бо вона /держава/ захистить його від концентраційних таборів "евразії", від зловісних чорних автомашин, від безкарних розбоїв новочасної "опритчини", від канальських робіт, від надлюдської кріпацької праці в молохівських заводах і "совхозах", від перманентного страху й вічного марева голодної смерти.

З почуттям національної гордости, споглядаючи на довершені величні діла предків, Український Національно-Державний Союз з особливою увагою й пієтизмом єднає своє життя з недавнім славним минулим рідного народу. З тим минулим, коли 22.I.1918/19 років український народ, ідучи шляхом революційної боротьби, осягнув національно-державні й соціяльні здобутки. За згадані здобутки першою у збройній боротьбі з напасником під Крутами пролила власну кров українська молодь. Цей документ чести українського народу, що стверджує як за право на життя державне, серед бурі й грому, народ платив найкращим скарбом, бо радісним життям юнацьким, надією своєю, являється для членів Українського Національно-Державного Союзу заповітом й оправданням власного буття.

І з цими гаслами, що увіллють нову енергію в широкі верстви української громади на чужині, розгорнеться властива праця довкола створення величної будови, яку заплянував Український Національно-Державний Союз.

------oooooOOOooooo------

ПОСТАНОВИ

Установчих Зборів Українського Національно-Державного Союзу.

Зїзд основоположників Українського Національно-Державного Союзу, який відбувається в 20-ті роковини трагічної смерти Симона Петлюри, Голови нашої держави і Головного Отамана Війська Української Народньої Республіки, схиляючи чоло перед памятю героїв, що полягли в боротьбі за волю України, ствержує, що

український народ має на основі Божих і людських законів право на власну національну державу, яку він на протязі тисячелітньої своєї історії неодноократно здійснював в:

- Київській великодержаві княжого періоду,
- Галицько-володимирській державі,
- Литовсько-українській державі,
- відновленій Великим Гетьманом Богданом Козацькій державі,
- в проклямованій на основі права про самоозначення народів Українській Народній Республіці 22.1.1918 р.,
- в створеній 1.11.1918 р. Західній Українській Державі, зєднаній 22.1.1919 р. в одну Соборну Українську Народню Республіку і
- в Карпато-Українській Державі, створеній 15.3.1938 р.

Це своє державне право український народ оправдав перед історією своїм вкладом у загально-людську культуру й цивілізацію та засвідчив, що на всіх ділянках є народом творчим і поступовим. Сьогодні він підносить це право тому, що тільки законна влада цього народу може на українських землях загарантувати усім її мешканцям життя гідне людини.

Це право українського народу на власну національну державу визнали в минулому і сучасному інші народи й тим підтвердили, що українська національна держава є необхідним чинником для справедливого упорядкування життя в Европі.

Приняття України до Організації Обєднаних Націй є актом міжнародньої справедливости, яким інші суверенні народи визнали суверенне право України. Але уряд УССР не має права репрезентувати Україну ні в УНО, ні взагалі на міжнародньому форумі, бо це уряд накинений Україні большевицькою Москвою проти виразно засвідченої волі українського народу, уряд, який вповні залежний від червоної Москви й являється її безвольним знаряддям окупації України і поневолення українського народу.

Єдино управненим заступати суверенні права українського народу закордоном є Уряд Української Народньої Республіки, єдиний законний уряд українського народу, бо він дістав мандат цього народу тоді, коли народ мав змогу вільно висловити свою волю. Під моральним проводом цього Уряду і під ідейним прапором Симона Петлюри, український народ веде невпинну боротьбу з большевицьким пануванням в Україні, боротьбу в обороні великих ідеалів народоправства, прав людини і громадянина. В останній світовій війні український народ поніс - з поміж усіх народів Европи - найбільші жертви в боротьбі з тоталізмом, диктатурою і терором так західнім, як і східнім. Тим він черговий раз засвідчив свій ідейний звязок з тими народами, що непохитно стоять і далі в обороні демократичного правопорядку в світі.

Члени-основоположники зустрічаються для заснування українського Національно-Державного Союзу якраз в день 20-х роковин смерти Симона Петлюри, щоб засвідчити, що Його ідея - активна боротьба за відновлення української незалежної держави - живе на українських землях і на

еміграції. Заповіт Симона Петлюри є тою незримою [illegible], що обєднує еміграцію з Батьківщиною і з українським народом, який на рідних землях стоїть у важкій боротьбі з наїздником, обєднує в одну духову цілість національної України.

Заснований сьогодні Український Національно-Державний Союз це - політична організація, яка ставить своїм основним завданням обєднання цілої національної України довкруги одного державного центру - Уряду Української Народньої Республіки - єдиного законного, традиційного й соборного Уряду українського народу. Рівночасно Український Національно-Державний Союз буде змагати до згуртування в рамах своєї організації всіх державотворчих сил еміграції, щоб зробити її в цілому спроможною виконати ті високі і відповідальні завдання, що на неї поклала історія: 1/ зберегти в чистоті, розбудувати й збагатити українську національну ідею, 2/ вдержати ідейний звязок з Батьківщиною й піддержати морально народ у боротьбі, 3/ зберегти в стані морального здоровля українську еміграцію, скріплюючи серед неї державницький спосіб думання й діяння та розбудувати основні елементи державного будівництва до тої міри, щоб у слушний час допомогти українському народові на рідних землях створити власну незалежну державу.

[illegible] політичних партій.

Від українських політичних партій, які Український Національно-Державний Союз вважає природнім вислідом зрізничкування політичної думки українського громадянства і природнім виявом боротьби за політичну владу в Україні, очікує Український Національно-Державний Союз, що вони вестимуть свою боротьбу засобами, згідними з основними вимогами громадської етики й національного солідаризму, які в атмосфері чистої гри в шляхотнім змаганню за найкращу форму служби народові та його державній справі будуть скріплювати, а не ослаблювати його державотворчий потенціял.

Український Національно-Державний Союз закликає всі українські політичні партії й угрупування сконсолідуватися довкруги державного центру Української Народньої Республіки, яко єдиного державного осередку національної України. Це останній уряд тої української держави, яка реально істнувала на українській землі. Ніхто з українців тої держави не виріксся, підбила її тільки навала наїздника. Тому ця держава наша надалі істнує і зобовязує нас, усіх українців, у нашій совісті. Тому істнує теж і уряд тої держави, як реальний символ того морального факту і як єдиний речник суверенних прав українського народу. Тому істнує так і державний закон національної України, якому в ідейному відношенні підпорядковані всі українці. Український Національно-Державний Союз вважає одним з основних своїх завдень скріпити серед українського громадянства свідомість того факту, ширити серед нього почуття законности, леґалізму й державного традиціоналізму, як підставових елементів державного будівництва, та перепоїти тим почуттям ціле національне життя.

Українська соборність, що досі була тільки мрією найкращих синів України, стала сьогодні реальним фактом. Там - на українських землях увесь народ обєднаний внутрішньо в одноцушній поставі проти наїздника, тут - на еміграції, українські люди з найбільш віддалених куткір України зустрілися з собою і в щоденній праці та спільнім житті виповнюють різниці психіки й творять новий тип соборного українця. Але ворожі агентури докладають усіх зусиль, щоб розгодити ідейну єдність української еміграції, бо це підстава й запорука її сили. Український Національно-Державний Союз взиває все громадянство загострити чутність на тім відтинку і безпощадно пятнувати кожний виступ, який розєднує українців, нацьковує одних на других, або впроваджує чужі чинники у внутрішні українсь-

кі відносини.

Український Національно-Державний Союз вважає, що першою передумовою успіху української справи закордоном, а зокрема передумовою користного для нас полагодження потреб української еміграції є збереження морального авторитету українського імени закордоном. Кожний український громадянин своєю щоденною поведінкою й працею може цей авторитет скріплювати або обнижувати, тому Український Національно-Державний Союз взиває всіх українців на еміграції спільним зусиллям волі постійно підносити авторитет українського імени.

Український Національно-Державний Союз цілковито доцінює велику уморальнюючу роботу обох українських церков на еміграції, запевнює їх церковну ієрархію й усе духовенство, що всіми засобами попирати буде їх працю, а рівночасно виступатиме проти всіх таких явищ, що могли б ослаблювати наші церкви в боротьбі з проявами нігілізму в українському життю, незалежно звідки б такі прояви походили.

Українська духова творчість, зокрема мистецтво й наука є одною з тих основних сил, які лучать українських людей на еміграції в одну ідейну цілість. Тому Український Національно-Державний Союз попиратиме кожний вияв у ділянці мистецької творчости й наукової праці, що є продуктом морально й національно здорової душі мистця й ученого.

Український Національно-Державний Союз, стоючи непохитно на засадах народоправства, широко відкриває свої двері українським селянам і робітникам та закликає їх масово вступати в ряди членів нашої організації, щоби спираючи свою працю на довірю широких верств українського селянства й робітництва, виборoти йому в національній українській державі кращу долю.

Одним з пекучих завдань вважає Український Національно-Державний Союз створення українського передпарламенту на еміграції, щоби дати ширшу громадську базу для Уряду, а громадянству змогу тіснішого контакту і співпраці з Урядом. Тому Зїзд звертається з проханням до Пана Голови Директорії доручити Урядові створення і скликання передпарламенту.

Зїзд вітає перемогу західніх демократій в боротьбі з тотальним режимом гітлерівського націонал-соціалізму. Рівночасно висловлює глибоку віру в те, що спільними зусиллями всіх справжніх демократій світу пощастить довести до перемоги високих ідеалів демократії і соціяльної справедливости на цілому світі.

Український Національно-Державний Союз визнає єдино правильним мірилом у відношенню між народами ідею рівности всіх народів і співпрацю між ними на засадах міжнародньої справедливости. Тому Український Національно- Державний Союз осуджує так доктрину расизму, як і прояви націоналістичної нетерпимости. Український Національно-Державний Союз простягає руку до братньої співпраці всім тим організаціям інших народів, які стоять на тих же засадах. Зокрема Український Національно-державний Союз змагатиме до найтіснішої співпраці з усіми поневоленими Москвою народами, яких спільна доля лучить з українським народом.

П Л А Т Ф О Р М А

УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНОГО СОЮЗУ.

Український народ на протязі своєї понадтисячолітньої історії завжди визначався вільнолюбністю.

Йдучи за інстинктом життя "хочу жити", він, одночасно глибоко то-

лерантійно ставиться до його дальшої максими: "треба дати жити другому".

З цих двох істин повстала синтеза життя нашого народу, сформована в словах:

"вільнолюбности й миролюбности".

"Меч і плуг" стали, так би мовити, символом його життя, "пересторогою й мекою", "спокоєм і працею". Мечем запевнював собі передумови й варстат праці, а плугом здобував необхідне для свого фізичного й духового існування.

В різні моменти життя українського народу меч і плуг чергувалися місцями, тобто провалював то один то другий з них. В залежності від згаданого чергування складалося життя нашого народу, творилася його історія.

Сучасна сумна дійсність українського народу, спричинена головним чином сталим ваганням меча й плуга, з'явилася, так би мовити, результатом порушення засадничої гармонії між ними.

Згадаймо хоча б той стан, в якому застав нас 1917 рік, коли ідеї миролюбности українського народу затьмарили до такої міри його вільнолюбність, плуг так знявся над мечем, що наступні роки не могли вже привернути бажану гармонію, і хоч пізніше не раз вилискував понад плугом меч, але ні один ні другий не займав і не зайняв до сьогодні властивого собі місця.

Ці думки напроваджують нас на усвідомлення реальної дійсности, що вже 29-й рік страшним буревієм пролітає над живим тілом українського народу, по його життєвому просторі.

А саме:

1. В 1917 році український народ у своїй масі відновив боротьбу за власне незалежне існування, за своє вільне життя на власній землі.

Заблищав сріблом плуг, загравлювали жовтоблакитні прапори, спів радости виповнив кожне українське серце в той час, як ішла ще 1-а світова війна, як сусіди не позбулися хижацьких інстинктів, скерованих в його бік.

Важкий досвід в тому ж таки 1917 році привів до того, що український народ, відновлюючи свої тисячолітні незалежницькі традиції, ще раз усвідомив собі, що мирне вільне життя можливе лише у своїй власній державі, цебто при наявності власної збройної сили й народнього адміністраційно-державного апарату. Цей досвід українського народу придався на те, щоби 22.I.1918 року в IУ-му Універсалі Українська Центральна Рада проголосила на весь світ: "Від нині Українська Народня Республіка стає вільною, ні від кого незалежною, суверенною державою українського народу".

Таким чином український народ у боротьбі здобув свою державу, називаючи її Українською Народньою Республікою, що являє собою єдину легальну, встановлену з волі народу, форму української державности, під прапорами якої велася і ведеться до цього часу боротьба за національно-державні і соціяльні ідеали.

2. Рівно через рік актом Трудового Конгресу в столиці України - Києві було проголошено з'єднання українських земель в одну соборну державу українського народу.

3. Протягом 3-х довгих літ Українська Народня Республіка провадила збройну боротьбу на власній території з напасниками, власним регулярним військом, під національно-державними прапорами, за органічні права українського народу, за національно-державні й соціяльні здобутки української революції.

4. Хоч збройна боротьба українського народу 1917-1920 років привела до перемоги ворога, але ні український народ, ні українське військо, ні законний Уряд його, уряд Української Народньої Республіки, не скапітулювали перед ворогом: український народ продовжував боротьбу з наїзд-

ником і його поліційно-тотальним режимом на своїй території, а Уряд Української Народньої Республіки і еміграція - політичну й культурну працю серед народів світу за слушні права українського народу на свою державну незалежність, культурний і соціяльний розвій.

5. Друга світова війна 1939-1945 років, що нечуваною в історії руїною пройшла по теренах України, несучи, в дикому змаганні двох однаково варварських національно-соціяльних систем, міліони жертв українського народу, не послабила волі його до боротьби за власні національно-соціяльні й державні права, виложючи жертвенних збройних борців на рідних теренах і чисельну нову еміграційну хвилю.

Беручи вищезгадане під увагу, ми, члени-основоположники У.Н.Д.С. заявляємо: 1. Боротьбу, яку провадить український народ за самостійну, ні від кого незалежну, соборну, демократичну державу, за конечну й справедливу, що дає підстави для цілковитого об'єднання всіх верств українського суспільства під

2. Традиційними державними прапорами Української Народньої Республіки, довкола

3. Державного Центру Української Народньої Республіки, як запорукою, що

4. Український народ, як народ з ясно окресленою на всіх просторах своєї землі єдиною національною індивідуальністю, самобутньою культурою й цивілізацією, ніколи й при жадних обставинах не згодиться на будь-яке обмеження своєї суверенности й державної незалежности; його відвічні прагнення скеровані будуть в напрямі духової й державно-політичної соборної єдности, підпорядковуючись єдиному для всіх українських земель державному центрові України.

5. Співжиття українських громадян буде побудоване на гармонійній співпраці всіх верств українського суспільства, а не на диктатурі особи, групи чи кляси.

6. Особиста воля, гідність і вартість людини буде не лише визнана, а й забезпечена за українським громадянином, як також буде забезпечена свобода слова, друку, зборів, сумління та приватної ініціятиви та власности.

7. На сторожі незалежности української держави та непорушности її меж стане реґулярне військо, що з посвяченням свого життя боронитиме українську державу.

8. Колонізаційні землі в Азії /Сірий і Зелений Клини/, які український народ в тисячолітніх змаганнях здобув своїм плугом, являтимуться його законною власністю, нерозривно й органічно звязаною з українською державою.

9. За українським громадянством будуть забезпечені національні й соціяльні здобутки української революції та повна воля розпоряджатися плодами своєї праці; за українським селянством - повне право власности на землю, а за українським робітництвом - верстати праці і всебічне соціяльне законодавство.

10. Українська державна політика матиме своїм завданням мирне співжиття з усіма народами.

11. Релігійне життя українського народу традиційно буде будуватися на основах християнської етики й моралі; з боку як громадян, так і держави у відношенні до інших релігійних переконань буде забезпечене толераційне ставлення, а Українська Автокефальна Благочестива Православна Церква й Церква Греко-Католицька займуть належне їм місце в житті релігійно-морального виховання українського народу.

Виходячи з цих підстав, ми, члени-основоположники Українського Національно-Державного Союзу, закликаємо всіх ідейних борців за слушні прагнення й права рідного народу об'єднатися на вищезгаданій платформі для приспішення органічного процесу, що його переживає народ український, ідучи шляхом змагань для осягнення своїх найвищих національних ідеалів.

МЕТА, ХАРАКТЕР і ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНОГО СОЮЗУ.

/Доповідь Миколи Лівицького на Установчих Зборах, що її схвалено в додаток до платформи, як ідеологічно-організаційні напрямні Союзу/.

Творючи якусь організацію, основоположники її мусять усвідомлювати собі мету й характер цієї організації та ті завдання, які вони ставлять перед собою для осягнення мети. Очевидно, що для творців організації є то все речі більш або менш давно відомі, а тому ходить не про зясовування чи усталювання їх, але лише про сформулювання і занотування того, над чим і в імя чого ми всі давно вже працюємо в тих чи інших ділянках українського суспільно-політичного життя. Треба застерегтися однак, що тема ця настільки широка, що її ніяк не вичерпати в короткій доповіді. Над цими питаннями будуть ще напевно довгий час працювати усі члени Союзу, вносючи свої корективи, додатки, нові ідеї, тощо. Ця доповідь порушить лише найголовніші /може не всі/ точки плану нашої майбутньої дії, не вичерпуючи однак і не розвиваючи якслід навіть і цих найголовніших точок.

В статуті нашої організації сказано, що метою Союзу є "відновлення і закріплення... Української Держави... і встановлення в ній народоправного ладу..." Приняти треба, як річ бездискусійну, що досягнути цього ми можемо тільки боротьбою, визвольною боротьбою, яку, зрештою, безперервно провадив на протязі вже майже тридцяти літ український народ і яку він провадить і під цю хвилю. Отже, віддати себе в організованих, карних рядах на служення цій великій справі - справі визвольної боротьби - та найдоцільніша, найкраща, найраціональніша організація визвольної боротьби,- це і мусить бути найголовнішим, першим, а властиво й єдиним завданням Союзу, з якого випливають і яким обумовлюються інші, так би мовити, біжучі завдання Союзу. І під цим власне поглядом треба приступати до плянування нашої роботи і наших біжучих завдань. При цьому належить зазначити, що під визвольною боротьбою треба розуміти не лише збройні чини війська, не лише революційну чи повстанську акцію, а також всі ті культурні, технічні, господарські, соціяльні, пропагандивні і дипломатичні здобутки, які всі разом в сумі приведуть до перемоги наших національних прагнень. Отже - перше наше ствердження - Союз твориться для того, щоб взяти чинну й організовану участь у визвольній боротьбі - участь таку, на яку він спроможеться своєю працею, своїм умінням, своєю жертвенністю.

Як виглядає українська справа у світлі внутрішньо-українських відносин та міжнародньої ситуації, чи маємо ми вигляди на швидке успішне завершення визвольної боротьби - це не належить до теми доповіді і це не має для нас істотного значення. Вигляди на успіх ми маємо, але, незалежно від цього, тяжко помиляються ті, які твердять, що зогляду на ніби безнадійність нашого становища визвольна боротьба далі продовжуватися не може, а тому треба думати тільки про те, як найліпше "улаштуватися" на чужині. Отже, визвольна боротьба буде програна лише тоді, коли українці перестануть боротися. А тому при взятих обставинах, в яких би умовах ми не перебували і як довго ще не довелось би чекати на перемогу,- одно мусить бути ясним: визвольна боротьба не мусить припинитися ані на хвилину, доки є ще патріоти, в жилах яких пливе українська кров.

Друге питання, яке треба устійнити, це - для кого творитьcя наша організація, де буде її терен діяльности, хто творитимо її кадри і кого вона обслуговуватиме? Іншими словами, чи наша організація творитьcя для потреб української еміграції, чи для потреб всього українського народу, що в своїй масі перебуває під режимом ворожої окупації? Його приводу чути думки, що роля еміграції є взагалі дуже підрядна, що у всьому перший голос мусить належати краєві, а тому, як що наш Союз має бути лише, так би мовити, еміграційною організацією, то роля його буде дуже незначна. Проте суперечки ці всеціло зайві. Насамперед - щодо ролі і значіння еміграції. Загально відомим є, що еміграції різних народів відограли і відограють ще тепер першорядну ролю в справі національно-державного чи соціяльно-економічного визволення своїх народів. Тим більше це відноситься до еміграції української, бо в Україні панує режим такого нелюдського гніту, що там не тільки всяка вільна думка або організаційна праця виключені, але й революційно-конспіративна робота є дуже утруднена. Таким чином, на українську еміграцію припадає безумовно завдання не тільки репрезентації справжніх стремлінь і прагнень цілого українського народу, але й підготовча робота для активізації визвольного чину, організація кадрів, планування визвольної акції, а може й керівництво цілою справою визвольної боротьби. Проте все це матиме успіх при тій передумові, що ми не стратимо зв'язків з Батьківщиною. Отже, коли ми уважно слідкуватимемо за всіми процесами, що відбуваються на Батьківщині, коли ми знатимемо, чим живе і до чого прагне український народ під чужинецьким пануванням, коли ми не стратимо ідейного контакту з краєм, коли ми всіма силами стремітимемо, щоб допомогти визвольній акції тих, що залишилися дома, коли ми, врешті, всі наші здобутки тут на еміграції принесемо в загальну скарбницю всенаціональної боротьби за визволення і, в слушну годину, сполучимо наші зусилля з зусиллями тих, що перебувають тепер в Україні, - це буде значить, що наша організація твориться не для потреб еміграції, а для потреб всього українського народу.

Але з другого боку фактом є, що на еміграції у більш менш вільних, на разі, а вірімо, що з деяким часом у з о в с і м вільних, умовах життя перебуває майже півміліона українців, не рахуючи Канади й Америки. Отже, тереново, ми, самі перебуваючи на еміграції, будемо працювати серед українських емігрантів, які можуть віддати неоцінимі прислуги своїй Батьківщині, живучи поза досягом терористичного режиму нашого ворога. Нашим завданням є дбати про те, щоб українська еміграція максимально використала усі свої можливості для справи визволення Батьківщини.

Отже - наше друге ствердження - С о ю з т в о р и т ь с я д л я п о т р е б в с ь о г о у к р а ї н с ь к о г о н а р о д у , а н е л и ш е д л я у к р а ї н с ь к о ї е м і г р а ц і ї; однак береться під увагу той факт, що центр перебуватиме на чужині і що свою б е з п о с е р е д н ю діяльність він розвиватиме насамперед серед кадрів української еміграції, як легальна і явна організація, оскільки на це дозволять обставини побуту на території західніх демократичних держав.

x x x

Третє питання, на яке треба відповісти: хто ми - ті, які сходяться до спільної праці і боротьби в рамках Союзу? Чи ми є припадкові, досі між собою незнайомі люди, які щойно зустрілися й усталили новий програм діяльности, чи ми є ті, які вже діяли в минулому - як що не з тими самими, то подібними гаслами? Тепер, здається, ще не пройшла мода на все нове, молоде, і під цим поглядом може було б більш популярним оголосити, що ми зійшлися для того, щоб з новими ідеями, з новими людьми спробувати створити щось досі "нечуваного" й "небувалого" в українському політичному житті. З другого боку чути, однак, голоси про те, чи варто тепер,

коли стільки говориться про потребу консолідації українського суспільства, творити, мовляв, ще одну, нову, політичну організацію і тим самим, ніби, розпорошувати наші сили? Отже, в дійсності, ми не є новим явищем на українському політичному обрію. Серед українського суспільства є багато одиниць, що напевно становлять переважаючу більшість, які формально не належать до якоїсь політичної чи партійної організації, або, навіть, належачи до різних організацій, мають проте однакові погляди на національно-державні чи політично-соціяльні українські проблеми, а насамперед на справи нашої визвольної боротьби. Ті люди, маючи часом в сучасному деякі розбіжності щодо питань державного устрою української держави, або економічно-соціяльного ладу в ній, сходяться на тих загальних, широких національно-державних і політично-соціяльних засадах, які ми сформулювали в нашій платформі. Вони працювали і працюють однозгідно в тих чи інших ділянках українського культурного, військового чи політичного життя і виступають спільним фронтом в справах нашої національно-державної репрезентації. Одні з них майже 25 літ перебували під жахливим режимом московської окупації, творили там революційно-конспіративні організації /як Спілка Визволення України, Повстанський Центр, тощо/, використовували всі можливості в усіх ділянках життя для оборони здобутків Української Революції перед нападами окупанта, сиділи по в'язницях, концлагерях, засланнях. Другі діяли на західньо-українських землях, поза межами Совєтського Союзу, й, обороняючи українські національні інтереси перед наступом інших займанців, мобілізуючи в інших умовах українські сили для справи визвольної боротьби, провадючи чи культурну, чи революційну, чи пропагандивну акцію,- включали себе у загальне всенаціональне змагання за визволення всієї Української Землі і не переривали свого органічного звязку з державницькими стремліннями українського народу. Врешті треті, вийшовши у 1920-21 роках на еміграцію й створивши на чужині численні культурні, наукові, студентські, військові і громадські товариства, репрезентували державницькі прагнення українського народу перед світом, всебічно підготовлялися до поновлення активного визвольного чину й утримували ідейний, а подекуди й організаційний звязок з Батьківщиною. Багато з усіх названих вище боролося й працювало спільно в минулому - чи то в рядах українських наддніпрянської й галицької армій, чи на громадсько-політичному полі в рамках різних українських партій, організацій або державних установ. Багато брало участь ще у визвольних змаганнях років 1917-21, дехто прилучився до визвольної роботи пізніше, а зовсім молоді, дехто тепер стали на спільний з нами шлях. Дехто приєднався до Організованої Соборної Громадськости, що вийшла з України і широко розвинула свою діяльність на чужині з початком 1945 року, інші залишалися поза нею. Всіх нас дучили короткі, але ядерні й глибокі змістом, що надаються до всемірного розширення й містять в собі цілий програм, гасла:

1. Державницькі традиції, що випливають з актів 22.1.1918 року /проголошення с а м о с т і й н о ї Української Народньої Республіки/ і 22.1.1919 року /проголошення с о б о р н о ї Української Народньої Республіки/, та боротьба за відновлення погвалтованої ворогом леґальної української державности.

2. Боротьба за відновлення здобутків Української Революції, - здобутків, що можуть бути коротко сформульовані так: Незалежна Україна, народоправний лад, національна культура й соціяльна та господарська рівність і справедливість для всіх верств українського суспільства.

Ми всі, зустрівшись в однакових умовах на чужині і супроти одного ворога, що загарбав майже всі українські землі, переконалися, що розбіжностей серед нас не має і не може бути, що ті непорозуміння, які може існували в минулому, були неглибокого, незасадничого, неістотного харак-

теру, що на майбутнє вони не можуть мати місця. Навпаки, ми - ті, що творимо наш Союз - переконалися, що, перебуваючи в різних умовинах, ми не втратили ідейного звязку між собою, що - різними методами й засобами - ми, будучи розірвані, боролися за ті самі ідеали, йшли до тої самої мети. І тому ми вирішили зєднати наші зусилля і приступити спільними силами до єдиної праці. І фактично до цієї праці ми приступили вже від сьогодня. Отже - третє наше ствердження - наш Союз - це не новотвір, а організаційне оформлення уже існуючого й діючого руху серед українського суспільства.

x

x x

Але який же характер буде мати організація, яку ми оформлюємо? Чи це має бути політична партія?

Ми від самого повстання ініціятивної групи твердили і твердимо, що наш Союз - це не партія, а політично-громадська організація з певною окресленою метою і будучими завданнями. І з цього боку ми вже зустрілися з критикою: Нам говорять, що коли ми не створимо партії, то це буде не міцно спаяний, здисциплінований й однаково думаючий та діючий колектив, а механічне обєднання різноманітних елементів, що згори засуджує його на кволість і нежиттєздатність; що без детально розроблених програму й ідеології ми не матимемо впливу серед українського суспільства; і що, врешті, називаймо ми себе, як хочемо, а в дійсності ми таки будемо партією - хай навіть без детального програму чи ідеології. Треба признати слушність деяким з цих тверджень. Однак, оскільки наша організація буде справді активною, а це найголовніше, що мусимо собі поставити в обовязок, то життя усуне ті браки, які випливають з нашої, так би мовити, непартійности. Натомість з цього виникнуть незаперечні плюси. По-перше, є багато українців, які з тих чи інших причин не належали і не належать до жодних партій і не хотять приступати до партійних організацій, але натомість бажають брати участь в громадсько-політичному житті, і то в організованій, лише не партійній, формі. З цим явищем - добре воно, чи зле - треба рахуватися і треба ствердити, що власне серед таких елементів є багато наших прихильників. По-друге, в умовах перебування на еміграції або на українських землях під ворожою окупацією, суто-партійна робота, властиво, є виключена: партії не можуть брати участь у виборах, не можуть впроваджувати в життя своїх програмів з тої чи іншої ділянки соціяльної, економічної, індустріяльної чи земельної політики; вони можуть тільки розробляти, досконалити свої програми і приймати участь у загально-національній визвольній боротьбі, переможне завершення якої тільки і дасть їм можливість до провадження їх властивої діяльности. По-третє, якби ми розробляли детальний партійний програм у всіх економічно-соціяльних і політично-суспільних чи державно-устроєвих питаннях, то це неминучо викликало би розбіжності, а може і унеможливило би перебування в одній організації всім тим, що сьогодня, повторюємо, сходяться на загальних національно-державних і політично-соціяльних засадах, сформулованих у нашій платформі. Нам же мусить ходити про те, щоб для осягнення мети згуртувати якнайбільше активних українських сил. Сьогодня ми знаходимося в стані війни з ворогом, що запосів нашу землю. Підчас війни французькі, приклядом, робітники і селяни лежать поруч себе в окопах. Організація визвольної боротьби, що є завданням нашого Союзу, є такою величезною задачею, що вона містить сама в собі цілий програм, і ця задача варта того, щоб лише для її виконання творити окрему організацію. Отже, четверте наше ствердження - Союз - це не партія, а громадсько-політична організація з ясно окресленою метою, що зазначена в статуті: Відновлення і закріплен-

ня Суверенної, Незалежної, Соборної, Демократичної Української Держави... і встановлення в ній народоправного ладу і соціяльної справедливости...

Не є виключене, що згодом наша організація еволюціонує в партійному напрямку. Дехто вже тепер хоче бачити в нас партію демократичного центру. Можливо, що більшість членів Союзу оформиться з часом в якусь одну політичну партію, а може з нашої організації вилониться не одна, а дві чи навіть кілька більш або менш "лівих" чи "правих" партій. Можливо, що при цьому елементи безпартійні взагалі відпадуть, не приступаючи до жодної партії. Нас не лякатиме також і те, як що дехто /коли настане слушний час для суто-партійної роботи/ прилучиться до вже існуючих поза Союзом соціялістичних, демократичних чи навіть консервативних партій. Найголовнішим для нас мусить бути те, щоб Союз виконував ті завдання, які на нього покладаються. Що ж буде далі, то покаже майбутніх ній розвиток подій.

x x x

З вище сказаного зрозумілим є, чому ми не вважали за конечну передумову для створення Союзу попереднє опрацьовання широкого і детального програму. Однак, чуються голоси критики, які твердять що для провадження визвольної боротьби не досить загальних гасел; що для того, щоб повести український народ на боротьбу за відновлення української держави, треба сказати народнім масам, чого вони від української держави можуть сподіватися, який в ній буде конституційний, господарський і соціяльний лад, бо без цього, мовляв, ніхто за якусь абстрактну українську державність боротися не піде. Хай буде так. Також віримо є, що коли ми творимо громадсько-політичну, а не партійну організацію, то це не значить, що ми не можемо чи навіть не мусимо виробляти детальний програм майбутнього устрою української держави в усіх ділянках її життя. Тільки вироблення такого програму - як що він має бути дійсно поважним вкладом у наше національно-державне життя, а не демагогічним маневром для притягнення собі прихильників - не повинно робитися наспіх, не фахово, а справді сумлінно і поважно. Не штука зійтися кільком особам і за два-три тижні розписати цілу "конституцію", яку може б в інших державах довгими роками виробляли. І, зрештою, це не так трудно, коли ходить про такі загально усталені речі, як 8-ми годинний або й коротший робочий день, забезпечення на старість, скасування встановленого советами земельного устрою і т.д., а коли ходить про майбутні устроєві зміни, то тут кожний може досхочу фантазувати і вправлятися у винахідливості. Але хіба це нам потрібне і хіба життя не змете такі поспішні еляборати всяких "законодавців"? Ні, цими методами нам діяти не личить. Ми приступимо до поважної і науково-систематичної обрібки цих питань: При чому ця робота мала би властиво складатися з двох фаз: зпочатку вироблення загальних положень в ділянках земельної, індустріяльної, торговельної, фінансової, соціяльної, освітньої, адміністративної тощо політики й уняття їх в загальний, хай назвемо це так, програм, а потім детальна розрібка кожного з цих питань зокрема. Для цього статутом передбачається при Головній Управі Союзу спеціяльна програмово-ідеологічна референтура, яка мала би притягнути до співпраці фахові сили, а може й створити окремі комісії. Ця праця власне і буде одним з біжучих завдань Союзу. Але й так вироблений "програм" в питаннях економічно-соціяльних чи устроєвих мусів би уважатися за проєкт, за певні пропозиції, а не за непорушний закон. Ми не повинні творити якісь Талмуди, бо життя йде вперед і це життя, а також ті фахівці, що залишилися тепер на Батьківщині і переживають новий досвід зміненої ситуації, внесуть до наших планувань неминучі корективи.

Що ж до програму, за яким ми мали б повести маси на визвольну боротьбу, то сьогодні нам вистарчить, принаймні на початок, тих загальних засад, що вони виложені у нашій платформі. Зрештою, наші народні маси напевно мають досить всіх цих "програмів" й "ідеологій", якими їх засипали аж до нудоти, якими їх хотіли перетягнути на свій бік і яких ніхто і ніколи ще досі не здійснював. І яке має, прикладом, значіння для успіху або неуспіху визвольної боротьби те, чи в Україні буде в майбутньому 12, чи 15 міністерств? Хіба "вирішування" таких справ є на часі? Для успіху якоїсь справи потрібні більше короткі, але ясні і для всіх зрозумілі гасла, аніж довгі й туманні програми. Бо, зрештою, якась організація чи партія показує себе та те, що вона вміє і може не принадними програмами, а чинами.

Однак вироблена платформа дає ті загальні ідеологічно-програмові наші засади, які виключають твердження, що ми не маємо жодного програму. З цих загальних засад ми маємо можність ясно ствердити, чого ми хочемо, до чого закликаємо і хто ми такі?

1. Ми перш за все уважаємо, що лише у власній суверенній, незалежній Державі українська Нація зможе досягти спрагненого нею вільного життя, вільного розвитку своєї культури, справедливого господарського і соціяльного ладу, рівности для всіх громадян української землі. Іншої форми, крім незалежної держави, для цього не має. Ми йдемо тут за величним реченням Тараса Шевченка, яке повторюють тепер усі /що є зрозумілим, бо геній Шевченка є єдиним/ і яке голосить: "В своїй хаті - своя правда і сила і воля". Стоючи ж тепер супроти, на сьогодня, одного потужного ворога, ми формулуємо наші постуляти в реченні, яке, щоправда, не винайшов і не першим проголосив, але мужньо в умовах московської окупації п і д х о п и в М.Хвильовий: "Геть від Москви". В цьому ми непохитні і, під цим поглядом, м и - д е р ж а в н и к и - с а м о с т і й н и к и .

2. Ми стоїмо за злучення всіх українських земель в одну Соборну Українську Державу, при чому вважаємо, що до цієї держави мають належати і ті землі, що лежать поза межами старої України-Руси на просторах Азії, які виборов протягом тисячеліття український народ своїм потом і кровю і які мусять ввійти в рамки українського державного організму підчас розподілу азійських колоній поміж Україною й Росією, яка в кожному разі не має більше права на ці землі, ніж Україна. Для нас є дорогим кожний закуток української землі, на якім живуть або жили українці. Ми вважаємо, що громадяни всіх земель України повинні обороняти загальну Батьківщину і працювати для української держави в цілому, а насамперед віддавати свої сили для нашого центру, Київа, в той час як центр повинен дбати про добро найменшої і найдальшої української провінції. Ми стоїмо за соборну, всеукраїнську єдність думки і чину і рішуче поборюємо всякі прояви партикуляризму чи локального патріотизму. Під цим поглядом, м и - с о б о р н и к и .

3. Ми стоїмо за управління державою вибраними всенародньою волею відповідальними представниками; за правдивий, несфальшований парламентаризм; за постійну контролю відповідними установами виконавчого й адміністративного державного апарату; за вільне і лояльне суперництво поміж політичними партіями; за незалежне від адміністрації судівництво; за свободу слова, друку, зборів, релігійних переконань, приватної ініціятиви та власности; за вільний вибір професій і недоторканість особи. Ми відкидаємо всяку диктатуру особи, партії, групи чи суспільної верстви. Ми відкидаємо всяке штучне творення т.зв. еліт і вважаємо, що роля і значіння провідної верстви нації - інтеліґенції чи еліти - тільки тоді є додатньою, коли ця провідна верства залишається органічно звязаною з народом, постійно ним контролюється і служить тільки всенароднім, а не своїм кастовим інтересам. Під цим поглядом, м и - д е м о к р а т и .

4. Висуваючи гасло мирного суперництва партій і свободи приватної ініціятиви, зборів, слова, друку, ми одночасно відкидаємо демагогію, сваволю партійних груп, що ставлять свої групові інтереси понад інтересами загально-державними і загально-національними, що псевдо-демократичними методами, використовуючи несвідомість мас, стремлять до захоплення влади; ми відкидаємо суспільну анархію і безвідповідальні, аморальні вчинки окремих одиниць чи груп. Ми будемо поборювати розпалювання суперечностей поміж містом і селом, поміж робітництвом і селянством, поміж окремими верствами українського народу. Ми відкидаємо релігійні, національні або расові антагонізми в межах української держави; ми є за рівність усіх громадян - при умові льояльного ставлення їх до цієї держави. Ми виступаємо мирну, гармонійну співпрацю, мирне плахетне суперництво і розподіл функцій поміж суспільними верствами, політичними партіями, професійними, громадськими і релігійними обєднаннями. Під цим поглядом, ми - с о л і д а р и с т и .-

5. Ми уважаємо, що українська держава тільки тоді зможе відновитися й закріпитися, коли за неї буде боротися не якась окрема суспільна верства або група, але ввесь український народ. При сучасному розвиткові суспільного життя і технічному поступові - інакше і бути не може. Отже, український народ складається сьогодня тільки з селянства, робітництва і трудової інтелігенції, яка своїм корінням вросла /або принаймні мусить вростиі в маси сільського або міського населення. Інших суспільних верств у нас не має; земельна аристократія та буржуазія тепер в Україні зникли. Добре це чи зле, але це є факт. Тому нашим завданням є повести на боротьбу за визволення ті суспільні верстви, з яких тепер складається український народ: селянство, робітництво, трудова інтелігенція. Для цього ми мусимо переконати ці верстви, що в незалежній українській Державі - і тільки в ній - вони зможуть вільно жити і розвиватися, будуть мати всі громадянські права і здобудуть собі м а т е р і я л ь н и й д о б р о б у т . Може це звучить "матеріялістично, але без цього українські маси вмирати у визвольній боротьбі не будуть. Дійсно, як можна закликати селян і робітників на боротьбу за українську державу, коли не забезпечити наперед, що в цій державі не зявиться класа своїх, "рідних" паразитів, які почнуть гнітити й експлуатувати трудящий люд. Коли, прикладом, українські селяни домагалися в 1917 році землі і хотіли знати, по скільки десятин припаде на селянську родину після розподілу поміщицьких маєтків, то треба ствердити, що селянський голод на землю пояснюється цілком натуральним, людським прагненням мати свій вирощат праці і жити як що не достатнім, то хоч не злиденним життям. Стремління ж поміщиків затримати землю в своїх руках, здебільшого, як що не виключно, викликане просто потягом до люксусу, до наживи, до вигідного життя коштом праці інших.

Отже, ми є проти господарсько-соціяльної експлуатації одної кляси іншою, ми є проти панування земельного або індустріяльного капіталу - приватного чи державного. Ми є за таку українську державу, в якій панувватиме економічна й соціяльна справедливість, в якій кожний громадянин буде вільно розпоряджатися плодами своєї праці. Ми є за те, щоб земля перейшла на власність до рук українського селянства, а робітники стали власниками або співвласниками тих підприємств, на яких вони працюють. Ми не маємо заперечень проти того, щоб дрібні земельні чи ремісничі підприємства гуртувалися в артільних чи кооперативних обєднаннях, але це мусить відбуватися на засадах справжньої добровільности і повинно забезпечувати непорушність власности плодів праці на користь продуцентів. Ми є за обмеження державних підприємств до необхідного мінімума в ділянках загально-житкових. Державна власність може охоплювати тільки такі обєкти, як ліси, копальні, залізниці, відкриті води. Ми є за обмеження приватних підприємств і приватного капіталу в рамках, які не загрожували б засаді економічно-соціяльної справедливости і не вироджу-

валися б в експлуатацію трудящих. Натомість ми є за всебічне поперття громадських /комунальних, себто місцевого самоврядування/, а насамперед кооперативних підприємств та господарських обєднань, які, як в галузі сільсько-господарській, так і в індустріяльній та торговельній, мають зарадити тим бракам, які виникають при роздрібленні власности на підприємств. Державі залишається роля не підприємця-власника, не капіталіста, а регулятора економічно-соціяльного життя, який має погодити приватну, індивідуальну ініціятиву з добром загальним. В деталях, форми власности земельних, індустріяльних, торговельних чи кредитових підприємств та порядок управління ними має розробити в майбутньому наша ідеологічно-програмова референтура, а встановить їх остаточно лише парламент вільної України, що складатиметься з представників ріжних партій і громадських організацій. Але встановлюючи загальні засади в ділянці економічно-соціяльній, ми вже тепер проголошуємо, що у відновленій українській державі в с е б у д е д і я т и с я д л я н а р о д у і ч е р е з н а р о д . Трудящим України буде даний матеріяльний добробут і забезпечення всебічного соціяльного законодавства. Всім громадянам української держави будуть доступні культурні, мистецькі, наукові і технічні надбання; загальна освіта буде уділом кожної української дитини. Тільки така Україна - Україна Шевченка "без холопа і без пана" - буде справжньою державою українського народу і тільки за таку державу будуть боротися, а пізніше її боронити українські народні маси, трудящі маси селян, робітників й інтеліґенції, відчуваючи, що вона дасть їм те, чого вони прагнуть: землю, волю, рівність, можливість користування з усіх здобутків культури, економіки, цивілізації. Тільки до такої держави стремимо і ми, і під цим поглядом, м и - н а р о д н и к и . Навмисно вживаємо цього трохи штучного слова: народники, щоб не викликати невірних коментарів, але, властиво, можна було би сказати, що під цим поглядом м и - с о ц і я л і с т и .

6. Ми глибоко шануємо українські історичні традиції, вважаючи, що кожночасовий рівень розвитку якоїсь нації є наслідком органічного, поступового процесу, який вона переживає на протязі минулих століть. Тому ми враховуємо всі фази історичного життя українського народу, його творчости і його боротьби, вважаючи, що з кожної з них можна винести глибокий досвід, який може служити дороговказом для майбутніх поколінь. Отже, ми н е б е з б а т ч е н к и , м и н е п о ч и н а є м о у к р а ї н с ь к о ї і с т о р і ї в і д д н я с в о г о н а р о д ж е н н я . Нема що й говорити, що ми плекаємо тільки додатні, добрі традиції; себто власне тільки традиції без всякого прикметника, бо ж злі традиції не існують, хіба що в лапках. Також ясним є, що те, що було добрим сто літ, являється тепер пережитком. В добі аеропланів і тракторів чумак з волами належить до музею, але свого часу вони відіграли свою роль, і власне тому ми відсилаємо їх до музею, а не на смітник. Те саме ми зробимо і з шараварами та козацькими оселедцями, а щодо "вишневих садків", - то - не в розумінні безчинної ідилії, а в розумінні місця на заслужений відпочинок - ми постараємося, щоб їх мав кожний український селянин і кожний український робітник.

Отже, ми будемо плекати традиції українського народнього мистецтва, української пісні, своєрідних українських звичаїв, а також додатні особливості українського національного характеру; ми схиляємося перед обома українськими Церквами, бачучи в них джерело до ширення моральности і людяности; ми будемо поборювати ті чужі впливи, які не дають нічого корисного для українського народу і вносять безладдя в наше національне життя.

З погляду української державности, ми виводимо наші традиції з княжої доби і, через добу козаччини і гетьманщини, входимо в період нашої новітньої державности 1917-20 років. Ми плекаємо з тих років традиції визвольної боротьби, яка велася під прапорами Української Народньої

Республіки і під проводом її Уряду. Ми плекаємо культ Крут, 1-го Листопада, Базару, які протиставляємо культові Щорсів і Котовських. І на тому плекаємо ми культ, прикладом Базару, що в добі атомової бомби хочемо повторити те, що було в добі рушниць і кулеметів, а тому, що лише при наявності чинів героїзму в попередній добі народяться і будуть можливими чини, гідні доби атомової енергії. Ми схиляємося перед геніяльними історичними постатями українського народу - великими князями Володимиром, Святославом, Ярославом, перед гетьманами Хмельницьким, Дорошенком, Мазепою, перед національним пророком Тарасом Шевченком, перед носієм державної суверенности і вождем новітнього визвольного руху Симоном Петлюрою, знаючи, що без княжої доби не було би Хмельницького і Мазепи, а без них не було би Шевченка і Петлюри. І ми знаємо також, що без Української Революції і без визвольної боротьби років 1917-21 не була би можливою, взагалі не існувала би і боротьба за визволення, яку т е п е р, сьогодня, провадить український народ. Тому ми виводимо себе з Української Революції і визвольної боротьби 1917-21 років, вважаючи, що ми лише продовжуємо розпочате тоді велике діло. Ми боремося тепер за в і д н о в л е н н я здобутків Української Революції, тих здобутків, які знищила, відібрала українському народові совєтська Москва і настановлена нею фіктивна Українська Соціялістична Радянська Республіка, що були витворами чужої, ворожої нам большевицької, супроти Української Революції к о н т р р е в о л ю ц і й н о ї, Жовтневої революції. Під цим поглядом, м и - т р а д и ц і о н а л і с т и .

7. Ми визнаємо за леґальну форму української державности проголошену і підтверджену волею всенародніх українських представництв в роках 1918 і 1919 Українську Народню Республіку. Ми уважаємо, що фактом насильницької окупації її території і поневолення її народу, Українська Народня Республіка п р а в н о існувати не перестала. Тому ми боремося за привернення повалтованою ворогом державно-правного стану українського народу, за відновлення Української Народньої Республіки, і єдиним справжнім репрезентантом і носієм суверенних прав України визнаємо законний Уряд Української Народньої Республіки, який протиставляємо узурпаторському, накинутому, як свою експозитуру, совєтською Москвою "урядові" Української Соціялістичної Радянської Республіки, якої ніде і ніколи не визнав український народ вільно зорганізованим, всенароднім голосуванням і проти якої не припиняв і не припиняє боротьби. Вважаючи, що існування законного українського Уряду й очолювання ним державно-визвольних змагань, створює величезні плюси для української справи так на міжнародньому форумі, ставлячи нас в позицію субєкта міжнародного права й яскраво підкреслюючи державно-леґальний характер нашої боротьби, як і на внутрішньому українському фронті, підносячи в очах народніх мас авторитетність і компетентність проводу визвольного руху, - ми ставимо в обовязок всіх українських патріотів всемірно підтримувати законний Уряд У.Н.Р. й обєднатися довкола нього для зосередження зусиль в боротьбі за визволення, залишаючи на майбутнє, по повороті до звільненої від ворогів Батьківщини, можливо бажані для декого зміни у формі й змісті нашої державної організації, що може бути здійснено лише демократичним шляхом вільно висловленої думки українського народу.

Під цим поглядом, м и - л е ґ а л і с т и .

8. За українську державу багато було пролито крови, ця кров ллється і тепер на просторах України. Багато з нас було вояками українських армій в минулому. Ми уважаємо за найбільшу честь і найви-

щий обовязок всіх здібних до цього одиниць бути в рядах Української Армії, яка повинна бути оточена опікою і пошаною всього українського громадянства. Під цим поглядом, м и в с і - в о я к и .

9. Ми уважаємо, що ніякими реформами, полегшами або компромісами з ворогом не можна досягти нашої мети. Приклади всяких облудних Непів, українізацій або фіктивних, ніби українських, радянських республік повинні були вже давно всім одкрити очі. Тому ми за безкомпромісову боротьбу з ворогом, уважаючи, що тільки шляхом знищення чужинецької влади і викиненням окупанта за межі України український народ зможе здобути волю, себто відновити свою незалежність. Під цим поглядом, м и - р е в о л ю ц і о н е р и .

10. Дивлючись на боротьбу, як на єдиний можливий шлях до осягнення мети, ми уважаємо, що український народ повинен зберегати свої сили і не витрачати їх даремно в згори засуджених на невдачу починаннях. Український народ поніс такі колосальні жертви за останнє чвертьстоліття, що не може собі дозволити на марнотравство народньої крови. Тому за кожним разом треба враховувати обставини, розмір сил власних і противника та співвідношення поміж можливими втратами і сподіваним результатом. Треба використовувати всі можливості, всі ситуації для облегшення боротьби і для ощаджування української крови. Тому ми проти безвідповідальних, хоч може й патріотичних, виступів, які дають лише жертви і не приносять бажаного успіху. Ми є за якнайбільшу концентрацію наших зусиль, за найстаранніше планування наших виступів, за найсумлінніше обрахування всіх плюсів і мінусів, за використання до решти всіх сприяючих і облегшуючих моментів. Під цим поглядом, м и - р е а л і с т и .

11. Сьогодня багато говорять про потребу інтернаціональної співпраці в ділянках господарській, культурній і державно-політичній, навіть, про обмеження суверенности окремих держав на користь якоїсь світової наддержави. Ми є за мирне співжиття і всебічну співпрацю держав і народів при умові повного і несфальшованого права кожного народу на національно-державне самовизначення. Оскільки проголошуваний сьогодня "інтернаціоналізм" треба розуміти так, що в ділянці господарської має бути встановлена справедлива і рівномірна виміна сирівців і плодів праці кожного народу - без експлуатації слабших економічно народів сильнішими; що в ділянці культурній матиме місце виміна творів національних культур - без винародовлювання і без уподіжування культури якогось одного, хай навіть менш розвиненого, народу; що в ділянці державно-політичній всі народи-держави, обєднані в якомусь наддержавному організмові, що вирішатиме справи загального значення, будуть рівні і матимуть право на вільний і незалежний розвиток свого внутрішнього життя - без підпорядковання якогось одного народу другому, а тим більше якомусь "симпатичному" сусідові, - як що це так, то тоді, але лише тоді, м и - і н т е р н а ц і о н а л і с т и .

Резюмуючи це пяте наше ствердження, м и м а є м о , х а й щ е і н е з о в с і м р о з р о б л е н і , і д е о л о г і ч н о - п р о г р а м о в і з а с а д и і з г і д н о з ц и м и з а с а д а м и , в н а ш і й п о л і т и ч н і й д і я л ь н о с т і , м и б у д е м о с т о я т и н а н е з м і н н и х д е р ж а в н и ц ь к и х /с а м о с т і й н и ц ь к и х/ п о з и ц і я х , м и б у д е м о п р о г о л о ш у в а т и с о б о р н у є д н і с т ь у к р а ї н с ь к о ї н а ц і ї , б у д е м о п р о п о в у в а т и з а с а д и с п р а в ж н ь о ї д е м о к р а т і ї і п о т р е б у г а р м о н і й н о ї с п і в п р а ц і в с і х в е р с т в у к р а ї н с ь к о г о н а р о д у /н а ц і о н а л ь н и й с о л і д а р и з м /, б у д е м о с т р е-

міти до правдиво народньої, для народу і через народ встановленої, української держави-зрівністю перед правом й економічним, соціяльним і культурним добробутом трудящих мас України, будемо плекати наші національно-державні, релігійні й культурні традиції, будемо обстоювати леґальний титул і провідну ролю законного українського Уряду, будемо підтримувати й розвивати наші воядьки традиції, будемо кликати до визвольної боротьби і до безкомпромісової постави супроти ворога, будемо протиставляти вміння, обережність, розрахунок і використання всіх можливостей-безвідповідальній одчайдушності й дилетанству, будемо закликати до співпраці і спільної боротьби з усіма заприязненими, ближчими і дальшими, народами при умові повної рівности і взаємности.

x x x

Після порушення цих загальних, засадничих моментів, треба означити де-які з головніших наших б і ж у ч и х завдань. Одно з таких завдань було вже порушене вище, а саме викрацювання детальніше розробленого проґраму, що міг би дізнідо стати одною з теоретичних підвалин для відновлення економічно-соціяльного і державно-устроєвого ладу у відновленій українській державі.

Поза тим першим нашим завданням є всебічна підтримка законного У ряду Української Народньої Республіки, створення для нього необхідної громадсько-політичної бази. Цілком зрозуміло, що навіть на власній території й серед власного народу, ніякий уряд не може нормально виконувати своїх функцій, коли його не підпирають ті, або інші громадсько-політичні організації. Зрештою, багато є ділянок життя, в яких урядово-адміністративний апарат держави не виступає і де діють тільки самі громадяни через свої організації. Тим більше це стосується уряду, який перебуває на еміґрації і який, в силу цього, не має ані міністерств, ані війська, ані адміністративного апарату, ані поліції, ані поступаючих з податків фінансів. В цих обставинах уряд діє лише стільки, скільки діють громадські, політичні або професійні організації, які разом з ним перебувають на чужині, і на які він спирається. В багатьох або навіть в більшості випадків уряд не має жодної змоги виступати офіційно б е з п о с е р е д н ь о чи навіть за посередництвом своїх відпоручників, а може діяти тільки через відповідні організації. Урядові залишається на загал роля органу правно-репрезентуючого державницькі стремління нації, координуючого роботу політично-громадських організацій і символізуючого наші, поґвалтовані ворогом, права. Перебуваючи на чужині, уряд міг би виконувати свою питому працю, та й то далеко не так, як на власній території, лише при умові визнання його якоюсь чужинецькою державою, на території якої він би перебував. До того ж часу він,- повторюємо, діє через громадсько-політичні організації і його діяльність є такою, якою є діяльність організацій, що його підтримують. Коли ці організації бездіяльні, або мало діяльні, то уряд сам по собі проявляти якоїсь особливої активности не в стані.

Звичайно, тут не ходить про підтримку сучасного особового скла-

ду уряду чи окремих його членів. Ходить лише про затримання принципу, про затримання інституції, як такої, без уваги на той чи інший особовий склад.

Слідуючим біжучим і дуже важливим завданням є державно-національна пропаганда серед українського загалу, серед народніх мас. Помилкою було би думати, що відносно цього все є гаразд. Ці маси є майже без виключення настроєні проти совєтського режиму, але вони в багатьох випадках не здають собі справи, що мало би прийти на місце совєтів. Ця основна істина, що тільки незалежна українська держава може забезпечити вільний розвиток української нації, ще не ввійшла в свідомість мас. Вони настроєні антибольшевицько, але не антимосковсько. Вони не розуміють, що кожна Москва буде по-своєму провадити ту саму політику супроти України, що й Москва большевицька. Недавня власовська епопея дала в цьому відношенні дуже сумні досвіди. Так само серед мас ще не розвіялися "симпатичні" спогади про період НЕПу, або т.зв. ленінської національної політики, облудність і небезпечність яких ще й досі часом не розуміють. Так само инколи відчувається серед мас брак духу соборної єдности, відчуваються ще територіяльні розбіжності і локальні патріотизми. Українська молодь з східніх земель є здебільшого необізнана не тільки з періодом нашої визвольної боротьби, але й навіть з українською історією взагалі, виложеною в державницькому дусі. Можна було би навести ще безліч прикладів, які підтверджують нагальну потребу зорганізування широко закроєної, послідовної і всебічної освідомлюючої роботи серед українських мас. Для цього має служити періодична преса, видання брошур, книжок, влаштовування відчитів. При цьому треба зазначити, що хоч ця праця має тепер безпосередньо вестися серед еміґрантів, але наслідки її і надбані матеріяли безумовно послужать для всього українського народу.

Так само важливою є справа нашої зовнішньої пропаганди. Свого часу голосною була справа т.зв. "власних сил". Дехто демагогічно заявляв, що ми мусимо орієнтуватися тільки на власні сили українського народу й відкидав потребу шукання союзів серед чужинецьких народів. Тепер ця справа не викликає вже, здається, дискусії. Безумовно, власні сили стоять на першому пляні, бо без цього ніхто з ласки нам незалежної держави не подарує. Але до цього приходить ще й використання сприятливої, /якщо така може бути/ міжнародньої конюнктури. Правда, дехто твердить, що для цього непотрібні попередні заходи і дипломатична праця серед чужинців, бо, мовляв, як нас потребуватимуть, то і без цього до нас прийдуть. Це не зовсім вірно. Прийти, то прийдуть, але щоб прийшли швидше й певніше, треба всетаки постаратися, щоб про нас знали і, по можливості, відносилися до нас з симпатіями, або розуміли, що н а ш і п р а г н е н н я з б і г а ю т ь с я з і х н і м и і н т е р е с а м и . Тим більше, що в майбутньому можемо мати більше ворогів, ніж їх маємо сьогодня - хоч би, прикладом, наступників нашого сучасного ворога. Тому мусимо дбати про ознайомлення чужинців з українською проблемою, про викривання злочинів большевицької Москви та московського імперіялізму взагалі не тільки супроти України, але й супроти всього світу. Отже, мусимо видавати книги й брошури в чужинецьких мовах, мусимо навязувати зносини з чужинецькими організаціями та окремими видатними діячами - поки нам закрита, принаймні явно, леґальна дорога до офіційних урядових установ чужих держав.

Про зміст і напрямок такої пропагандивної роботи не говоримо, бо це не належить до теми цієї доповіді. Обмежимося лише сконстатованням п о т р е б и зорганізування цієї акції.

Дальшим нашим завданням буде всебічна підтримка тих, хто зберігає і плекає традиції нашого війська, хто дбає про військовий вишкіл. При сучасному рівні життя - це не є справа лише окремої групи, не лише

діло фахових військовиків. Про це має дбати все наше громадянство, воно має співпрацювати з знавцями і провідниками військової справи і давати їм всю потрібну допомогу.

Не менш важливим завданням є праця серед молоді і для молоді. Ми мусимо дбати про тих, які прийдуть нам на зміну, мусимо дбати про нові кадри. Зрештою, мусимо признати, що в умовах визвольної боротьби молодь є більш придатна до виконування різних функцій, аніж старші віком люди. Молодь є більш загальна, більш ентузіястично настроєна, більш здатна на самопосвяту і легше може переносити ті труднощі, які зустрічаються на нашому шляху. Тому без молоді ми обійтися не можемо і н е х о ч е м о. І коли дехто твердить, що східня наша молодь носить печатку совєтського виховання, а західня йде часом на несоординовані і нерозважні вчинки, то це не вина молоді, а тих обставин, в яких вона перебувала. Проте, ніхто не може заперечувати патріотизм, жертвенність, а часто й героїчність нашої молоді. Тому ми не повинні її відкидати, не повинні згірдливо клепати її по раменах, але мусимо старатись узгіднити з нею всі розбіжності, знайти спільну мову. Старшим належить першим протягнути руку, бо на те вони й старші, себто розважніші. Наша організація повинна дбати про молодь, повинна лічити в своїх рядах численні кадри молодих патріотів.

Ми повинні звертати пильну увагу на такі ділянки нашого життя, як церква, наука, література, мистецтво, професійні організації. На перший погляд ці ділянки ніби не мають нічого спільного з політикою або визвольною боротьбою. Проте так не є, бо успіх визвольної боротьби залежить від здобутків також в цих ділянках. Тому ми мусимо всебічно підтримувати нашу Церкву, наші культурно-наукові чи професійні організації і дбати про їх розвиток. Ми мусимо радіти з техничних або господарських досягнень на Батьківщині, бо ми певні, що в конечному результаті з новозбудованих заводів або прокладених доріг буде користати не сьогоднішній окупант, а український народ. З цих міркувань наш статут передбачає ріжні, відповідні до цих ділянок референтури.

Дуже важливим і пекучим завданням є мобілізація фінансових засобів для потреб національної роботи. В умовах перебування на чужині - це питання досить складне. Але півміліонова українська еміграція може спромогтися на зібрання потрібних фондів, окрім того можуть бути створені спеціяльні підприємства, доходи з яких йшли би на справи національно-державні. Справа мобілізації фінансових засобів може і мусить бути здійснена під гаслом: Для власної, незалежної політики - потрібні власні фонди.

Дальшим завданням Союзу є утримування звязків з Батьківщиною. Ми маємо пильно стежити за життям в Україні і старанно студіювати процеси, які там відбуваються, одночасно стараючись, щоб наші думки, ідеї і гасла ставали відомими і зрозумілими для українського народу на Батьківщині. Ми з пошаною схиляємося перед героями-повстанцями, що до цього часу проливають свою кров в обороні державних прав України, і будемо стреміти до того, щоб облегшити їх страждання і допомогти їм всім, чим зможемо, одночасно уважаючи, що матеріяльна допомога повстанцям не повинна безконтрольно зосереджуватися в руках якоїсь одної групи, але мусить бути справою всього обєднаного українського суспільства на чужині.

Дальшими справами, якими повинен цікавитися наш Союз, це справи, так би мовити, організаційно-адміністративні, справи щоденного життя нашої еміграції, як от таборові умови, розміщення на працю, можливий переїзд до інших країн. Бо хоч ми й стремимо до якнайшвидшого успішного завершення визвольної боротьби і повороту до звільненої Батьківщини, проте ми мусимо рахуватися з можливістю кількалітнього перебування на чужині. Правда, ці справи безпосередньо торкаються нашої Допомогової Централі, професійних спілок й інших подібних організацій, але ми мусимо дбати про те, щоб можливі зміни в становищі нашої еміграції проходили організовано: мусимо дбати про те, щоб - деб ми не опинилися - в Аргентині чи в Австралії - наша еміграція думала по-державницьки, віддавала себе на послуги визволь-

ної боротьби й шукала би шляхів до повороту до вільної Батьківщини, без чого їй загрожувала би денаціоналізація і вона була би втраченою для української нації.

Першорядним завданням Союзу є дбати про загальне обєднання українських сил, про консолідацію українських політичних груп і партій. Отже, ми уважаємо, що після нашого організаційного оформлення, будучи самі остаточно сконсолідовані, ми зможемо більше прислужитися справі з а г а л ь н о ї консолідації. Наше відношення до інших політичних груп і партій ми будемо базувати на підставі взаємности. Своєрідною, такби мовити "традицією" українського політичного життя є те, що кожна новоповстала організація починала з того, що критикувала всі існуючі перед нею українські політичні угрупування, відсуджувала їх від чести, клала їх "на дві лопатки" і заявляла, що тільки вона вкаже спасенний шлях українському народові, тільки вона врятує українську націю і збудує українську державу. Отже, ми на цей шлях не станемо. По-перше тому, що ми не "нова" організація, та й зрештою кожний з нас вже напевно брав колись участь в полемиці з інакше думаючими. По-друге тому, що, на наш погляд, кожна організація мусить з початку виказатися позитивною роботою, а потім уже - як це конче потрібне - співати собі хвалебні гімни.

Отже, ми ворогувати ні з ким не збираємося. Навпаки. Ми простягаємо руку і пересилаємо наші братерські побажання перш за все всім тим, що провадять повстанську боротьбу на рідних теренах, всім тим, що перебувають під тяжким гнітом окупантського режиму. Ми прагнемо співпрацювати з усім українським громадянством на еміграції, а насамперед з братніми демократичними і соціялістичними організаціями, як і з усіма патріотичними українськими угрупуваннями, що визнають засаду взаємної пошани і дотримуються правила лояльного і мирного суперництва поміж політичними організаціями. Ми будемо закликати всі партії і групи до обєднання під легальними, бойовими прапорами Української Народньої Республіки і до прийняття участи в її передпарляменті, який збільшить авторитет законного українського уряду і спричиниться до справжньої координації зусиль в нашій визвольній боротьбі.

Врешті ми мусимо дбати про розвиток власної організації, про створення здисциплінованих і міцно спаяних кадрів, які віддаватимуть свої сили для справи боротьби за визволення. Ми мусимо виховати себе на самодіяльних й ініціятивних членів організації. В сучасних умовах годі часом чекати на вказівки центру. В рамках загальних напрямних, місцеві осередки самі повинні проявляти діяльність і виступати з ініціятивою. В умовах большевицького чи гітлерівського тоталізму все диктувалося згори. В демократичному суспільстві ініціятива може виходити знизу, і часто центр використовує ідеї, піддані йому місцевими осередками.

Тільки у всьому ми мусимо мати більше запалу, більше віри в успіх нашої справедливої справи, більше працьовитости, жертвенности, товариської солідарности і підпорядкування приватно-індивідуальних інтересів загальним інтересам, національно-державним.

На закінчення варто порушити питання, на який протяг часу, на як довго, твориться наша організація? В статуті зазначено, що метою Союзу є відновлення української держави. Таким чином, організація мала би ніби припинити своє існування в хвилею нашого повороту до звільненої Батьківщини. Але статут додає, що метою нашою є також закріплення української держави і встановлення в ній справедливого соціяльного ладу. Таким чином, Союз мавби рацію продовжувати свою діяльність і у відновленій українській державі, на рідній території - може в якихось змінених формах. Проте, коли ми повернемося до визволеного Києва і якщо до цього повороту - своєю працею і боротьбою - спричиниться наша організація, тоді ми з гордістю зможемо сказати, що ми виконали величне, колосальне завдання і зробили добру частину нашої роботи. А що буде далі - те покаже життя й обставини у вільній державі українського народу.

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНИЙ СОЮЗ.

Статут.

§ I. Назва Організації.

Український Національно-Державний Союз.

§ II. Місце осідку.

Осідком центральних органів Союзу є повсякчасне місце осідку центральних українських установ.

§ III. Мета й засоби до її здійснення.

I. Метою Союзу є відновлення й закріплення Суверенної, Незалежної, Соборної, Демократичної Української Держави, що 22.I.1918 року була волею Українського Народу проголошена у формі Української Народньої Республіки, та встановлення в ній народоправного ладу й соціяльної справедливости, що полодила б свободу і добробут одиниці з інтересами Української Держави.

2. Для здійснення цієї мети Союз провадить свою роботу методами й засобами, які в обставинах даного місця і часу є найбільш доцільні й можливі. Зокрема Союз організує і вишколює активних національно-державних українських борців, а спеціяльно молодь, провадить внутрішню і зовнішню пропаганду, сприяє розвиткові української культури, економіки та техніки, дбає про фізичний розвиток українських громадян і т.д.

§ IV. Члени Союзу.

Члени Союзу керують його діяльністю безпосередньо на Загальних Зборах Відділів, а посередньо через своїх уповноважених на Делегатські Зїзди та через головні, краєві, обласні та відділові органи Союзу.

Союз має три роди членів: члени-основоположники, почесні члени, дійсні члени.

I. Членами-основоположниками являються всі ті, які брали участь в першому у с т а н о в ч о м у Зїзді Союзу особисто або через уповноважених представників. Члени-основоположники можуть бути виключені з Союзу тільки на підставі рішення Ради Союзу, при чому їм прислуговує право відклику до чергового Делегатського Зїзду.

2. Почесне членство Союзу надається Делегатським Зїздом на внесок Ради особливо заслуженим на політично-громадському, військовому чи культурному полі українським громадянам. Почесні члени мають право брати участь з рішаючим голосом у всіх засіданнях Ради Союзу. Відібрати почесне членство має право тільки Делегатський Зїзд звичайною більшістю голосів.

3. Дійсними членами можуть бути українські громадяни і громадянки, які виконали усі передумови для вступу до Союзу. В дійсні члени приймає Управа Відділу Союзу, а коли такої не має, то Головна, Краєва чи Областна Управи, або, за їхньою згодою, відпоручники. Для прийняття в дійсні члени треба мати двох поручителів з членів Союзу та скласти заяву такого змісту: "Вступаючи в члени Союзу, урочисто зобовязуюсь дотримувати засад платформи і статуту, сумлінно і докладно виконувати

вказівки, розпорядження і доручення усіх провідних органів Союзу та дбати про розвиток Організації, її ідей і стремлінь, маючи завжди на увазі добро України та українського народу".

Кожний член може на власне бажання виступити з Союзу, складаючи для цього відповідну заяву на письмі. Виключити з дійсних членів Союзу, опріч членів головних органів Союзу, можуть: а/Загальні Збори Відділу звичайною більшістю голосів, б/Головна Управа Союзу з власної ініціятиви, або на внесок краєвих, областних чи відділових Управ. Дійсних членів підчас тривання їх каденції у головних органах може виключити з Союзу тільки Делегатський Зїзд звичайною більшістю голосів.

§ У. Головні органи Союзу.

Головними органами Союзу є: 1/ Делегатський Зїзд, 2/Рада, 3/Головна Управа, 4/Головна Ревізійна Комісія, 5/Головний Суд.

1. В Делегатському Зїзді беруть участь представники від Відділів по одному від кожної повної або неповної 50-ки членів. Делегатський Зїзд є найвищим законодавчо-провідним органом Союзу. Він усталює генеральні напрямні політики, ідеології й діяльности Союзу, ухвалює або змінює платформу, статут і регуляміни, заслухує й ухвалює звіти Ради, Головної Управи, Головної Ревізійної Комісії, Головного Суду та місцевих Відділів, або Краєвих чи Областних Обєднань й обирає нові головні органи Союзу. Першим Делегатським Зїздом є Зїзд Основоположників Союзу, що його скликає Організаційне Бюро.

Делегатський Зїзд, що відбувається раз у рік, скликається Головною Управою, Союзу. Надзвичайний Делегатський Зїзд може бути скликаний в довільному часі Радою, Головною Управою, Головною Ревізійною Комісією або 2/3 Членів Основоположників.

2. Рада Союзу вибирається в кількості 36 осіб і 6 кандидатів на Делегатському Зїзді таємним голосуванням звичайною більшістю голосів на протяг одного року. З свого складу Рада виділює Президію з 7-ми осіб /опріч обраних Зїздом голови і трьох його заступників, двох членів і секретаря/. Рада є найвищим керуючим органом Союзу, яка усталює напрямні біжучої політики і діяльности Союзу і постанови якої мусять виконуватися Головною Управою. Сесії Ради відбуваються раз на чверть року; в них з правом рішаючого голосу беруть участь члени Головної Управи.

3. Головна Управа обирається на Делегатському Зїзді таємним голосуванням звичайною більшістю голосів на протяг одного року. Окремо обирається голова Головної Управи /він же голова Союзу/ та 11 членів її і 5 заступників. Члени Головної Управи виділюють поміж себе Президію /опріч обраних Зїздом голови і 3 його заступників, генерального секретаря і скарбника/ та розподілюють між собою референтури, які організуються в міру потреби і серед яких найголовнішими є: організаційна та інспекційно-ревізійна, пропаганди, зовнішніх зносин, фінансово-господарська, військова, культури, праці, ідеологічно-програмова, молоді, тощо. Головна Управа має право в разі потреби кооптувати до свого складу нових членів з числа своїх кандидатів або з звичайних членів Союзу.

Головна Управа є найвищим виконавчим органом Союзу. Вона керує всіми біжучими справами Союзу, переводить в життя постанови Делегатського Зїзду та Ради, видає вказівки та розпорядження Краєвим і Областним Обєднанням та Відділам і затверджує вибір їх органів. Вона має право виключати окремих дійсних членів Союзу, завішувати або розвязувати відділові, областні та краєві управи та настановляти на їх місце тимчасові управи з призначення, які на протязі місяця повинні подбати про нові вибори. Склад розвязаних Управ має право подати апеляцію до Ради.

4. Головна Ревізійна Комісія обирається в кількости 5 осіб і 2-х заступників таємним голосуванням звичайною більшістю голосів на протяг одного року. Вона є найвищим контрольним органом Союзу, що переводить контролю фінансової діяльности Головної Управи та її маєткового стану.

5. Головний Суд обирається в кількости 5 осіб і 2-х заступників таємним голосуванням звичайною більшістю голосів на протяг одного року. Він є найвищою апеляційною інстанцією для відділових судів, розбирає спірні справи поміж окремими відділами або обєднаннями, а на внесок Головної Управи - справи відділових, областних чи краєвих управ та особливо важливі справи поміж окремими членами Союзу.

Рада, Головна Управа та Головна Ревізійна Комісія приймають рішення на своїх засіданнях звичайною більшістю голосів. Для правосильності ухвали є потрібна присутність половини плюс один членів цих органів. Вразі рівности голосів приймається рішення, до якого прихиляється головуючий. Усі головні органи Союзу керуються в своїй праці окремими регуляміними, затвердженими Радою і Делегатським Зїздом.

§ УІ. Відділи Союзу.

Відділи є місцевими клітинами Союзу, що дбають про всемірний розвиток загального українського національно-політичного та культурно-громадського життя і переводять в чин завдання й ідеї Союзу на місцях.

Для заснування Відділу потрібна наявність в даній місцевості що найменше 20 членів Союзу. Установчі збори Відділу, на яких обираються відділові органи, скликають спеціяльні відпоручники Головної Управи, або за її дозволом, відпоручники краєвих чи областних управ.

Органами Відділів є:

1. Загальні збори, що являються найвищим органом Відділу. На них заслуховуються і схвалюються звіти старих та обираються: нову Управу, Ревізійну Комісію і Суд Відділу. Звичайні Загальні збори відбуваються раз у рік і скликаються Управою Відділу. Надзвичайні Загальні Збори можуть бути скликані в довільному часі Управою, Ревізійною Комісією, третиною членів Відділу або головною, краєвою чи областною Управами через своїх відпоручників. Окрім того не менше як раз на місяць Управа має скликати сходини членів Відділу для обговорювання й вирішування біжучих справ з життя Відділу й цілого Союзу.

2. Управа керує всіми біжучими справами Відділу. Вона обирається Загальними Зборами на протяг одного року таємним голосуванням звичайною більшістю голосів в кількости 5 осіб та 2-х кандидатів /окремо обирається голова та решта членів Управи, що розділюють між собою функції/. Управа Відділу має право в разі потреби кооптувати до свого складу осіб з членів Відділу.

3. Ревізійна Комісія перепроваджує контролю фінансової діяльности та маєткового стану Управи. Вона складається з 3-х осіб, що обираються на Загальних Зборах таємним голосуванням звичайною більшістю голосів на протяг одного року.

4. Товариський Суд Відділу розбирає справи поміж окремими членами Відділу, які мають право відклику до Головного Суду. Товариський Суд обирається Загальними Зборами на протяг одного року в кількости 3-х осіб.

Ліквідація Відділу відбувається: на підставі постанови Головної Управи принятої з власної ініціятиви та на внесок відповідної краєвої або Областної Управи.

§ УП. Краєві та Областні Обєднання.

Головна Управа організує Відділи Союзу в Краєві та Областні Обєднання, органами яких є Краєві чи Областні Зїзди, Управи та Ревізійні

Комісії. Краєві чи Областні Обєднання керують усіма біжучими справами що торкаються даного краю або даної области, і являють собою сполучуючі звена поміж головними органами Союзу та окремими його Відділами.

1. Краєві Обєднання.

Перший Установчий Краєвий Зїзд, на якому обираються краєві органи, скликає Головна Управа Союзу. До установчого Зїзду Головна Управа може тимчасово надати Управі одного з Відділів права і компетенції Краєвої Управи або покликати з окремих наявних членів Союзу тимчасову Краєву Управу для краю, в якому ще зовсім не має відділів, але які мають бути покликані до життя старанням цієї Тимчасової Краєвої Управи, як відпоручника Головної Управи.

Органами Краєвих Обєднань є: а/Краєвий Зїзд, в якому беруть участь представники від Відділів даного краю по одному від кожної повної або неповної 50-ки членів. Краєвий Зїзд уділює абсолюторіум уступаючим та обирає нові Краєві Управи та Краєві Ревізійні Комісії. Звичайний Краєвий Зїзд скликається Краєвою Управою раз у рік. Надзвичайний Краєвий Зїзд може бути скликаний в довільному часі Краєвою Управою, Краєвою Ревізійною Комісією або Головною Управою Союзу з власної ініціятиви або на внесок третини Відділів даного краю.

б/ Краєва Управа складається з обраних на протяг одного року голови /обирається окремо/ та 6 членів, що мають право кооптації.

в/ Краєва Ревізійна Комісія обирається на протяг одного року в складі 3-х осіб.

Ліквідація Краєвого Обєднання відбувається на підставі постанови Головної Управи.

2. Областні Обєднання.

Враці потреби Краєві Обєднання можуть бути розділені на кілька областних Обєднань, органи яких і їх функціонування відповідають таким же органам краєвим, при чому областні Обєднання покликаються до життя безпосередньо Головною Управою Союзу або, з її доручення, Краєвою Управою з усіма тими можливостями, що й при покликуванні до життя Обєднань Краєвих.

Краєві та Областні Обєднання керуються в своїй діяльності спеціяльними регуляміна́ми, ухваленими на Краєвих або Областних Зїздах, та затвердженими Головною Управою.

§ УШ. Фінансові засоби Союзу.

Фінансові засоби Союз черпає з вписових, що їх вплачують члени при вступі до організації, з членських внесків, добровільних датків та з доходів різних уряджень і видавничих, промислових та інших підприємств, що їх має право утворювати Союз.

Відділи Союзу обовязані % відчислення всіх своїх впливів переказувати Головній, Краєвій чи Областній Управам згідно з окремим фінансовим регуляміном, опрацьованим Головною Управою Союзу. Відсотковий розподіл переказуваних впливів поміж Головною та Краєвою і Областною Управами усталює Делегатський Зїзд Союзу.

Члени Союзу при вступі до організації вплачують вписове у висоті 20 м.н., а що місяця вносять членський внесок у висоті 5 м.н.

При ліквідації Відділу або Областного чи Краєвого Обєднання Союзу - майно їх передається Головній Управі. При ліквідації Союзу майно його передається іншій українській патріотичній організації, згідно з рішенням Делегатського Зїзду.

§ IX. Ліквідація Союзу.

Постанову про ліквідацію Союзу може ухвалити звичайний або надзвичайний Делегатський Зїзд Союзу, більшістю 2/3 голосів.

БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНИКА

Збірник
III

ЗМІСТ

	Стор.
1. Петлюра	1
2. Наші позиції супроти українських політичних сил	19
3. Перед дальшим етапом	31
4. Наші завдання	34
5. Українське селянство на чужині	37
6. Про дисципліну	39
7. Резолюції Делегатського З'їзду УНДС	44
8. Нарис програми УНДС	45
9. Нота Уряду УНР	47

На чужині Жовтень 1947

На правах рукопису

Видає УНІС

В продаж не подається

Микола Дівицький

ПЕТЛЮРА

За встановленим уже звичаєм, українці, які живуть у вільних умовах і можуть свобідно висловлювати свої думки і прагнення, щороку згадують величну, мученицьку постать Головного Отамана Симона Петлюри і схиляють чоло перед його святою пам'яттю.

Симон Петлюра - голова відродженої незалежної української Держави, Української Народньої Республіки. Симон Петлюра трагічно загинув на свойому посту служення Батьківщині, впав од підступних куль посланого найлютішим ворогом України найманого вбійника.

Цього вже може вистачати, щоб пояснити, чому українці віддають таку глибоку пошану пам'яті Великого Небіжчика. Але цього мало. Не всіх колишніх голів держави вшановують щорічними жалібними академіями, не всіх героїв, що згинули з руки ворога, згадують постійно їх земляки. Петлюра був не тільки формальним головою нашої держави. Він стояв на чолі визвольних змагань України і був, з чим сьогодні вже всі згоджуються, вождем українського народу в добі Української Революції і визвольної війни 1917-20 років. Ця доба, що не скінчилася й учасниками якої ми всі й сьогодні, нерозривно зв'язана з іменем Петлюри. Як колись була Хмельниччина й Хмельничани, Мазепинщина й Мазепівці, так у першій чверті 20-го століття постала доба Петлюрівщини і Петлюрівців.

Всі народи, що боролися за свою національну свободу і державну незалежність, мають великих людей, які очолювали їх визвольні змагання. Італія в половині минулого століття мала Кавура й Ґарібальді, Чехія - Масарика, Ірляндія - де Валеру, Польща - Пілсудського і т. і. Всіх цих людей можна поділити на дві, так би мовити, категорії. Одні були національними героями, тобто людьми, що стояли на чолі збройних чинів даного народу, організували повстання й керували революційними рухами. Другі належали до категорії державних мужів, тих, що керували політичним життям своєї країни, провадили зручні дипломатичні зносини з чужинцями й організовували державний апарат. І одні й другі віддавали неоцінені послуги своїм народам. Яскравим представником першої категорії був італієць Ґарібальді, до категорії державних мужів належав його земляк граф де Кавур.

Петлюрі доля судила мати всі прикмети і національного героя, і державного мужа. Він був провідником української національної ре-

волюції, був організатором і зверхнім вождем українського війська, був головою молодої української держави і, як такий, у надзвичай тяжких умовах безперервної визвольної війни, очолював державне і політичне життя нації, керував справою зносин з чужинцями, намагався спрямувати розбурхані соціяльними кличами українські революційні маси на творчий шлях будування народньої української держави.

Діло Петлюри п о к и щ о залишається недовершеним. Ворог ф і з и ч н о переміг й окупував територію нашої батьківщини. Чи ж це означає, що Петлюрі не стало сил і геніяльности для виконання колосальних, величезних завдань, які стояли перед ним, як перед керманичем української держави і війська? Чи може об'єктивні, зовнішні обставини були настільки тяжкими і несприятливими, що ніякий геній, ніякі людські сили неспроможні були побороти ті гори труднощів і перешкод, що в ті часи ставали на шляху нашої боротьби?

Італія і балканські народи в 19-му столітті вибороли собі волю і незалежність, те саме сталося з Чехією, Польщею й іншими країнами в 20-му столітті після першої світової війни 1914-18 років. Чому ж Україна, великий край з 40 мільйонами населення, не здолала визволитися з-під чужинецького панування?

Країни, що борються за своє визволення, мусять мати дві передумови для досягнення перемоги. Перша передумова - це свідомість і патріотичність власного народу, єдність і одностайність у визвольних змаганнях. Друга передумова - це симпатії з боку зовнішнього світу, з боку вже існуючих могутніх чужинецьких держав, що готові були б допомогти народам, які борються за своє визволення.

Отже, всі згадані народи, які протягом 19-го століття здобули незалежність, мали у себе обидві необхідні передумови. У всіх цих народів була глибоко розвинена національна свідомість, всі вони горіли бажанням боротьби з ворогом-напасником, всі вони розуміли невідкличну потребу посідання незалежної держави для вільного культурного, економічного й соціяльного розвитку своїх країн. Всі ці народи користувалися не тільки симпатією, але й реальною, далеко йдучою допомогою чужинецьких держав.

Італії допомагала Франція, роблячи це, зрештою, у своїх власних інтересах, щоб ослабити Австро-Угорщину. Балканським народам допомагала проти Туреччини царська Росія, але коли ця остання захотіла прилучити до себе новоповсталі держави, то цьому спротивилися Англія, Франція, Австрія, що дало змогу закріпитися незалежним державам Балканських народів. Чехії, Польщі, Югославії, Балтійським дер-

~~лаван після війни 1914-18 років~~ допомогла ~~всесильна~~ тоді, переможна Антанта - Франція, Англія, Сполучені Штати, Італія.

І всежтаки, не дивлячись на сприятливі зовнішні і внутрішні умови, боротьба декого з цих народів тривала десятки а то й більше років доки не осягнуто остаточної перемоги.

В як же інших умовах відбувалася визвольна боротьба українського народу 1917-20 років ! Завдання Петлюри було без порівнання тяжче, ніж Кавура, Масарика або Пілсудського.

Насамперед, в 1917 році був лише початок новітньої визвольної боротьби українського народу. Коли інші народи, напередодні здійснення своїх національно- державних прагнень, мали уже за собою довгі десятиліття революційних і збройних змагань за волю, то Україна в 1917 році, раптово і без відповідної підготовки після майже двохсотлітньої перерви, саме лише вступала на шлях революційно-збройної боротьби. І вона не мала тих двох необхідних передумов, про які згадувалося.

Зовнішній світ ставився байдуже, якщо не явно вороже до ідеї незалежної української держави. За двісті літ російська пропаганда і дипломатія здолали переконати чужинців, що Україна - це "южно-руская провінція", а українці - це ті ж "рускіє" або в кращому випадку "малороси". До 1917 року українці не мали змоги конкурувати з могутнім апаратом російської імперії, щоб спростовувати перекручену і зфальшовану, підроблену московськими вченими історію сходу Европи. Крім того, Франція, Англія й інші европейські держави вбачали в єдиній неподільній Росії свою союзницю проти напасницьких планів Німеччини, а тому вороже ставилися до українського руху, що міг би послабити російську державу. В 1919-20 роках дипломатія білогвардійських генералів - Денікіна, Колчака, Врангеля - виставляла українців як анархістів, напівбольшевиків і всякими засобами перешкоджала встановленню приязних відносин поміж Українською Народньою Республікою й урядами держав Антанти. Нашій молодій дипломатії невимовно трудно було обороняти інтереси України проти ворожої пропаганди білогвардійських дипломатів, що мали великі зв'язки серед чужинців ще з минулих царських часів. І тому Франція й Англія давали тоді зброю й амуніцію та всяку іншу допомогу колишнім царським генералам, хоч їх діло було згори засуджене на поразку, бо боролися вони не тільки за "єдіную неділімую Расію", але й за відновлення старорежимних царських порядків з помішиками й буржуазією, а тому не мали успіху не тільки серед поневолених Москвою народів, але навіть і серед народніх мас самої Московщини.

Петлюра ж і український народ не одержали найменшої навіть допомоги від всесильної Антанти. Правда, під впливом поразки білих генералів і невпинної роботи наших представництв закордоном, в кінці 1920 року ніби помічається деяка зміна у відношенні чужоземних держав до української справи. Але знесилене українське військо мусіло саме тоді залишити межі України, і допомога держав Антанти, якби вона мала бути, спізнилася.

Німеччина в 1918 році ніби виявляла зацікавлення Україною. Але те зацікавлення пояснюється з одного боку бажанням одержати потрібний німцям під ту пору хліб, а з другого - вже тоді існуючим, хоч ще укритим стремлінням Німеччини загарбати для себе багаті українські землі. Тому німецька політика по відношенні до України уже тоді не була щирою, не дала для українців жодних позитивних наслідків і привела в кінці 1918 року до відвертого повстання проти окупаційних німецьких військ в Україні.

Деякі політичні польські кола висловлювали ніби розуміння важливости і користи для Польщі існування самостійної України. Однак поляки свою співпрацю з Україною проти Москви узалежнювали від приєднання до польської держави західніх українських земель, а це згори обезцінювало співпрацю з таким ніби союзником, що хотів у своїх власних інтересах використати тяжке становище, в якому опинилася тоді Україна.

Такі невідрадні були зовнішні обставини доби 1917-20 років. Не ліпшими були й внутрішні умови. За двісті літ московського панування Україна втратила своє національне обличчя. Українська шляхта-поміщицтво була помосковлена або спольщена. Нова, народня інтелігенція кінця 19-го і початку 20-го століття була теж здебільшого зденаціоналізована і належала до загально-російських політичних партій. Культурне відродження України - література, театр, пісня, наука - в умовах постійних переслідувань московсько - царського режиму не могло пустити глибших корінів і захопити ширші маси населення. Перед 1917 роком в Україні під московським режимом не було не тільки ні одної вищої чи середньої школи, але навіть жодної народньої школи з викладовою українською мовою. Все українське життя носило понуру печать заборон, цензури, переслідування і гніту, що надзвичай утруднювало справу ширення національної свідомости серед народніх мас. Мірилом низької національної свідомости українського населення може бути той факт, що єдина в Наддніпрянській Україні українська щоденна газета "Рада", яка виходила в Києві між революцією 1905 року і війною 1914 року, розходилася тільки в 3,000 примірників. Українські революційно -політичні партії існу-

вали нелегально або напівлегально. Ці партії, що повстали в кінці 19-го або на початку 20-го століття - Революційна Українська Партія, Товариство Українських Поступовців, Українське Соціял-Демократичне Робітнича Партія, Українська Народня Партія, гуртки Українських Соціялістів-Революціонерів, що згодом оформилися в партію - ці партії не придбали ще більшого впливу на українське суспільство.

Але найгірше було з масами українського робітництва і селянства. Українське робітництво по більших промислових осередках було майже цілковито помосковщене і перебувало під впливом російських соціялістів. Українське селянство, що підсвідомо переховало в своїй масі всі ознаки української національної окремішности - мову, звичаї, пісню, одяг - і з нутра якого вийшов наш великий національний Вчитель Тарас Шевченко, було так само несвідомим національно. Воно не знало навіть свого національного імени, називаючи себе православними, малоросами чи просто тутешніми, а в кожному разі не відчувало необхідности боротьби за гасло Шевченка: "В своїй хаті - своя правда і сила і воля", себто: в своїй т і л ь к и державі можна досягнути вільного розвитку рідної культури й здобути достатнє життя для всіх верств трудящого українського народу. Були випадки, коли селяни по революції 1917 року не тільки не розуміли потреби будування української держави, але виступали навіть проти впроваджування української мови до шкіл, вбачаючи в цьому якийсь підступ: мовляв "пани" навмисне хотять, щоб селянські діти вчилися в школах "мужичою" мовою і залишалися вік дурними.

До цього треба додати факт облудної брехливої пропаганди, що її від самого майже початку 1917 рокупровадили московські большевики серед українських народніх мас. В Україні в тойчас відбувалася не тільки національна, але й соціяльна революція. Ішло не лише про національно-державне визволення, але й про визволення робітництва й селянства з-під економічно-соціяльного гніту буржуазії й поміщицтва. Це відповідало цілком зрозумілим і слушним прагненням широких мас українського народу. "Земля і воля" - це було гасло, що його виставляли провідники Української Революції. Але цим гаслом облудно послуговувалися і московські большевики. Вони обіцяли віддати всю землю селянам, фабрики і заводи " робітникам; вони обіцяли українцям вільний розвиток під совєтською владою національної української культури; навіть більше: вони кинули гасло національного самоозначення аж до повного державного відокремлення

України від Московщини. Водночас український національний рух виставлялося большевиками за буржуазний, антинародній, що хоче привернути владу помщиків, фабрикантів і царських жандармів.

І треба ствердити, що ця облудно-брехлива пропаганда мала деякий успіх серед українських народніх мас і відвертала їх від боротьби за незалежну українську державу. Національна свідомість серед українського народу пробуджувалася і зміцнювалася уже в процесі самої боротьби, підчас визвольних змагань, що їх очолював Симон Петлюра.

26-го листопада 1919 року, отже уже майже в два роки після проголошення самостійної Української Народньої Республіки, на нараді в Староконстантинові, Петлюра сказав такі слова:

"...Наша боротьба в історії українського народу буде записана золотими буквами. Ми вступили на арену історії, коли ввесь світ не знав, що таке Україна. Ніхто не хотів її визнавати як самостійну державу, ніхто не вважав нашого народу за окрему націю. Єдиною боротьбою, упертою і безкомпромісовою, ми показали світові, що Україна є, що її народ живе і бореться за своє право, за свою свободу і державну незалежність.

Признаймось без гордощів і без зайвої скромности, що за час нашої боротьби ми створили Українську Націю, яка і надалі активно боротиметься за свої права, за право самостійно і ні від кого незалежно порядкувати на своїй землі"...

Але треба всетаки ствердити, що цілком і вповні правильність шляху, що на нього кликав Петлюра, потребу боротьби за незалежну державу, український народ у своїй масі усвідомив пізніше: може в 1920 або 1921 році, коли вже переможена армія Петлюри знаходилася за межами України, а українські селяни й робітники відчули на собі "добродійства" совєтського режиму, репрезентованого московським чекістом; може ще пізніше, коли минув період Непу й українізації, а прийшла примусова колективізація і стахановщина, нищення української культури й церкви, голод 1933 року і т.д., і т.д.; може тоді, коли й українські комуністи та комсомольці на чолі з Скрипником і Хвильовим виповідають уже відверту вперту боротьбу проти винищуваної політики Москви супроти України.

На початку 1917 року лише одна Галичина, що перебувала під трохи лагіднішим режимом конституційної Австро-Угорщини, могла виказатися глибшою і загальнішою національною свідомістю. Проте Галичина, як порівнюче невелика частина нашої землі, не могла мати вирішальний вплив на перебіг подій в усій Україні. Центр ваги держав на Наддніпрянській Україні, доля українського народу могла вирішитися

тільки в Києві. Ситуація ж Наддніпрянської України в хвилю вибуху революції 1917 року була така: здепаціоналізовані, ворожі українству шляхта- поміщицтво, міщанство і робітництво, несвідомо національно маса селянства і, врешті не великий гурт свідомих українських патріотів, які державне будівництво України мусіли починати від самих елементарних, дрібних ділянок життя. Але цей невеликий гурт не завагався піднести український національний прапор, не завагався повести український народ по шляху боротьби за волю і незалежність. Серед цього гурту був Симон Петлюра.

Революція розпочалася 12-го березня. Українці в Києві відразу стають до організаційної праці, наслідком якої 19-го квітня відбувається Всеукраїнський Національний Конґрес, що покликав до життя Українську Центральну Раду. 10-го червня Центральна Рада видає 1-ий Універсал, в якому проголошує:

"Хай буде Україна вільною... Хай народ український на своїй землі має право порядкувати своїм життям"...

19-го квітня, коли відбувався Всеукраїнський Національний Конгрес, Петлюри в Києві ще не було. Тоді в проводі українського руху стояли Грушевський, Винниченко, Єфремов. По революції, Петлюра приїздить до Києва щойно 22-го травня, як делегат на 1-ий Всеукраїнський Військовий З'їзд. Його ім'я не було ще тоді широко знане серед українського суспільства, хоч уже й до революції він відогравав значну ролю в українському житті.

Народжений у Полтаві 1879 року, Симон Петлюра з молодих літ приймає участь в праці українських громадських і революційних організаціях. Член Революційної Української Партії від самого її заснування, згодом член Української Соціял-Демократичної Робітничої Партії, звільнений з 5-ої кляси Полтавської Семинарії за національно-революційну роботу і переслідуваний царською поліцією, Петлюра, перебуваючи по Полтаві на Кубані, в Галичині, в Києві, згодом в Петрограді і в Москві, не припиняє своєї революційної діяльности, а одночасно займається науковою і головно літературною роботою, співпрацюючи в багатьох українських часописах Великої України і Галичини і зокрема редагуючи деякий час тижневик "Слово" у Києві, а згодом журнал "Украінская Жізнь" у Москві. Дехто ще задовго до революції пророчо вказував на Петлюру, як на майбутнього вождя української нації. Проте правдоподібно не передреволюційна діяльність і навіть не особисті прикмети вдачі Петлюри висунули його на чоло нації. До цього спричинилося мабуть його геніальне передбачання майбутнього ходу події і досконале розуміння найістотніших потреб українського народу.

Петлюра, насамперед, розумів необхідність створення українського війська. А тому він, хоч людина невійськова по фаху, віддає свої сили і здібності військовій справі. Перший Військовий Зїзд обирає його головою Генерального Військового Комітету, якому доручається організація українського війська шляхом українізації українських по особовому складу частин російської армії. В липні, коли організовується перший Уряд, хоча ще і не самостійної, а тільки автономної України, Генеральний Секретарят Центральної Ради, Петлюра входить до нього, як генеральний секретар військових справ.

Не легка то була справа - творення українського війська. Проти цього виступали представники центрального російського уряду, погрожуючи всякими репресіями. Серед самих українців погляди були поділені. Одні домагалися негайного, самовільного творення українських частин. Другі вірячи гаслам російської демократії про рівенство і братерство та її запевненням, що в демократичній Росії Україна матиме змогу вільного розвитку свого національного життя, взагалі не бачили потреби організації українського війська. Петлюра вибрав посередній шлях: рішуче відкидаючи погляди про недоцільність творення власного війська, він уважав за необхідне братися за це обережно й розважно, щоб не дати приводу могутньому ще тоді апаратові російської держави здушити в самому зародку молодий ще український визвольний рух.

Ті самі міркування стосуються, до речі, і проголошення Центральною Радою самостійности України, що сталося лише в десять місяців після вибуху революції. Це запізнення пояснюється не тільки тим, що деякі члени Центральної Ради вірили на початку у можливість співжиття з демократичною Росією, але й тим, що інші тодішні українські провідники, переконані непохитні самостійники, уважали, що передчасне проголошення самостійности, при повній неорганізованости українського життя та бракові найелементарнішого державного апарату, не принесе бажаних наслідків і дасть лише привід Москві до повного розгрому українського визвольного руху, що в масах саме тільки народжувався.

Щодо організації війська, то найгірше було з самим людським матеріялом. Дійсно, під впливом добре виголошених промов або на вигляд розкішно вишитих українських прапорів чи під звуки бойових козацьких пісень - десятки тисяч вояків зголошувалися до зукраїнізованих військових частин. Але то був здебільшого солом'яний запал, бо не було у того воящтва в 1917 році самого головного:

глибокої національної свідомости. І тому , по короткому часі, цілі зукраїнізовані корпуси самовільно демобілізувалися і розходилися по домах або, навіть ще гірше, під впливом облудної пропаганди, большевичилися і переходили на бік ворога. Коли в кінці 1917 і на початку 1918 року, після Октябрської революції, в Україну - по хліб і цукор, по залізо і вугіль - посунули банди Муравйова і Пятакова, - український уряд майже не мав війська, щоб оборонити молоду українську державу.

В кінці 1917 р. Петлюра, бажаючи стати безпосередньо в ряди українського війська і, з другого боку, будучи непохитним противником всякої угоди з німцями і не бажаючи брати на себе відповідальність за пересправи в Бересті, що їх змушена була розпочати Центральна Рада з Німеччиною і її союзниками, виходить з Генерального Секретаріяту, особисто формує т. зв. Слобідський Кіш Червоних і Чорних Гайдамаків та стає його комендантом. Коли український Студентський Січовий Курінь виїздив з Києва на Крути, Петлюра саме тоді на Полтавщині обороняв зі своїм Кошем підступи до Києва. Але в ніч з 28-го на 29-те січня місцеві большевики на спілку з перебуваючими в Києві російськими салдатами організовують повстання проти Уряду щойно проголошеної самостійної Української Народньої Республіки. Петлюру викликають до столиці України, і до 4-го лютого він ліквідує большевицьке повстання. Останній епізод цього повстання - це славний штурм київського арсеналу, де засіли большевики. Цим штурмом, з рушницею в руках, в перших рядах українського вояцтва, особисто керував Симон Петлюра.

За кілька днів московським большевикам удолось таки на деякий час захопити Київ. Але ліквідацією повстання Петлюра зліквідував одночасно й безсоромну брехню Москви, ніби саме українське населення викинуло український уряд з Києва. Правда, були тоді місцеві, збаламучені, переважно зросійщені елементи, що виступали проти української влади. Але на "допомогу" їм, як тоді, так і за кожним разом пізніше, приходила, звичайно, "братня" червона армія. Зокрема в початку 1918 року Київ був захоплений московськими бандами Муравйова, що вирізали тоді в столиці України кілька тисяч українців, не виключаючи і комуністів української національности.

За короткий час Петлюра на чолі Слобідського Коша повернувся до Києва. Але невдовзі він мусів одійти від війська, як і взагалі від державної праці. В Україну бо прийшла німецька окупація.

Між Центральною Радою й німецьким командуванням дійшло дуже швидко до гострих непорозумінь. Центральну Раду було розігнано, стався державний переворот. Це був період реакції в соціяльно-економічному і національному відношенні. В тій ситуації до слова прийшли зросійщені кола поміщиків і капіталістів.

Петлюру було обрано головою київського губерніяльного земства, а згодом головою Всеукраїнського Земського Союзу. На цьому становищі він мужньо виступає в обороні інтересів українського населення й української національно-державної справи. Внаслідок цього, в липні 1918 року, його арештують. У в'язниці він пробув аж до листопаду, а коли виходить на волю, то за кілька днів мусить покинути Київ, бо його попереджують про можливість повного арешту. Але він їде з Києва не для того, щоб переховуватися від поліції, а щоб стати на чолі всенароднього повстання.

Саме тоді гетьманський уряд проголошує федерацію з Росією, ліквідуючи тим самим самостійність української держави. Як відповідь на проголошення федерації та на всю реакційну, протинародню і протинаціональну політику того періоду, проти тодішньої влади й окупаційних німецьких військ вибухає повстання українського народу під проводом Директорії. Першою військовою частиною, що підносить прапор повстання, був відділ Січових Стрільців на чолі з полковником Евгеном Коновальцем.

Петлюра стає одним з пяти членів Директорії й Головним Отаманом війська відновленої Української Народньої Республіки. Але фактично він був уже від того часу справжнім вождем всієї української справи. В кілька місяців потому, голова Директорії Винниченко відходить од державної праці і виїздить закордон. На його місце обирають Петлюру, який таким чином стає і формальним головою української держави.

В місяць після вибуху повстання переможні війська Української Народньої Республіки вступили до столиці України. Ще за місяць, 22-го січня 1919 року в Києві Український Трудовий Конґрес урочисто проголосив злуку Східньої і Західньої українських республік в одну Соборну Українську Народню Республіку.

Здавалося настав час, коли українвький народ зможе вільно віддаватися праці по будуванні своєї держави. Але зовнішні вороги не спали. З півночі знову сунуть в Україну московські большевики, з заходу Україну атакують поляки, згодом з півдня приходить білогвардійський генерал Денікін, в середині - зростає і паношиться своя рідна анархія. Два роки триває безперервна визвольна війна проти без порівнання сильніших кількістю й технікою ворогів.

~~Брак часу не дозволяє мені розповісти про героїчні змагання ук-~~ раїнської народньої армії з переважаючим ворогом. Були тоді і світлі, і надзвичай тяжкі та сумні моменти. Часами перемога усміхалася українцям: Київ, по здобутті його московськими большевиками в березні 1919 року, ще двічі бачив у своїх стінах українське військо. Особливе піднесення панувало в той час, коли літом 1919 року об'єднані наддніпрянська і галицька армії, соборне українське військо, переможно йшло на Київ.

Але були моменти, коли територія, занята українцями, рівнялася кількох квадратним кілометрам; були моменти, коли не можна вже було тримати регулярного фронту, й українська армія мусіла йти на тили ворога, як напр. підчас славного Зимового Походу під командуванням ген. Михайла Омеляновича-Павленка від листопада 1919 до травня 1920 р.

Правобережна Україна: Поділля, Волинь, Київщина, за два роки боротьби були подекуди під владою українського уряду. На решті українських земель діяли прихильні до Уряду Української Народньої Республіки повстанці. Але умови, в яких провадилася боротьба, були невимовно тяжкі. Можна подивляти героїзм і витривалість нашої армії та впертість і відданість справі Петлюри і не великого гурту його військових і політично -державних співробітників.

Українській армії бракувало буквально всього. Відрізана від промислових районів України і від моря, блокована державами Антанти з заходу, армія наша не мала ані зброї, ані амуніції, ані одягу, ані медикаментів. Вояки українські не раз маршували босі в снігу або вмирали по шпиталях за браком найелементарніших ліків. Часто цілі відділи, не маючи вже рушничних набоїв, атакували ворога холодною зброєю, щоб здобути у нього амуніцію. Це було тоді звичайною річчю. Восени 1919 року, коли українське військо перебувало в т. зв. трикутнику смерти між Денікіним, большевиками і поляками, серед вояцтва і населення вибухла страшна епідемія тифу, при чому засобів на його поборювання не було ніяких.

Тяжких , здавалося безвихідних моментів бувало дуже багато. Але Петлюра вірив у необхідність продовження боротьби, і його запал передавався українським воякам і вів їх на дальші геройські чини. Як писав покійний уже тепер свідок тодішніх подій, визначний український діяч Євген Чикаленко, тільки Петлюра зумів виявити "таку присутність духа й твердість в найкритичніші хвилини, коли ніхто нічого не міг вже зробити".

Петлюрі приходилося виконувати колосальну роботу. Він мав зверхній нагляд над військом і жив потребами вояцтва. Постійно був у

у розїздах: вагон Отамана бачили по всій теріторії, занятій українською армією. Відвідував штаби, окремі військові частини, часто бував на передових позиціях фронту у найкритичніші моменти. А водночас він займався і політичними справами та упорядкуванням державного апарату, керував закордонною політикою: він був фактичним керманичем і душею цілої справи. Це відчували всі: і вороги , і свої.

Тому ім'я Петлюри голосно лунало по всіх просторах України та поза її межами. Тому український визвольно-державницький рух охрищено Петлюрівщиною, а борців за волю України -Петлюрівцями. Ці назви були зневажливо дані ворогами з метою пониження справи українського визволення, але їх вписали уже самі українці в свою історію, як почесні і славні.

Вороги проклинали і ненавиділи Петлюру, поборювали його безоглядно й жорстоко. Большевики уважали Петлюру гіршим і небезпечнішим для себе за царського генерала Денікіна. Для Денікіна Петлюра був ненависнішим за большевиків. Поляки називали Петлюру "ватажкем збуйов гайдамацкіх". Але для своїх Петлюра був вождем нації, національним героєм. Вояцтво українське було безмежно віддане своєму Отаманові, серед населення він ставав щодалі все більш популярним, йому вірили і починали за ним іти, по найдальших закутках української землі чекали на Петлюру, щоб він прийшов і визволив чи то від большевицького ката, чи то від нахабної білогвардійської реакції.

Але водночас були й темні сторінки, які і довели може до трагічного кінця . Не тільки від ворогів, але й від своїх зазнавав Отаман чимало турбот.

Багато було українських інтелігентів, які від самого майже початку, або пізніше під впливом невдач нашої боротьби, пішли на шлях угоди з совєтською Москвою; дехто з окремих старшин перейшов на бік Денікіна. Населення в своїй масі, особливо на початку, байдуже приглядалося до героїчної боротьби невеликої української армії і не підтримувало її вислід.

Окремі повстанські отамани, хоч і борються ніби проти ворога, але діють на власну руку, не підпорядковуються директивам уряду й Головного Отамана , і тому , замість бути корисними, вносять лише безладдя й анархію в нашу визвольну боротьбу. А були й такі, як напр. славнозвісний Махно, що виступають проти всіх і вся, в тому числі і проти війська Української Народньої Республіки.

Окремі політичні діячі, а то й цілі групи їх, інтригують проти Головного Отамана, вносять нелад в державне управління або виїздять закордон і там , в затишних кавярнях Европи, критикують Уряд і Петлюру.

цього він іде перший з рушницею в руках на штурм київського арсеналу в початку 1918 року. Але в листопаді 1919 року він не шукає дешевої популярности і не йде з частиною війська у Зимовий Похід, розуміючи, що як голова держави, він не може зводити себе на становище провідника повстанської армії. Тому він їде закордон, щоб зберегти за всяку ціну державні форми визвольної боротьби і змонтувати наново регулярний фронт, що йому і удається на весну 1920 року.

Він не вагається, у відповідь на акт федерації та реакційну політику, стати на чолі повстання проти гетьманської влади, розуміючи, що якби в проводі того повстання не став він і інші українці, то його однаково зорганізували би большевики і тоді Україна ще в 1918 році дісталася б цілковито й остаточно під владу совєтів. А так, ще два роки після того ішла боротьба і прапор української державности гордо маяв по просторах України. Крім того, що не твердять брехливі большевицькі підручники історії, а факт залишається фактом: в 1918 році німецькі окупаційні війська разом з поміщицько-московською реакцією вигнали з України не большевики, але сам український народ і військо Української Республіки на чолі з Симоном Петлюрою і найближчим в той час його військовим помішником, полковником Євгеном Коновальцем.

/Обставини судили, що не тільки початки ширшої національно-військової праці полковника Коновальця проходили під безпосередньою зверхністю Головного Отамана, але й що смерть його подібна до смерти Петлюри. Полковник Коновалець, великий патріот і чоловий борець за волю України, організатор Української Військової Організації й протягом довгих літ на еміграції голова Організації Українських Націоналістів, так само впав з рук підступного ворого у Ротердамі 23-го травня 1938 року/.

Задля української незалежности і збереження прінципу народоправства, Петлюра не вагався відкинути всякий компроміс з реакційним московським генералом Денікіним, хоч його підтримувала всесильна тоді Антанта і за союз з яким, ціною зречення самостійности, чулися голоси навіть серед деяких українців.

Для продовження боротьби за державність, бачучи безвихідність боротьби на кілька фронтів, Петлюра, щоправда з біллю в серці, пішов на непопулярний і тяжкий для України мілітарний союз з Пілсудським, стягаючи собі цим на довгі роки ворожнечу частини українського суспільства, хоч тепер уже всі розуміють, що то був вимушений акт, спричинений нашим трагічним тоді, безвихідним просто, мілітарним становищем, і що, борючись за Київ, Петлюра в-одночас боровся і

В армії дехто з вищих військових не визнає авторитету Головного Отамана, як людини невійськової по фаху, не розуміючи, що в ті бурхливі революційні часи зверхньому керманичеві армії потрібні були ще й інші прикмети - прикмети національного вождя - а не лише військова освіта. І тому бували навіть спроби переворотів в армії, що завжди кінчалися, зрештою, безуспішно, бо козаки і переважаюча більшість старшинства були непохитно віддані своєму Отаманові.

Всі ті внутрішні непорозуміння безумовно впливали відємно на хід нашої боротьби. Але, не зважаючи ні на що, Петлюра витривав до кінця.

Ідеї і гасла, за якими кликав і за які боровся Петлюра, були простими і ясними. Тепер вони зрозумілі хіба для всіх українців.

Петлюра вважав за першу, невідкличну необхідність для українського народу здобути свою власну незалежну державу, бо тільки в ній українці зможуть жити справді вільним і щасливим життям. Отже - за всяку ціну здобути і зберегти власну державу. Всякі бо федерації чи державні союзи з чужинцями ведуть неминуче до поновного, цілковитого уярмлення України.

Петлюра вважав, що українська держава має бути народоправною /демократичною/ і має забезпечити матеріяльний добробут і вільний поступ всім верствам українського населення - робітництву, селянству, трудовій інтелігенції - має дати нарешті українському народові оту вимріяну "землю і волю". Держава Петлюри мала би бути справді народньою державою - Українською Народньою Республікою - державою "без холопа і без пана", про яку мріяв наш великий Шевченко.

Петлюра був, розуміється, за соборність всіх земель українських, за об'єднання їх усіх в єдину українську державу. Він не обмежувався до декляративного проголошення засад соборництва, але прямував до створення на ділі всеукраїнської соборної єдности думки і чину в процесі визвольних змагань. Водночас він уважав за найсмертельнішого і найнебезпечнішого ворога всіх частин української землі Москву у всіх її можливих одмінах, Москву, що загрожує самому навіть фізичному існуванню української нації. Тому він кликав до безкомпромісової, при всяких обставинах і при всяких жертвах, боротьби проти Москви. Чолом наса вперед до Півночі! - це було гасло Отамана.

Петлюра уважав, що своє право на державну незалежність український народ здобуде лише в тяжкій збройній боротьбі. І тому до цієї боротьби, до шерегів українського війська неустанно закликав українців Головний Отаман.

Він послідовно і вперто перепроваджував у життя свої ідеї. Для

за Львів - згідно з гаслом: через Київ на Львів !

В осени 1920 року большевики перемогли майже всіх білогвардійських генералів, поляки заключили з ними сепаратний мир. Українська армія на території кількох повітів Поділля сам-на-сам бється з переважаючою ворожою силою. Петлюра не вагається самотній продовжувати боротьбу. Обставини починають нам сприяти. Петлюрівські повстанці діють майже по всій Україні в запіллі ворога, а досі байдужа Европа починає ніби реально цікавитися нашою боротьбою. Але - пізно! Під ударами вдесятеро сильнішої Червоної армії, українське військо мусить перейти Збруч, і його інтернують у польських таборах, оточених колючими дротами. Останній епізод, 2-ий Зимовий Похід, на який в ім'я тої ж безкомпромісової боротьби за державність, поблагословив Головний Отаман генерала Тютюнника, закінчився в листопаді 1921 року трагедією під Базаром.

Так закінчилася героїчна збройна епопея українського війська під проводом Петлюри. Проте діло Головного Отамана жило далі. Українська Армія з боєм вийшла з рідної території. Але вона не скапітулювала, не схилилася перед ворогом. Не скапітулював і Уряд Української Народної Республіки, що на чужині під проводом Петлюри продовжував свою діяльність в противагу до узурпаторського, наставленого Москвою уряду т. зв. Укр. Соц. Рад. Респ.

В Україні не вщухали народні повстання. Ім'я Петлюри, його ідеї і гасла набирали все більшої популярности серед народніх мас. Коли большевики всежтаки мусіли йти на уступки для українців , коли запроваджували Неп і українізацію, коли давали змогу більш-менш вільного розвитку української культури - на домагання, між іншим, і українських комуністів - то робили це головно внаслідок впертої боротьби Петлюри і його війська, а пізніше під натиском невгаваючого спротиву Петлюрівців себто українських патріотів, самостійників - державників.

Ще в 1920 році один український селянин на Полтавщині сказав такі слова: "Погано ми зробили, що не пішли всі за Петлюрою від самого початку, бо він, бачите, і проти большевиків, і проти Денікіна, він справді стоїть за народ. Якби всі були підтримали Петлюру, то не зазнавали б ми того лиха, що тепер маємо від комуни ".

Це була тоді вже більш-менш загальна думка українських мас. Але що ж сказав би цей український селянин пізніше, коли сам може опинитися на засланні десь у Соловках чи на Біломорських катор-

жних роботах? Або коли дивився, як у 1933 році мільйони українців гинули з голоду на своїй багатій землі, в той час, як у Москві полиці крамниць угиналися від українського хліба? Очевидно, він стократно відчув тоді правильність думки, висловленої ним у 1920 році.

А Петлюра закордоном , живучи в дуже скрутних матеріяльних обставинах, покинутий багатьма своїми колишніми співробітниками, не переставав працювати для визволення. На далекій чужині, в Парижі, Петлюра говорив:

" В урочистих актах законодатних, в війні за волю і повстаннях міцно виявляв наш народ свою волю непохитну жити незалежним державним життям. Боротьба за це нашого народу не припиняється і не припиниться. Нехай вона буде довга і вперта, нехай вона бере нові і нові жертви, але Україна незалежна - хоче чи не хоче того Европа - таки буде"

"... під натиском переважаючих сил ворога та зогляду на несприяючу міжнародню ситуацію, ми відійшли на другу лінію наших бойових позицій, де і провадимо підготовчу працю для осягнення чергової мети нашої боротьби. Ми уважаємо себе ні морально, ні ідейно не розбитими..."

" ... я знаю, що в остаточному моменті справа самостійности України вирішуватися буде підрахунком організованих сил нашої нації, як політичних так і військових. Коли це питання буде вирішуватися за мого життя і за моєю чинною участю, то я все робитиму, щоб до цього моменту українська армія мала десятки тисяч гармат і сотки тисяч рушниць"...

Це були слова Головного Отамана.

Так, Петлюра невпинно приготовляв поновлення збройної боротьби. На його поклик пішов би уже тоді ввесь український народ. Цього боялися люті вороги України і тому й послали вони найманого вбійника, щоб підступними стрілами замордувати вождя нації."Револьвер куплено в Парижі, але кулі прислано з Москви!"

25 -го травня 1926 р. Петлюру вбито. Сім куль випустив огидний убійник в струджене тіло Отамана. Кров Петлюри пролилася на вулиці чужого Парижа...

Трагічна , мученицька смерть Петлюри зробила страшне враження на українське суспільство. Українці, що перебували поза межами московської в'язниці, всі - і приятелі і противники та політичні вороги - зрозуміли враз, кого мала і кого втратила в особі Голов-

ного Отамана наша більківщина. Всі прийшли схилити чоло перед його могилою, що символізувала собою маєстат української державности, велич визвольних змагань українського народу.

Під московською окупацією не могли українці відверто віддати останню пошану Великому Небіжчикові. Проте реакція народніх мас була одностайною і глибокою. Вбито ж бо Батька-Отамана, того легендарного незабутнього Петлюру, на поворот якого в Україну, як на своє визволення, ще чекали люди по всіх просторах нашого краю. В багатьох міцевостях підсовєтської України потайки, переважно вночі, відбулися панахиди, що їх служили священники Української Автокефальної Церкви. Панахида по Петлюрі відбулася і в золотоверхому Києві, в Святій Софії. І хоч офіційно служили ніби панахиду по Іванові Франкові, проте люди, що заповнювали Софійський Собор, знали, з ким вони востаннє прощаються.

Молодий український студент, Борис Матушевський, написав тоді вірш на смерть Отамана, і цей вірш роздався присутнім на панахиді. Коли в три роки пізніше автор віршу опинився на лаві підсудних в процесі керманичів Спілки Визволення України у Харкові, прокурор запитався його, навіщо він написав того вірша. Борис Матушевський відповів: "Я уважав Петлюру українським національним героєм". Хай ці слова молодого українця, що сам є теж одним із численних наших героїв-борців, будуть доказом того, як відносився до Петлюри український народ.

Симон Петлюра вмер. Чи ж його життя, праця, боротьба, і врешті, смерть були даремними ? Ні, бо, як він сам сказав, "наша - себто в першій мірі його - боротьба в історії українського народу буде записана золотими буквами... за час двохлітньої боротьби ми створили українську націю, яка і надалі активно боротиметься за свої права, за право самостійно, ні від кого незалежно порядкувати на своїй землі..."

Вбито тіло, але дух, ідеї Петлюри залишилися живими серед нас, служать нам дороговказом на майбутнє.

В свойому заповіті, згадуючи незнаних героїв, що полягли в боротьбі за волю і незалежність батьківщини, Петлюра каже:

"Кров, пролита для цієї величної мети, не засихає. Тепло її все теплим буде в душі нації, все відограватиме ролю непокоючого тривожного ферменту, що нагадує про нескінчене і кличе на продовження розпочатого".

Скільки ж тої української крови пролито за останніх тридцять літ ! Це ж кров усіх тих забитих у збройних і революційних змаганнях, розстріляних і замордованих по застенках Чека і ГПУ, закатова-

ваних на засланнях Сибіру, заморених голодом, замучених в останніх роках - однаково чи московськими, чи німецькими катами. Це кровмілійонів і мілійонів українців, серед яких кожний з нас має напевно рідних і близьких, батьків, братів і сестер чи дутей. І безмежне море цієї крови, а разом з нею і кров Петлюри, за його власними словами, нагадує всім українцям, де б вони не перебували, - на батьківщині чи на вигнанні - нагадує про нескінчене і кличе їх на продовження розпочатого, нагадує про нескінчену боротьбу за волю і кличе до переможного її завершення.

Віддаючи свої сили на цю величну мету, українці найкраще вшанують пам'ять великого сина України, її Головного Отамана.

Кожний з нас, рядових членів української громади, що опинилася на чужині, мало що зокрема може допомогти справі нашого визволення. Проте всі гуртом, об'єднаним і міцним, ми являємо собою не аби яку силу. Історія ще не сказала свойого останнього слова. Передовсім, ми мусимо бути морально готовими до можливих подій і не забувати того краю, звідкиля ми вийшли, де ми народилися, де зростали і де залишилися рідні і близькі нам люди або бодай їх могили. Ми можемо їхати навіть за океан і влаштовувати там своє життя, але де б ми не перебували, в Арґентині, Австралії чи Канаді, - ми не сміємо забувати про нашу батьківщину і про обов'язки перед нею. Хай прикладом в цьому нам послужить велична постать Петлюри, який до останньої хвилі життя думав про Україну і працював для неї.

В свойому заповіті, закликаючи українців до єдности, Петлюра каже: "Моральним чотирикутником - отим козацьким табором -поставимося ми в переходові дні нашої історії до всіх негідних наступів на нашу єдність та вірність випробованим ідеям . Скупчимося один біля одного з готовістю взаємної допомоги і пересторогу - і ми витримаємо усі "міри і проби" незалежно від того, чи вони походять з якогось інтернаціоналу чи від його класократичного антиподу".

Коли ми маємо в собі досить сили, щоби збудувати отой "моральний чотирикутник", коли припиняться між нами взаємні непорозуміння і ворожнечі і в обличчі того жахливого стану, в якому опинився ввесь наш народ, здобудемося на всенаціональну єдність, коли, як би далеко ми не опинилися, будемо повсякчасно готові покинути свої особисті вигоди і, на заклик Рідного Краю, піти йому на поміч - тоді ми не залишимося до кінця життя вигнанцями з рідної землі, не помремо безбатьченками в чужих, не своїх країнах, але повернемося скорше чи пізніше до нашої батьківщини, до нашої соняшної, справді вільної і незалежної України, до такої України, за яку жив, боровся, вмер і в ім'я якої - віримо в це - переможе Симон Петлюра.

-=-=-=-=-

Б. Войнарович

НАШІ ПОЗИЦІЇ
СУПРОТИ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ СИЛ

І. Єдиний національний фронт на державницьких підставах.

Основною вимогою української внутрішньої політики в сучасний момент є консолідація українських політичних сил в єдиному національному фронті та координація зусиль у визвольній боротьбі. Коли в нормальних обставинах, при існуванні незалежної держави, окремі партії сходяться в парляменті і знаходять там компромісові розв'язки для керування державним життям, то тим-більше обов'язок знайдення спільної мови поміж різними політичними угрупованнями проступає підчас війни з ворогом, який окупував територію нашої держави. Гасло: "Нація - вища за кляси, держава - вища за партії" - повинно особливо тепер стосуватися в нашому політичному житті.

Сьогодні не має жодних об'єктивних причин, які б унеможливлювали створення єдиного національного фронту. Є тільки дві сили, які можуть перешкоджати в цій справі: ворожі агентури й групові амбіції. Мусимо прикласти всіх зусиль, щоб вищі інтереси нації звели нарешті до купи всі правдиво патріотичні, демократичні й активні українські сили.

Уважаючи, що визвольна боротьба полягає не лише на збройних і революційних чинах, але й на здобутках в ділянках пропагандивно-дипльоматичній, культурній, господарській, громадсько-суспільній, тощо, - мусимо прагнути до консолідації в усіх цих ділянках нашого життя. Однак для відповідного скоординування і використання в загальних інтересах окремих здобутків цих ділянок, - в е с ь к о м п л е к с у к р а ї н с ь к о г о ж и т т я п о в и н е н бути з а в е р ш е н и й є д и н и м п о л і т и ч н и м ц е н т р о м. Дотого, на нашу думку, такий центр не може мати характеру комітету або якогось об'єднання політичних угруповань. Цей центр мусить мати характер д е р ж а в н о г о центру, уряду, який походить з України і має повновласті від вільних, всенародніх українських парляментів, бо власне наявність такого центру буде яскравим доводом державницького характеру української визвольної боротьби та того факту, що український народ не зрікся своєї державної незалежности і не скапітулював перед ворожою окупацією.

Так наприклад КУК /Координаційний Український Комітет/ не може замінити собою державного центру, бо цей не має власне тих підставових рис, що їх мусить мати такий центр. Тому консолідаційна акція не може спинитися на створенні КУК-у, але мусить іти далі в напрямку свого завершення в державних рамках. Це не означає, що після такого завершення КУК стратить рацію свого існування. Навпаки, роля його, як місця контакту окремих політичних організацій, які могли б узгіднювати своє поступовання й укладати спільні пляни в справах загального характеру, і надалі буде дуже важливою, з тому КУК заслуговує на дальшу підтримку. Завдання ж сконсолідованих при державному центрі українських політичних організацій були б дещо іншого, вищого, себто державно-парляментарного характеру. А тому ці дві конструкції взаємно себе не виключають.

Отже, ми висунули гасло к о н с о л і д а ц і ї д о в к о-

ло державного центру Української Народньої Республіки. Здійснення цього і було б завершенням консолідації в державних рамках. Висуваючи це гасло, ми були далекі від якихось групових амбіцій, бо кликали ми не до об'єднання довколо групи якихось осіб, а тим-більше не до того, щоб хтось тим власне особам підпорядкувався. Наш плян дає можливість усім абсолютно українським групам прийняти участь на рівних підставах у праці державного центру, нести за неї співвідповідальність і взяти на себе частину її тягару.

Як відомо, державний центр Української Народньої Республіки складається з трьох чинників:

1. Одноособова Верховна Влада, себто голова держави з титулом голови Директорії.
2. Уряд, себто Рада Міністрів.
3. Народнє Представництво.

Цей третій чинник, в умовах перебування на еміграції, від 1921 року /коли була розпущена т. зв. Рада Республіки/ з тих чи інших причин, яких тут порушувати не місце, не існував. Тепер він мусить бути наново покликаний до життя. Всі українські політичні організації, незалежно від того чи вони належать до КУК-у, мали б увійти до цього Народнього Представництва, по згоді з яким голова Директорії призначив би нового прем'єр-міністра, який і сформував би такий склад уряду, що відповідав би бажанням Народнього Представництва. Далі, як відомо, згідно з основним законом про наслідування влади в Українській Народній Республіці, на випадок смерти, неможливости виконувати свої функції або зречення голови Директорії, його місце займає прем'єр-міністр. Отже, на жадання Народнього Представництва, голова Дирек-торії відійшов би, а його місце зайняв би той прем'єр-міністр, якого призначено власне на бажання Народнього Представництва. Таким чином, всі українські групи брали б участь у покликанні особового складу державного центру, до голови Директорії включно, і всі вони мали би вплив на політичні напрямні і діяльність цього центру. Отже, ми кличемо всіх підпорядкуватися не якійсь особі чи групі осіб, але державній ідеї і необхідності сконсолідувати наші сили на найбільш доцільних і відповідних загальним інтересам підставах.

Як же реагують інші політичні українські організації на наш проект створення єдиного національного фронту на державницьких підставах? Велика і поважна частина українських партій цілковито приєдналася до наших позицій й активно працює над деякими модифікаціями і реалізацією спільного вже тепер пляну. Інші узалежнюють свою участь від прийняття певних передумов, ще інші не визнають потреби існування державного центру і, в кожному разі, заперечують леґальнодержавницьку основу уряду УНР, останні, врешті, заявляють, що вони визнають інший уряд.

Перші вимагають перетворення Верховної Влади УНР в колективний орган, до якого, опріч сучасного голови Директорії, мали б увійти представники політичних українських організацій, які мали би право кожночасного відклику, себто заміни своїх представників. Це означало б у практиці відновлення кількаособової Директорії, з дещо тільки зміненим порядком обсадження її складу, бо члени колишньої Директорії не могли бути довільно відкликувані політичними партіями. Така розв'язка питання Верховної Влади не відповідає, на нашу думку, ані потребам, ані доцільності. По-перше тому, що це внесло б основну зміну в ухвалений ще на українській території закон про порядок управління в українській державі. Сила й значіння

державного центру УНР полягає власне в дотримуванні законности, в тому, що він живе і діє на основі схвалених в Україні законів. Така основна зміна в характері Верховної Влади могла б захитати леґальні основи державного центру і надати йому характер еміґраційного новотвору, що відразу відобрало би від нього його вартість і значіння. І чи це не штовхнуло б нашого несконсолідованого ще суспільства до організування інших новотворів - мовляв, якщо вам вільно, то чим ми гірші за вас! По-друге, чи було би доцільним надавати Верховній Владі характеру міжпартійного комітету з його розбіжностями, дискусіями і потребою постійного узгіднювання поглядів? Можуть настати часи, коли від Верховної Влади треба буде сподіватися швидких рішень і твердої лінії. Чи не варто хоч один державний орган виключити з партійної гри і поставити його понад партіями? Тим-більше, що представники партій приймали би повну участь в праці державного центру, входючи до Народнього Представництва і коаліційного уряду, а крім того, через передбачену, як постійно діючу, Президію Народнього Представництва, до якої увійшли би представники всіх партій, мали би можливість сталої контролі поступовання як кожночасного уряду, так і голови держави. Саме життя ще в 1919-20 роках виявило нежиттєздатність і від'ємні сторони колективної Верховної Влади. І цей, власне, практичний життєвий досвід звів Верховну Владу до органу одноособового з залишенням за ним титулу "Голови Директорії", що й було схвалено відповідними законами, виданими ще на українській території. Чи є потреба вертатися сьогодні до того, що було відкинено самим життям в процесі визвольної війни? Дивним є, що встановлення колективности органу Верховної Влади домагається те власне угруповання, яке голосить потребу міцного і твердого державного проводу.

Щодо організації гетьманців, то вони не визнають леґального характеру державного центру УНР. Якщо після смерти Павла Петровича Скоропадського, їх організація ніби не проголошує власного державного центру, то всежтаки деякі тенденції в цьому напрямку відчуваються ще й тепер. Однак ми хотіли би бачити гетьманців у рядах єдиного національного фронту. Наші пропозиції щодо цього, які, на нашу думку, цілком можливі до прийняття з боку гетьманців, зводяться до слідуючого: Незаперечним являється факт, який гетьманці мусять визнати, що о с т а н н ь о ю л е ґ а л ь н о ю ф о р м о ю д е р ж а в н о с т и в У к р а ї н і є У к р а ї н с ь к а Н а р о д н я Р е с п у б л і к а, на руки якої Павло Петрович Скоропадський з р і к с я с в о є ї в л а д и, яку він силою обставин /яких - це інша річ/ часово сповнював. Таким чином, на чужині опинився з одного боку леґальний уряд УНР і з другого Павло Петрович Скоропадський, як приватна особа. Цього, зрештою, не заперечував і творець гетьмансько-монархістичного руху на еміґрації Вячеслав Липинський, який в П. П. Скоропадськім вбачав деякий час /бо від цього він, як відомо, перед смертю відмовився/ лише претендента на майбутній український престол, не визнаючи за ним права бути навіть шефом гетьманської організації. Отже, сьогоднішні гетьманці мусіли б також признати фактичний стан речей і піти на лояльну співпрацю з іншими українськими групами в державних рамках УНР, посилаючи своїх представників до Народнього Представництва, звідкіля вони могли б увійти і до коаліційного уряду. Вони зайняли би становище леґальної консервативно-монархістичної партії, яка стреміла би до того, щоб у майбутньому, по повороті на батьківщину, встановити в Україні леґальним і демократичним шляхом, монархістичний устрій і покликати на престол Данила Павловича Скоропадського, якому, в той спосіб, ре-

зервувалася б роля претендента на український престол. Якби гетьманцям удалося дійти до цього шляхом вільного волевиявлення українського народу, то ніхто тоді проти такого стану речей не виступав би, хоч ми, звичайно, з різних причин /про які тут говорити не місце/ не допомагали б їм переконувати українські народні маси в потребі для України власне такої розв'язки. Від чого гетьманці мусіли би відмовитися - це від можливих тенденцій до творення свого власного державного центру і від проклямування на еміграції Данила Павловича Скоропадського українським монархом. Це було би шкідливим не тільки для загально-української справи, але виставило би і сам гетьманський рух у незручному і несер'йозному світлі. Бож, зрештою, батько Д. П. Скоропадського не тільки зрікся своєї влади ще в Україні, але й сам династичний, спадковий принцип гетьманства проголошено лише на еміграції: в Україні про це не було ще жодної мови. Таким чином, проголошення тепер Д. П. Скоропадського монархом - було би рівнозначним зі створенням якоїсь еміграційної української монархії. Це було би позбавлене найменших навіть рис леґальности, з тому було би недоцільне, шкідливе і внесло би лише замішання в український політичний світ.

Та чи інша форма державного устрою не повинна відштовхувати правдивих патріотів од участи в загально-національних справах. Коли батьківщина є в небезпеці, то французькі монархісти б'ються в рядах армії французької Республіки проти зовнішнього ворога, а англійські республіканці /яких напевно в Англії не бракує/ ідуть до війська Його Королівської Величности. Бо тут ідеться в першу чергу не про республіку чи монархію, але про Францію й Англію. Те саме повинно би бути і в українських відносинах, бож Україна знаходиться не тільки в стані війни, але її територія є окупована ворогом, а народ перебуває під страшним режимом фізичного винищування. Отже, українських гетьманців-монархістів не мусів би від участи в єдиному національному фронті стримувати той факт, що сьогодні леґальна українська незалежна державність є безумовно репрезентована республіканською /Українська Народня Республіка/ формою свого устрою.

Деякі кола висувають в противагу державному центрові УНР свій власний центр - У.Г.В.Раду /Українська Головна Визвольна Рада/. Насамперед належить ствердити, що це саме за кола. Як відомо, У.Г.В.Р. є організацією конспіративною і свого складу до відома не тільки загалу, але й проводам українських політичних організацій не подає. Однак не трудно встановити, що за У.Г.В.Р. стоїть майже виключно одна тільки політична організація, а саме: Організація Українських Націоналістів Самостійників /ОУНС/ на чолі з п. Степаном Бандерою. Бо, хоч за твердженням речників УГВР, до цієї останньої і входять ніби особи поза ОУНС, проте належить прийняти як факт, що це тільки нечисленні випадки і що ідеться тут про окремих осіб, а не про представників якихось політичних організацій. Отже, говорючи про відношення до УГВР, треба властиво говорити про відношення до ОУНС. Хоч ця остання і не належить до КУК-у, в якому ми беремо активну участь, проте ми вповні визнаємо потребу належання ОУНС до єдиного національного фронту, чому перешкоджає в першій мірі власне відношення цієї організації до справи УГВР.

Як може бути розв'язана ця справа в дусі, що уможливлював би для ОУНС участь в єдиному національному фронті ? Отже, в першу чергу належить розмежувати два сектори української визвольної боротьби: сектор підпільно-конспіративний від сектору леґально-явного, себто в практиці роботу, яка ведеться на українських землях, від роботи закордоном, на еміграції. Розмежувати звичайно - підкреслюємо це - не духово, не ідейно, але щодо сфери компетенцій і фактичного зв'язку. Ясно, що всяка робота, якщо вона взагалі можлива, на українських землях, може провадитися тільки в підпіллі, конспіративними методами.

Але на еміграції революцій не робиться, їх треба робити не тут, а там, в краю. Всі ж ті, що опинилися на чужині, знаходяться в однакових умовах, і нікому тут займатися конспірацією не має потреби. А тому всі мусіли б зійтися тут коло одної роботи, яка, ураховуючи, звичайно, сучасні обставини і можливості, повинна провадитися методами леґально-явними. Духовий зв'язок з тими, що борються на рідних землях, мав би бути стверджений спільністю мети й однаковістю гасел. Справа ж фактичного зв'язку, шляхами сугубо конспіративними, не повинна взагалі бути предметом публичних обговорювань. Реклямування такого фактичного зв'язку /оскільки він існував би/ тільки шкодило б нашій загальній справі і тут і там, бо це, власне, утруднювало б роботу і на еміграції, і в краю, створюючи непотрібні перешкоди, а може й провокуючи зайві репресії.

Приймаючи такі заложення, не трудно би було розв'язати справу УГВР. Вона продовжує, о с к і л ь к и н а ц е є м о ж л и в о с т і , своє існування в краю, як керівний орган українського руху спротиву. Бож, врештою, самі прихильники УГВР твердять, що її головне місце осідку знаходиться в краю, де вона тільки й має рацію існування. Закордоном же, як керівний орган леґально-явних форм визвольної боротьби, існує державний центр, законний уряд УНР, в працях якого, на рівноправних підставах, як всі інші українські політичні організації, мала б, через входження до Народнього Представництва, приняти участь ОУНС. В той спосіб, Закордонне Представництво УГВР, створене і підтримуване одною лише політичною організацією, не мало би рації існування і повинно би розв'язатися, щоб не створювати двоторовости в українській політичній роботі.

Здавалось би, що на такий плян мусіла б піти ОУНС, бо це дає їй повну можливість приймати якнайактивнішу участь в роботі єдиного національного фронту в рамках державного центру та мати вирішальний вплив як на особовий склад, так і на політику цього центру. Але, на жаль, керівники ОУНС на це не йдуть. Пропоновані ними пляни зводяться на ділі до цілковитого підпорядкування сучасного особового складу державного центру УНР УГВРаді, з використанням для цієї останньої традицій і леґального титулу УНР і не зважаючи на те, чи інші українські політичні організації, опріч ОУНС, на таку розв'язку пристали би, чи ні. Таке поставлення питання виключає можливість порозуміння, доки ОУНС на свойому становищі настоюватиме.

Насамперед треба застерегтися від ставлення в одну площину леґального уряду й організації, що не являється продуктом вільного, всенародного волевиявлення і, хоч і постала шляхом ~~революційним, проте~~ є витвором лише одної організації /принаймні тут, на чужині, в сучасній стадії її розвитку, бо який характер має сучасна УГВР крайова - це річ щонайменше спірна/ . Підчас війни з німцями, уряди окупованих ними держав перебували закордоном, де вони могли свобідно репрезентувати інтереси своїх народів й організовувати зовні визвольні змагання. Організації ж, що керували рухами спротиву цих народів на батьківщині, визнавали свої леґальні, екзильні уряди і не претендували на те, щоб самим мати характер урядів. Так само вони не висилали на чужину своїх закордонних представництв, які, замість того щоб порозумітися з леґальними урядами, бажали би зайняти їх місце.

Для того, щоб носити характер державного центру, треба мати основи леґальности, себто посідати повновласті з української території. Уряд УНР має повновласті від останніх вільних, всенародніх парляментів України, він на протязі майже трьох літ явно і леґально справував владу на українській території, він провадив війну /не лише революцію/ власним військом проти зовнішніх ворогів /Москви червоної і білої, Польщі, тощо/, він, врешті, не тільки утримував через свої дипльоматичні представництва зносини майже з усім чужинецьким світом, але укладав договори і був визнаний багатьма чужинецькими державами.

І це власне дає нам право заявити цілому світові, що леґальним українським урядом, який репрезентує справжню волю українського народу, є уряд УНР, а не той уряд, узурпаторський і накинутий нам силою, ніколи українським народом непризнаний, іменем якого говорить сьогодні Мануїльський. Але коли ми можемо виступити перед світом з такими твердженнями, маючи при собі уряд УНР, то це неможливе у випадку УГВР, бо ця остання не має за собою всього того, що має законний уряд. УГВР не є продуктом всенародніх вільних виборів, не посідає повновластей від якихось праляментарних українських тіл, вона ніколи не мала характеру явно- леґальної української влади і не була визнана якимись чужинецькими державами. УГВР для загалу, як свого так і чужинецького, невідомо де, коли, як, в яких обставинах і ким була покликана до життя. Тепер вона, як твердять її представники, існує в краю як підпільно-конспіративна організація. Це зрозуміло, бо інакше її існування в краю було б неможливе. Але в такому разі вона не може претендувати на ролю уряду, який керує усією українською визвольною боротьбою і репрезентує український народ. Бо конспіративно-підпільні організації не можуть керувати явно-леґальними державницькими рухами і репрезентувати їх інтереси перед світом.

Ми навмисне не хочемо на цьому місці підносити якісь інші застереження, що їх може можна би було мати по відношенні до СУНС. Сказаного вистачає, щоб кожний об'єктивний українець /не говоримо вже про чужинців, які напевно більше орієнтуються в наших справах, ніж нам видається/ переконався в нереальності і недоцільності претензій, що їх висувають прихильники УГВР.

Час не жде. Уряд має перед собою колосальні завдання, яких він не зможе виконати, коли не буде спиратися на широку й солідну громадсько-політичну базу. Вистачить назвати лише такі справи, як дипльоматично-пропаґандивну роботу серед чужинців, керування військовими кадрами і, беручи загально, підготування повороту на вільну батьківщину. Ці завдання може виконати тільки д е р ж а в н и й , а не якийсь громадсько-політичний центр. Отже, мусимо приспішити реалізацію єдиного національного фронту. Двері до нього є відчинені для всіх. Сподіваємося, що принаймні більшість тих, які ще сьогодні вагаються, підуть до спільної роботи. Але чекати, доки всі надумаються, вже немає як. Тому, з а л и ш а ю ч и і н а д а л і в і д ч и н е н і д в е р і д л я в с і х , м у с и м о н е г а й н о з р е а л і з у в а т и с п р а в у п о к л и к а н н я д о ж и т т я НАРОДНЬОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА і с ф о р м у в а н н я КОАЛІЦІЙНОГО УРЯДУ, ідучи на це з тими силами, які вже опрацювали з нами спільний плян створення єдиного національного фронту на державницьких підставах.

II. Н а ш і о с н о в н і п р о г р а м о в і з а с а д и т а т і р і з н и ц і , я к і і с н у ю т ь м і ж н а м и й і н ш и м и у к р а ї н с ь к и м и п о л і т и ч н и м и о р г а н і з а ц і я м и .

Прив'язуючи виключне значення до справи упорядкування нашого державно-політичного сектору, ми звертаємо спеціяльну увагу на потребу створення громадсько-політичної бази для леґального державного центру. Аж ніяк не приписуємо собі якоїсь монопольної ролі в цій справі. По-перше тому , що це було б не під силу одній лише політичній організації; по-друге тому, що підтримка державного центру мусить бути спільним ділом по можливості всіх українських політичних організацій; і, врешті, тому, що ця справа хоч і є одним з наших головних завдань, але далеко не виключним. Ми маємо свою власну ідеологію, яку постійно розбудовуємо, і нашим завданням є організація співзвучних з нами елемен-

тів українського суспільства - тепер для визвольної боротьби, пізніше для скріплення відновленої української держави і всебічного розвитку нашої нації. Отже, ми підтримуємо державний центр, як один з необхідних і вирішальних чинників нашого життя. Але може прийти момент, коли ми муситимемо бути в опозиції до особового складу чи до політичної тактики державного центру. Ми не будемо завжди беззастережно підтримувати всякий український уряд - без уваги на проваджену ним політику. Але коли ми можемо бути в опозиції до такої чи іншої політичної лінії уряду, т о м и н і к о л и н е б у д е м о в о п о з и ц і ї д о н а ш о ї д е р ж а в и . Треба раз на завжди порвати з тими звичаями, які є прокляттям нашого політичного життя, а саме: ЯКЩО КОМУСЬ НЕ ПОДОБАЄТЬСЯ ПОЛІТИКА УРЯДУ - ВІН ТВОРИТЬ ВЛАСНИЙ УРЯД, НЕ ПОДОБАЄТЬСЯ УКРАЇНСЬКЕ ВІЙСЬКО - ТВОРИТЬ ВЛАСНЕ ВІЙСЬКО, НЕ ПОДОБАЄТЬСЯ ФОРМА ДЕРЖАВИ - ТВОРИТЬ ВЛАСНУ ДЕРЖАВУ.

Головні засади, якими ми керуємося в нашій діяльності і нашому поступованні, є слідуючі:

1. ПОВНА, БЕЗЗАСТЕРЕЖНА САМОСТІЙНІСТЬ/І, самозрозуміло, СОБОРНІСТЬ/ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ. Відк-идаємо всякі можливості федерації, себто державного злиття з тою чи іншою окремою чужинецькою державою, зокрема з державами, під пануванням яких перебувала Україна. Бо знаємо, що кожна федерація /напр. з Росією/, як дотепно каже совєтське прислів'я, починається "самоопределенієм", а кінчається "разпределенієм" по Соловках і інших місцях заслання.

2. НАРОДОПРАВНИЙ /ДЕМОКРАТИЧНИЙ/ ЛАД української держави, себто парляментаризм, принятий у всьому демократичному світі, при вільній конкуренції політичних партій, які взаємно себе контролювали б. Відкидаємо монопартійність і всякого роду диктатуру, що ведуть завжди до занепаду національного життя в усіх його ділянках.

3. Режим СОЦІЯЛЬНО-ГОСПОДАРСЬКОЇ СПРАВЕДЛИВОСТИ, себто запевнення рівности перед правом і матеріяльного добробуту для всіх верств українського народу. Визнаємо приватну власність і ініціятиву, але тільки в розмірах, які б не вироджувалися в експлуатацію одних другими. Відкидаємо всякі клясові чи особисті, незаслужені власною працею, привілеї. Уважаємо, що українське селянство і робітництво, яке ми закликаємо на боротьбу за українську державу, має право одержати наперед запевнення, що в тій державі їх не буде визискувати якась "рідна" верства паразитів, себто, що в тій державі вони не тільки користуватимуться здобутками національної культури, але й матимуть запевнені достатні, людські умови матеріяльного життя.

4. НЕПОХИТНІСТЬ І БЕЗКОМПРОМІСОВІСТЬ У БОРОТЬБІ ЗА ВИЗВОЛЕННЯ. Уважаємо, що ми знаходимося в стані війни з ворогом, який посів нашу землю. Війна йде на різних фронтах: чисто регулярно-військовому /перерваному тепер/, дипльоматично-пропагандивному, культурно-науковому, господарсько-техничному і революційному. Уважаємо, що кожний з цих фронтів має по-своєму величезне значення. Дехто зводить всю визвольну боротьбу в площину революційно-підпільної акції, приписуючи лише собі революційні заслуги й обвинувачуючи інших в антиреволюційності. Виступаючи проти надмірного вивищування сектору підпільно-революційного над іншими секторами визвольної боротьби /але віддаючи, безумовно, високу пошану героям і жертвам революційної боротьби/, ми застерігаємося рішуче проти приписування нам "антиреволюційности". Ми уважаємо, що кожна революційна акція мусить вестися з найменшим накладом народніх жертв і давати потрібні, пропорційні до цих жертв, результати, заощаджуючи українську кров. Тому ми проти перманентної революції без урахування сил і можливостей на успіх. Однак, МИ КЛИЧЕМО УКРАЇНСЬКІ МАСИ БУТИ В ПОСТІЙНІЙ РЕВОЛЮЦІЙНІЙ ГОТОВОСТІ - ДЛЯ ТОГО, ЩОБ У ВИРІШАЛЬНОМУ, СПРИЯТЛИВОМУ МОМЕНТІ ПРИСТУПИТИ ДО ВИЗВОЛЬНОГО ЧИНУ, СЕРЕД ПЕРШИХ ШЕРЕГІВ ЯКОГО БУДЕМО І МИ.

Виложені вище точки - опрацьовані й відповідно пояснені то поши-

рені в працях багатьох наших співтоваришів. Вони видаються настільки ясними й аксіомальними, що постає просто питання, чи варто їх повторювати і ширити з масах. Проте, так не є. Ці ясні формули не є ще прийняті загалом нашого суспільства. Мусимо це усвідомлювати і не закривати на це очей.

Щодо питання самостійности, то пригадаймо собі, скільки наших земляків пішло в недавньому минулому за власовськими гаслами? І чи немає небезпеки, що і в майбутньому чимало українців потягнеться за якимсь "Союзом вільних народів Росії" /що його вже проектує в Америці Керенський/, себто за новим виданням "власовщини"?

Відносно парляментарного, себто кількапартійного /щонайменше двопартійного/ устрою, то під впливом довгого перебування під совєтською чи гітлерівською диктатурами, у нас відчуваються в деяких колах монопартійні тенденції, підсичувані зрозумілою відразою мас до перебільшеної, сказати б "розперезаної", "партійщини". А тому, мовляв, не треба ніяких партій або хай буде одна лише, але "своя, добра", партія.

Щодо підношення значення гасла соціяльно-економічної справедливости, то чується відповідь, що треба, мовляв, раніше визволитися, збудувати свою державу, а потім допіро думати про соціяльно-економічний устрій. Забувається при цьому, що для того, щоб повести за собою народ на боротьбу за цю державу, треба дати йому не тільки абстрактні гасла національної свободи, але й запевнення, що його щоденні, життєві, хай і матеріяльного характеру, інтереси будуть забезпечені. Врешті, хіба не часто чуються голоси зневірених наших громадян, що де там уже, мовляв, говорити про непохитність і безкомпромісовість у боротьбі, коли й так "все пропало", а тому треба дбати лише про те, щоб якось улаштуватися особисто.

Однак, чи не видаються виложені засади настільки загальними, що їх можна б уважати спільними для всіх політичних українських організацій? Пощо ж тоді, мовляв, мати окрему організацію, себто збільшувати і без того вже занадто велике число існуючих політичних організацій? Отже, поза цими загальними засадами, є ще інші, які відрізняють нас од решти українських політичних організацій. На чому полягають ці різниці?

1. З лів-им, соціялістичним крилом українського політичного світу ми сходимося в багатьох питаннях: демократичний лад, соціяльно-економічна справедливість, традиції минулої боротьби під прапорами Української Народньої Республіки, врешті спільний плян створення єдиного національного фронту на державницьких підставах. Але є речі, на які ми маємо інші погляди, а саме:

а/ Серед лівого крила помітні деякі тенденції до прийняття засади скасування права власности на засоби виробництва, зокрема на землю, з відкиненням як права спадковости, так і права продажі і купівлі землі. Визнаючи державну, громадську і кооперативну власність, ми визнаємо однак і приватну трудову власність, яку треба уважати за підставу суспільно-економічних відносин сьогоднішнього часу в цілому світі - опріч держави комуністичної диктатури. Розміри приватної власности мають бути обмежені законом, як і право продажі і купівлі, щоб запобігти новому нагромадженню засобів виробництва в одних руках. Але, коли напр. селянин посідатиме якусь обмежену кількість землі /20, 10 чи 5 гектарів/, він мусить мати право залишити її в СПАДОК ДІТЯМ або ПРОДАТИ, коли він хоче змінити рід праці і придбати собі за виручені гроші, скажім, шевську майстерню або набути будинок з городом і працювати далі як промисловий робітник. Кому має він право продати землю? Отже, звичайно, кооперативним, громадським чи державним установам, але також і поодиноким

ноким особам, напр. шевцеві, що продав шевську майстерню і хоче піти працювати на землю, або промисловому робітникові, що заощадив потрібну на це суму грошей.

Треба ствердити, що потяг до приватної власности існує не тільки у селянства. Дрібновласницькі ремісничі майстерні мають ще перед собою майбутнє. А також робітників на державних, громадських чи кооперативних великих підприємствах можна зробити, за системою уділових паїв, співвласниками їхніх варстатів праці, що значно стимулювало б виробничий процес. Також не належить твердити, що т. зв. продукційні кооперативи, де робітники є одночасно повними власниками підприємств, на яких вони працюють, не витримали іспиту, бо досвідів у цьому напрямку було не багато. Врешті належить підкреслити, що кожний робітник з більшою приємністю живе у власному будиночку з городом і садом, ніж у величезних домах-казармах.

Таким чином, ми не погоджуємося з теорією суперечности клясових інтересів селянства і робітництва, бо уважаємо, що і в одних, і в других є багато спільних моментів. З цього погляду, ми не можемо бути організацією, яка служить спеціяльно інтересам селянства чи робітництва: як серед одних, так і серед других ми маємо шукати співзвучних елементів для організування мас на тих засадах, які ми кладемо в основу нашої ідеології.

б/ Є певні розбіжності між нами і частиною лівого крила в оцінці періоду 1920-30 років. Що в цьому часі українське життя в найрізнородніших ділянках - наука, література, мистецтво, загальна освіта, господарство, техніка, тощо - досягло буйного розквіту - це річ незаперечна. Але в цьому немає ніяких заслуг ані Октябрська революція, ані т. зв. ленінська національна політика. Всі здобутки українського національного життя були започатковані Українською Революцією 1917-20 років, а українська національна стихія була настільки сильною, що ніщо не могло спинити її розвитку, який продовжувався аж до 1930 р., а подекуди і пізніше, може до сьогодні. Чинники Октябрської революції - контрреволюції по відношенні до України - діяли лише як гамуючі сили відносно українського життя, але вони не були досить міцні, щоб відразу знищити його розвиток. Проте, як тільки московські большевики зміцнились, розвіялись усі омани періоду Неп-у й ленінської національної політики й на українство прийшов повний розгром.

Виходячи з такої інтерпретації того періоду, ми окреслюємо наше ставлення і до українських комуністів типу Скрипника і Хвильового. Ми визнаємо за ними великі заслуги за те, що вони в умовах совєтської дійсности боронили українські інтереси і виривали все, що давалося, від Москви. Але ми не можемо вбачати в них, так би мовити, основоположників руху спротиву проти Москви, на всіх діях котрих мали б взоруватися українські патріоти, бо в той час, коли вони йшли разом з силами Октябрської революції проти того, що створила Українська Революція, себто - говорім відверто - з Москвою проти Києва, тоді вони, щонайменше, тяжко помилилися. Хвильовий мав величезну заслугу перед Україною, сміливо вказавши українській молоді, що перебувала під впливом совєтської дійсности, шлях у майбутнє гаслом: "Геть від Москви". Але сам Хвильовий не завжди йшов за цим гаслом і не він перший його проголосив. Бо давно перед ним, коли він ще був по інший бік барикад, це гасло проказали Крутяни, Петлюра і Базаровці.

в/ Ми визнаємо потребу міжнародньої співпраці і солідарности. Але цю співпрацю ми розуміємо, як співпрацю поміж окремими цілими народами, а не їх поодинокими клясами. Ті чи інші культурні, господарські чи навіть політичні організації українські повинні, звичайно, входити в контакт з подібними організаціями інших націй. Але ми не сподіваємося якогось спеціяльного добродійства від гасла "Пролетарі всіх країн єднайтися", бо гіркий досвід навчив нас, що коли, напри-

клад, український народ вмирав од голоду в 1933 році, то йому з допомогою не спішили, так само як англійські, американські, тощо капіталісти, і англійські, американські чи французькі пролетарі.

г/ Ми не визнаємо теорії історичного матеріялізму, уважаючи безоглядне протиставлювання світоглядів матеріялістичного й ідеалістичного за перестаріле. Бож сьогоднішні "матеріялісти" признають значення багатьох чисто "ідеалістичних" життєвих моментів, а "ідеалісти" визнають важливість справ економічних і соціяльних.

2. УНДО /Українське Національно-Демократичне Об'єднання/, як не задивлятися на деякі моменти його минулої діяльности, має безумовно великі заслуги перед загальною українською справою. Як з окремими діячами цієї партії /з яких деякі вступили в наші ряди/, так і з нею в цілому, як з партією центрово-демократичною, ми маємо багато спільних моментів. Однак ця партія існувала і діяла на частині української території, що перебувала під Польщею, будучи пристосованою до оборони прав українського населення в умовах державного устрою Польщі і життєвої дійсности цієї одної тільки частини українського народу. На наш погляд, програма і тактика УНДО не відповідає сьогоднішнім обставинам, коли вся майже територія України опинилася під одною окупацією, коли створилася цілковита тотожність інтересів соборного українського суспільства, коли частина української нації з усіх земель вийшла на еміграцію і коли всі ми мусимо пристосуватися до нових умов ведення визвольної боротьби.

3. Націоналістичний табор визнавав у минулому наступні засади: а/ провідництво, б/ елітарність, в/ монопартійність.

Ми відкидаємо засаду провідництва /вождівства/, уважаючи за безпідставне і шкідливе проповідування теорії непомильности особи. Вожді з ласки Божої родяться раз на тисячу літ, і тоді вони не потребують штучного піднесення себе до ранги вождів, але стають ними демократичним шляхом, користаючи з довір'я народу, але й не ухиляючись від постійної контролі над собою. Чим же кінчають безконтрольні диктатори, те ми бачили на прикладах Гітлера і Мусоліні і побачимо, маємо надію, ще на одному прикладі.

Ми не заперечуємо значення провідної верстви, себто тих "найкращих з селян, з робітників, з інтеліґенції", які керують суспільством даного народу. Однак ця провідна верства повинна бути органічно зв'язана з народніми масами, бути постійно цими останніми контрольована і жити їх потребами, не замикаючи доплиу до себе з цих власне народніх мас. Ми відкидаємо всяку штучно створену, відірвану від народу еліту, оту проповідувану замкнуту касту на підставі спеціяльного добору. Уважаємо бо, що коли така каста управляє нацією і державою - це завжди виродження в експлуатацію народніх мас, надуживання і деморалізацію власне отої "правлячої касти", що приводить до занепаду нації і держави.

З тих самих причин ми є і проти монопартійности, себто проти режиму, в якому правлять вибрані "партійці", а решта мусить тільки виконувати накази без права критики і контролі.

Сьогодні одна з груп націоналістичного табору, сміливо /що робить їй честь/ признається до засади провідництва і елітарности, і на цьому власне і полягає основна різниця поміж ними і нами. Але вони відмовляються нині від третьої засади, від монопартійности, ідучи на співпрацю з іншими політичними організаціями. Це, власне, уможливлює утримування з цією групою сталого контакту і дає надію, що вона приєднається до єдиного національного фронту. Твердимо це мимо незрозумілого і крайнє нетактовного випаду проти нас п. Боярського в брошурі "Внутрішня політика ОУН".

Друга група націоналістичного табору в своїх офіційних заявах відмовилася від усіх трьох засад, що вона їх раніше визнавала. Од-

нак, чи так є на ділі? Що означає "блискуче відокремлення" з відкиненням співпраці з усіма іншими політичними організаціями, як не ту ж власне монопартійність і повну нетолерантність до всіх інших? Що означає конспіративна організація в умовах леґальної дійсности, як не ту ж саму "замкнуту касту" - еліту? Ця група має свій уряд, свою дипльоматію, своє військо, свою поліцію, свої фінанси - одним словом "тотальну" організацію з гори до низу. І доки такий стан триватиме, трудно дійти з ними до якоїсь спільної мови.

4. Коли говорити про табор гетьмансько-монархістичний, то само собою насувається питання: республіка чи монархія? Але, чи це питання є таке дуже актуальне? Сьогодні ми признаємо ту форму української державности, яка є леґальною, себто встановленою востаннє свобідно висловленою волею українського народу, отже республіканську - Українську Народню Республіку. Ми провадимо боротьбу за відновлення власне цієї української державности. Таким чином, можна твердити, що в цьому розумінні, сьогодні ми є всі республіканці. Але ми не поборюємо тих, які леґальним шляхом будуть в майбутньому, на власній визволеній території, стреміти до зміни устроєвої форми української держави. Тому ми не виключаємо перебування в наших рядах, поруч з переконаними республіканцями, прихильників інших державних форм, зокрема монархії чи гетьманату. Тим-більше, що сьогодні не можна протиставляти монархії до демократії, бо напр. в Англії існує монархія при може найбільш демократичному устрої. А гітлерівська Німеччина була республікою з диктаторсько-тоталістичним режимом.

Республіканці, яких є безумовна більшість в наших рядах, уважають, що Україна не має достатніх монархістичних традицій в своєму минулому. Вони стверджують також брак відповідної династії, що моглаби претендувати на панування в Україні, бо рід Скоропадських, що його виставляють гетьманські кола, не був на височині своїх завдань ані в 18-ім, ані в 20-ім столітті.

Однак це речі другорядні, якщо говорити про сьогоднішні різниці між нами і організованим табором гетьманців. Найістотніша різниця полягає в поглядах на минулі часи Української Революції і визвольної війни 1917-20 років. Може не варто би було про це взагалі згадувати, щоб не викликати неактуальної вже тепер полеміки. Але початок цьому дають гетьманські кола, і ми не можемо залишати їх голосів без відповіді. Вони твердять, що тільки протягом 7-ми місяців 1918 року існувала справжня українська держава під проводом Павла Петровича Скоропадського. Все ж інше вони відкидають, як анархію, хаос, руїну. Вони твердять, що гетьманську державу 1918 року знищили "українські руїнники на спілку з большевиками". Таким чином, вони негують і оганьблюють весь період існування і діяння Української Народньої Республіки, той героїчний, славний період, коли український народ на всіх своїх землях - східніх і західніх - власне під прапорами УНР провадив визвольну війну і проти Москви в усіх її одмінах, і проти поляків, і проти інших ворогів. Бож за часів гетьманської влади, яка спокійно урядувала під охороною чужого війська, жодної боротьби з зовнішнім ворогом не провадилося. Отже, гетьманці відкидають той період нашої новітньої історії, який одиноко дає нам право і леґітимацію виступити перед світом і, покликаючись на наші визвольні змагання, вимагати привернення поґвалтованої ворогом державної незалежности України. І це, власне, змушує нас, в інтересах загально-національних, до реагування на таке становище гетьманців і до оборони нашого державного минулого під стягом Української Народньої Республіки. Ми мусимо тоді пригадувати, що П.П. Скоропадський прийшов до влади не леґальним шляхом, з волі українського народу, а вчинивши державний переворот, підтримуваний в цьому сторонніми, якщо не ворожими, до України чинниками; що весь режим короткотривалої гетьманської влади позначався антинаціональним і

антинароднім курсом, коли переслідувалося українське життя, а по селах України шаліли "карательные отряды"; що, врешті, цей режим закінчився відомою грамотою про федерацію "с великой Расеей".

Нас дивує, чому гетьманці так уперто боронять період 1918 року - замість того, щоб ствердити, що вони не відповідають за його, делікатно висловлюючись, помилки /від яких, правда, ніколи не відмовився і П.П. Скоропадський, навіть не відкликавши грамоти про федерацію/? Чи це не було б ліпше для гетьманців, які в той спосіб не обтяжували б себе невдячним тягарем минулого, а провадили б роботу для майбутнього? Сам творець гетьманського руху, Липинський, заявив, що гетьманці не можуть не осудити негативних сторін 1918 року, зокрема карних експедицій і грамоти про федерацію, що в його очах було катастрофою для гетьманської ідеї. Чому ж така впертість у сучасних гетьманців, з яких, зрештою, більшість нічого спільного не мала з 1918 роком, а навпаки приймала участь у протигетьманському повстанні, себто, за їх висловом, у "руйнуванні української держави?" Бож ті, які були на відповідальних становищах і відогравали вирішальну ролю у 1918 році, оті всі Лизогуби, Кістяковські, Завадські, Залеські, Любинські і т.д., - всі вони опинилися у Денікіна і Врангеля, а пізніше, на чужині, в рядах російської еміграції.

Отже, доки гетьманці не змінять свого непримиримо ворожого становища до того, що сьогодні творить основи наших леґітимних прав, трудно сподіватися якоїсь плідної з ними співпраці.

x x x

Це були деякі різниці між нами й іншими політичними українськими організаціями. Чи це значить, що немає жодного способу, щоб зменшити число сьогодні існуючих українських політичних організацій? Отже, ми тільки стверджуємо сьогоднішній фактичний стан. При цьому не маємо аж ніяк на думці когось критикувати: ми лише констатуємо, що є справи, щодо яких ми маємо свої окремі погляди.

Не знати, як буде виглядати майбутній уклад українських політичних сил, особливо на українській території. Чи будуть існувати дві, три, а може кілька політичних партій? Але сьогоднішній стан, при існуванні 9-ти чи навіть 6-ти /по остаточному об'єднанню лівого крила/ політичних організацій - видається ненормальним. Очевидно, ми будемо в майбутньому свідками інтеґраційного процесу в українському політичному житті, себто зменшення числа організацій. Цей процес мусить іти шляхом вільної конкуренції ідеологічних засад і поглядів на біжучі політичні справи та кулчення розкиданих тепер співзвучних елементів українського суспільства, а не шляхом взаємних непорозумінь і "перетягання душ" одними від других. Підкреслювання різниць у поглядах зовсім не зашкодить інтеґраційному процесові. Навпаки, воно лише уможливить, шляхом здорової дискусії, викристалізування певних напрямних і компромісове узгіднення подібних поглядів.

Існування окремих організацій, з відмінними ідеологічними чи практично-політичними поглядами, також не шкодить творенню єдиного національного фронту. Бо всі ті організації, плекаючи характерні для себе окремі риси, повинні одночасно вишукувати спільні для всіх моменти характеру загального, національно-державного. І тих моментів аж надто вистачає, щоб, при добрій волі співпартнерів, створити єдиний національний фронт. До нього дійдемо тим швидше і виглядатиме він тим більш солідно, чим міцнішими і діяльнішими є окремі політичні організації, що входитимуть до його складу. Кожна ж організація є тим більш міцною, чим солідніші є її організаційно-ідеологічні основи. Тому мусимо і надалі невтомно працювати над ЗМІЦНЕННЯМ І ПОЖВАВЛЕННЯМ НАШОГО ВНУТРІШНЬОГО ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЖИТТЯ ТА НАД РОЗВИТКОМ І УТОЧНЕННЯМ НАШОЇ ІДЕОЛОГІЇ.

---oooo0oooo---

Е. ІВАНОВИЧ

ПЕРЕД ДАЛЬШИМ ЕТАПОМ

Цього року наша еміграція станула перед конкретним фактом започаткування розселення. Беручи загально, скінчився вже перший, вступний етап еміграції, з непевним майбутнім і репатріяціями. Напевно і в майбутньому чекає нас ще не одна прикра несподіванка, але сьогодні уже більше думаємо, куди їхати, аніж про те, чи будуть нас ще "репатріювати".

В журбі за завтрашній день часто забуваємо дійсність, а у взаємних таборових непорозуміннях шукаємо забуття тих обставин і зв'язаних з ними обов'язків, що примусили нас йти на вигнання. Тому не раз і не два доводиться "ломитися у відкриті двері", й пригадувати, хто ми й чого опинилися тут на еміграції.

Оглядаємося позад себе: бачимо знищену ворогом й окуповану країну; бачимо несчислені могили наших близьких, рідних, знайомих, земляків; чуємо про боротьбу, яку продовжують після нас наші рідні там на батьківщині, боротьбу з ворогом, що тримає в своїх руках величезну частину земної кулі; знаємо уже напевно, що з великих обшарів нашої батьківщини усувається наше населення, щоби стерти з мапи і з обличчя землі саму назву нашого краю. Перед нами - бельгійські і французькі копальні з більш або менш сприятливими умовами праці, з перспективою "доробитися шматка хліба"; зарисовуються також далекі і незнані ще нам береги невідомих, заморських, дивних країн, які, хто знає, чи також не відчинять своїх брам для наших скитальців. Чекаємо з тугою моменту, коли скинемо з себе ненависне нам тавро "ДП" і станемо знову повноправними громадянами, - або ж, нехай нам вільно буде на цьому місці сказати, пролетарами чи буржуа, - м ,анами, середньою верствою різних держав і країн.

А усеж - наш сьогоднішній етап, що уже кінчається, мав свої позитиви, а оте знненавиджене тавро "ДП" було - чи хочуть наші вороги цього чи ні - офіційним, хоч і замаскованим, признанням нас політичною еміграцією. Часті і прикрі для нас "скрінінгі" - змушували нас думати політичними категоріями, відповідати на питання чисто політичного характеру, розбурхували приспані уми тих наших громадян, що опинилися тут, можливо, лиш силою інерції, разом з масами інших, свідоміших свойого завдання. Завтра, в дальшому етапі, цього уже не буде. Скінчиться перебування в таборах, минуться і провірки, анкети, запити, пояснення. Не знаємо, де опинимося в дальшому етапі, можливо, десь далеко, навіть дуже далеко не тільки від батьківщини, але й від гурту, від свого оточення, яке тут в таборах чи поза таборами не вміємо цінити, яке нам вже надокучило, а яке все ж нам дає свою численну пресу, книжку, школу, пісню, навіть театр з оперою та балетом.

Завтра цього не буде. Дуже можливо, опинимося там, де про нас не буде навіть згадки в чужій пресі, яку не відразу також зуміємо читати. І нам залишиться лиш копати бельгійський чи французький вугіль, працювати в англійських чи американських фабриках, рубати канадійські ліси чи пасти аргентинську худобу або ж австралійські вівці - ну, і річ ясна, "доробляться"...

І перед цим другим етапом постає у всій широчині перед нами питання - що є метою нашого життя: продовжувати традиції нашого важкого, а усеж славного і героїчного минулого, чи пірвати з цими традиціями, і "доробляться"...

Живемо в добі матеріялізму, коли мало не все, що діється, розцінюється категоріями річевих вартостей. Тому й слушним здаєть-

ся нам побоювання, що деяка частина нашої еміграції загубиться в просторі наступного етапу - в погоні за "хлібом і до хліба". Характерним явищем нашої матеріялістичної доби є втрата віри в пов'язаність і причиновість явищ. Є багато й серед нас, що думають про своє особисте життя й про життя й історію нації, як про збір окремих і непов'язаних із собою епізодів. А наші етапи можна в цьому матеріялістичному світосприйманні трактувати як окремі епізоди, не зв'язані з минулим. І пощо триматися, здавалось би, нашої сумної традиції, коли це буде нам лиш перешкодою до акліматизації в наступному етапі?

Однак за своє життя усі ми пережили багато. Дуже багато. Наші "щасливі" батьки й діди напевно не пережили протягом свого довгого й спокійного життя того, що ми бачили протягом останнього десятиліття. І в цьому, що ми бачили, видно було уже заперечення матеріялістичного світосприймання і доказ, що усе в житті має свої причини й наслідки. Наше минуле є тісно пов'язане з майбутнім, і від традицій цього минулого ніхто з нас, хоч би й хотів, не звільниться. Ми усі є людьми реальними, і коли говоримо сьогодні те, що в минулому столітті поет висловив віршем: "бо хто Матір забуває..." - іншими, менш сентиментальними словами - то лиш хиба тому, щоби знайти серед нашого сьогоднішнього "модерного" загалу більше зрозуміння. Однак, коли ми були свідками, як валилася "тисячолітня імперія", побудована на брутальній силі, навіть й найменш віруючому матеріялістові мусило прийти зрозуміння, що не самими збройними когортами будуються держави, не лиш від кількости сталевих потвор залежить щастя й добробут людства.

Не хочемо вертати до сентименталізму наших дідів, який також, як і сучасний матеріялізм, вважаємо явищем шкідливим. Але хочемо, щоби наше громадянство, а спеціяльно тут, на еміграції, вміло поєднати обов'язки супроти батьківщини з обов'язками супроти одиниці і родини, і потрафило знайти синтезу між ідеєю і практичним, щоденним життям.

В сьогоднішньому нашому етапі, що кінчається, ми, можливо, не відчули належно добродійства організації. В щоденних і прикрих таборових непорозуміннях чуємо не раз легковажні голоси, що, мовляв, нащо нам та чи інша громадсько-самодопомогова або і політична організація, що можна би обійтись в сьогоднішній нашій нужді і без люксусу ЦПУЕ, СХС, КУК чи й УНДС. Ці нерозважні голоси забувають про зміст нашого життя й про те, хто це життя створив. Уявім собі, що сьогодні перестає існувати ЦПУЕ, КУК, наші політичні організації; припиняються школи, нижчі, середні і високі; перестає з'являтися наша преса; не існують також і таборові ради, які ми традиційно маємо, з підлеглими їм інституціями: управами, таборовими судами. Лише нерозсудливі одиниці могли би взагалі стреміти до того хаосу, який витворився б при такому стані. Можна бачити різні, більші або менші, недомагання внутрі наших громадських організацій, що, адже, будовані були наспіх, "на колесах", тимчасово. і можна стреміти до направи тих недомагань, але бажати ліквідації усіх наших організацій можуть лиш наші вороги. Так само можна бажати зменшення кількости наших політичних організацій, але їх ліквідація була б рівнозначна з ліквідацією нашої визвольної ідеї, з пірванням з нашою традицією, з нашим минулим.

В наступному етапі, коли ми, незалежно від того, куди кине нас доля, змушені будемо продовжувати наші визвольні змагання, зможемо це зробити тільки шляхом організації. Наше перебування тут було доброю школою організації життя; використаймо цю школу в наступному етапі, тим більше, що тепер ми так уміли бачити й підкреслювати наші недомагання й наші помилки. На помилках люди вчаться. Дай Боже, щоби ми їх не повторювали в майбутньому.

Все вищесказане в першій мірі відноситься й до УНДС, що рівнож стоїть перед перспективою розпорошитися по цілому світі. Є тут небезпека, що у висліді поселення опинимося розпорошені; з тим самим й ослаблені скрізь там, куди їхатимуть наші скитальці. Але рівночасно з початком другого етапу нашої еміграції відкриваються й ширші можливості для праці, бо ж будемо жити в нових, змінених умовах, переважно в демократичних країнах, з необмеженою свободою слова й думки, серед народів, що можливо, рішатимуть про політичне обличчя світу. Правда, не матимемо ми доступу до "сильних миру цього", однак в демократичному світі величезну ролю відогравае т.зв. "публична опінія", а на розвиток думки про нас цієї публичної опінії кожний з нас свідомо чи несвідомо матиме вплив. Вже так багато разів говорилося про те, що кожний з нас мусить бути "амбасадором" нашої нації серед чужинців. В цьому немає пересади. Як довго ми усі, наша маса, перебуватиме в чужому оточенні, так довго по наших вчинках й нашій праці вироблятимуть чужинці опінію не тільки про нас, скитальців, але й про нашу націю в цілому. Важко буде виконати нам це завдання - репрезентації українства в цілому світі - без своєї політичної організації, що зуміла би в кожному випадку належно й всебічно поінформувати нас про наше внутрішнє й зовнішнє положення, натхнула би нас новою вірою в наше майбутнє.

Знаємо, що знайдуться серед нас і скептики, що, покликаючись на наслідки нашої довгочасної праці, не матимуть надто великого запалу до праці в майбутньому. На це ми відповімо: по-перше, ми щойно починаємо працювати, по-друге, наслідки нашої праці залежать від нас самих, від кожного нашого рядового громадянина зокрема, а не тільки від нашого проводу. З нову ж пригадуються нам слова нашого поета: "Кожний думай, що на тобі мілійонів стан стоїть, що за долю мілійонів мусиш дати ти одвіт..." Пригадуємо ці слова поета не для пустої фрази, а тому, що справді, як довго не матимемо власної держави - ніхто з нас не сміє відмовлятися від тої, здавалось би, непотрібної праці "в політиці", яку накладає на нас життя. Рядові громадяни можуть у власній державі спокійно віддаватися щоденній праці, а у вільні хвилини шукати розваг. Як довго ми, українці, не будемо мати держави, так довго на кожному з нас тяжитимуть додаткові обов'язки: праці для визволення нації.

Хочемо тут сказати кілька слів про нехіть нашого громадянства до політики й про страх перед політикою. На одному з зібрань чули ми з уст поважної нашої громадянки слова, що "нам уже забагато нашої політики". Цей вислів чуємо не раз і не два в приватних розмовах, в товариських зустрічах, в дискусіях. Мусимо сказати, що тут певне непорозуміння: усе наше життя є політика, лиш політика має свої різні види й форми. Є політика економічна, внутрішня, зовнішня, коли хочете, "політика таборова" й "політика жіноча". Лиш за кожну політику платиться іншим грошем: є політика, що за неї платиться життям, свободою, навіть існуванням держави, є знову ж політика дешевша, що за неї можна розплачуватися продуктами чорного ринку. Наш скиталець, що опинившись на чужині, буде старатись виробити собі належну опінію своєю працею й поступованням серед чужинців, провадить добру політику, не тільки для себе, але й для нації. Так само провокатор чи несвідомий громадянин, що своїм поступованням шкодитиме нашому загалові, веде політику шкідливу нам. Наразі немаємо змоги вести політику за круглим столом Об'єднаних Націй; від нас самих залежить, чи нас за якийсь час за цей круглий стіл запросять.

Страх нашого громадянства перед політикою знозний нам нашими ворогами в часі нашого поневолення. Адже за саму спробу політично й незалежно думати винищувано цілі покоління нашої нації. Страх цей належить поборювати в собі й викорінювати, як спадщину нашої неволі.

Найближчим завданням нашого проводу буде - дати напрямні щодо організації нашого життя в другому етапі. Реалізація ж організації життя в новому етапі може наступити лиш за чинною допомогою кожного з нас без огляду на те, де він знайдеться завтра й в яких умовинах працюватиме.

---o---

М.ОЛЕКСІЄНКО

НАШІ ЗАВДАННЯ

Нові обрії і перспективи розкрилися перед українськими політичними силами після капітуляції гітлерівської Німеччини - не тільки тому, що одним ворогом стало менше, а й тому, що демократична дійсність дала можливість розвинутися й активізуватися різного роду організаціям.

Саме тоді серед українського громадянства з особливою силою відчулася потреба знайти організаційне оформлення для національно-державницького руху, що впродовж останніх десятиліть безперервно розвивався і міцнішав на різних теренах України і закордоном. Представники цього руху не влилися в інші політичні групи, не поділяючи - зовсім або частково - їх програмових, ідеологічних або тактичних засад.

В таких умовах виникла ідея створення УНДС. Основоположниками його стали національно і державно творчі елементи трудових верств українського народу, які в попередні періоди, беручи активну участь у визвольній боротьбі українського народу, різними шляхами і через різні організації прийшли до визнання засад, сформульованих у плятформі, програмових напрямних, статуті і постановах установчого З'їзду УНДС 25-го травня 1946 р.

Від цього терміну і розпочинається політична діяльність нової організації. Отже, помилковим є пов'язувати УНДС з історією якоїсь одної тільки групи, що діяла до його оформлення.

Досвід понадрічної праці УНДС приводить до різних висновків, а саме:

1. Оформлення УНДС, напрямні його політики і тактики були продиктовані вимогами нового періоду визвольної боротьби в сучасній дійсності.

2. Історична роля УНДС лише розпочалася: в дальших періодах боротьби за відновлення Української Держави його значення, як стабілізатора українського політичного життя, мусить все більше і більше зростати.

3. УНДС постав на новому етапі боротьби за відновлення Української Держави, як організаційне оформлення національно-державницького руху українських трудових верств, що були творцями Української Національної Революції 1917 - 1920 рр. Ці верстви впродовж десятиліть ведуть безперервну визвольну боротьбу з чужинецькими окупаційними силами, - методами і засобами, що відповідають даним часу і обставинам.

4. Свою програму, тактику і пляни на майбутнє УНДС будує на основі традицій минулого, зокрема на гаслах і здобутках українсь-

кої Національної Революції, виходячи однак з реальної дійсности сучасного.

5. Основою розвитку і політичної сили народу є додержування закону, права і побудованого на них ладу. Тому універсали і закони парляментів вільної України - Центральної Ради, Національної Ради Галичини і Трудового Конгресу - є безперервно діючим і зобовязуючим для всього державницькосвідомого українського громадянства.

Виходячи з цих міркувань УНДС мобілізує активно діючі політичні сили українського громадянства в єдиному національному фронті довкола державного центру УНР.

6. Штучне створення окремими політичними групами якихось органів державної влади і намагання розреклямовувати їх серед еміграції і, зокрема, на міжнародньому форумі, - є виявом політичної недозрілости і є шкідливі для загальної української справи.

7. Успіх в здійсненні наміченої мети - відновлення Незалежної Української Держави - може бути осягнений лише безперервною визвольною боротьбою у всіх її формах, відповідних до обставин, спроможности і доцільности.

Плекання, плянова організація і плянове раціональне використовування сил забезпечує ефективність у боротьбі.

8. Український народ має багато спільних інтересів щодо визвольної політики і боротьби з народами Азії і Европи, які цілком або напів поневолені Москвою. Тому необхідним є нав'язування контакту - для координації спільної дії проти спільного ворога - з державними, а де їх немає з політичними, центрами цих народів.

9. Щоб бути справжнім амбасадором українського народу, українська політична еміграція мусить бути завжди зв'язана з ним, повинна своєчасно реагувати перед зовнішнім світом на всі вияви гніту з боку окупанта, як і на всі вияви активного чи пасивного спротиву українського народу. Тому УНДС має розвивати і зміцнювати звязки з Рідним Краєм.

10. Українська нація з часу створення своєї держави перестала бути національною меншиною, лише є державною нацією. Беручи під увагу, що на теренах України здавна живуть різні народності, які разом з українським народом несли і несуть всі тягарі окупації і разом з ним прагнуть до визволення від влади ворога, УНДС вважає за потрібне ведення політично-освідомчої роботи серед представників національних меншин України, як також дбати про те, щоб українські харитативні установи опікувалися тими з них, які лояльно ставляться до української визвольної акції.

11. Ставлячи своїм завданням осягнення національного замирення, співпраці і національної єдности, УНДС вважає за позитивне явище постання Українського Координаційного Комітету, як органу координації загально-національної політики окремих політичних партій і упорядковання відносин у громадському житті української еміграції. Ніяких функцій державно-урядового характеру КУК не може на себе переймати - це перечило б ідеї його створення.

12. УНДС буде сприяти дальшому процесу злиття чи тіснішому об'єднанню однородних або політично споріднених громадських,

наукових і партійних організацій, уважаючи це за вияв здорового прямування до доцільнішої самоорганізації українського активу.

13. Громадські організації системи ЦПУЕ, СХС, а так само професійні спілки, є школами виховання кадрів для суспільно-громадських і адміністративних установ відновленої української держави. Тому сама побудова їх повинна відповідати принципам демократії: вибрані керівні органи і повна відповідальність за свою діяльність перед громадянством.

14. Перед Українською Автокефальною Православною Церквою стоїть величезної ваги історичне завдання бути охоронцем християнської релігії православного обряду на Сході Европи, де Церква спотворена блюзнірським втручанням в її сферу політичних і адміністративних чинників московської комуністичної держави. Тому зусилля свідомого українського громадянства мусять бути спрямовані на скріплення єдиної Автокефальної Православної Церкви і на вишукання і зміцнення норм співпраці УАПЦ з Українською Католицькою Церквою - на славу християнської віри і користь українського народу.

15. В середині УНДС відбувається процес усунення різниць поміж його членами різного територіяльного походження, себто витворювання справжніх українців-соборників, не тільки в декляративному, але й в психологічному і практичному значінню цього слова. Цей процес, який є, звичайно, властивий і іншим організаціям, треба поглиблювати.

16. Наші наукові і освітні установи в цей період еміграції високо піднесли науку і освіту. Зусилля громадянства мусять бути спрямовані до забезпечення можливостей дальшого розвитку науки і освіти, відповідно до умов нового побуту української еміграції і потреб визвольної боротьби. Зокрема необхідним є, щоб наукові інституції присвятили якомога більше праці розрібці науково обоснованих матеріялів з українознавства в широкому розумінні цього слова - для освідомлення зовнішнього світу.

17. Мистецтво, у всіх його виявах, мусить в своєму розвиткові стреміти до опанування найкращих модерних форм европейського і світового мистецтва, вкладаючи в них національну ідею і національний зміст.

18. Перед нами перспектива переселення до інших країн. Для збереження серед розпорошеної української еміграції ідеї української державности і усвідомлення необхідности безперервної визвольної боротьби, УНДС організовуватиме через своїх членів осередки Союзу і сприятиме організації громадських, допомогових і культурно-освітніх організацій в місцях нового побуту наших людей.

19. Особливу увагу приділяє УНДС молоді, з якої виростають майбутні будівничі української держави. Українські організації і широкі кола громадянства повинні всебічно допомагати молоді в її прагненнях здобуття науки і техніки та створити для неї умови, в яких вона могла би виховуватися в дусі свідомого патріотизму.

20. Вірючи в правдивий патріотизм українських політичних організацій, груп і партій, УНДС сподівається, що в скорому вже часі всі вони створять єдиний всенаціональний міцний моноліт, що буде запорукою успіху визвольної боротьби української нації.

---o---

В. С - вій.

УКРАЇНСЬКЕ СЕЛЯНСТВО НА ЧУЖИНІ

Про ролю селянства в нашій історії взагалі та в історії визвольної української боротьби останніх десятиліть багато вже писалося, і коли ми сьогодні хочемо торкнутися ролі селянства в нашій політичній організації, то не збираємося ані пригадувати загально знаних фактів з минулого, ані креслити широких плянів на майбутнє. Ми ставимо собі скромніше завдання: устійнити значення і ролю селянства серед української еміграції на сьогоднішній день та його місце в нашій політичній організації.

Ми добре знаємо, що українські селяни-хлібороби усією істотою своєю прив'язані до родючої української землі. Відірвати українського селянина від землі і кинути у вир боротьби за власну волю, за свою державу могли тільки такі історичні потрясення, як колись доба Хмельницького, чи на наших очах доба Петлюри. Лише в таку добу український селянин відчував інстинктом та сприймав розумом неминучу конечність кинути ріллю і хату та плуг на меч перекувати.

Не завжди однак таке рішення приймалося на час і без спізнення. Історія визвольних змагань 1917-20 років поруч з блескучими сторінками стихійних масових повстанських селянських рухів знає багато прикладів трагічних роздвоєнь, сумнівів та хитань нашої селянської маси, результатом яких були і спізнені жалі за прогаяною можливістю стати самим ковалем своєї долі, і гірка дійсність колгоспної неволі, новітньої совєтської чи німецької панщини на свойому ж полі.

Болючий досвід минулого не пішов однак на марно. Напружена чуйність українського села в роки останньої Світової війни, його прагнення стати до чинної боротьби за українську державу були намацально і дошкульно доведені новим окупантам України численними повстаннями українського села. Коли вщухла над Україною страшна хуртовина війни, а знайома червона примара московської неволі знову насувалася у вічі українському селянству, - свідомі жорстокої дійсности активні сили нашого села, шукаючи виходу, пішли двома шляхами. Одні йшли в підпілля ворога, чи то був повстанський "ліс", чи глибоко укрита інша форма спротиву, другі ж пішли в чужий світ, далеко від батьківщини, щоб вільними устами голосити страшну правду про неволю мілійонів вільних колись людей, неволю, в якій найдовше саме вони, українські селяни, перебували. Сотні тисяч їх опинилися тепер в стані політичної еміграції.

Усі підступні спроби ворога вивести в поле цю селянську еміграцію масу на протязі останніх двох літ залишилися без успіху. Мовчазно, але непохитно і твердо, відкинула ця маса усі улеслеві запрошення вертатись "на родіну" "до вільного, щасливого життя, під сонцем найдемократичнішої конституції, наймудрішого і т. д...."

Селянство на еміграції - явище досить незвичайне. Були, щоправда, в історії приклади масової еміграції осілих селянських верств, що наступали в наслідок воєн та антагонізмів расово-релігійних, як це було напр. з турецькими ормянами. Проте ця еміграція носила відмінний характер; то було скорше місцево-територіяльне масове переселення. Сьогодні ж ми стоїмо перед фактом виходу в розсіяння багатотисячної маси українського селянства, виходу, що наступив у висліді свідомо прийнятого рішення-протесту проти нестерпного державно-політичного й економічного стану, в який загнала наше село система московського комунізму.

Незвичайна роля припала цій вільній частині українського села. Вже сам факт виходу на еміграцію селянства є для европейської суспільн

нкт думки явищем незвичайним і дивовижним. А коли при цьому здивоване суспільство пригадає собі, що цей "ісход" наступив з держави, яка перед цілим світом реклямує себе, як держава селян і робітників /арт. І сталінської конституції/, то, повторюємо, сам факт такої еміграції стає дошкульним ударом по забреханій, світоруїнницькій московсько-комуністичній системі.

Це ж не капіталістичні вороги визволених трудящих покинули країну "соціялістичного будівництва", а саме ці трудящі, що на власному горбі понад 20 літ тримали це "будівництво", що кривавими мозолями грунт і шляхи під нього рівняли, - покинули потом і кров'ю політі рідні низи і пішли на чужину, кличучи розпучливим голосом селянської душі до байдужого досі світу: "Не дайте обдурити себе, як 25 літ тому обдурили нас. Готуйтесь до останнього бою за волю людини, за волю ваших країн, за визволення поневолених червоним молохом народів, серед яких найдовше, найстрашніше терпить наш український народ."

Таку історичну місію накинула доля нашій селянській еміграції. Чи має ж ця еміграція потрібне для сповнення такої місії приготовання? І так, і ні.

Величезний особистий досвід, досконале знання усіх цілей і методів ворожої системи і сил та непохитна і непримирима рішучість боротися до загину з цією ворожою силою, - це ті позитивні дані, що мають в собі велику укриту політичну енергію нашого еміграційного селянства. Але з другого боку - непризвичаєність до методів і форм політичного думання і діяння західно-европейського демократичного світу, брак пов'язаности з цим світом, розпорошення в терені і брак потрібного зв'язку з іншими елементами еміграції, - ось ті недоліки, що не дозволяють українському селянству вже тепер виявити, засловами Франка, "своїх сил безмірність" і відограти відповідну до питомої ваги селянства ролю в нашому політичному житті.

Отже постає питання, який шлях мало б вибрати селянство, щоб з найбільшою користю свою місію в боротьбі за визволення виконати: чи шлях творення власної, в рамках свого стану замкнутої, політичної організації, чи активну участь в загально-політичних українвьких організаціях, зокрема в тих, ідеологічно-політичні платформи яких найбільше йому відповідають та які найбільшу увагу до проблем нашого села прив'язують.

Завдання нашої визвольної боротьби такі величезні і всеохоплюючі, що наївним було б припускати, щоб окремі українські стани могли брати їх виключно на свої плечі. Спільну мету можна осягнути тільки співдіянням усіх українських верств, об'єднаних в тих чи інших політичних організаціях. Так очевидно розуміють і загальне наше положення на еміграції, і свою в ній ролю ті свідомі й активні представчики нашого селянства, які вступають в ряди членів Українського Національно-Державного Союзу. В його політичній плятформі наше селянство знаходить сформлення власної думки про ту Україну, що за неї боролося наше село в історичних роках 1917-20: за народоправну, вільнолюбну, але й солідарну громаду незалежних, дрібних власників-хліборобів. Одночасно наші члени-селяни знають, що УНДС має бути спільною власністю усіх творчих сил, усіх трудових, в найширшому значінню цього слова, складових елементів нашої нації, себто селян, робітників та інтелігенції. Зустрічаючись в спільній політичній школі УНДС з представниками інших соціяльних верств, чи то будуть працівники української науки й освіти та вільних професій, чи робітники індустріяльного промислу, українські селяни мають змогу зачерпнути для себе ті здобутки політичного досвіду і знання, що їх надбала наша інтелігенція, перейняти від неї вміння чітко і ясно формулувати свої прагнення, думки і почування, засвоїти кращі методи політичної роботи. У зустрічі з представниками промислового робітництва, селяни можуть запозичити властивий цій нашій верстві революційний темперамент, перейняти від

неї здібність до цілеспрямованої, солідарної, масової акції. З другого боку, в співпраці з духово спорідненими, а станово відмінними елементами, селяни мають змогу всією своєю питомою вагою впливати на додатній, гармонійний розвиток нашої спільної політичної думки, ставлячи їй до розв'язання саме ті проблеми, які найбільше лежать на серці нашого селянства.

Така організація політичної праці зовсім не стоїть на перешкоді до творення окремих професійно-станових селянських організацій, як селянські спілки, артілі, кооперативи, тощо, які ставитимуть собі за завдання ґрунтовне дослідження та опрацьовання планів і проектів розбудови селянського стану, піднесення його рівня, засвоєння здобутків агрікультури, техніки, а також оборону в цьому перехідному часі станових інтересів селянства. Існування таких організацій ми можемо тільки вітати, так само, як і існування організацій інженерів, учителів, журналістів, різних робітничих організацій і т. д.

В доцільному розмежуванні завдань професійно-станової та політичної праці й організації, як рівнож у щирій, гармонійній співпраці усіх елементів нашого суспільства, лежить запорука успіху визвольної боротьби.

Півторарічна участь в житті і праці УНДС кращих, активних елементів нашого селянства дає корисні, реальні здобутки для цілої організації, як і для її окремих членів. Ми знаємо низку осередків Союзу, де у дружній співпраці з усіма складовими елементами українського суспільства, селянство заняло активне і почесне місце. Лишається побажати, щоб за прикладом цих осередків пішли й інші низові клітини нашого Союзу. Покликаний до життя на останньому з'їзді Союзу наш новий Центральний Комітет мусить усталити напрямні такої власне співпраці та дати вказівки управам відділів Союзу. Низові ж клітини мусять виявити максімум енергії й ініціятиви для пожвавлення своєї діяльности і для притягнення в ряди Союзу всіх активних представників нашого селянства, як і представників усіх інших верств українського суспільства.

---ooooOooo---

В. КРАСНОПІЛЬСЬКИЙ

ПРО ДИСЦИПЛІНУ

Знаємо з досвіду минулих віків і з своїх власних спостережень, що згідним змаганням громади довершується кожного задуму, коли цей задум лежить у межах можливого. Виходить, що найбільшою турботою як поодинокої людини, так і цілої громади повинен би бути задум, цебто розумність ідеї та спрямованість її для загального добра. Для здійснення задуму потрібне докладне обчислення засобів і можливостей або іншими словами - потрібен плян і дні до його виконання.

Але це тільки так здається. Дійсність раз-раз стверджує, що від задуму до його здійснення веде довгий шлях сумнівів, хитань, розходжень, а часто-густо гірких розчарувань, а нераз і громадських потрясень. Чому ж так діється?.. Чому, замість пророчого наказу "миро - громадою обух сталить", переважно виходить, що "хто в ліс, а хто по дрова"? Не раз і не два чули ми і не раз повторюємо за іншими самі, що однією з причин наших особистих і загальних неуспіхів являється брак дисципліни.

Що ж то за слово та магічна дисципліна, брак якої стверджують у нас і чужі, а ще частіше свої, особливо в той час, як діло, хоч і пиняво, але посовується та не по їхній думці? Звичайно, говорячи про дисципліну, ці свої забувають основне її правило, яке вимагає суворої застанови над явищем чи подією та окреслення власного відношення до них. Це правило вимагає певної праці над собою, холодного розмірковування та виключення чуттєвих елементів, боротьбу з якими можуть, на жаль, зводити не так уже численні серед нас голови. Отож, вертаючись до слова дисципліна, скажемо, що слово це латинське та утворилося серед старожитних римлян за кілька століть перед народженням Христовим. Розлогі простори Римської Імперії, численні народи, що заселювали їх, змушували римлян набувати певні вмілості, які допомогли б їм цупко тримати в руках як підбиті народи, так і їхні землі.

Маючи перед собою завдання втримувати в послуху різних людей різних народностей і культур, римляни, рівнобіжно з іншими заходами, в першу чергу організовують фізичну силу, т.зв. римські леґіони, і то не як самоціль, а як засіб для збудження серед мешканців держави покори з метою збереження її цілости. Від леґіонів вимагають римляни послуху, сміливости, відваги, рішучости й жертвенности. Тому, що ці якості можливо прищепити складним процесом виховання, який вимагає з одного боку настирливого прямування до осягнення мети, а з другого - можливостей сприймання та послуху, цебто порядку, в якому думка та її здійснення творили б органічну цілість, постало нове поняття, а за ним і слово, яке звучить - дисципліна. Такий первісний зміст мало це слово у римлян, але з бігом часу різні народи, які виводять свою культуру від римлян, різно почали розуміти дисципліну, що й допровадило до різних її виявів і форм.

Знаємо з пізнішої історичної доби, як одні европейські народи під словом дисципліна розуміли військовий порядок, побудований на сліпому послусі зверхникові. Як позавійськове життя вважалося протилежністю дисципліни, а тому заслуговувало лише на погорду й зневагу. Це неправильне розуміння дисципліни нераз викликало в окремих народів організацію упривілейованих військових станів, що з бігом часу стали причиною занепаду як самих народів, так і причиною розвалу їх державних організмів. Пригадаймо і своє дитинство, коли наші найближчі намагалися прищепити нам поняття дисципліни мокрим мотузком, ремінним поясом або розбатоженою нагайкою, яка многонадійно позирала з стіни біля дверей.

Все це явища того ж порядку, які впливають не на збільшення життєвої снаги, а навпаки - руйнують саме поняття, а з ним і ті сили, що складаються на розвій кожної людини, а з нею - громади й цілого народу. Трудно ж бо людській натурі, сприймаючи неґативне, дійти до позитивних, творчих починань. Відомо, що задивлений у форму, рідко коли добачає внутрішній зміст, а зовнішня постава не завжди йде в парі з духовим гартом та внутрішньою скупченістю. До зубів озброєні ватаги сучасних чінгісханів, що двома хвилями прокотилися по Україні двічі, як мало мали спільного з культурою 20-го століття, з ідеалом вільної людини: ми бачили лише у них дику, зриваву бестію.

З цього короткого огляду ми можемо перейти вже до самої істоти справи. Нам треба передовсім окреслити поняття дисципліни в сучасному розумінні. Отож, ми вважаємо дисципліну не як канчук, не як пишалкувату зарозумілість певної суспільної верстви, не як гноєження одних над другими, а як гармонійну співпрацю всіх верств населення держави за опанування природи для підвищення життєвого рівня громадян та збагачення їх духових вартостей. Звідціль випливає, що д и с ц и п л і н о ю м о ж н а н а з в а т и н а у к у п р о т е , я к т р е б а п о г о д ж у в а т и і н т е р е с и в і л ь н о ї .

людини з інтересами громади, народу та Держави.

А тепер гляньмо правді в очі та запитаймо себе, чи ми здисципліновані, а якщо ні, то чому? Які причини склалися на те, що в нашому збірному житті переважає засада, - "сім баб - сім рад"? Чи розумний такий підхід до справи і що путнє він дав нам, як народові в минулому й тепер приносить?

Відповідаючи на поставлене питання, пригадаймо собі, що є дисципліна особиста, громадська, національна та державна.

Як же нам треба розуміти дисципліну особисту? Знаємо, що кожна людина має бажання й розум, що силі й кількості бажань нема границь в той час, як сила розуму не так уже й велика, або краще сказати - обмежена. Не все, що я хочу - можу мати, зробити, осягнути. Та з другого боку ми часто бачимо, як людиною опановують певні бажання і вона починає жити не розумом, а ними. Ми бачимо, як ці бажання наростають, затемнюючи її розум, нерозв виходячи поза межі однієї людини, і згодом стають причиною ралтовної згуби, на лихо не лише її самої. Саме життя привчає нас з дитинства не їсти вовчих ягід, не ходити босо по шклі, не скакати з даху хати і т.д., хоч ці випадки трапляються й тепер, але вони, річ зрозуміла, не закон. Ми кажемо: життя привчає... Так, життя привчає змалку нас до того, щоби ми вміли власні бажання, отже "розпережи живіт", опановувати розумом і лише ті з них показувати на денне світло, які крізь густе сито пересіє розум. Ось цього то й треба в першу чергу вчитись, треба знати цю підставову вмілість, що має назву: дисципліна особиста або самодисципліна. Вчімся того, що народня мудрість так досадно окреслила приповідкою: "дурного і в церкві б'ють", скеровуючи тим всі людські забаганки під гостру критику розуму, під вмілість самоопанування або внутрішньої чи особистої дисципліни.

Дисципліна особиста, хоч і є передумовою дисципліни суспільної, але має значення лише тоді, коли йде в парі з дисципліною збірною. "Один у полі - не вояк", каже народня мудрість. Дійсно, що з того, коли серед юрби опиниться здисциплінована людина та спробує врозумлювати її /до речі, для добра тої ж юрби/? Хіба ж юрба послухає резонів, хіба не викличе бурі протестів, злин, улюлюкання?.. Напевне. І нерозумно було б противитися розвихреному бажанню юрби, що, всупереч здоровому глуздові, здібна перти на рожон. Коли ми уважно придивимося до дії юрби, то побачимо, що нею керує не дисципліна, а сліпа жадоба помсти за пережиті кривди, за утиск, за зневагу людських прав з боку тирана, будь він особою, чи збірною упривілейованою одиницею. Дія юрби, як ми вже сказали - сліпа, безкритична, руїнна в своїй основі, а тому з погляду громадського - шкідлива. Постає вона там, де панує тиранія, чи як кажуть тепер - тотальний режим. А що наша Батьківщина, з моменту втрати власної державности, завжди перебувала в стані жертви тотальних режимів, нам вони не байдужі, як і не байдуже докладне їх вивчення та способи успішної боротьби з ними.

Щоби подолати ці завдання, нам треба підходити до них не одинцем, а громадою. Нам потрібне не лише докладне знання про гнобителя та його систему, але й ясний погляд на ті спустошення, які йому вдалося докоїти на нас. Для цього нам передовсім треба розбудувати базу спільних дій - почуття національної свідомости та єдности. Без неї всі інші заходи і кроки - будова на піску. Пам'ятаймо, що ворог на протязі всієї підневільної нашої історії вперто й послідовно руйнував нашу національну спільноту, вважаючи її за головну перешкоду для осягнення своєї мети. У засобах він не перебирав, не спинявся перед жодними негідними людини способами брехні, підступу, наклепів, зневаг національного імени, під-

купства, зради, яничарства, щоби лише з вільного народу створити покірну собі, безбарвну масу, без імени та гідности. І перед тим, як братись за якесь путяще діло, подумаймо та запитаймо себе: чи вдалося ворогові хоч трохи приспати нашу національну свідомість і надщербити нашу національну єдність? Чи з усіх стусанів долі, з часом пекельних проб, народ наш вийшов міцний, загартований, здоровий?...

Коли би так - "не плакали б діти, мати не ридала б." Не гинули б українці на канальських роботах і болотах півночі, будуючи міста російських царів. Не встеляли б зчорнілими тілами сибірської тайги та Голодного степу середньої Азії. Не гнули б шиї у кріпацтві, на Соловках, Біломорському Каналі, не вмирали б тисячами від куль "нагаїв" в льохах інквізиторів 20-го століття, міліонами не гинули б, наче в осени мухи, від голоду на найродючішій землі. Не пугали б безкарно в Україні новочасні орди заходу і сходу, плюндруючи міста і села, нищучи дорібок поколінь, витинаючи впень безборонну людність, вивозячи живих на каторжну роботу. І це усе не тільки було, але й триває й нині, здається, без кінця і краю... Та не зважаючи на всі ці лиха, ми живемо, а це є найважніше.

Ми кажемо, що живемо. Так, дійсно, але як? Як люди, ходимо власними стежками, самопас: хто битим шляхом, хто стежкою крутою, хто нетрями й хащами. Як громада - чередою, в якій уміємо лише рогами прочищати шлях перед собою. Нас не болить, ані трівожить те, що боки другого стікають кров'ю від нашого "іду". Ми, як громада, уявляємо з себе тупу, безборемну масу, якою може керувати не розумна думка спільного добра, а бук, чи спритний демагог. В теперішній громаді ми призвичаєні до страху. Ось через що: найбільше безглуздя, що може демагог, аби лише вигукував, харчав і пінився, аби пристукував ногами й кулаками, аби несамовито перевертав баньки очей й метушився з гримасами, - збудять у нас більший респект, аніж розумна мова й рада. Тому й виходить, що наша громада, як сказав один з письменників, - "капуста головата". Це доказ, що система самовладства так знівечила елементи вільнолюбства в нас, як у людей, що ми здібні лише ходити в гурті під примусом. А коли примус цей зникає, коли вривається припін, ми забуваємо усякі межі. Зникає в нас потреба спільноти, а буйно розвивається бажання вволити власну волю без краю, до схочу. В нас заникає думка про небезпеку, про змінність долі, про можливість опинитися знову на припоні...

Тепер життя вже не таке, як було в давнину. Колись, як на землі людей було не так багато, як тепер, кожен ходив на лови, пас череду, орав і сіяв виключно для себе. Кожен мав що їсти й пити, у що вдягнутися таке, яке умів здобути сам власною працею, організуючи природу на власний лад, пристосовуючи її до власних потреб. За згодом людей помножилось, життя стало більш складне, а поверхні землі не прибувало. Треба було людям переходити від одних форм господарювання, від одних форм співжиття до других. Різні народи різно це робили: одні краще, другі гірше. Одні розуміли, що діється в світі, та старалися втриматися на поверхні життя, другі покірно пливли за течією, а треті тягнули назад, до старих, пережитих форм. Ті, що вміли це робити добре, краще від інших, живуть сьогодні як вільні на своїй землі, а ті, що не вміли дати собі ради - ще й досі в рабстві або й зовсім зникли з земної кулі.

Як же вдалося тим щасливим народам перейти від простіших форм життя до сучасних, складних? Передовсім вмілістю особистою - самодисципліною, а по-друге - вмілістю збірною - дисципліною громадською, національною та державною, цебто вмілістю самоорганізуватися та організуватися.

Життя - це боротьба за існування, боротьба з природою. Але не треба розуміти цього, як безглузде нищення її, а як уміле використо-

вування дарів її для створення кращих умов життя людини. Ще й до цього часу природа й її сили не зовсім знані людині. Людина змагається опанувати їх для спільного добра. Досвід показав, що одній людині це не під силу. Тому вона шукає спільників у людях, бо в гурті й гуртом зробити можна більше й краще. Цю правду зрозуміли люди здавна й зачали жити у громаді. Жити так, щоби життя не було надмірним тягарем для одного, а неробством для другого, а щоби ввесь тягар розкласти на всіх, під силу кожному, мовляв, тоді буде всім легше й веселіше.

Щоб добре зрозуміти те, про що говориться в розкладі тягару, візьмемо приклад. Коли потрібне нам до воза колесо - йдемо до стельмаха /колодія/ та коваля. Нас не цікавить, звідкіль вони взяли потрібне дерево, залізну штабу, струмент до їх обрібки. Нас, під час замовлення, не цікавлять лісоруби й рудокопи, мало обходить хто, чим і як доставив матеріял цей до майстрів. Нас муляє одна лише думка: якби мерщій накласти колесо на вісь у возі нашому, щоби скоріш відвезти до млина пшеницю. Вдивляємося, як вправні руки стельмаха виточують колодку, роблять шпиці, згинають обвід й монтують колесо, як коваль гне штабу й залізним обручем зміцняє обвід і вганяє в колодку маточину. І ось, оце звичайне колесо, вже вимагає різних чинностей, і , і вмілости, і вправности не одного чоловіка, а багатьох. Як бачимо, всі чинності для колеса однаково важні й потрібні, нема між ними кращої й гіршої, більш, чи менш придатної. Як же складнішою виглядає праця при виробі косилки, молотилки чи комбайну? А що вже й згадувати про літаки, прерізні фабрики й заводи, що вимагають перш за все точних обчислень і плянів вчених інженерів, багато праці й часу сотень робітників, багато вмілости при виробництві.

Ми бачимо, що кожне діло в першу чергу вимагає розуміння, а далі вмілости та здібности впорядкувати всі потрібні чинності. Суму всіх зазначених функцій називаємо організацією, цебто передбаченим порядком, в якому кожна чинність займає певне місце, має свій час і спрямованість до спільної мети. Ми розуміємо, що обминення бодай найменьшої з них нас до мети не допровадить. Ось через що нам перш за все повинна присвічувати мета, по-друге, ми мусимо обчислити свої засоби і сили, по-третє - впровадити до праці певний порядок, надати їй розгін, а далі точно виконувати обов'язки. І тільки після цих передумов можемо сподіватися бажаних результатів та й то під умовою невпинного перевірювання, заміни й заступлення попсованих частин новими, одним словом, повинні бути дбайливі та дисципліновані в роботі.

Це кажемо ми про машину, яку зробили, щоб помогти собі в роботі, полегшити життя та рівень двигнути своїх потреб угору. На прикладі машини ми зрозуміли, що кожна праця для спільного добра однаково важлива, чи то є праця хлібороба, робітника, чи вченого. Життя у нашому, 20-му, столітті таке складне, так перемуталось, зрослось прерізними заняттями й фахами, такі дивовижні проблеми ставить перед нами, що їх впорядкувати може лиш добра організація не поодинокої громади чи верстви, а всього народу.

Наскільки ж складніше від машини являється життя людини чи народу. Коли ми від машини вимагаємо дисципліни всіх її частин, то тим більше повинні бути здисципліновані самі, як громада, як нація. Демократичне суспільство дисциплінують партії, бо й під сучасну пору людська думка не знайшла кращого способу для впорядкування як самих людей, так і добірного їх думання. Людина має право думати й вільно рішати, куди і з ким їй краще йти в дисциплінованих рядах, але, як складова частка народу, не може ні на мить забути, що

працю в вільнообронім саму запевнити їй може лише власна держава.

В сучасну, розквітлу добу техніки, в вік літака, радіо й атому ми змушені, як нація, іти вперед не одиницями, не більшими чи меншими гуртами, а всією національною потугою. Це мусимо робити, коли бажаємо жити як самобутній народ. Річ самозрозуміла, що вперед ми мусимо іти не чередою, а організованими рядами. Іти вперед на кожнім секторі життя, вважаючи, щоби на кожній ланці сил нам не забракло. А не забракне лиш тоді, як навчимося не марнувати, а зберегати власні сили, збереження яких навчить нас дисципліна особиста, громадська, національна та державна.

---ooo---

РЕЗОЛЮЦІЇ ДЕЛЕГАТСЬКОГО З'ЇЗДУ

У. Н. Д. С.

В результаті доповіді уступаючої Головної Управи, делегатський З'їзд ухвалив такі резолюції:

1. Делегатський З'їзд уважає за потрібне негайне покликання до життя Народнього Представництва /Національної Ради/ при державному центрі УНР з тих політичних організацій, які сьогодні вже до цього пристали, залишаючи однак відчинені двері для інших організацій, які пізніше зголосили б свою згоду на участь в Національній Раді.

2. Делегатський З'їзд уважає, що й після створення Національної Ради з функціями державно-парляментарними, КУК не тратить рації свого існування, як місце контакту проводів політичних організацій. А тому УНДС і надалі братиме активну участь в працях КУК-у.

Окрім того, передано на розгляд й остаточне схвалення ще такі проєкти резолюцій:

1. Делегатський З'їзд стверджує спільність інтересів українського народу з усіма поневоленими Москвою народами, як в межах СССР так і поза ним, в боротьбі за визволення. Дел.З'їзд доручає Ц.К. УНДС причинитися до навязання тісного контакту і співпраці поміж відповідними державними і політичними українськими чинниками та представниками згаданих народів - з метою узгіднення спільної оборони своїх інтересів і тактики у визвольній боротьбі.

2. Делегатський З'їзд стверджує загрозу для всього цивілізованого, демократичного світу з боку агресивного московського імперіялізму, а тим самим однозгідність інтересів народів, які борються за своє визволення від панування Москви, з інтересами всього демократичного світу. Дел.З'їзд доручає Ц.К. УНДС спричинитися до відповідного висвітлення цих проблем на міжнародній арені.

---ooo---

НАРИС ПРОГРАМИ
УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНОГО СОЮЗУ
/ Проєкт /

1. Метою Союзу є відновлення й закріплення Суверенної, Незалежної, Соборної, Демократичної Української Держави, що 22.1.1918 року була волею Українського Народу проголошена у формі Української Народньої Республіки, та встановлення в ній народоправного ладу й соціяльної справедливости, що погодила б свободу і добробут одиниці з інтересами Української Держави. Практичним завданням Союзу є організація співзвучних собі елементів українського суспільства - тепер для визвольної боротьби, пізніше для скріплення відновленої української держави і всебічного розвитку української нації.

2. Єдиний національний фронт на державницьких підставах, тобто консолідація всіх правдиво патріотичних, демократичних і активних українських сил довкола єдиного державного центру. Непохитність і жертвенність у визвольній боротьбі - на всіх її ділянках: військовій, революційній, дипльоматично-пропагандовій, науково-культурній, господарсько-техничній, громадсько-суспільній.

3. Майбутній устрій Української Держави - у всіх ділянках її життя - мають встановити Всенародні Установчі Збори, обрані на загально принятих в світі демократичних засадах.

4. Народоправний лад має полягати на парляментарній системі з вільною конкуренцією політичних партій, які мають себе взаємно контролювати. Виконавчий і адміністративний апарат має бути постійно контрольований відповідними органами. За судівництвом має бути забезпечена повна незалежність від інших державних органів.

5. Свобода слова, друку, зборів, релігійних переконань, приватної ініціятиви і власности. Вільний вибір професій і місць праці, недоторканість особи. Рівність перед правом усіх громадян, незалежно від соціяльної приналежности, національности, релігійних чи політичних переконань - під умовою пошановання законів української Держави.

6. Гармонійна співпраця всіх верств українського суспільства, - поміж містом і селом, поміж різними релігійними, громадськими, професійними, мистецькими і науковими об'єднаннями.

7. Пошановання українських національно-державних традицій і всебічний розвиток української культури.

8. Всебічна підтримка для Українського Війська, що має стояти на сторожі незалежности української держави та непорушности її кордонів.

9. Мирне співжиття з усіма дальшими і ближчими чужинецькими народами. Участь у міжнародньому житті на засаді рівноправности всіх націй. Спільний фронт з усіма поневоленими Москвою народами в боротьбі за спільне визволення.

10. Релігійне життя українського народу традиційно буде буду-

---000---

ватися на основах християнської етики і моралі. Українська Автокефальна Православна Церква й Церква Греко-Католицька займуть належне їм місце в ділянці релігійно-морального виховання українського народу. Повна толеранція з боку громадян і держави до інших релігійних переконань.

11. Скасування господарської системи, що панує нині під совєтською владою, і повільний перехід до інших форм економічно-соціяльного життя. Привернення яких-будь привілеїв колишніх поміщиків і фабрикантів виключається.

12. Земля має перейти на власність до рук українського селянства, а робітникам буде уможливлено стати поступово власниками або співвласниками тих підприємств, на яких вони працюють.

13. Як в сільському господарстві, так і в індустрії та торгівлі, визнаються такі роди власности і господарювання: державна, громадська, кооперативна, приватна. Приватна трудова власність, як на землю, так і на промислові об'єкти, є спадкова; допускається її продаж і купівля. Однак ця власність є обмежена, щоб не допустити до експлуатації одних другими. Купівля і продаж, щоб уникнути нагромаджування засобів продукції, регулюється державою. Артільні чи кооперативні об'єднання, як в сільському господарстві, так і в індустрії, допускаються тільки на засадах повної добровільности. Робітники, за системою уділових паїв або на засадах т.зв. продукційної кооперації, можуть ставати співвласниками або власниками підприємств, на яких вони працюють. Державна власність допускається насамперед на ліси, копальні, шляхи сполучення, відкриті води. Тяжка індустрія і зовнішня торгівля підлягають державі. Державі припадає також роля регулювання і плянування всього комплексу господарсько-соціяльного життя.

14. Всебічний розвиток усіх родів кооперації в усіх галузях господарського життя. Широке самоврядування в масштабах села, міста, району й області.

15. Забезпечення права на працю. Забезпечення всіх громадян на старість, у випадках каліцтва, нездібности до праці або хороб. Забезпечення дітей-сиріт, охорона материнства, запровадження для всіх громадян доступної лікарської допомоги.

16. Обовязкова початкова освіта. Широке удоступлення середньої та високої освіти для всіх верств населення. Широкий розвій звоневих шкіл. Опіка над науковими і культурними установами.

17. Охорона родини та спеціяльна опіка над молоддю, що має бути вихована на достойних і гідних членів Української Нації.

x x x

Проєкт нарису програми УНДС подається в порядку дискусійному. Цей проєкт уложено як відповідь на часто висловлювані побажання уточнення й систематичного виложення наших основних програмових засад. Всі, зібрані в "нарисі" думки, уже виложені в статуті, плятформі, організаційно-ідеологічних напрямних або в статтях окремих авторів УНДС. Отже, вищеподане являється схематичним спрецизованням уже відомих заголові членів речей.

Усіх товаришів і товаришок просимо надсилати зауваження, бажані поправки і доповнення до поданого проєкту нарису програми, що має бути розглянутий і схвалений на найближчій сесії Ц.К. УНДС.

----000----

НОТА УРЯДУ

УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕСПУБЛІКИ ДО АСАМБЛЕЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ

Свого часу Уряд УНР подав ноту до II- ої Асамблеї Об'єднаних Націй. Зі змістом цієї ноти наше громадянство не було досі ознайомлене. Тому подаємо нижче її повний текст.

До Його Ексцеленції Пана Голови
II-ої Асамблеї Об'єднаних Націй
в Ню Йорку

Пане Голово,

Уряд Української Народньої Республіки переслав Панові Голові перших зборів Об'єднаних Націй у Лондоні ноту від дня 22-го січня 1946 року, в якій з'ясовував міжнародньо-правне становище України. Підтверджуючи поновно зміст тієї ноти, долученої в прилозі, Уряд Української Народньої Республіки дозволяє собі довести до Вашого відома про наступне:

Відомості, які маємо з України, свідчать про жахливий стан українського народу під тоталістично-поліційним режимом совєтської Москви. Населення України живе в нужденних умовах голоду і руїни та в постійному страху від терору большевицької влади. Помимо того, не припиняється воля спротиву українського народу проти цього режиму й стремління визволитися від нього. Для змалювання правдивого стану в Україні досить навести такі факти:

1. Після страшної руїни, заподіяної Україні воєнною хуртовиною і злочинною винищувальною політикою німецько-гітлерівської окупації, московсько-большевицька влада в найменшій навіть мірі не дбає про відбудову краю, про заспокоєння перших потреб його мешканців або про налагодження їх господарського чи культурного життя.

Населення немає даху над головою, немає що їсти і в що одягнутися, а окупаційна влада, згідно з проголошеним планом нової пятилетки, змушує всіх мешканців до надмірної праці у воєнній індустрії. Це робиться під гаслом необхідности готуватися до нової війни, при чому громадян всього СССР тримається в стані постійної воєнної гарячки, вмовляючи в них, що совєтському Союзові загрожує напад "капіталістичних держав".

2. Населення України живе під постійним терором. Арешти, заслання, криваві розправи доходять до нечуваних навіть на совєтські умови розмірів. Цей терор провадиться під гаслом винищення фашистів. Однак треба ствердити, що в СССР фашистом уважається кожний той, хто не поділяє тоталістично-поліційних методів совєтського режиму. Український народ, що завжди прагнув до правдиво-демократичних форм державної влади і в своїй вільній державі, знищеній московсько-большевицькою агресією, встановив був справжній народоправний лад, на протязі вже майже 30-ти літ бореться проти режиму большевицької диктатури. А тому кожного мешканця України, кожного, хто, борючись проти гітлерівського фашизму, був однак водночас противником і большевицького фашизму, кожного, хто є прихильником справжньої, прийнятої в цілому світі, а не сфальшованої, большевицької демократії, - кожного з таких можуть уважати московські большевики за фашиста!

Таким чином, під покривою боротьби з фашизмом, в Україні винищуються справжні демократи, патріоти своєї батьківщини.

3. Протягом останньої війни совєтська влада насильно вивезла з України мілійони українських громадян. Окрім того також мілійони українців насильно вивезли німецькі окупанти на примусові роботи до Німеччини. Хоч усі вони без сумніву були ворогами націстської Німеччини і різними способами спричинилися до її упадку, проте Совєтська Москва, уважаючи цих українців за прихильників справжньої демократії та незалежної від СССР української держави, не дозволяє їм повернутися до своєї батьківщини. Те саме відноситься і до здемобілізованих Українців-салдатів совєтської армії. За невеликими винятками совєтська влада і досі затримує на просторах Азії або в центральних та північних провінціях Росії вивезених туди підчас війни українських громадян, куди вивозять і більшість т.зв. репатріянтів з Німеччини; усіх їх змушують там до надмірної невільничої праці у воєнній індустрії. Одночасно територія України заселюється росіянами або іншими неукраїнськими національностями. Таким чином уряд СССР, кольонізуючи Україну чужими, відданими своїй політиці елементами, хоче зробити з її території плацдарм для походу московського імперіялізму проти Балканів, Туреччини і всього Близького Сходу.

Зокрема належить відмітити факт брутального насильства над населенням західних українських земель Лемківщини, Холмщини і Підляшша, яке, згідно з умовою поміж псевдо-українським радянським урядом і таким же, накинутим польському народові Москвою варшавським урядом, насильно виврзиться з своїх прадідівських осель.

4. В Україні не припиняються релігійні переслідування. Проголошена в СССР свобода релігії є тільки призначеною на експорт пропагандивною комедією. Офіційна православна церква, що тепер існує в СССР, є твором совєтської пропаганди і цілковито підпорядкована совєтському урядовому апаратові. Вільна Українська Православна Автокефальна Церква, проклямована в роках 1918-21, знищена окупаційною московською владою, а її єпископи і священики, якщо не були вимордовані НКВД, мусіли разом зо своїми вірними шукати притулку на чужині.

В цих умовах акт т.зв. "добровільної" злуки української Греко-Католицької Церкви в Галичині з офіційною московською православною церквою являється ганебною і цінічною комедією. Коли зважити, що акт цей попередило ув'язнення або закатовання всіх греко-католицьких єпископів і соток священиків, коли взяти під увагу трагедію всього греко-католицького українського населення Галичини, глибоко відданого своїй Церкві, то ця "добровільна злука" може бути кваліфікована лише як акт страшного злочинства і найбрутальнішого насильства над релігійними і національними почуттями мілійонів греко-католицьких українців Галичини.

5. Як реакція проти московсько-совєтської системи гноблення і винищування, в Україні невпинно шириться визвольно-національний рух, що виявляється в акції українських повстанців та у впертому спротиві українського населення в ділянках господарського, духового і літературного життя. Всім цим проявам українського визвольного руху московсько-совєтська пропаганда намагається причепити тавро фашизму. Однак про безпідставність таких тверджень свідчить хочби той факт, що українські повстанці розпочали збройну боротьбу проти окупаційної гітлерівської влади в Україні з наказу перебуваючого на чужині демократичного уряду Української Народньої Республіки ще в році 1941-му. Тепер же ці повстанці, на власну руку, не припиняють боротьби, бо не хочуть признати такого ж тоталітарно-поліційного режиму совєтів, що повернувся на місце німецьких окупантів. Цей визвольно-повстанський рух шириться під гаслами справжньої демократії і прямує до відновлення

знищеної Москвою демократичної і незалежної української держави.

6. Іншим виявом спротиву українського населення проти совєтської влади є масова еміграція з території України осіб, що не можуть стерпіти пануючого там режиму національних, релігійних і політичних переслідувань. Належить підкреслити, що серед осіб, які ще й до цього часу прибувають з України, є не лише українці, але також члени національних меншин в Україні, як жиди, поляки й інші, які так само не можуть зносити жахливих умов совєтського життя.

Змальовуючи правдиве становище на окупованих Москвою українських землях, не можна обійти мовчанкою той факт, що така сама ситуація має місце і на територіях інших неросійських народів - в Білорусі, в Прибалтийських країнах /Латвія, Естонія, Литва/, серед народів Кавказу і Туркестану, серед Козаків Дону і Кубані, а навіть /хоч може трохи в меншій мірі, бо Москва мусить там ще стримуватися з уваги на міжнародню опінію/ і серед ново-окупованих совєтами народів - в Фінляндії, в Польщі, в Румунії, в Болгарії, Угорщині, Югославії...

Яку ж позицію в обличчі того жахливого стану, в якому знаходиться Україна, займає т.зв. уряд Української Соціялістичної Радянської Республіки, делегат якого, п.Мануїльський, говорить тепер ніби в імені українського народу перед Організацією Об'єднаних Націй? Чи він дбає про інтереси українського населення, чи обороняє його перед здирствами Москви, чи висвітлює на міжнародньому форумі потреби і прагнення українців, чи своєю співпрацею старається спричинитися до встановлення правдивого миру в світі?

Відомі учасникам високих зборів Об'єднаних Націй факти дають на ці питання відповідь цілковито негативну. Уряд УССР слухняно виконує всі заходи Москви, спрямовані до остаточного ярмлення й винищення українського народу, а на міжнародньому форумі являється безвольним знаряддям уряду СССР в здійснюванні його імперіялістично-агресивних планів супроти демократичних держав усього світу. Така позиція цього "уряду" ще раз підкреслює відомий факт, що він являє собою не що інше, як накинуту ук-раїнському народові експозитуру московської влади та що поставлення Москвою кандидатури УСРР в члени Організації Об'єднаних Націй пояснюється бажанням уряду СССР мати собі ще одного сателіта для ширення заколоту на міжнародньому форумі і розбивання зусиль до встановлення миру. Виступаючи з безпідставними обвинуваченнями демократичних держав в імперіялізмі і загрожуванні мирові, як напр. в справах Греції й Індонезії, п.Мануїльський лише виконує покладену на нього частину пляну дипльоматичного наступу Москви на демократичний світ. Однак виступи п.Мануїльського можуть викликати у необізнаного з правдивим станом речей світового суспільства враження, ніби Україна та її народ є джерелом ширення неспокою і провокації в міжнародніх відносинах.

Уряд Української Народньої Республіки, протестуючи проти плямування доброго імени України виступами представників самозваного уряду т.зв. УСРР, урочисто заявляє, що ані український народ, ані його законний уряд ні в якій мірі не поділяють провокаційних заяв п.Мануїльського і ніякої відповідальности за них не поносять. Одночасно уряд Української Народньої Республіки вважає за свій обов'язок, в ім'я історичної правди, ствердити, що вина за витворену ситуацію, при якій Москва може надуживати іменем України для провадження своєї імперіялістично-агресивної політики, ніяк не спадає на український народ і його легальну репрезентацію.

Український народ, здійснивши в 1918 році своє право на самовизначення - право, що його задеклярував для всіх народів світу президент С.Ш.П.А. Вільсон - бажав вільного розвитку свого внутрішнього

життя та утримування миролюбних зносин з чужинецькими державами і народами. Маючи всі підстави під оглядом господарським і культурним жити незалежним державним життям, українці хотіли своїм вкладом і своєю співучастю в міжнародньому житті спричинитися до розвитку загальної культури і розбудови міжнародньої економіки та до вдержання світового миру. Беручи участь у першій світовій війні по боці держав Антанти і своїм збройним повстанням проти окупаційного війська імперіялістичної Німеччини в кінці 1918 року, українці засвідчили свою солідарність із справою західньо-европейських та американських демократій.

Однак, заатакований большевицькою Москвою, український народ не дістав жодної допомоги від демократичних держав. Ці держави, нав'язавши зпочатку зносини з урядом Української Народньої Республіки, воліли пізніше дати свою підтримку російським генералам, Денікінові й іншим, які, змагаючись за реставрацію царської "єдиної і неподільної Росії", розпочали боротьбу проти демократичної України. Знесилена боротьбою на кілька фронтів, Україна була врешті переможена переважаючими силами совєтської Москви, не діставши ані матеріяльної, ані моральної допомоги з боку демократичних великодержав.

В році 1920 Ліга Націй відкинула прохання Української Народньої Республіки прийняти її в склад своїх членів. В наступних роках Ліга Націй не виявляла жодного бажання прийти з допомогою поневоленій Україні і залишила без уваги усі протести перебуваючого тоді вже на чужині уряду Української Народньої Республіки та його заяви про терор в Україні, про масове виселення українців з батьківщини, про примусову працю, про організацію голоду і т.д. Не вважаючи на ці заяви українського національного уряду, СССР було прийнято до Ліги Націй, а всі перестороги відносно того, що політика совєтської Москви і підтримуваного нею Комінтерну неминучо веде до нової світової війни - не бралися під увагу.

Якби в роках 1920-21 вдержалися були незалежні демократичні республіки України, Білорусі, Дону і Кубані, Кавказу /Грузинська і інші/ і Туркестану, то тоді совєтська Москва не мала би досить сили для провадження імперіялістичної політики. Знищивши ж при допомозі легковажної байдужности демократичних великодержав ці республіки, уряд СССР придбав собі потрібну матеріяльну базу для здійснення своїх планів. Постійним підготовлюванням до війни проти демократичних держав і ширенням заколотів і заворушень під гаслом світової революції, Москва породила й дала змогу закріпитися своїм конкурентам в стремлінні заволодіти світом - німецькому націзмові й фашизмові. Пізніше СССР цілком свідомо примусив до спровокування війни між фашистськими державами й демократіями, вважаючи, що ці останні, знесилившись у боротьбі з Німеччиною і її сателітами, стануть легкою здобиччу для московського імперіялізму. Вину за останню війну поносить в неменшій мірі, як фашистські держави, також СССР, який відомим пактом неагресії між Молотовим і Ріббентропом з дня 23.VIII.1939 р. уможливив Німеччині розпочати війну, а пізніше нападами на Польщу, Фінляндію і Прибалтийські держави та достарченням сирівців Німеччині в році 1940 активно допомогав цій останній.

Нині нацистсько-фашистський імперіялізм упав і перестав загрожувати світові. Однак загроза мирові не перестане існувати аж доти, доки буде існувати й діяти московсько-большевицький імперіялізм. Уряд Української Народньої Республіки, в імені всього українського народу, який свідомий того, що своєю боротьбою він спричинився до повалення гітлерівського варварства, має повне моральне право остерегти і цим разом демократичний світ перед новою воєнною загрозою.

Сьогодні чути голоси в таборі демократій, що мирне співжиття і співпраця з СССР є річчю бажаною і можливою. Згідно з цими голосами, така співпраця можлива і в тих умовах, коли в одній частині світу буде панувати демократія з національними, політичними, соціяльними і релігійни-

ми свободами, а в другій - тоталістично-поліційний режим большевизму, побудований на державно-капіталістичному визискові, на рабській праці, на гнобленні вільнолюбних народів, на політичній і релігійній нетерпимості. Проте можливість міжнародньої співпраці на таких підставах насамперед розходиться з тими шляхетними ідеалами, в ім'я яких вільнолюбні народи світу продивали свою кров в останній війні, та з духом тих високих засад, що їх сформульовано в Атлантійській Хартії, в декларації Президента Трумана та в Хартії Об'єднаних Націй; міжнародня справедливість, засади свободи і демократії повинні бути застосовані в однаковій мірі на всіх просторах світу. По-друге, можливість вдержання міжнародньої співпраці на таких підставах є облудною, нездійснимою ілюзією. Саме існування поруч себе, а тим більше мирна співпраця, світу демократичного і тоталістично-поліційного - виключені. Імперіялізм, стремління опановувати все новими й новими просторами нерозривно зв'язане з істотою тоталістичного світогляду й режиму. Цей режим неминуче веде до поширення своїх впливів, до агресії, до збройної експансії назовні. Приготування до війни в ім'я оборони проти неіснуючої небезпеки ззовні та в ім'я месіяністичних гасел визволення світового пролетаріяту, слов'янства і т.п. - тільки це й може виправдати в очах громадян СССР всі ті драконовські міри, які стосує совєтська влада у своїй внутрішній політиці. В результаті спровокованої війни совєтами є неминуче, бо совєтський режим може лише згинути або воювати. Без сумніву він вибере цей другий вихід.

Таким чином, демократичні держави, замість заспокоювати себе ілюзіями про можливість зговорення з СССР, повинні були б подбати про унеможливлення переведення в життя агресивних совєтських планів. До цього належало б приступати негайно, доки СССР, що з величезним напруженням енергії перепроваджує воєнні приготовання, не має ще достатніх сил для розпочаття нової війни.

Найпевнішим способом перекреслити агресивні пляни СССР було б змусити московський уряд до виведення своїх окупаційних військ не тільки з територій новоокупованих совєтами народів /Польща, Фінляндія, Угорщина, Болгарія, Румунія, Югославія і Прибалтійські країни/, але й з територій народів, завойованих ще 25 літ тому /Україна, Білорусь, Кавказ, Туркестан/ та уможливити таким чином цим народам відновити свої незалежні, демократичні держави, що стали би заборолом для експансії московського імперіялізму. В той спосіб совєтська Москва втратила б випадову базу і необхідну матеріяльну підставу для здійснення своїх агресивних планів. І це було б актом міжнародньої справедливости, згідним з урочистими деклараціями демократичних великодержав, та єдиним засобом відвернути від людства страшну катастрофу, що до неї призведе третя світова війна, яку приготовляє СССР.

З уваги на вище сказане, Уряд Української Народньої Республіки:

1. Підтверджує свій протест, висловлений в ноті від 22-го січня 1946 року, проти репрезентації України представниками фіктивного уряду УССР та своє жадання про уможливлення влаштування всенароднього плебісциту в Україні;

2. Урочисто стверджує, що делегація УСРР ні в якій мірі не репрезентує справжніх прагнень українського народу, а тому всі виступи, декларації чи договори, заключені цією делегацією, не є зобов'язуючими для України;

3. Жадає від Високої Асамблеї Об'єднаних Націй, для з'ясування справжніх постулятів і прагнень України, допустити до участи в обрадах цієї високої установи, а також в працях мирової конференції, делегацію, зложену з представників перебуваючого на чужині уряду Української Народньої Республіки.

В імені Уряду
Української Народньої Республіки:
/Підпис/

БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНИКА
ЗБІРНИК

IV

На Чужині Липень 1948

На правах рукопису

Видає УПІС В прилюдну продаж не подається

З.ДОНЧУК

СЕЛЯНСТВО - ВІДПОРНА СИЛА ПРОТИ КОМУНІЗМУ

Коли ми переглянемо теперішню українську еміграцію з погляду соціяльного походження, то не помилимося назвавши її селянською.

До 60 % нашого середовища є селяни та працівники сільського господарства.

Перегортаючи сторінки історії, ми не знайдемо випадків такої масової еміграції, як еміграція спричинена другою світовою війною. Ця еміграція носить чисто політичний характер і є переважно селянською.

Знані нам попередні переселення народів були або в межах своєї країни, або ж носили економічний характер, заробітчанський. Які ж причини викликали тепер таку масову міліонову еміграцію селян, що зрослися з землею, що для них відірвання від прадідівського ґрунту, потом змоченого, рівнозначне смерті. Мабуть на це були досить поважні причини. Постараємось основніші з них коротко висвітлити.

Перші хвилі революції 1917 р. захопили також і селянство. Віковий вплив царської політики через школу, церкву і всі засоби політичної і соціяльної системи державного керівництва, притупили в селянина національну свідомість, знечулили прагнення свободи й державної самостійности.

Безграмотне, пригноблене селянство під впливом російської пропаґанди забуло навіть своє національне ім'я.

І коли революційна буря 1917 р. повалила гнилий царський трон, селянин, приголомшений цими подіями, виявився непідготовленим до них і розгубився.

В його психіці, сформованій в умовах московського панування не лише сам цар або його ім'я, а навіть портрет, що висів поруч святих, до яких він щоденно молився Богу, навівав покору і страх, і от раптом цю святиню зірвано - потоптано. Це в голові селянина не вкладалося.

Але вже наступні революційні хвилі викликали в селянина ентузіязм до боротьби. Кинуте большевиками гасло "Вся земля без викупу селянам" зразу прихилило до себе симпатиків з боку біднішого селянства. Це соціяльне гасло затемнило політичні вимоги перших революційних часів. Зголоднілe селянство почало ділити землю, розбирало поміщицькі маєтки, рубало ліси, розбудовувало свою господарку і було вдоволене.

І ось Центральна Рада в Києві випустила відозву, що "Український народ має бути сам собі хазяїн", а в червні 1917 року на І-му Українському Селянському З'їзді було прийнято постанову: що "приватна власність на землю касується і що право на землю має той, хто на ній сам працює". Але більшість селянства не відгукнулася своєю активною участю у визвольних змаганнях України.

Створена українська армія під проводом С.Петлюри, вояки якої походили з селян, не могла протиставитись більшовицькій навалі, завдяки відсутності в той час загальної національної свідомости. Три

роки імперіялістичної царської війни виснажили вояків і вони розпливалися ділити землю, підбудовувати знищене війною господарство. Оголошена мобілізація теж не на багато збільшила українську армію. Селянство не розуміло, який для України рішальний час настав. Стояло питання "бути чи не бути Україні". Але на це питання селянство не звернуло належної уваги. Большевицькі гасла одурманили селянські голови.

При належній національній свідомості українська армія могла б мати міліон вояків, але вона складалася найбільше з 200 тисяч.

Дуже багато недотягнень було в період визвольних українських змагань 1917-20 року, але найголовніша хиба та, що селянство одностайно не взяло в руки зброї, що і спричинило таку фатальну поразку.

В Україні запанував московський большевизм. Перший період позначився повною свободою. Продовжувалось нищення лісів, руйнування поміщицьких садиб, господарювання на свою власну руку.

Підступно хитра була большевицька "Нова Економічна Політика", так званий "НЕП". Він приспав селянську чуйність до большевицької дійсності. Селянин, що споконвіку любить приватну власність, розбудовувався, міцнів, обростав, так би мовити, мохом. Широка вільна торгівля збагачувала не лише міщан, а і селянство. Та вже незабаром появився "продподаток", що за собою потягнув велике розчарування селян. Зібраного врожаю не вистачало селянинові, щоб розплатитись з державою. Худоба пішла на продаж. На торгівлю з'явилися патенти. В село часто появлялося ГПУ. Золоті часи минулися, і наступила сувора большевицька дійсність.

І аж тепер селянин зрозумів, що без політичної свободи всі економічні гасла безвартісні. Селянин почав думати політичними категоріями. Кинена іскра "За Українську державу" розгорілася, і по всій Україні спалахнув хоч і стихійний, але політично-дноспрямований селянський рух спротиву.

Цей рух позначився тисячами жертв і не приніс належних наслідків. Повстання були здушені. Большевики оголосили амнестію, але всіх тих, що здалися, знищили.

Більшовизм під проводом комуністичної партії вростав глибоким корінням у всі ділянки культурного, громадського, соціяльного і духовного життя.

За збройний спротив більшовизм почав зводити розрахунки з селянством. Тюрми заповнились селянством, ешелони щоденно тягнулися на Сибір, переповнені селянами. Без розстрілів не проходило жодної ночі.

Церкви поволі руйнувалися і перетворювалися в театри або магазини.

Всі громадські установи були обсаджені комуністами. Все культурно-наукове життя було спрямоване на рейки большевицького марксизму. Для кращого поборювання селянства, більшовики запровадили випробувальний метод боротьби шляхом внесення сварок в табір свого противника, розпалювання ненависти між селянством, розбиття на будьякому ґрунті єдности, і таким чином нищили противника власними його силами. В село було внесено поділ селянства на бідняків і кулаків. Натравлювано бідняка на кулака. Почалась знову широка акція арештів, репресій та висилок на Сибір "кулацького елементу". Головну ролю в цій акції виконували бідняки, що були організовані в "Комнезамах".

Згодом, по ліквідації кулацького прошарку, почалась акція проти середняка, далі проти "кулацького підлабузника", "ворога народу", тощо. Населення тремтіло під страхом і терором. Невеликий гурт "батраків" з-посеред здеморалізованого селянства організувавшись в "комнезами" при підтримці поліційних і державно-політичних органів, тримали село в покорі й страху.

Але селянин залишався тим ще непримиримим ворогом більшовизму і ніякими методами зламати його не вдавалося. І коли большевицький уряд запропонував перебудувати село з одноосібної розпорошеної системи господарювання, що не піддається плянуванню та обліку, на колгоспну систему "з державним централізованим плянуванням", то до цієї акції поставилися вороже всі селяни, не виключаючи і бувших "комнезамів". Селянин, який би він не був, завжди має дрібно-власницький потяг до вільного господарювання. Та большевики змусили перейти на колгоспну систему, де праця проходить під доглядом і по наказу згори. Знову пішов у рух державний апарат ПНУ, масові арешти та заслання активних противників, як також і податки на тих, що чинили пасивний спротив і не вступали до колгоспів.

Так в селянина було вибито будьяку можливість господарювання. Він був робітником великої державної зернової фабрики і одержував за це "трудодні"; на випадок дефіциту фабрики - не одержував нічого. А щоб "заохотити" селянина до праці, у нього було одібрано присадибну землю, худобу, інвентар, і таким чином він ставав рабом зернової фабрики.

Та селянин був непохитний. Тисячі пішли на Сибір, тисячі кинули село і пішли на шахти та заводи, де плата, хоч злиденна, але реальна - що два тижні. Решта селян пасивно залишилася в селі.

Вичерпавши всі методи боротьби з селянством, большевики рішили ввести в дію останню зброю, що була прихована - це організований голод в 1932-33 році. Кілька міліонів, переважно біднішого селянства, загинуло з голоду /куркуль або середняк або був засланий, або пішов з села на працю в шахту і на виробництво/.

Та й цей спосіб більшовиків не зломав селянської впертости. Селянин ненавидів большевиків всіма фібрами своєї душі. В країні, що носить назву "робітничо-селянської", в країні, що своєю зерновою річною продукцією перевищує власні потреби в декілька разів, загинуло в голоду до семи міліонів людей, і то не робітництва, не комуністичної еліти /комуністи і всі відповідальні робітники мали свої окремі розподільники харчів/, а тих гречкосіїв-кріпаків, трудового селянства.

З глибокою прихованою ненавистю, селянство розуміло більшовицьку страшну помсту. Розуміло і чекало слушної години, щоб порахуватися. З таємною надією дивилося на західню Европу, на Америку, на ввесь культурний світ, очікуючи допомоги. Але культурний демократичний світ мовчав.

Акт передачі землі колгоспам на вічне користування теж не приніс большевикам бажаних наслідків. Селянин добре вже знав, що за цим актом ховається державна панщина через колгоспну систему.

Вибухла друга довгоочікувана війна. Несамовита радість опанувала селянством. Не розуміючи змісту німецького фашизму, перебуваючи за залізною заслоною, де вся большевицька політика була переплетена брехнею, селянство, що було в більшовицькій армії, тисячами здавалось в полон, не бажаючи захищати московського большевизму.

Коли ж незабаром виявилось, що на зміну большовизму прийшов не менш жахливий німецький фашизм, селяни з розпачу не знали, що робити, не було ради, не було виходу.

Научені гірким німецьким досвідом 1918 року та діями 1941-43 років, селяни німцям не вірили. Ті самі, що і за большевиків, переповнені тюрми, щоденні розстріли, та сама колгоспна система, при якій селян годують трудоднями, а хліб із загального магазина забирають до міста. Такі ж жахливі табори з полоненими, та сама висилка, лише не на Сибір, а на німецькі фабрики зброї, на німецьке сільське господарство, до бауера кнехтом. За самостійну Україну не могло бути і мови.

Але мур був пробитий, і коли німецький фашизм заломався, німецька армія врозтіч тікала до свого Райху, частина селян валками потяг-

лася на захід, звідки пробивалось проміння демократичного світу. Селянство не покидало твердого і непохитного рішення боротися всіма засобами з тоталітарними режимами, якого б вони зафарблення не були - чи то німецького, чи московського. Одні з них пішли в Українську Повстанчу Армію добиватись зі зброєю в руках належних їм політичних прав, за Самостійну Соборну Українську Державу.

Другі пішли на еміграцію, несучи смолоскиж національної правди, розповідаючи цілому світові всією силою свого голосу про ту брехню, якою прикривається тоталітарний большевизм, щоб перестерегти світ перед навалою азійського большевизма, що прагне поховати правду в тюрмах, концтаборах, задушити її на шибеницях, потопити в крові.

Решта і найбільша частина селянства залишилася на місці, з острахом очікуючи нових репресій і переслідувань, але з надією, що скоро прийде час і сонце правди і свободи однаково для всіх буде світити.

Більшевизм ще в першій стадії свого розвитку розумів, що селянина не легко перевиховати на комуністичну ідеологію, і тому він в своїй програмі чітко підкреслив "необмежену диктатуру пролетаріяту", не допускаючи до державної керми селянство. Він розумів, що найнебезпечнішим противником комунізму буде селянство, а тому скерував своє смертельне вістря проти нього.

Зустрівшись щільно з большевизмом, селянство Західньої Европи так само чинить більшивзмові завзятий спротив. Широкий повстанчий рух у Польщі, боротьба в Болгарії, в Словаччині. Далі опозиційне ставлення Селянської партії до большовиків під час виборів. Так, Селянська партія Польщі під проводом Миколайчика, була єдиною організацією,що чинила опір большевизмові на всіх ділянках громадського і політичного життя.

Аде сьогодні довідуємось, що комуністична бацила уже підточує і в Польщі ряди селянської партії на взірець українського селянства.Це змусило Миколайчика провести чистку в партії. Але комуністи вміють виконувати в чужій родині Каїнову роботу, і сьогодні уже мало чути про селянську партію в Польщі, голова якої мусів тікати закордон. Можна здогадатися лише, що валки польських селян прямують на Сибір, а незначна частина пішла в підпілля для пасивного спротиву.

В липі ц.р. в Румунії арештовано більше 100 членів Національно-селянської партії на чолі з провідником партії д-ром Ю.Маню.

В березні ц.р. в Угорщині арештовано совєтами секретаря партії дрібних власників Бели Ковача. Провідникові Селянської Партії Х.Надеві і іншим, совєти закидають участь у змові проти Угорської Республіки і переслідують всіх членів партії. Колишній посол сел.партії Тібор Гам довший час сидить арештований і, як довідуємося, його тероризують в тюрьмі в нелюдський спосіб.

В червні ц.р. арештовано керівника сел.партії в Болгарії п.М. Петкова і страчено через повішення 25 вересня.

Провідника сел.партії Сербії п.Івановича переслідують за підрив большовицького уряду.

Отже, у всіх південно-західніх і західніх европейських країнах, опанованих совєтами, ведеться невпинна боротьба проти селянства. Комуністи знають, що селянство є найбільшим противником і порогом їхньої концепції, а тому намагаються різними засобами більш активних зламати і знищити, а решту прихилити до себе.

Та проти цього селянство ще більше організується і вже сьогодні маємо відомості про створення "Союзу селянських партій Східньо-Европейських країн". Як довідуємося, цей союз складається виключно з селянських партій тих країн де комуністична Москва запустила свої пазурі. До цього Союзу входять лідер Болгарських селян Г.Дімітров, провідник селянської партії Угорщини Х.Надь, провідник хорватських селян В.Матчек,

Голова Сербської Селянської партії Гаврилович, представники селянських партій Румунії та Польщі.

І вже 1 жовтня "Союз Селян" надіслав меморандум до президента генеральної сесії ОН д-ра Арага з обвинуваченням совєтського союзу у втручанні у внутрішні справи Болгарії, Югославії, Румунії, Мадярщини.

В той час, коли селянство України кривавилось в 1917-20 році в боротьбі проти большовицької Москви, селяни західньої Европи не добачали для себе загрози і лише спостерігали театр революційних дій на сході.

Сьогодні, коли селяни Західньої Европи кривавляться під чоботом комуністичної Москви, селяни інших країн, спокійно сидячи, приглядаються театрові "прогресивної перебудови".

Це є головне недотягнення селянства, що воно лише тоді приймає рішучий бій, коли ворог кине йому мотузок на шию.

Українське селянство на еміграції, що має найбільший досвід боротьби як активної, так і пасивної з комуністичними методами нищення людства, що нічим не відрізняються від фашизму, мусить перестерегти світ перед небезпекою з боку комуністичної Москви. І коли та небезпека сьогодні вже душить селянство Польщі, Румунії, Болгарії, Югославії тощо, то вона завтра може несподівано насунутись на Грецію, Туреччину, Францію. Безперечно, що світове селянство, а зокрема і українське, ще не одну світлу сторінку впише в історію боротьби з комуністичною загрозою, але організованість приводить до менших жертв і тому ті сторінки повинні бути написані не такою кількістю крови, як дотепер. Лише в організованості швидша і легша перемога з меншими втратами.

Те, що на еміграції українське селянство значно виросло і вже спромоглося на утворення своєї професійної станової Селянської Централі, цей початок нам всім слід лише вітати. Але це лише дуже і дуже незначні успіхи. Перед селянством простягся надзвичайно тяжкий і тернистий шлях. У нього непочатий край великих завдань. Успішно розв'язати їх селянство зуміє тоді, коли воно буде організоване, коли воно не дасть себе спровокувати так, як було спровоковано в Україні большевиками. Селянство дасть рішучу відсіч тим більшовицьким провокаторам, що вже і тут на еміграції починають кидати яблуко роздору в селянську родину.

Мабуть тим провокаторам не лише на "родінс", а й тут шкодить організоване селянство, що вони різними методами шкодять організації селянських спілок, бо ж комуністична Москва знає, що селянство є для неї найнебезпечніший ворог, і коли це селянство організується, то це для неї творитиме поважну небезпеку.

Та початок зроблений, селянську централю створено, і коли кращі селяни приймуть активну участь у її праці, то життя на еміграції марно не пройде і можна буде сподіватись поважних наслідків. І, безумовно, в тому великому світовому здвигові селян в боротьбі з комунізмом, українське селянство теж знайде, хоч маленьке, але заслужене своє місце.

---o---

Б. ІВАНОВИЧ

ЗАВВАГИ ДО УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ ДИСКУСІЇ

Від деякого часу на сторінках нашої і польської еміграційної преси провадиться дискусія на тему українськ.-польських взаємин. Перед у цій дискусії вела польська сторона, а саме, франкфуртський тижневик "Кроніка", на чолі з його головним редактором п. К. Грабиком. В ч. 41 "Кроніки" з дня 12. жовтня б.р. редактор робить підсумки доцьогочасної дискусії та підкреслює її досягнення і недотягнення.

Було б доцільним і з нашої сторони сказати декілька слів про цю дискусію, тим більше, що українська сторона трималася в дискусії радше пасивно.

Якщо ходить про досягнення цієї дискусії, то на першому місці треба б підкреслити факт, що в ній приймають участь ідеологічні групи обох сторін, що до цього часу засадничо виключали усяку спробу порозуміння. І так, з української сторони чуємо заяву, що "ми є за українсько-польське порозуміння" з уст звеличника т.зв. "визвольної політики", яка до цього часу непорушно визнавала засаду, що "українець повинен тікати без оглядки з кожного місця, де лиш почує слово "угода" /див. "Реальна, чи визвольна політика?", відбитка Проводу УН, Прага/; з польської сторони тон цілій дискусії завдає,- як це стверджує наш визначний громадянин, д-р Ганкевич, - "невтомний погромник нашого народу", що довший час своєї громадської і публіцистичної діяльности був приклонником ідей проф. Станіслава Грабського на відтинку української політики. Фактом приступлення до дискусії, і одна і друга сторона признала помилковість своїх доцьогочасних політичних поглядів; говорячи словами п.К.Грабика - "ми є по двадцяти роках важких, взаємних помилок і по шости роках жахливої війни, в часі якої, здавалось би, взаємні порозуміння заміняться в пропасть". Думаємо, що ці признання матимуть засадниче значення для наших політиків в майбутньому.

До дальших здобутків дискусії належить зарахувати повне злагодження взаємних ворожих настроїв в пресі, а також, до певної міри, і серед громадянства обох народів на еміграції.

Та річ ясна, в парі з цими несумнівними осягами - маємо також питання, щодо яких не маємо ще устійненого спільного погляду. Не згідні ми є передовсім щодо засадничого підходу до дискусії. Польська сторона вимагає, щоби для успіху взаємного порозуміння забути історичні кривди, заподіяні взаємно протягом останнього періоду історії обох народів, а спеціяльно помилки останнього двадцятиліття. В цей самий час польська сторона виразно зраджує охоту час від часу покивувати українцям пальцем за їх "гріхи" супроти поляків в часі останньої війни 1939-45 років. Без сумніву, вичислювання взаємних кривд тепер, на еміграції, не присужиться для вкладу до порозуміння між обома народами. Тим не менше, треба бути свідомим тої правди, що для багатьох з нас забути це минуле не легко, а то і, на жаль, цілком неможливо. Про помилки минулого мусимо пам'ятати, щоби не повторювати їх в майбутньому. Українсько-польські взаємини погіршувалися ступнево, протягом дуже довгого часу нашої історії і в історичну аналізу цього явища ми не хочемо входити. Однак видиме і катастрофальне погіршення цих взаємин наступило на наших очах, в періоді, коли Польща була незалежною, суверенною державою, мала повну свободу й ініціятиву дії, а в той самий час українці були лиш об'єктом історії. Не віримо, щоб цей період можна було вимазати з книги буття нашого народу. Відкидаємо і заперечуємо трактування історії, як механічне зіставлення окремих і нічим непов'язаних з собою епізодів, з яких одні - можна після бажання вписати до історії, інші - якщо вони неприємні - можна викреслити і вимазати. Віримо твердо в історичну догічність подій і в історичну відповідальність народів за ці події. Відповідальність за наслідки останньої війни в першій мірі несе німецький народ - байдуже чи це подобається чи ні сьогоднішнім політичним провідникам Німеччини. Наслідки чинів попередніх поколінь в історії українсько-польських взаємин тяжать сьогодні на совісті обох народів, і до цього факту треба підходити з повною свідомістю, якщо хочемо поважно трактувати справу цих взаємин і стреміти до їх полагодження.

Дальшою важкою проблемою до розв'язки є, на думку польської сторони, українсько-польський кордон в майбутньому. П.К.Грабик заявляє, що ця проблема в дійсності "не має з обох сторін засадничих застережень,

якщо йти по лінії етнографічної її розв'язки, хоч виразні різниці зарисувалися в інтерпретації поняття етнографічних границь".

Щоб висловити нашу думку щодо цього питання, мусимо сказати, що ми, перегортаючи сторінки преси з статтями про українсько-польські взаємини, не можемо позбутися враження, що ведеться вона в багатьох моментах під кутом матеріялістичного світосприймання й що дискутанти нераз свідомо чи підсвідомо перецінюють свої можливості і вартість спільних конференцій, та намагаються полагодити чисто психологічні проблеми, якою є безумовно справа українсько-польських взаємовідносин, "паперовим", механічним способом. Також здається нам, що дискутанти одної і другої сторони цілковито забувають той дійсний жахливий стан, в якому знаходиться один і другий нарід і супроти якого паперові дискусії про граничні спори стають... дивними. Нігде і ніколи не було річчу журналістів полагоджувати питання граничних спорів і сьогоднішня дискусія на цю тему в пурті українських і польських журналістів є цілковито безкорисною стратою часу, тим більше, що майбутнє, як це пише п.К.Грабик, і з чим ми є цілковито згідні - "є нам наразі незнане і невідоме".

Проблема українсько-польських взаємин є, на нашу думку, передовсім питанням психологічного порядку і від того, чи пересунемо сьогодні на папері українсько-польський кордон направо чи вліво від сьогоднішнього фактичного стану - ніщо не зміниться ані на йоту в психиці обох народів.

Тому думаємо, що розв'язки проблеми українсько-польського порозуміння слід шукати не стільки за столиками спільних конференцій наших журналістів, лиш, і то насамперед, у відповідній праці над перевихованням власних мас. На жаль, маси ці є виховані на категоріях вчорашнього способу думання і якщо ходить про відносини в краю, то на цьому відтинку, як це згідно стверджують і польські журналісти, не видно ніяких змін. Навпаки, знаємо з достовірних і документальних джерел, що в часі недавнього масового виселення українського населення з теренів Холмщини, Підляшшя і Лемківщини на захід, яке відбувалося, як стверджує польський журналіст п.В.Бельскі, "в умовинах, які видаються глумом з людських і божих прав", місцеве польське населення не тільки не спхвачувало виселюваним, а навпаки, старалося словом і чином погіршити моральне і матеріяльне трагічне положення виселенців.

Це наставлення польського населення допровадило до віплатної акції зі сторони українського населення, що було до цього часу радше пасивним, а тепер, допроваджене до крайніх меж розпуки, воліло йти в ліс і звідти зі зброєю в руках боронило своїх хат і піль перед наступом польського елементу. І коли супроти цих трагічних і важких у своїх психологічних наслідках подій ми читаємо, як тут на еміграції наші дискутанти прію над винайденням "спільної концепції" і "інтерпретації етнографічного кордону", нам стає знову... дивно. Судячи по цих подіях в краю міркуємо, що іде порозуміння не надто далеко і глибоко проникло в психолоґію мас і що треба би ще довший час працювати в напрямі відповідного усвідомлення загалу, щоби дійти довічних вислідів. Сумніваємося, чи нашим журналістам пощастить винайти таку "інтерпретацію етнографічного кордону", який давав би ґарантію, що по обох його сторонах не мешкатимуть поруч себе й надалі поляки й українці, хоч один з наших журналістів твердить, що "полишена невелика кількість українців в межах польської держави і така сама кількість поляків по українській стороні... не будуть вже входити в якусь гру, бо вони скоро акліматизуються..." Думаємо, що завданням наших журналістів є не створювати "атмосферу до дискусії, а створити такі обставини, що в майбутньому уможливлять життя поруч себе у згоді і приязні поляків і українців, - байдуже в границях якої національної дер-

жови вони в майбутньому опиняться. Якщо цих передумов сьогодні чи найпізніще завтра не створимо, то сьогоднішня дискусія про "інтерпретацію етнографічного кордону" є зайвою і нікому непотрібною стратою часу. А до створення цих передумов і цього ідеального стану речей є дуже далеко і то не тільки там, в краю, де, можливо, діють чужі й ворожі нам сили в напрямі підсичення взаємного антагонізму, але - сміємо це твердити - в багатьох випадках і тут, на еміграції, де доля кинула нас під спільний дешівський дах.

І тут, думаємо, лежить відповідь ще на одне питання, над яким ломлять собі голови наші журналісти - це є "питання майбутніх форм практичної співпраці обох держав", або - ми позволимо це собі назвати за московською емігрантською рецептою - проблемою солідаризму. Якщо ходить про співпрацю усіх слов'янських і інших народів "межимор'я", то руїнниками цієї співпраці були якраз ті, що сьогодні про співпрацю найбільше говорять - це москалі, але також, на жаль, і поляки і то спеціяльно протягом останнього століття. Знаємо, нам скажуть, що ми не розуміємо концепцій і що про інший солідаризм думають москалі, а про іншу співпрацю говорять наші приятелі з "Кроніки". Ми на це відповімо, що і одне і друге модне слівце - і з уст москалів і з уст поляків - є для нас в сучасний момент порожніми пляшками з різними барвними етикетками. Від вкладу праці залежатиме якість вина, що має бути в цих порожніх до цього часу пляшках. І якщо думають наші журналісти, що після кількох спільних конференцій на тему співпраці можна буде впрягти до спільного воза і обивателя, що ще вчора на команду своїх політичних провідників дружно декламував "як свят святем, так поляк з русінем не бил братем і не бендзе", і нашого націоналіста, що вивчає на пам'ять славний декальог - і що в дружній співпраці ці смертельні вороги вчора, а сьогодні приятелі, потягнуть спільного воза від моря до моря - то наші журналісти знову ж таки - думаємо - себе свідомо чи несвідомо обдурюють.

Тому твердимо, що дискусія на тему майбутніх кордонів є злишня і непотрібна, а питання "спільних форм співпраці" - є передчасне. Кожна сторона має насамперед проробити величезну роботу в напрямі відповідного освідомлення загалу.

Признаємо усі позитиви доброї волі обох сторін прямувати до покращання взаємин, але треба бути свідомим, що від написання одної чи й кількох позитивних статей на цю тему ще дуже далеко до цілковитої розв'язки цього складного питання.

Пригадаймо собі байку про вужа, яку сказав свого часу гетьман Богдан Хмельницький польській делегації.

Помилки пороблені протягом століть важко направити за декілька років і треба би довшого часу, щоб защіпити публічній опінії обох народів правду, яка сьогодні є власністю лиш кількох одиниць.

---o---

Резолюції

Центрального Комітету і Контрольної Комісії Українського Національно-Державного Союзу

Пленарні збори Центрального Комітету і Контрольної Комісії УНДС, що відбулися в днях 29 і 30 листопада 1947 року в присутності запрошених гостей з-поза керівних органів Союзу, заслухавши звіти голови і членів Президії ЦК та доповідь представника Президії про плян біжучої політичної праці УНДСоюзу, схвалили наступне:

На терені міжнародньої, світової політики панує тепер напружена атмосфера. Боротьба двох світів - демократичного і тоталістичного - досягає свого кульмінаційного пункту. Вона іде повним ходом не тільки на терені пропагандивно-ідеологічному, господарському, технічному, тощо, але й виявляється в багатьох осередках земної кулі відвертими збройними виступами. Не є виключене, що в недалекому майбутньому ця ситуація приведе до поновного конфлікту у світовому маштабі.

Становище на українських землях свідчить про те, що після недавніх зусиль героїчної Української Повстанської Армії, дії якої виявляють собою загальну волю спротиву всього українського народу без різниці партійних чи групових приналежностей, ворожа окупаційна влада розпочинає безоглядне винищування всіх осередків українського національного життя з метою зламати остаточно дух опору вільнолюбної української нації.

Нинішні обставини, коли з одного боку посилюється наступ на українство ворожих йому сил, а з другого наближається момент активної боротьби за визволення батьківщини, накладають на ввесь український народ, а спеціяльно на українське суспільство, що опинилося поза залізною заслоною, велику відповідальність і вимагають від нього особливої чуйности, стійкости, дисципліни, єдности і відбиття численних і посилених в останньому часі спроб ворожих агентур розкласти і розбити зсередини українську національну спільноту.

В цей момент Ц.К. і К.К. УНДС вважає за необхідне пожвавити внутрішнє організаційне життя Союзу в цілому і збільшити його діяльність назовні, а тому ставить в обов'язок всіх відділів збільшити свою організаційну активність і з неослабною енергією брати участь в усіх ділянках нашого громадського, культурного і політичного життя.

Уважаючи за необхідне дальше удосконалювання й уточнення ідеологічно-програмових напрямних Союзу, ЦК і КК закликають всі відділи й поодиноких членів приймати активну участь в праці по цій ділянці, допомагаючи в цьому покликаним до цього органам. З'окрема закликається всіх членів всебічно підтримувати нашу пресову акцію й допомогти поставити на належний рівень нашу пресу. для уможливлення провадження освідомної роботи серед широких кіл українського суспільства.

Надаючи спеціяльне всенаціональне значення дальшому існуванню й активній провідній ролі українського державного центру, ЦК і КК уважають за необхідне: - забезпечити дальше нормальне функціонування органів державного центру УНР на основах законности і непорушної тяглости з часів його перебування на українській території й обстоювати серед українського громадянства погляд про необхідність об'єднання довкола цього центру як державної ідеї і державної організації; - з уваги на крайню пекучість справи і неможливість її дальшого відкладення негайно покликати до життя Національну Раду хоч би й з найменшої кількости українських політичних організацій, що опрацювали проект тимчасових норм державних органів УНР, виходячи з міркувань леґальности, тяглости і практичної доцільности;

- прийняти участь у формуванні Коаліційного Уряду, делегуючи до нього представників УНДС;
- оформулювання остаточного відношення до нового уряду узалежнити від змісту його політичної декларації і провадженої ним політичної лінії.

З уваги на сучасні обставини ЦК і КК уважають на необхідне посилити працю серед широких кіл українського громадянства, звертаючи його увагу на необхідність бути готовим до майбутніх вирішальних подій, закликаючи його до всенаціональної єдности і допомагаючи йому упорядкувати й завершити всебічну організованість. Відділи Союзу і поодинокі члени закликаються до дальшої енергійної праці в усіх ділянках загального громадського і політичного українського життя, тримаючи звязок з Президією ЦК й інформуючи її про пляни й наслідки своєї роботи. З'окрема звертається увагу на активну підтримку таких ділянок нашого національного життя, як:

Українські Національні Церкви /УАПЦ і Церква Греко-Католицька/, Організації Допомогово-Харитативні /ЦУЕ, СУЕ, тощо/, професійно-станові спілки, організації молоді, військові товариства, переселенча акція, культурно-освітні установи, тощо.

В цій праці УНДС радо нав'язуватиме контакт і йтиме на порозуміння з усіма українськими організаціями, як членами, так і не-членами Координаційного Українського Комітету, уважаючи, що загальне замирення і порозуміння в середині української національної спільноти є конечною вимогою нинішньої відповідальної хвилі. З цих міркувань УНДС вітає порозуміння, що, з активною участю делегатів-членів УНДС, сталося на терені ЦУЕ і ставить в обов'язок своїх членів, що входять до складу органів ЦУЕ, дбати про те, щоб праця цієї установи і на далі базувалася на ділових, аполітичних й загально-українських засадах. Так само УНДС буде і на далі закликати всі політичні українські групи, як членів так і не-членів КУК-у, приступити до загального політично-державного порозуміння, входячи до Національної Ради.

Співпрацюючи з усіма українськими політичними групами, УНДС буде творити тісніше порозуміння з тими з них, які завжди дотримувалися демократичних принципів і які свої завдання розуміють як завдання політичних партій чи організацій та не виявляють, в практиці або в тенденції, стремлінь до творення своїх групових політичних центрів з претензіями на характер загально-національних, державних центрів.

ЦК і КК звертають увагу своїх відділів і членів на посилення роботи спеціяльно серед молоді і селянства.

Вітаючи активність і розріст українських військових організацій, УНДС стоїть на становищі, що Військо, а тим самим й військові організації, мусять бути строго аполітичними, стояти поза впливами політичних партій чи груп і свою роботу підпорядковувати загальним інтересам національно-державним, підпорядковуючи себе леґальному державному центрові - Урядові У.Н.Р.

Виходячи з основних програмових засад УНДС про значення Українських Національних Церков, ЦК і КК, визнаючи що справа віри є справою внутрішнього сумління кожного [illegible] члена /до якої організації в цілому не мішається/, уважає, що нормальне функціонування й єдність Українських Національних Церков мусять бути дорогими для всього українського громадянства, а тим більше ці засади повинні обов'язувати кожну політичну організацію як цілість.

З цього погляду ЦК і КК висловлюють свій жаль з приводу Ашафенбурзької події, яка вносить розкол і розбиває єдність УАПЦ.

ЦК і КК стоїть на становищі, що українському громадянству належить рекомендувати переселюватися з Німеччини до інших країн Европи або за океан. З цього приводу Президія ЦК має подбати через відповідні українські установи про посилення переселенчої акції, яка однак ма-

ла б проходити організовано і забезпечити переселення до країн, де українці знайшли б відповідні умови до життя і праці. Проте переселенча акція не повинна ні в якій мірі гамувати загальну підготовку до повороту у визволену Батьківщину, або відвертати нашу увагу від основної мети. З уваги на те, що час повороту на Батьківщину може /але не мусить/ ще затягнутися, належить подбати про те, щоб українці перебули цей переходовий період в якнайкращих умовах. Проте, де б українці не опинилися протягом найближчого часу, вони повинні бути повсякчасно готовими до виконання своїх найважчих обовязків перед нацією і державою.

ЦК і КК уважає за необхідне, щоб УНДС через своїх членів пожвавив пропагандивну роботу на міжнародньому терені для висвітлення наших національно-державних постулятів та для нав'язання контактів з прихильними для нас чужинецькими колами, узгіднюючи однак напрямні цієї акції з компетентними державними чинниками, що єдино мають право керувати укр. зовнішньою політикою.

Для виконання намічених важливих завдань, ЦК і КК закликає всіх членів УНДС до посилення активности, організованости, внутрішньої єдности, організаційної дисципліни і співпраці з Центральними органами Союзу.

-----ооОоо-----

С. ГАЙ

Л А Д У Т

І. Вступ.

Чи знаєте Ви, що таке "л а д у т"? Ні, Ви не знаєте, що таке "ладут" і що таке "ладутчик". В такому значенні, як ці слова існують тепер в природі, їх значіння ніхто тут в Европі не знає, бо то витвір совєтської живої дійсности. А ті поняття й явища, що виникають на шкоду радянській системі, їх ні в які словники й енциклопедії не вносять. Їх зацитькують, з ними мовчки борються, на них намагаються дивитися недбайливо з призирством, як на явище дрібязкове й скоромин,ще.

Дійсно, багато дечого совєтський режим прицушив і знищив, коли воно хоч натякало на небезпечність для цієї системи. Береться совєтський режим з ладутом і ладутчиками, але вже не в силі побороти те, що є наслідок хибности системи в основі.

Боротьбу з особами НКВД провадить ідеально успішно. Був Нарком освіти Затонський, член Вищої потайної воєнної Ради, нищитель героїв Базару і т.д. Заслужений був чоловік в партії ВКП/б/ до найвищих ступенів. В один погожий день кабінет Наркома освіти на Бульварі Шевченка ч.14 в Києві спустів. Не стало Наркома Затонського. Не стало на Київському горизонті родини Затонського, не стало й приятелів та знайомих Затонського, що бували в нього. Щезло все з Києва, що хоч натяком було звязане з Наркомом Затонським. А що особливо характерне для радянської системи так це те, що на другий чи на третій день після зникнення Наркома Затонського, зникло з уст нового Київського й українського громадянства саме слово "Затонський". Всі "забули" це слово й знали тільки, що є Нарком Редько /.

Був партієць М.М. Попов /не українець/, автор дуже популярного підручника: "Історія ВКП/б/. Ця книжка витримала десятки видань, миль-

йонами вона розійшлася по бібліотеках всього СССР та руках партійців, комсомольців і безпартійних. Єдиний недолік книжки полягав у тому, що автор її не хвалив "вождя" і "батька" всесвітнього пролетаріяту, а до того ще й мав мужність представити його в дійсному світлі: ніколи на партійних зїздах Йосипа Бісеріоновича Сталіна /Джугашвілі/ не обірали на члена ЦК ВКП/б/. Тільки останнього часу його кооптовано й так "кооптованим" цей майбутній "вождь" і "батько" пройшов на посаду Наркома Національних Справ, а далі й Генерального секретаря ВКП/б/, в якому званні найвигідніще перебувати, поминувши навіть генералісимуса и Голову Ради Міністрів.

Ще одну похибку допустив М.М. Попов. На поставлені запитання від агентів НКВД він ніби відповів приблизно так: "Не все, що говорить т.Сталін, є істина, в інших людей може бути й своя думка". Цього було досить, щоб заслужений партійний робітник зник, як і Нарком Затонський зі всіма характерними особливостями для такого зникнення.

До виключних особливостей цього випадку треба віднести розправу з книжкою. Через місяць чи два на території всього СССР не можна було найти ні одного примірника твору М.М.Попова. Ні в бібліотеках, ні в приватних руках не затрималася ця книжка. Виметено, як мітлою, популярну книгу й "забуто" на території всього СССР. На місце книжки Попова випущено "Історію ВКП/б/" від імени ЦК ВКП/б/ під редакцією самого Сталіна.

Так розправляються з противниками в СССР.

Двох прикладів досить, щоб побачити неймовірну силу державного апарату в винищуванні всього, що хоч натяком покаже незгідність чи протилежність намірам чи заходам "партії й уряду". Всемогутність НКВД в тому напрямі не має собі суперника. Про всемогутність його склалися легенди й тисячі... анекдотів. Маючи такий могутній і гнучкий апарат, уряд СССР в легкістю вправного жонглера викорчовує й нищить все противне радянській ідеології й системі. З ладутом і ладутчиками НКВД бореться зі всією рішучістю й властивою собі віртуозністю. Така рішучість і віртуозність боротьби не винищує ладуту, а лише удосконалює практику ладуту в державному апараті.

Не маючи визначення ладуту та схарактеризування в совєтських енциклопедіях, підемо способом наведення живих фактів у всіх послідовних проявах. Такий спосіб дасть можливість зрозуміти суть і значення цього явища та зробити визначення навіть без допомоги автора.

II. Жива дія ладуту.

До Києва привезли з Криму кілька вагонів консервованих фруктів, розвантажили й розмістили на Хрещатицькому завулку ч.4 в величезних сараях. Хтось "ненароком" роздлубав дно в верхній бочці, що торкалася заліного даху, й фрукти від нагрівання почали булькати, тобто киснути. Прийшла від Державної Інспекції комісія з спеціялістом-хеміком, подивилася на бочку, з якої булькали закислі фрукти, й склала протокола про зіпсутість продукту. "Зіпсуті" фрукти ухвалено вивезти на "свалку". На вивозку асигновано 40 тисяч карб.

Все це "вивезено" й списано з державного обліку й державної бухгальтерії. Перейшло це все в якусь іншу бухгальтерію, так звану "кишенькову" й уже в тій новій бухгальтерії почало точно обліковуватися. Вся фрукта була продана через державні крамниці. Трудилася над тим українська кооперація. Навіть приспована трохи бочка попала в кооперативну крамницю на Подиварці в Києві.

У Києві була торговельна державна установа, що звалася ВАКОТ. Складалася вона з 17 осіб службового персоналу. На чолі її стояв, як це належить в совєтів, комуніст-директор. Техперсоналу було в цій установі всього двоє людей: бухгальтер-українець і убіральниця-росіянка. Решта - спеціялісти-торговельники. Все то були люди не високої освіти,

але розбитні, напрактиковані й з великим життєвим досвідом. До ліквідації приватної власности ці спритні люди мали на Подолі в Києві свої власні торговельні підприємства й крамниці. Коли все це удержавнилося, розбитні підприємці перетворилися на спеціялістів ВАКОТ'у з власною "кишеньковою бухгальтерією". На тому "гріли руки" не одні тільки спеціялісти з Подола, а багато інших осіб, що тим чи іншим способом прислужувалися ладутчикам.

Коли попадав продукт в "кишенькову бухгальтерію", за ним вже пильно доглядали й кожну копійку стягали. Приварські кооперативи прийшли зі скаргою, що їм припав трохи припсований продукт. Специ в ВАКОТ'і недбайливо сказали прислівя: "Бачили очі, що купували"... І не захотіли копійки уступити в ціні. Мусів втрачати кооператив на переферії, а не ВАКОТ, маючи свою "кишенькову бухгальтерію".

Спосіб переводити державний продукт на "кишенькову бухгальтерію" практиковано не в одному тільки Києві. Рибу довозять з Астрахані. Вчасність чи невчасність прибуття продукту з Астрахані до Києва залежить від якоїсь потайної невидимої руки. Деякий час місто "голодує" на рибу й коли "несподівано" прибуває два вагони риби, то ВАКОТ реалізує в високих цінах, бо довго люд не бачив риби й розхоплює хоч і по високій ціні. Весь прибуток іде "помилково" в "кишенькову бухгальтерію" і з Астрахані ніхто в державному порядку не звіряє дебет і кредит в бухгальтерії ВАКОТ'у за ці два вагони, за них вирівнювання дебета й кредита йде в іншому порядку.

За рибою в двох вагонах прибуває цей же продукт в десяти вагонах. Продається він по значно нижчих цінах і дебетування й кредитування йде нормальним порядком через казенну бухгальтерію. Не можна припустити, щоб картієць-директор не був утаємничений у таку "подвійну бухгальтерію". Вона, ця "подвійна бухгальтерія", давала великого клопоту бухгальтерові-українцеві. Як треба було давати звіт в Харків про торговельні операції, людина місяцями не знаходила сонних ночей. На звіт приходила з Харкова "тантьєма" /особливий вид нагороди/. Отже треба припускати, що в центрі знали про операції на Хрещатицькому, заулку ч.4 з рибою, а в такім разі і за дубільний естракт /див. дані/ і т.д.

Як сильно хворому організмові треба робити в певному порядку застрики, щоб приводити в рух скостенілі члени, так в радянській дійсності придумують різні "імпрези", щоб гальванізувати костенючий політичний організм. Як з рога достатку сиплються різні "свята": "День жінки", "День червоної армії", "День колгоспника" і т.д. В певний час поставлено моду й на приватника, щоб показати "гнилому, буржуазному заходу", що совети не все удержавнюють, а залишають і приватну ініціятиву.

Свого часу була мода на приватника-шевця. І навіть виписано зза кордону вагон дубільного естракту й розтрублено в газетах, що такий дубільний естракт продається шевцям-приватникам по 94 коп. за літр. Почувши про таку лахву, шевці посипалися до Києва за дубільним естрактом. Там у них попросили довідку від місцевої міліції, що такийто раб Божий є дійсно швець-приватник.

Люди лаялися, показували свої "шевські" руки. Вони добре знали, як то доставати такі довідки на місці. Це загрожувало затратою професіональної посвідки й тих мізерних життєвих благ, які вона давала. Але люди поїхали добувати довідки й дехто з такою довідкою повертався через довший час. Йому делікатненько відповідали: "Ви спізнилися, товаришу". Естракт вже "витрачено". Людина пригадувала свою давню репутацію, й починала "лаятись, як швець". На це людині чемненько відповідали: "Ша, товаришу. Чого Ви лаєтесь? Ви ж самі винні. Ви ж спізнилися. Але скільки Вам треба літрів естракту?"

З несподіванки людина не знала, що казати й випалювала наздогад: "Дайте три літри". Чемний спец писав записочку на Подол по Межигірській вул. й там лайливий швець одержував три літри естракту по 15 карб. за літр. Через здовження часу продукт значно подорожчав, переходячи в приватні руки на Межигірську вулицю. Ціна збільшилася у 16 раз. Для

совітської дійсности такі метаморфози становлять щоденну "норму", а для "гнилого буржуазного заходу" це видається дико.

Творці соціялістичного раю на землі просто дивляться на здобутки праці істот, для яких виготовляється земний рай. Пуд прийнятої від селянина пшениці - творці раю на землі розцінюють в 96 коп., а розмелену ними муку продають тому селянинові по 4 карб. за кіло, заробляючи в кілька десятків разів більше, як самим обходиться продукт. А завжди кажуть що "наука не йде в ліс, а в ніс". Коли ладутчики заробляють в 16 разів більше витрати, то це для совєтської дійсности ще помірне здирство.

Практика ладуту широко застосовується в державних совєтських центрах та залежних від них промислових районах. Були відомості, що в Москві і на Уралі розікрадено /в ладутний спосіб/ шляхетних металів /платина, золото, срібло, дорогоцінне каміння тощо/ на 11 мільйонів карб. Це зроблено в той час, як СССР всю індустрію вже скерував на воєнну підготовку й на зазначені метали уряд наклав сувору заборону щодо їх розтрачання й використовування. І от в такому становищі ці метали не тільки виривають з цупких рук совєтського уряду, а за рахунок того ж уряду, на його державних підприємствах, з тих же металів виробляють потрібні ладутові предмети обкоші й у виготовленому вигляді реалізують в "кишенькову бухгальтерію".

НКВД злоститься, мститься на кількох "ворогах народу", але практика ладуту невпинно розгортається в надрах самої радянської системи, як її рідна дитина.

III. Переслідування ладутчиків.

Боротьба з ладутчиками йде невпинно й послідовно. Розголосу великого з того не робиться, а все проходить тихо, без галасу, без одвертих процесів, а в спосіб виловлювання запідозрінних осіб. На скільки в дійсності надається великого значення цьому видові державного злочинства, видно вже з того, що таких "злодіїв" не перетримують серед злодійського елементу в тюрмах, а замикають в камерах з політичними вязнями.

Рівну "контру" політичного успособлення НКВД содержує в страшних "їжакових рукавицях", про які знає весь світ. Коли навіть англійський інженер мусів плакати, то можна собі уявити жорстокість режиму в тюрмах НКВД для політичних вязнів. Дійсно, то режим надзвичайно жорстокий. Встановилися навіть певні норми для такої жорстокости.

Зачинивши в тюремну камеру політичного вязня, влада ізолює його від зовнішнього світу, держить в голоді, позбавляє всіх найелементарніших культурних потреб, щоб зламати моральну стійкість: передачу допускають тільки раз на тиждень, хліб кавальцують на дрібні кусочки, щоб там не заховувалися листи, вареної їжі зовсім не допускалося з таких же причин, розмови й стосунки з тюремною вартою виключені.

Заведений режим з перехресною запорукою й соцзмаганням видається незломним і нікому з звичайних політичних вязнів не вдається його надщербити хоч на йоту. Так стоїть справа в відношенні до дійсно політичних вязнів, але для ладутчиків такого стану не існує; перед ними незломність мякне, як віск, і йде на послуги, які тільки їм потрібні в даних обставинах. Ось приклади з безпосередніх спостережень живих учасників.

В камері ч.14 Лукянівської тюрми постійне переповнення. Вона збудована на 17 осіб, а в ній нижче 84 осіб ніколи не спадає цифра, а часом підскакує до 100 осіб. З того повстають певні тюремні "закони". На нарах сидять тільки ті, що в камері перебувають поверх двох місяців. Новаки мусять пройти стаж під нарами на цементовій долівці. Стаж заведено і на багато інших побутових взаємовідносин серед увязнених. Для ладутчиків такого стажу не обовязково дотримуватися.

В камері перебувають українські наукові робітники, професори, учи-

телі, автокефалісти в сані і без сану, так звані куркулі, як вороги колгоспної системи й взагалі всі ті, що заподозрені в негативному ставленні до радянської системи й ідеології. Серед них перебуває коло 8-9 осіб ладутчиків. Люди тут не одної суспільної чи соціяльної категорії. Тут є інженери, урядовці, бухгальтери, торговці, відники тощо.

За ладутчиків можна говорити тільки пошепки, тобто "по секрету", а в вічі вважається наручним і навіть образливим. Вони держать себе трохи ізольовано й незалежно, але як справжні радянські громадяни; підбивають навіть наукових робітників читати лекції на радянські теми. Коли науковці відмовляються, ладутчики здивовано картають "бонгуза" й додають, нето жартома, нето поважно, що то не порадянськи.

Їжу, тобто бурду з зелених помідорів і рибячих голів та похребетин, дають раз на день. Кожен має свою ложку й бляшанку, в яку насипають гарячої бурди певну мірку. Рано й надвечір дають гарячу воду /чай/. Зголоднілі люди й на таку їжу накидаються, як голодні собаки; бурду пожирають з озвірінням і похапци, щоб затамувати вічну жадобу голоду.

У ладутчиків такої хапливости нема. Вони беруть бурду, їдять її для людського ока, але не в тому "суть їх життя". Для них щоденно, з рідкими перервами, в свій час відкривається "вовчок" і просовується посудина з покришкою. Підходить хтось з простіших до "вовчка", бере посудину, приносить на певне місце, до якого збирається всі ладутчики.

Поставлена й відкрита посудина парує. Вона не довго була держана на вартівні тюрми. В тому місці, де всі передачі мусять проходити тремний "аналіз", ладутна посудина не зазнала ніякого втручання руки вартового. Споживають всі рівномірно; тільки поважніші сидять, а відники роблять це стоячи. Після споживання хтось з стоячих бере посудину й несе до "вовчка". Відчиняється віконце й рука в тюремному рукаві просувається й забирає посудину. Так відбувається щоденно.

Замкнені в камері ч.14 ладутчики знають події зовнішнього світу. Вони знають навіть, хто з їх спільників арештований і має до них прибути. Звечора починають охати й співчувати. "Ах, який нещасний чоловік. А яка в нього мила дочечка. Тільки сам він нещасний чоловік, страждає падучкою". Всі насторожуються й очікують з цікавістю "нещасного чоловіка", що так занепокоїв ладутчиків.

В обідню пору одчиняються двері в камері й входить середнього зросту інтелігентний мужчина в світло-сірому костюмі й рівною ходою прямує до нар. Між ладутчиками проходить рух. Один з них, відник з професії, згортає свої манатки й переходить під нари, а новоприбулого ладутчика вміщують на його місце. Десь появилася благенька постіль і він лег головою до стіни.

Рішення тройки ДПУ наперед відомі ладутчикам і вони знають наперед, куди мають їхати, що з собою брати і хто їх на місці призначення зустріне.

Серед ладутчиків був один з особливим становищем і пошаною. То була людина молода, тиха, скромна з ритуально чорною борідкою, як носять побіжні хусиди. Робив він своє діло на заводі "Дрожджевик", що на розі Глубочиці й Львівської вулиці. Завод займає величезну площу й виробляє силу різнородної продукції. Ладутне виділення продукції людина проробляла тільки на дворі заводу й за те одержувала щомісячно дві тисячі карб. За ворітьми заводу ладутною продукцією вже відали інші.

Перед відправкою на північ він належно приготувався: замовив намалювати для матері з себе портрета автокефалістові-священикові. Перед відправкою за день йому передали на решетилівських смушках кожушка, таку ж шапку, теплі чоботи, і більше нічого не казали брати. Він знав, що їде в Архангельськ, зустріне його там Йось П. і зразу ж поставить до певної й прибутної праці. Виходячи з камери ч.14, він ніскілечки не тривожився за майбутнє, що так лякало кожного мешканця її перед виходом в невідому просторінь. Для ладутчиків нічого невідомого не було. Вони все

поперед знали.

З іншими ладутчиками відбувалися подібні речі в тисках тюремного режиму. Для звичайного політичного в'язня після арешту й замкнення кінчалось все; він належав тільки всевладному НКВД і ніяка сила не в стані вже хоч на макове зернятко вплинути на долю в'язня. З ладутчиками відбувалось щось дивовижне. До їх послуг були й енкаведисти й робили все, що тільки потрібно було арештованим і ізольованим особам.

IУ. Висновки.

Побачивши живі приклади з практики ладуту та самих ладутчиків у цупких лапах всемогутнього НКВД, можемо приступити до визначення цього поняття. Ладут - то державна крада в рамках державного апарату: здійснення його відбувається в надрах державної системи, що все удержавнила й над усім поставила свого урядовця. В ладуті беруть участь не одиниці, а сотки осіб з державного ж апарату з найвищих щаблів державно-чиновної драбини й замикаючись найнижчими ступенями робочого державного апарату.

Система ладутного виділення державної продукції на користь державних працівників струнко витримана і в своєму справедливому розподілі здобутків між своїми учасниками перевищує державну систему. Кожний учасник дістає відповідно до вложеної праці й розумового хисту. Подібної експлоатації, яку ми бачили з селянами, тут неможливо побачити й її в ладуті нема.

Виникає в людей думка, що ладут, як черноточина, розточить радянську систему й вона сама собою розпадеться, занесиліє і припинить своє існування в тому вигляді, який має зараз, тобто в формі всеохоплюючого удержавлення. Така думка може виникати там, де мало знають всі методи, способи, засоби й форми опановування людьми: соцьматання, зустрічні пляни, ударництво, стахановство, партійність, комсомольство, піонерство й тисячі подібних засобів перетворюють людину в цілковитого маняка.

Знаємо за давніх єгипетських ілотів, що працювали, як худоба, під палками фараонових пригінчих. Теперішня експлоатація й упокорення радянського громадянина не має собі нічого подібного в історії людства. Тоді був один безпосередній пригінчий з палкою в руці, а над радянським громадянином тяжать тисячі видимих і невидимих примусів. При величі території й незчислимих багатствах, найшкідливіший паразит може жити безмірно довго й не паралізувати цілковито самого організму. Одне й друге може існувати паралельно необмежений час.

Можуть бути, як бачимо, різні міркування щодо живучости й активности ладута. Одне встановляється незаперечно, що радянська система становить з себе сприятливий [illegible] для його розвитку, спричинюючи перед тим і до самого виникнення цього державного [illegible] паразита.

— о —

НАПРЯМНІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

У.Н.Д.С.

/Проєкт, переданий на розгляд Ідеологічно-програмової Комісії/

У.Н.Д.С. вважає, що зовнішню українську політику мають провадити не окремі партії чи політичні угруповання, але належно умандатовані й компетентні всенаціональні державні органи, що репрезентують інтереси українського народу як цілости. Окремі громадські чи політичні організації можуть провадити пропаганду української визвольно-національної справи серед співзвучних собі середовищ міжнародного світу, однак узгіднюючи напрямні цієї пропаганди з компетентними державними чинниками. Через відповідні представницькі органи та шляхом пропаганди серед українського суспільства, У.Н.Д.С. намагатиметься впливати на те, щоб українська зовнішня політика трималася таких загальних напрямних:

1/ На основі своєї продженої в і л ь н о л ю б н о с т и, український народ має бути суверенним господарем у своїй власній незалежній державі, на своїй історично-природній території, даючи відсіч усім зазіханням чужинців на свою свободу.

2/ Згідно з питомою миролюбністю українського народу, українська держава повинна жити в мирі і згоді з усіма дальшими і ближчими чужинецькими народами. Українська зовнішня політика повинна добитися того, щоб право України на незалежне державне життя визнали всі без винятку чужинецькі народи.

3/ Визнаючи потребу широкої міжнародньої співпраці, українська зовнішня політика має підтримувати засаду повної рівноправности в міжнародніх відносинах. Визнаючи отже потребу існування наддержавного світового організму у вигляді напр. Об'єднаних Націй, належить добиватися того, щоб обмеження суверенних прав окремих держав на користь такого наддержавного організму відносилося в однаковій мірі до всіх його членів.

4/ В міру потреби і при відповідних обставинах українська держава може входити до вужчих регіональних бльоків, однак на засаді співпраці окремих самостійних держав, а не злиття їх у спільний державний організм. Належить згори застерігтися проти входження України до таких регіональних бльоків, в яких гегемонія могла би опинитися в руках народу, під владою якого перебувала Україна. Приклади: а/ Україна може входити до загальної Европейської Федерації, до якої входила би й етнографічна Росія, але не може ввійти разом з Росією до бльоку Народів Европейського Сходу й частини Азії, б/ Україна може ввійти до бльоку народів Европейського Сходу й частини Азії разом з Польщею, але не може входити напр. до т.зв. "Малого Межимор'я" /Польща, Україна, Литва, Білорусь/, в якому Польща могла би намагатися зайняти становище гегемона.

5/ Укр. зовн. пол. має підкреслювати демократичний характер українського визвольного руху і засади національно-політичної, релігійної і расової толерантности української державної політики. Ці засади ставлять Україну в ряди світової демократії з її шляхетними гаслами про міжнародню справедливість і рівноправність, виключаючи яку б то не було згоду українського визвольного руху з тоталітаризмами комуністичного та фашистського забарвлення.

6/ Практично українська зовнішня політика має намагатися включити

Україну в орбіту демократичного світу, очолюваного С.Д. Америки й Великою Британією, в його боротьбі проти світу тоталітарного. При цьому належить підкреслювати, що Україна є одною з перших країн світу, яка цю боротьбу розпочала і яка має великі заслуги перед людством, зазнавши колосальних втрат в цій боротьбі.

7/ Природніми союзниками українського народу в боротьбі за визволення є всі ті народи, які безпосередньо чи посередньо перебувають під владою московського, тоталітарного режиму. Тому тісна співпраця зо всіма цими народами - в сучасному: для спільної боротьби за визволення, в майбутньому: для спільної оборони відновлених чи здобутих незалежних держав - мусить бути одним з основних постулятів української зовнішньої політики.

8/ В загальному треба прийняти тезу, що російський народ також є поневолений сучасним режимом, що панує в СССР. Однак фактом є, що російський народ грає ролю народу панівного в СССР і являється основною базою для уряду СССР в здійснюванні його імперіялістично-агресивних плянів і в поневолюванні неросійських народів. Тому, абстрагуючи від питання, чи інтернаціональний комунізм є на послугах московського імперіялізму, чи навпаки, московський імперіялізм на послугах у інтернаціональному комунізму, - належить відмежувати наше ставлення до народу російського від ставлення до неросійських, поневолених Москвою, народів. Тим-більше, що російський народ і за минулих царських часів був базою для російського центрального уряду в його політиці завойовування і поневолювання чужих народів. Тому українська зовнішня політика мусить виставити постулят застосування засади повного і широкого самовизначення і державного унезалежнення від Москви всіх земель /навіть з зовнішніми російськими ознаками, як напр. мова, населення/, що входить в склад сучасного СССР /в Европі й Азії/.

Українська зовнішня політика мусить пояснювати світові, що сама зміна режиму в СССР не означатиме усунення небезпеки для світового миру, бо традиційний московський імперіялізм, може в якійсь іншій формі, існував би далі. Тільки розподіл російської імперії на її складові, під поглядом національним, частини, зліквідує матеріяльну силу московського імперіялізму, що її він черпає головно з території поневолених неросійських народів, й усуне ненормальний загрозливий стан: а/факт поневолення цілої низки вільнолюбних народів; б/ загрозу для інших країн, ще до цього часу вільних від панування Москви.

Отже, українська зовнішня політика мусить протиставитися проти всяких проектів створення бльоку "Вільних народів Росії" з участю Московщини, що їх висуває російська протикомуністична еміграція, бо такий бльок був би завуальованою спробою задержання "єдиної і неподільної" російської імперії.

Українці нічого натомість не мають проти культурно-господарського й державно-політичного розвитку е т н о г р а ф і ч н о ї Росії, яка б відмовилась від панування над чужими народами й територіями. Із т а к о ю Росією незалежна українська держава утримувала би радо добросусідські відносини.

9/ Що до українського населення Европи й Азії, яке живе на землях, що не входять до історично-природньої української території, українська зовнішня політика повинна домагатися, щоб це населення - там де воно творить більшість - мало право на самоозначення в порозумінні з іншими автохтонними мешканцями цих земель. Матірна Україна має дбати про всебічний культурно-національний, господарський і політичний зв'язок з цим українським населенням. Впроваджуючи у себе забезпечення повної національно-культурної свободи для національних меншостей в українській державі, укр. зовнішня політика мусить, на засадах взаємности, домагатися то-

кого ж ставлення для українців, що ввійдуть в склад чужинецьких держав.

10/ В своїй політиці, основаній на співпраці й приязні з усіма чужинецькими народами, Україна повинна особливо дбати про розгорнення якнайтісніщих зв'язків із спорідненими з нами слов'янськими народами, виключаючи однак панславізм московського забарвлення.

11/ Українська зовнішня політика повинна дбати про забезпечення за Україною вільного, природнього виходу в море через Дарданелли; виключаючи однак при цьому імперіялістично-мілітаристичні тенденції, що могли б поставити українську державу в стан конфлікту не тільки з Туреччиною, але й англосакським світом.

12/ Українська зовнішня політика має стреміти, щоб Україна, як країна чисто европейська, не занедбуючи своїх інтересів в Азії, мала якнайтісніші зв'язки з цілою Европою. Тому Україна зацікавлена в тому, щоб европейські країни якнайшвидче перебули духову й господарську кризи й створили, побудовану на засадах правдивого демократизму й рівноправности всіх народів, европейську спільноту, до якої має ввійти українська держава. В цих стремліннях до впорядкування европейських справ, Україна має нав'язувати тісні зв'язки з народами, що проголошували засади міжнародньої справедливости, рівноправности і демократизму. З цього погляду Україна є зацікавлена у господарсько-культурному відродженні Німеччини, як одної з найбільших европейських держав. Однак з'огляду на виразні стремління гітлерівської, а також і колишньої цісарської, Німеччини до гегемонії на европейському суходолі, що загрожувало безпосередньо Україні, призначеної в задумах імперіялістичної німецької політики на об'єкт колоніяльного визиску, - українська зовнішня політика має ставитися з застереженням до можливих спроб відродження Німеччини під поглядом імперіялістично-мілітаристичним.

13/ У відношенні України до Польщі, належить брати під увагу спільність українських і польських інтересів в обороні проти московського і, евентуально відродженого, німецького імперіялізмів. Отже, відношення України до Польщі мало б укластися так, як відношення України до народів, над якими висить то сама загроза, беручи під увагу можливість виявлення з боку Польщі найкращого зрозуміння спільности її інтересів з Україною. Однак, доки між Польщею й Україною не вияснені ще справи територияльного розмежування і доки Польща не позбулася ще деяких тенденцій до гегемонії над Україною, які завуальовано виявляються у спробах накинення погляду про потребу польсько-української федерації, - належить бути обережними у питанні т.зв. польсько-української б і л я т е р а л ь н о ї с п і в п р а ц і.

Питання територияльного розмежування, поміж Україною і Польщею повинно бути розв'язане в дусі забезпечення прав обох народів до їх історично-природньої території. Взаємини ж поміж Польщею й Україною мають укладатися на засаді добросусідських і приязних відносин поміж двома незалежними, суверенними державами, що мають багато спільних інтересів.

14/ На загал українська зовнішня політика мусить мати на увазі, що засади міжнародньої справедливости і рівноправности, що їх голосять представники демократичного світу, обов'язують поки що тільки на папері і являються тільки недосягненим ще ідеалом. Тому належить прикласти ще величезних зусиль, щоб ці шляхетні теорії були в усій своїй повноті застосовані і в практичній міжнародній політиці.

-----ооОоо-----

ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ

поширеного Засідання Управи Відділу УНДС в Авґсбурзі
дня 3.I.1948 року

Розглянуто:

1. Повідомлення проводу Нової Організованої Громадськости від жовтня 1947 року до членів УНДС.

2. Довірочне вияснення Мюнхенського осередку УНДС під заголовком "Наші позиції".

3. Статтю "Єдність в різноманітности", підписану ініціялами М.І.Ш. і надруковану в часописі "На чужині" ч.35 від 20 грудня і ч.36 від 27 грудня 1947 р.

Ухвалили:

До точки I.

а/ Ствердивши, що повідомлення, призначене для членів УНДС розсилається і не членам цієї організації /напр., членові СД-партії Левкові Чикаленкові/, а тим самим внутрішні справи УНДС свідомо доводяться до відома інших політичних організацій, признати цей факт незгідним з вимогами обов'язуючими членів УНДС дисципліни.

б/ УНДС справді повстала на базі колишньої Організованої Української Громадськости, в наслідок домагання учасників її перетворити цю організацію, що не мала ясного політичного обличчя і організованих форм, в організацію статутову з виразно окресленими політичними цілями, що й сталося. Саме Авґсбурзький осередок найбільш активно цього домагався. Коли це сталося і організація УНДС розбудовується та набирає належної ваги в українському суспільно-політичному житті, - відновлення примітивно-конспіративної Організованої Громадськости нічим не виправдується та вносить хаос в українське життя, передусім в ряди членів УНДС.

в/ Оскільки відновлюють Організовану Громадськість члени УНДС, то тим самим порушують статут УНДС, згідно з яким члени УНДС не можуть бути членами інших політичних організацій.

До т.2 і 3.

а/ Як "Наші позиції", так і "Єдність в різноманітности" констатують і пропаґують поділ УНДС на три групи: старих еміґрантів, нових еміґрантів /конкретно Харківська група/ і галичан. Умотивовується ця потреба іноді неповажними арґументами, як наприклад тим, що харків'яни мали інші умови праці під час німецької окупації України, ніж громадянство теренів України, де діяла цівільна німецька влада. Листівка "Наші позиції", побудована на таких парадоксах, як наприкдад: "хочемо бути фракцією, що старається перебороти фракційність" - повна суперечностей. Признається право В.А.Доленкові "представляти Велику Україну" і одночасно характеризується його групу /зрештою, зовсім правильно/ як провінційну, але забувається при тому власну провінційність, може навіть більш непримиренну, аніж харківська. Це невиразне, суперечне і зайве становище, позбавлене реально-політичного сенсу, вносить в середовище УНДС елементи деструктивні і поглиблює провінційність думання, замість їх поборювати і підносити те, що нас єднає, а не те, що ділить. Це тим більше дивне, що саме життя та воєнно-політичні дії і акти перекреслили всі кордони і змішали всіх українців в одному котлі нещасть і терпінь під большевицькою окупацією. Авґсбурзький відділ, що не знає провінційних поділів, не може цього не осудити.

б/ При поділі на групи, що його пропонує М.І.Ш. є який може бути підставою для творення інших груп, напр. волинської, хоч би тому, що там відбувалась найбільш завзята боротьба з німецьким окупантом, залишається ціла маса, до цього часу переважаюча, членів УНДС, що почуваються просто українцями і не хочуть належати до жодних провінційних чи інших груп. Ця частина соборницьки-настроєних членів УНДС при системі груп не матиме місця в УНДС, бо не захоче вертатися до груповости, з якої вже виросла. Таким чином, груповість є шкідливим регресом, з яким не тільки не можна примиритись, але проти якого треба рішуче боротись.

в/ "Наші позиції" і "Єдність в різноманітности" є винесенням внутрішньо-організаційних справ і ферментів на сторінки преси, цебто подання їх до публічного відома, що недопустиме з боку дисциплінованих членів організації і великою мірою шкідливе для неї в розумінні підривання її ваги в українському політичному світі, особливо коли прийняти під увагу фіналізацію праці комісії по скликанню Національної Ради.

Цю постанову надіслати ЦК. УНДС.

-----ооо---

ВІД ПРЕЗИДІЇ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ УНДС

За датою 29- го квітня 1948 року Президія Ц.К.У.Д.С. розіслала всім відділам Союзу організаційний обіжник ч.2 такого змісту:

"Президія Центрального Комітету, на підставі інформацій, що з різних джерел надходять до неї в справі заініційованого групою осіб з"їзду нової еміграції східніх українських земель, який заповідається в Ашафенбурзі в перших днях травня б.р.,- взявши під увагу думку в цій справі інших співзгучних нам організацій, розважила наступне:

1. Жадна з політичних організацій не є повідомлена про мету і обсяг проблем, що їх має розв'язати згаданий з'їзд, як рівнож від жадної з цих організацій ініціятори не засягали думки чи поради в справі доцільности такого з'їзду.

2. Деякі попередні акції, заініційовані і переведені в тому ж Ашафенбурзі з участю тих же осіб, що підписують запрошення на проектований тепер з'їзд, привели до загострення внутроукраїнських антагонізмів та нездорової боротьби на полі церковному й громадському через піднесення кличу теріторіяльної та релігійної відрубности окремих земель.

3. Підготовча акція до з'їзду, переведена в англійській зоні /Ганновер/, перейшла під гаслом такої ж територіяльної і часової виключности та викликала нове занепокоєння в тому осередку.

4. Наведені вище факти змушують Президію ЦК з найбільшою обережністю віднестися до заініційованого з"їзду, та вчинити все від неї належне, щоб співучасть у з'їзді членів УНДС не кинула тіні на нашу організацію та не стягнула на неї відповідальности за цю акцію в очах українського політичного світу.

Тому то Президія Ц.К. на засіданні своєму з дня 25 біжучого квітня постановила: заборонити членам УНДС брати участь в з'їзді чи нараді нашої еміграції зі східніх українських земель, що має відбутися в початку травня в Ашафенбурзі та закликати тих із поміж членів Союзу, що взяли участь в ініціятиві скликання з'їзду до зложення вияснень Президії ЦК, що спонукало їх підняти таку ініціятиву і переводити її в життя без попереднього порозуміння з Центральним Комітетом.

Президія Центрального Комітету вкінці зазначує, що вона гото-

ва ітати самодіяльність і ініціятиву своїх членів у кожній ділянці громадського чи професійного життя, під умовою однак, що така ініціятива не буде приховуватись від проводу нашої організації та що ініціятори звертатимуть до згармонізування і скоординування своєї дії з політичним проводом УНДС, до якого вони мають честь належати".

Після того, як згаданий з'їзд відбувся та як покликано до життя нову політичну організацію під назвою "Союз Земель Соборної України", Президія Ц.К. має додати до свого попереднього обіжника в цій справі наступне:

1. Провідну участь в з'їзді /виголошування доповідей, ухолження до керівних органів новопосталої організації і т.п./ брали деякі члени УНДС. Однак ЦК УНДС не тільки не запрошено до прибуття на з'їзд хоч би в характері гостей, але навіть не повідомлено про скликання з'їзду. Навпаки, є підстави думати, що ініціятори з'їзду - переважно члени УНДС - навмисно тримали цілу справу в таємниці власне від Ц.К. УНДС.

2. В своїй масі нова східньо-українська еміграція і її чолові представники, що належать як до УНДС, так і до інших організацій /як напр. Укр. Революційно-Демократична Партія, Національна Гвардія, обидва відділи Організації Українських Націоналістів, тощо/, не взяли участь в з'їзді, не вбачаючи потреби ані в ньому самому, ані в покликуванні до життя нової політичної організації.

3. Хоч новопостала організація підкреслює навіть у своїй назві, що вона стоїть на засадах соборности, однак скликання з'їзду проходило під гаслом окремішности нової східньо-української еміграції. До участи в з'їзді було, врешті, не допущено представників інших категорій української еміграції. Отже, в час ворожих намагань розбити і розсварити українську еміграцію, в час, коли приходить до завершення справа загальної консолідації українських політичних сил в Національній Раді, коли, врешті, представники нової східньо-української еміграції виявляють свою активність в рямках різних політичних організацій, - в цей час пропагування виключенности будь-якої категорії української еміграції належить уважати за недоцільне і шкідливе.

4. Політичні резолюції з'їзду про створення діючого уряду УНР та в справі т.зв. Варшавського Договору треба уважати за нічим необосновані особливо для членів УНДС, і то з таких причин:

а/ За діяльність сучасного уряду, в складі якого входять переважно члени УНДС, відповідає загал членів УНДС і Союз в цілому. Уряд був постільки діючим, поскільки це було можливе в доцьогочасних обставинах. До того, щоб створити справді діючий уряд на широкій, всеукраїнській політичній базі /що буде власне можливе після створення Національної Ради/, невпинно стремів якраз в першу чергу УНДС, про що знають всі його члени.

б/ Варшавський договір є давно невобов'язуючим для Уряду УНР. Однак якраз члени УНДС мусять бути про це добре поінформовані, бо підтвердження цього було зложено в січню 1945 року на руки Проводу Організованої Української Громадськости, члени якої в своїй переважній більшости вступили до УНДС. Тому підношення членами УНДС справи відкликання Варшавського договору, як якоїсь вимоги від Уряду, є незрозумілим і необоснованим.

5. Сьогодні не можна зайняти становища супроти новопосталої організації, бо вона ще мало себе виявила.

Треба однак уважати входження до неї членів УНДС разом з сторонніми до нього особами за нічим необгрунтоване. Оскільки члени нашої організації знають ідеологію і політичну плятформу УНДС, то для них немає жодної потреби входити до іншої політичної організації.

/Дивитись продовження на стор. 43/

ЛІВ-ИЙ

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

/Стаття дискусійна/

1. Основні засади української зовнішньої політики й пропоновані концепції перебудови того простору, до якого належить і Україна.

Розважаючи про українську зовнішню політику, треба насамперед встановити, чи точніше ствердити уже існуючі, основні засади, якими вона має керуватися. За такі основні засади належить прийняти чотири наступні:

1/ Вільнолюбність українського народу, його прагнення бути суверенним господарем на своїй землі, самому порядкувати своїм життям.

2/ Миролюбність українського народу, його бажання жити в мирі і згоді з усіма іншими дальшими й ближчими народами - під умовою, що ці народи не будуть зазіхати на українські землі. Отже: чужого не хочемо, свого не дамо.

3/ Міжнародня співпраця, потребу якої вповні визнає український народ, не може обмежувати його державної суверенности на користь якогось наддержавного світового організму в більшій мірі, ніж у інших народів, що до такого організму належатимуть. Отже: засада повної рівноправности у міжнародніх відносинах.

4/ Міжнародня співпраця у світових маштабах не виключає й обмежених простором бльоків, за доцільність яких промовляє спільність місцевих інтересів окремих національних груп у тій чи іншій частині світу. Однак тут ще суворіше має перестерігатися засада рівноправности й повного затримання державної суверенности окремих націй. Отже: співпраця окремих, самостійних держав, а не злиття їх в спільний державний організм. Зокрема належить згори виключити, як чужі і ворожі нашим національним потребам, всякі тенденції до федерації України з тим чи іншим сусіднім народом, або до входження української держави до такого реґіонального бльоку, в якому геґемонія могла б опинитися в руках одного з тих народів, під пануванням яких перебувала Україна, зокрема народу російського.

Виходячи з цих основних положень української зовнішньої політики, можна говорити про місце України в укладі міжнародніх світових відносин, які сьогодні позначені існуванням і діланням Організації Об'єднаних Націй. Проте постання і функціонування цього міждержавного організму не розв'язує ще багатьох болючих питань зв'язаних з остаточним упорядкуванням европейського й азійського континентів. Відносно цього існує чимало плянів, але всі вони цікавити нас можуть тільки тоді, коли вони передбачають відновлення державної незалежности тих народів, які її втратили.

Розглянемо кілька пропонованих концепцій, що торкаються безпосередньо простору, на якому живе український народ, і в кожній з яких мала б фігурувати Україна, як більш або менш незалежна держава:

1/ Сполучені Держави Европи, до яких на рівних правах мали б увійти й такі держави, як Україна, Польща, Білорусь і етнографічна Росія.

Ідея Паневропи не нова, її початків можна шукати в 19-му столітті, коли ще окремі держави так заздрісно оберігали цілковиту непорушність засади нічим необмеженої суверенности. Між першою і другою Світовими війнами з проєктом утворення Европейської Унії виступив відомий французький політик, Аристид Вріян. Треба припускати, що за деякий час паневропейська ідея, в тій чи іншій формі, буде здійснена. Однак справи виглядають так, що питання не стоїть ще на порядку сьогоднішніх актуальних проблем, але належить швидше до більш або менш віддаленого майбутнього. І навіть якщо припустити можливість швидкого формального створення Европейської Федерації, то в її лоні напевно матимуть місце тісніші реґіональні бльоки, бо европейський континент сьогодні ще аж надто роз'єднаний і окремі його частини перебувають в зовсім відмінних між собою умовинах, отже місцеві інтереси тих чи інших груп держав будуть ще довго превалювати над інтересами цілости. Але, саме головне, для утворення Европейської Унії треба здійснити деякі передумови, без яких сама ідея видається безвартісною. Треба насамперед усунути той стан, при якому Европа є поділена на два цілком відмінні й суперечні собі світи. Треба створити атмосферу взаємного довір'я і розуміння спільних інтересів европейських країн, що можливе тільки при дотриманні засади рівноправности і відновлення незалежности тих, що її втратили. Зокрема, для входження до Европейської Федерації е т н о ґ р а ф і ч н о ї Росії, треба насамперед зробити так, щоб така Росія постала на місце сьогоднішнього СССР, а це можливе тільки після попереднього розв'язання складних питань не тільки европейського сходу, але й азійських просторів, що знаходяться під владою Росії.

Цих проблем не буде розв'язано ані самим киненням гасла про потребу створення Европейської Федерації, ані навіть його формальним проведенням в життя. Таким чином, для української зовнішньої політики, /яка, звичайно, вже тепер мусить пильно стежити за розвитком паневропейських ідей і дбати про майбутню участь України в родині вільних европейських народів/ питання Паневропи не є актуально-пекучим питанням сьогоднішнього дня, бо воно, само по собі, не розв'язує проблем того простору Европи й Азії, що над ним панує сьогодні Росія і до якого входить і Україна, як не розв'язує і питання відновлення незалежної української державности.

2/ Бльок держав поміж Балтійським морем і басейном Середземного моря, отже, створення т.зв. "Межимор'я", до якого мали б увійти такі держави: Греція, Болгарія, Югославія, Румунія, Угорщина, Чехословаччина, Польща, Прибалтика, /Естонія, Латвія, Литва/ і, врешті, Білорусь та Україна.

Поминаючи тут дещо відмінний проєкт створення т.зв. "Малого Межимор'я" з Литви, Польщі, Білорусі й України/ справа якого відноситься, на нашу думку, до стислішого питання українсько-польських відносин/, уважаємо, що проєкт створення "Межимор'я" не вичерпує вимог української зовнішньої політики, бо він ніяк не передбачає розв'язання проблеми дальшого розвитку СССР, або, вірніше висловлюючись, Російської імперії, від чого безумовно в першій мірі залежить доля України. Оскільки російська імперія має і надалі існувати, маючи в свойому складі цілий ряд неросійських народів /окрім українського і білоруського/, то на якій підставі можна припускати, що по відношенні до України і Білорусі Росія зробить виняток, відмовившись від панування тільки і власне над цими країнами? Зрештою, в світі є актуальною проблема загрози миру з боку агресивного російського імперіялізму. Але ця загроза не розв'язується відірванням від російської імперії України і Білорусі, коли при ній залишаються і надалі Козачі Землі, Кавказ, Туркестан, Карелія, Далеко-Східній Край, тощо.

Зведенням проблеми російської загрози лише в площину українсько-білоруського визволення і приєднання цих країн до "Межимор'я", ми звужуємо її світові маштаби і тим самим, як про це буде мова далі, зменшуємо шанси її позитивного для нас полагодження.

З державами, що мали б входити до "Межимор'я", Україна має і матиме багато спільних інтересів. Про це будемо ще говорити. В сучасному нас єднають більш-менш однакові умови, в яких сьогодні перебувають і Україна і ці країни. Тому мусимо шукати можливостей зближення і співпраці з ними для досягнення, здавалось би, спільної мети. Однак, чи при кожній стадії світових міждержавних відносин ці країни уважатимуть свої інтереси за тотожні з нашими? Чи не задовольняться вони приверненням статус кво з 1939 року і не зупиняться на цьому в своїх постулятах відносно европейського сходу? Яка гарантія, що держави проектованого "Межимор'я" погодяться взяти на себе тягар українсько-російських взаємовідносин і дотримають до кінця свої зобов'язання? Чи не з'явиться у них спокуса використати українсько-білоруську проблему для натиску в дипломатичній грі, щоб пізніше окупити нею свою власну незалежність від східнього імперіялізму? Бо ж вони будь-що-будь належали до Західньої, Поверсальської Европи і можуть, слушно чи неслушно, уважати, що їх інтереси є відмінними від інтересів країн, що до 1939 року знаходилися по інший бік бар'єри. І навіть, якщо припустити, що народи "Межимор'я" розумітимуть користь для себе визволення України й Білорусі, яке значно послабить загрозу східнього імперіялізму і для них, то чи об'єднаних сил "Межиморря" вистачить для осягнення мети? Чи не треба шукати союзників, або властиво залишатися і надалі їм вірними, також і серед тих, яких лучать з нами століття спільної недолі і визволення яких відразу автоматично розв'язало би проблему східнього імперіялізму? Бож, зрештою, і в майбутньому життєві інтереси українського народу будуть знаходитися не тільки на захід, але також, а може й насамперед, на схід від його етнографічних кордонів.

3/ "Союз Вільних Народів Росії". Ідея властиво не нова, бо її ще перед 1939 роком пускали в світ деякі кола російської еміграції від часу, коли зрозуміли, що давніми "єдінонеделімчеськими" аргументами на зразок "не было, нет і бить не может" далі вже оперувати не сила. Недавно цю ідею пропагував під німецькою егідою ген. Власов, тепер вона з'являється в новому виданні серед частини російської еміграції в Америці, очолюваної Керенським.

Питання нашого відношення до цієї концепції властиво не належало б до української зовнішньої, лише до внутрішньої політики, оскільки були б у нас люди, які думалиб, що по відношенні до Росії можна зайняти інше становище, аніж те, що його так влучно сформулював Хвильовий: "Геть від Москви". На цьому місці можна лише ще раз ствердити, що входження до будь-якого бльоку разом з Московщиною було б рівнозначне з прийняттям російської гегемонії; а це раніше чи пізніше привело б до повного уярмлення України, як це завжди бувало в минулому: вистачить порівняти стан України в момент підписання Хмельницьким Переяславського договору і за Кирила Розумовського, або рік 1921 з роком, напр. 1933. З цих міркувань, для нас, концепцію Керенського належить відкинути, не вдаючись навіть у якусь глибшу її аналізу. Натомість перед чужинцями, навпаки, мусимо з цілою енергією і ужиттям найрізнорідніших аргументів і доводів безоглядно її поборювати, про що ще мова буде далі. /Див. примітку в кінці статті на сторн. 42/.

II. Українська концепція, побудована на засадах міжнародньої справедливости і доцільности.

Чи є взагалі потреба висувати власну, українську концепцію в міжнародній політиці? Чи не видається це комусь в порівнянні з тим станом, в якому опинилася сьогодні Україна, свого роду мегальманією?

Чи не повинна українська зовнішня політика постаратися долучити українську справу до існуючих чужих концепцій, які може мають більше шансів у "сильних цього світу"? Отже, висування власної концепції було б недоцільне, якби існуючі чужі концепції задовольняли українські інтереси, або якщо б ми мусіли наспіх, силоміць творити якусь нову, нереальну, безпідставну і безтрадиційну концепцію - тільки на те, щоб бути оригінальними. Але чужі концепції не відповідають нашим вимогам, а з другого боку наша, українська концепція існує віддавна. І коли хтось може твердити, що її нездійснення аж до цього часу доводить її нереальність, а тому треба створити щось нове, пристосоване до сучасних обставин, то це велика помилка. Бо такі справи вимагають часом десятків літ для свого завершення і власне вперта послідовна і непохитна праця і боротьба в ім'я намічених ідей, а не хитання і зміни основних ліній доводять до успішного кінця. Якраз сьогодні настає, на нашу думку, той час, коли українська концепція при сучасному укладі міжнародніх сил має шанси знайти нарешті зрозуміння і реальне зацікавлення в світі.

Українська концепція, що виступає в двох аспектах - негативному: розподіл Росії і позитивному: бльок поневолених Москвою народів - повстала в своїй новітній формі ще в 19-му столітті. Її початків належить шукати в творах Шевченка і в ідеях Кирило-Методіївського брацтва, а своє оформлення вона знайшла в 1917 році, в Києві, коли там відбувся Конгрес Національностей, скликаний з ініціятиви українців. Ця концепція керувала діяльністю українських урядів в роках 1919-20, а пізніше її стосували керівники зовнішньої політики еміграційного державного центру УНР. Сьогодні, поза врахованням нових обставин і можливостей, немає підстав вносити основні зміни в цю концепцію. Приглянься їй ближче:

1/. Негативний аспект української концепції: р о з п о д і л Р о с і ї .Цей вислів: "розподіл Росії" лякає ще й досі декого з наших сентиментальних інтелігентів, вихованих на російській культурі. Проте він, як жодний інший, правильно віддає вложену в ньому думку і, власне в цій формуловці, ця думка сприймається щораз то більш уважно світовою політичною опінією. Додати тільки до нього треба /для заспокоєння перечуленості декого з "антиімперіялістів"/: Р о з п о д і л Р о с і ї на Її о к р е м і, п і д п о г л я д о м н а ц і о н а л ь н и м с к л а д о в і ч а с т и н и :

Цей постулят української зовнішньої політики цілком відповідає засадам міжнародньої справедливости і доцільности.

Немає сумніву, що відновлення незалежних держав, які було переможенo й окуповано збройною силою /Україна, Грузія, Азербейджан, тощо/, а також уможливлення цілій низці інших нерос́ійських народів або нерос́ійським переселенцям на азійські простори скористатися правом на самоозначення, - цілком відповідає не тільки загально узнаним засадам міжнародньої справедливости, але й нормам обов'язуючого сьогодні права у міжнародніх відносинах. Тим більше, коли всі ці народи, що дісталися під владу Росії внаслідок воєнного підбою, перебувають сьогодні під режимом страшного гніту і визиску під оглядом національно-культурним, господарським і соціяльним, що суперечить найелементарнішим засадам гуманности, проголошеним хоч би у відомих "чотирьох свободах" президента Рузвельта.

Розподіл імперії, яка має на своїм сумлінні стільки кривавих злочинів, яка, стосуючи засаду господарської автаркії, тобто виключаючи з світового господарства шосту частину земної кулі, спричиняється до постійних економічних недомагань, в якій процвітає найгіршого роду тотально-терористичний режим, яка, врешті, прямує вперто і послідовно до захоплення влади над світом шляхом світової революції - розподіл такої імперії буде безперечно актом міжнародньої справедливости.

Одночасно розподіл цей буде і актом міжнародньої доцільности, бо це усуне раз на завжди джерело аґресій, отої загрози нової світової війни, а також джерело вічних економічних криз, убожества і людських страждань. Однак така кардинальна зміна в цій частині світу буде справді доцільною тільки при тій умові, коли на місце існуючого стану повстане інша конструкція, що забезпечить там лад і порядок та введе відновлені чи новоповсталі державні організми в систему нормальних взаємовідносин міжнароднього політичного, господарського і культурного життя. Ця нова конструкція, що має замінити собою аґресивну російську імперію, і є позитивним аспектом української концепції.

2. Позитивний аспект української концепції: бльок поневолених Москвою народів. До цього бльоку мали б увійти не тільки европейські, але й азійські народи, які від довшого часу перебувають під ярмом російського імперіялізму. Засадничо до нього могли б належати всі ті частини сьогоднішньої Російської імперії, що при розподілі цієї останньої захотіли б скористати з права на самоозначення і виявили б свою волю відірватися від Московщини. Отже, на тому просторі, що знаходиться сьогодні під пануванням Росії, мало б бути застосоване в усій повноті право на самоозначення націй. Входження до бльоку поневолених Москвою народів полягало б на цілковитій добровільності, а перебування в ньому на абсолютній рівноправності всіх його членів. Це був би добровільний бльок окремих, незалежних, суверенних народів /держав/, яких в сучасному лучить спільна боротьба за визволення, а в майбутньому лучитимуть спільні господарські інтереси та, передовсім, спільна оборона проти можливих реставраційних зусиль з боку російського імперіялізму.

Конкретно до бльоку мали б увійти насамперед такі країни з ясно виявленими незалежницькими прагненнями: Прибалтика /Естонія, Латвія, Литва/, Білорусь, Україна /з Кримом/, Козачі Землі/ що складаються більш-менш з територій колишніх шости Козачих Військ: Кубанського, Донського, Терського, Астраханського, Уральського й Оренбурського/, Кавказ /Грузія, Азербейджан, Арменія, Горські племена/, Казахстан /відомий сьогодні в українській літературі ще під назвою "Сіра Україна"/, Туркестан /Узбеки, Таджіки, Кіргізи, Туркмени/, Далеко-Східній Край /т.зв. Зелена Україна/. Щодо Фінляндії і Карелії, то вони по свойому географічному положенні належать радше до скандинавського комплексу. Польща могла б вибрати поміж бльоком поневолених Москвою народів і проповідуваним нею Межимор'ям, про що буде мова пізніше. Відносно Прибалтики, то належить припускати, що її життєві інтереси подиктують їй приєднатися до антимосковського бльоку. Щож торкається Козачих Земель, то належить підкреслити великий відсоток на них українського населення, особливо на Кубані /не тільки серед "городовиків", але й серед козаків/, Терщині і Донщині. Проте уважаємо, що згідно з правом усіх народів на самоозначення, треба з українського боку стати на тім становищі, що цьому українському населенню вільно самому рішати про свою долю. Не треба також забувати, що на території Кубані існувала в 1918-20 рр. самостійна держава, Кубанська Народня Республіка, яка і має всі права на своє відновлення і вільне вирішення майбутньої долі. Отже, згори цілком не виключається добровільне прилучення до Української Держави українських частин Козаччини. Однак, як би так не сталося, не вбачаємо в цьому трагедії, як що територія Козаччини була б відірвана від Росії і перебувала би в приязних з Україною відносинах. Ці приязні відносини могли б власне укладатися під впливом українського населення Козаччини, яке, очевидно, мало б користати з усіх національних прав. Така розв'язка напевно більш відповідає інтересам української державности, аніж прилучення українських територій Козаччини до України з одночасним залишенням решти Козацьких Земель під пануванням Росії. Хто цього не хоче чи не може зрозуміти і демагогічно спекулює на

борності" інакше думаючих, тому взагалі краще не братися за політику, щоб не шкодити українській справі.

Однак на вичислених країнах не вичерпується справа територій, які так само могли б прилучитися до антимосковського бльоку. Отже, територія на північ від Козачих Земель, що її все частіше окреслюється назвою Ідель-Урал; далі, територія Комі /Зирян/, Бурято-Монгольська і Якутська Області, врешті Східній і Західній Сибір. Належить прийняти засаду, що людності всіх цих територій повинно також прислуговувати право на самоозначення. Уважаємо також, що й ті території Азії, які сьогодні є зовсім або майже незаселені, не конче повинні залишитися під владою Москви після розподілу російської імперії. Взагалі Московщина, яка ніколи не несла світла культури й цивілізації на завойовані нею землі, а лише використовувала і визискувала їх в своїх імперіялістичних цілях, повинна в засаді втратити всяке право на будьякі землі, що лежать поза її етнографічною територією. Отже, незаселені, "нічиї" землі Азії /оскільки вже такі ще можна говорити/, мали б припасти не Москві, а тим чи іншим державам, що постануть після її розподілу азійських теренів російської імперії.

Так побудований "бльок поневолених Москвою народів" являтиме собою міцну конструкцію, що матиме всі ознаки життєздатности, бо він:

а/ буде самовистарчальним господарсько і матиме в свойому складі народи з старою і високо-розвиненою культурою.

б/ Буде мати досить сил, щоб економічно, культурно, політично, а як треба то і мілітарно протиставитися російському імперіялізмові, який буде усунено з цілого величезного територіяльного комплексу.

в/ Ввійде в нормальні господарсько-культурні взаємовідносини з цілим світом, спричинюючись таким чином до встановлення міжнародного миру і порядку.

Отже, з цих причин ідея такого бльоку має всі шанси знайти прихильний відгомін в цілому світі, тим більше, що його постання розвіє раз на завжди світову загрозу російського імперіялізму, що не в стані вчинити ані повстання "Межиморря", ані навіть Европейської Федерації.

Ми свідомі того, що так сформулована "українська концепція" зустріне цілий ряд закидів також і з українського боку. Хочемо зпори відповісти на два з таких можливих закидів.

П е р ш и й з а к и д : пов'язання українського питання з бльоком поневолених Москвою народів надзвичайно комплікує його й утруднює справу українського визволення. Мовляв, легше визволити і відірвати від Росії одну Україну /ну, ще Білорусь і Кавказ/, аніж величезну територію, заселену різнородними народами і племенами. А тому, чи варто встравати у цю складну проблему і зв'язувати долю України з непевним майбутнім тих, справа яких не є ще цілком ясною?

Поминаючи аргументи так би мовити романтично-альтруїстичного характеру, себто, що українці завжди були на боці тих, які боролися за свободу і що їм не личить покидати на произволяще своїх братів по недолі, - українське питання саме по собі є дуже складне. Складне тим, що його не можна відлучити від цілого комплексу питань, звязаних з існуванням російської імперії. Помиляються ті, які думають, що Україну можна відірвати від Росії при одночасному затриманні непорушности решти російської імперії. Поперше тому, що українцям не вистане на це сили, і їм далеко вигідніще з'єднати свої зусилля з усіма іншими поневоленими народами. Подруге тому що тільки пов'язанням українського питання з проблемою існування і загрози для світу російського імперіялізму, - можна зацікавити ним чужоземні чинники. Справою визволення лише одної України ніхто не буде займатися, бо вона є тільки нашою національною справою. Н а т о м і с т ь з в е д е н н я Р о с і ї , п о м о ж л и в о с т і , д о е т н о г р а ф і ч-

них меж Московщини, що усуне російський імперіялізм, який черпає сили для своїх агресивних плянів власне з територій поневолених ним народів, отже усуне і загрозу цього імперіялізму для світу, - цим можна зацікавити ввесь міжнародній світ, бо така розв'язка лежить власне в інтересах усього світу, а насамперед тих демократичних потуг, які в ньому грають сьогодні провідну ролю. Зрештою, якщо навіть відірвання од Росії самої лише України і могло б бути зреалізоване, то яке було б її існування поруч з таким "приємним" сусідом, як потужна російська імперія? Одночасне відірвання від Росії ще й Прибалтики, Білорусі і Кавказу так само не розв'яже питання, бо й без них Росія мала б ще досить сил, щоб загрожувати, як своїм колишнім "колоніям" так і цілому світові. Отже, поставлення справи українського визволення в цілій широчині проблеми розподілу як европейських, такі азійських володінь Росії, не утруднює, а навпаки улегшує її позитивне завершення.

Другий закид: Антимосковський бльок пов'яже Україну з Азією і віддалить її від Европи.

Щодо питання "Европа і Азія", українська політична думка перебуває в стані якоїсь збірної психози. Всі вважають за свій обов'язок доводити, що Україна є европейською країною і нічого спільного немає з Азією. Одним словом: "дайош Европу." Це, мовляв, серед москвинів постала "евразійська" теорія, з якою українці не мають нічого спільного, і т.д.

Однак таке презирливо - негативне ставлення українців до Азії цілком безпідставне, і то з таких міркувань:

а/ В історичному минулому, Україна не лише воювала зі сходом. Вона підтримувала з ним також широкі і жваві торговельні і культурні взаємовідносини і була посередницькою поміж Европою й Азією. Тільки цей Схід не треба утотожнювати з Московщиною. Не Московщина, а Україна лежить на історичному шляху поміж Европою й Азією. Але власне після втрачення Україною незалежности й підвищення Московщини до "ранги" Росії, ця остання замкнула шляхи з Европи до Азії і створила свій власний "евразійський" світ, замкнутий для доступу повітря з Европи.

б/ Культурно і цивілізаційно Україна безумовно належала, належить і буде належати до Европи. Однак, як в минулому, так ще більше в сучасному й майбутньому, розвиток України залежить від взаємовідносин зі Сходом /не московським./. На Заході ми не маємо подних переспектив. Натомість господарсько-культурна співпраця зі Сходом розгортає перед Україною величезні можливості. Якщо правдивим є погляд, що Україна протягом тисячеліть була також і охоронним муром Европи від навал войовничих східніх кочовників, то в наступній добі, яка мала би бути добою довготривалого світового миру, історичною місією України буде безумовно посередництво поміж Европою й Азією у мирному взаємообміні господарських і культурних цінностей.

в/ На Сході, а зокрема на просторах Азії знаходиться сьогодні багатомільйонова українська людність. Цього факту не можна не брати під увагу - тим більше, що в майбутньому можна передбачати дальше переселювання українців на ці простори. Це може бути і запорукою тісного зв'язку та приязні України з народами тих держав, які постануть на нинішніх колоніяльних просторах російської імперії.

Яке має бути наше ставлення до української людности в Азії? Перш за все доля її не може бути для нас байдужою. Ми мусимо зробити все, що є в наших силах, щоб допомогти цій людності скинути з себе російські впливи, відокремитися від Росії і здобути право на повне самоозначення. На тих територіях, де українська людність творить абсолютну більшість /це безспірне для середньої і північної частини Казахстану - Сірої України, та для Далеко-Східнього Краю - Зеленої України/, мали би постати незалежні українські держави в Азії, звичайно в повному порозумінні з автохтонними мешканцями цих територій і в згоді з сусідніми, неукраїнськими державними, при чому цим українським державам, оскільки вони цього забажають, повинно би прислуговувати право більш тісного зв'язку з державою Матірної України, аніж зв'язок, обумовлений входженням цих держав до загального бльоку поневолених Москвою народів.

На тих територіях, натомість, де українці не становлять абсолютної більшости, вони мали б увійти до чужих державних організмів, як більш чи менш численні меншості, яким, так само, як і чужонаціональній людності українських держав в Азії, мали би прислуговувати всебічні національні права.

x x
x

Ми назвали наведений плян розвязання проблеми Европейського Сходу й російських володінь в Азії "українською концепцією". Однак належить зазначити, що до неї в однаковій мірі признаються й інші народи, що мали би входити до антимосковського бльоку. Тому її слід уважати за спільну концепцію всіх цих народів і, як таку, її можна було б назвати /за вже досить популярною назвою спільного руху, об'єднуючого ці народи/ "Прометеївською концепцією", а окреслення: бльок поневолених Москвою народів замінити коротшим: Прометеївський бльок. Однак вважаємо, що окреслення "українська концепція", особливо в наших внутрішніх українських відносинах, маємо право вживати, бо це від українців, як про це згадувалося вище /конґрес національностей в Києві у 1917 р./, вийшла ініціятива в цій справі. Україні, як найбільшій по кількості населення і найбільш "европейській" по духу і географічному положенню країні, припадає важлива роля в антимосковському бльоці. Вона має промінювати серед нього силою свого духа, культури і господарсько-технічних можливостей та бути в ньому об'єднуючо-цементуючим чинником. Очевидно - належить це якнайвиразніше підкреслити - без всяких тенденцій до гегемонії з нашого боку, бо такі тенденції згори безцінили б і зробили б нежиттєздатною цілу конструкцію.

Як про це вже згадувалося, українська зовнішня політика властиво вже і раніше керувалася прометеївськими ідеями. Український уряд, ще за свого перебування на власній території, шукав приязні і союзів серед поневолених Москвою народів. Цікаво, що в українському війську було багато представників цих народів, а навіть ціла окрема військова частина Донських Козаків на чолі з полковником Фроловим. На чужині, поза традиційною дружбою з представниками рідної нам Кубані і приязними відносинами з Донськими самостійниками, екзільний уряд У.Н.Р. заключив договір приязні з Кавказькою Конфедерацією /Грузія, Азербейджан і Горці/. Широку пропагандивну діяльність на міжнародній арені провадив "Комітет Приязні Народів Кавказу, Туркестану та України", до якого входили представники екзільного українського уряду. Ті ж самі українських кола приймали участь в праці Ліги поневолених Москвою народів "Прометей", до якої крім приналежних до згаданого Комітету Приязні, входили ще й представники Карелії, Кубані, Дону, Ідель-Уралу, тощо. Традиційна приязнь лучила українців з братнім білоруським народом, дбалося також і про удержання старих зв'язків з народами Прибалтики та Фінляндією.

Надходить час, коли поневолені Москвою народи зможуть вимагати від світу, щоб їх доля була вирішена згідно з духом Атлянтійської Хартії і Хартії Об'єднаних Націй, себто на засадах справжньої міжнародньої справедливости і рівноправности.

III. Українська зовнішня політика по відношенні до англо-саксонського світу

Англо-Саксонський світ /під яким розуміємо Британську Спільноту і Сполучені Держави Америки/ розглядаємо з точки зору нашої сьогоднішньої політики як одне ціле. Уважаємо бо, що всякі спекуляції на англо-американських розбіжностях нереальні, що ще довший час буде існувати солідарний, непорушний бльок англо-саксонського світу. В кожному разі можна з певністю твердити, що становище Англії й С.Д.А. відносно проблем того простору, до якого належить тепер і Україна, буде солідарне. Будуть, звичайно, деякі різниці в поглядах щодо трактування того чи іншого питання, зокрема питання українського. Однак, на нашу думку, ці різниці будуть відноситися до деталів і виявляться лише в майбутньому. Українська зовнішня політика, особливо в майбутньому, мусить безумовно враховувати в своїх посуненнях певні особливості і специфічні риси, як Англії, так і С.Д.А. Але це не належить до нашої теми. Сьогодні бо, приймаючи під увагу деякі нюанси в підході до справ Европейського Сходу й азійських просторів Росії з боку Англії й С.Д.А., можемо накреслювати одну лінію поступовання супроти англо-саксонського світу, як цілости.

Сьогодні, поза Росією, є дві світові потуги, від яких залежить доля світу: Британська Спільнота і Сполучені Держави Америки. Це є той фактичний стан, який існує сьогодні; а тому всі народи мусять рахуватися з виключною, домінуючою ролею цих двох великодержав.

Уже тільки в цієї причини українська зовнішня політика мусить прикладати всіх зусиль, щоб здобути власне в англо-саксонському світі зрозуміння і симпатії для української або, як ми її ще назвали, прометеївської концепції. Дехто може зінтерпретувати це в той спосіб, що, мовляв, С.Д.А. й Англія є тепер панами більшої частини світу, а тому хоч-не-хоч - треба просити в пана ласки. Але цими утилітарними мотивами не можна пояснювати того факту, що українська зовнішня політика повинна з надією дивитися на англо-саксонський світ. За цим промовляють також і інші моменти.

Поперше, англо-саксонські держави визнають засади демократії і міжнародньої справедливости, згідно з Атлянтійською Хартією і Хартією Об'єднаних Націй, та прямують до того /треба цього принаймні сподіватися/, щоб ці засади з площини чисто теоретичної перевести в практичну дію у міжнародніх відносинах. Ці держави очолюють світ демократії, права і миру в противагу до світа тоталістично-ворохобницького. Отже, вимоги української або прометеївської концепції цілковито збігаються з засадами, що ними керується /або принаймні мав би керуватися/ демократичний світ. Український визвольний рух, як і визвольний рух всіх поневолених Москвою народів, мав завжди в своїй основі ідеї народоправства, х/та національно-політичної, релігійної і расової толерантности. Тому ці рухи мають право сподіватися зрозуміння і підтримки від тих, що висувають ті ж самі шляхетні гасла.

Подруге, розв'язка, пропонована українською концепцією, відповідає не лише духові міжнародного права і демократії, вона відповідає також життєвим інтересам всього демократичного світу, а в першу чергу тих, які несуть відповідальність за його долю. Весь демократичний світ живе під постійною загрозою з боку аґресивного імперіялізму тоталістичного світу. Щодо сфери впливів Англії - це ясно. Індія є заслонена лише Афганістаном, Персія і Турція не в стані заслонити собою Персидської затоки і нафти Близького Сходу, питання Дарданелів - це насамперед питання Суецького Каналу, найкоротшого повітряного шляху до Індії через Україну Англія, при сучасному стані, викори-

---

х/ Пропущено: і виписав на своїх знаменах високі гасла вільнолюбства, миролюбства,

стати не може. Щодо С.Д.А., то сьогодні їх кордони на заході лежать в Японії і Кореї, а в Китаї вони заінтересовані в якнайшвидшому здушенні анархії й громадських війн, що підсичуються з зовнішньої Монголії, а тепер і з Манджурії. Отже, сьогодні - особливо при наявності потужного летунства й атомової енергії - С.Д.А. вже не можуть почувати себе безпечно навіть на свойому континенті, а сфера їх впливів безпосередньо межує з агресивним тоталістичним світом. Ця ситуація кардинально зміниться, коли постане Прометеївський бльок, бо він значно зменшить силу російського імперіялізму і зможе, в разі потреби, навіть сам, а тимбільше при підтримці англо-саксонського світу, дати відсіч агресивним замірам послабленої, себто зведеної до етнографічних меж Московщини, російської імперії.

Ясним є, що ввесь демократичний світ усвідомив уже собі страшну загрозу з боку тоталістичного імперіялізму. Але чи є певність, що демократичний світ погодиться з пляном, що його висуває українська концепція? Отже певности такої безумовно не має, мимо того, що доцільність цього пляну для всіх є, на нашу думку, очевидною. Не має певности поперше тому, що пропонований плян видається тяжким до зреалізування, принаймні - мирним шляхом. Подруге тому, що, на жаль, у "сильних цього світу" немає ще належного зрозуміння проблем, що їх висуває прометеївська концепція, і що ми мусимо ще приложити не мало зусиль, щоб такого зрозуміння добитися. Потретє тому, що з'являються інші чинники, які підсувають свої плани для усунення тоталістичної загрози для світу. Приглянься цим плянам ближче.

I. Згадуваний уже нами проект "Союзу Вільних Народів Росії", що має заступити собою сьогоднішній тоталістичний світ. В основу цього проекту положена думка, що загроза для світу походить не від традиційного російського імперіялізму, а від того режиму, який сьогодні панує на шостій частині земної кулі. Отже, треба тільки змінити тоталістичний режим на демократичний - і все буде добре. Не треба "расчленять" цього простору, а лише створити там демократичний союз ніби вільних народів.

Характерно, що цей плян виходить з кіл російської еміграції /Керенський/, яка ще недавно приплескувала "режимові", що "врятував" Росію. Але тепер ці російські кола бачать, що "режим" таки добре дався в знаки всьому світові, а тому вони наспіх укладають плян, щоб урятувати "єдінство родіни". "Союз", пропагований Керенським, є нічим іншим, як завуальованою формою тої ж самої російської імперії. З таким "Союзом" не має, звичайно, нічого спільного ідея Бльоку поневолених Москвою народів, до якого для Московщини двері будуть замкнені. Бо якщо на сучасних просторах російської імперії постане якийсь Союз держав з ініціятиви і з участю Московщини, то це остання буде безумовно стреміти до зайняття в ньому становища гегемона, що їй, при сучасному стані московської /сьогодні пануючої, отже сильної/ /і немосковських /сьогодні підневільних, отже під кожним оглядом ослаблених/ націй, напевно удасться. А це, звичайно, означатиме цілковите уярмлення "вільних" немосковських народів і і с н у в а н н я т о ї ж с а м о ї з ц е н т р а л і з о в а н о ї Р о с і ї, як було за минулих царських часів і як є тепер. Кожна ж Росія, під якою назвою вона не виступатиме і яким демократичним не буде її режим, не відмовиться від агресивно-імперіялістичної політики супроти всього зовнішнього світу. Царська Росія прикривала свої заборчі пляни гаслами про "оборону" православних і слов'ян /хоч напр. в Азії не було ані православних, ані слов'ян/. Її спадкоємці під гаслом "світової революції" хочуть "визволити" народи всього світу... від них самих. Немає сумніву, що "Союз вільних народів Росії" винайде гасла, під якими буде продовжувати "визволяти" світ. Для цього треба знати істоту московського народу, яка сформульована ним же самим устами свого, залюбки цитованого росіянами, поета:

"Умом Рассії не об'ять,
Аршіном общім не ізмеріть,
У ней особенная стать,
В Рассію можна только вєріть".

Народ, що вірить у свою спеціяльну всесвітню місію /російський месіянізм/, "народ Богоносец", народ, який вірить, що "Москва - третій Рім, а четвьортому не бывать" /сьогодні це звучить так: Москва - столиця світового пролетаріяту, російський нарід - передовий нарід світової революції, російська мова - передова мова грядучої світової радянської держави і т.д./, - такий народ ніколи не відмовиться від шляху, що його раз вибрав: нічим необмежена, аґресивна експанзія назовні. Оскільки він матиме потрібну силу /а ця сила в нього буде, якщо під його пануванням залишаться і надалі розлеглі території поневолених ним народів/, - світ ще відчує на собі наслідки його "визвольчих" замірів.

Отже, самою "зміною режиму", при одночасному заатриманні єдности російської імперії у формі союзу "вільних" народів, загроза для світу існувати не перестане.

2. Деякі англо-саксонські кола вважають, що у всіх можливих випадках належить покладатися лише на силу власної воєнної техніки. Отже, лише ця техніка, а не союз з антимосковськими народами, може рішати справу на випадок можливого конфлікту. Так само в майбутньому, після конфлікту, нема чого сприяти розподілові Росії, а тільки подбати про, хоч би зовнішньо-декляративну, зміну режиму і тримати весь простір під контролею, так як це є з Німеччиною або Японією.

Такі погляди, мали між іншим, і німці, що їм дуже дорого коштувало. Самою технікою, якою б вона не була ревеляційною, трудно щось вдіяти при таких колосальних просторах, які входитимуть у гру. Виграти підчас конфлікту можна, маючи союзників всередині противної сторони. Цими союзниками можуть бути тільки немосковські народи, а не панівний російський народ, який боротиметься за свою державу і за своє панівне становище в світі. Так само і після конфлікту неможливо буде тримати під контролею такі величезні простори, оскільки вони залишаться вкупі. На таких просторах напевно знайдеться можливість уникнути контролі і підготуватися до реваншу. Щодо "перевиховання" в демократичному дусі, то чи не досить вже клопоту з такими "вихованцями", як німці і японці? Дай Боже, щоб хоч цих "перевиховали" за яких 50 літ. А щодо решти, то для "перевиховання" треба створити відповідну атмосферу, яка й передбачена прометеївською концепцією. Можливо, що в Англії, яка має більше "вражливих місць" і яка більше вже "попеклася", можна знайти більше, ніж в С.Д.А., зрозуміння того, що навіть "специфікована", але неподілена Росія, особливо в справах місцево-кордонного характеру, буде постійно справляти чимало клопоту. Чи не варто, замість паліятивів, зробити кардинальну операцію?

x x
x

Світ мусить усвідомити собі одну річ: часу на те, щоб більш чи менш з невеликим накладом сил і жертв розв'язати проблему тоталістичної загрози, є небагато. Тоталістичний режим стремить тепер "стахановськими" темпами до уніфікації свого населення під національним поглядом, ідучи до цього шляхом фізичного винищення або безоглядної асиміляції немосковських народів. За якихось 20-30 літ може вже буде запізно говорити про здійснення прометеївської концепції, бо... прометеїв-

ських народів уже майже не буде на світі. Для нас це означатиме страшну національну трагедію, і сьогодні трудно сказати, якими шляхами ми будемо пробувати рятуватися, оскільки прометеївська програма не матиме виглядів на успіх. Але ввесь демократичний світ мусить уже тепер подумати над тим, в якому становищі він опиниться, коли загроза для нього буде походити не від "в'язниці народів", в якій щонайменше половина населення прагне скинути пута неволі, але від спаяної і здисциплінованої двохсотмільйонової маси, за якою може йти також численна маса жовтошкірих?

Як ми бачимо, поза українською концепцією, існують інші концепції, зовсім нам ворожі або невідповідні нашим вимогам. Сьогодніц українська зовнішня політика /як і зовнішня політика прометеївських народів взагалі/ мусить використати вигідні обставини і дати бій за свої постуляти на міжнародньому форумі. Якщо цей бій скінчиться перемогою, це буде не тільки в наших інтересах, але і в інтересах всього демократичного світу.

IУ. Українська зовнішня політика по відношенні до Европи.

Насамперед треба ствердити, що "орієнтація на Азію", виложена в українській концепції, зовсім не означає розриву України з Европою. Навпаки, визначаючи Україні ролю посередника поміж Европою й Азією, тим самим визнається потребу як найтіснішого зв'язку України з Европою. Таким чином, Україна мала б з одного боку входити до Прометеївського Бльоку европейських і азійських держав, а з другого боку приймати активну участь у розвитку західньої частини европейського континенту, входячи, очевидно, і до Европейської Унії, оскільки така постане. Проте, уважаючи, що Европа ще довший час буде складатися з бльоків окремих груп держав, існуючих формально чи тільки фактично, українська зовнішня політика мусить виробити окремі лінії поступовання для кожного з таких бльоків. Окремо належить трактувати відношення України до Польщі, Німеччини, етнографічної Росії, і, подекуди, Туреччини. Розгляньмо побіжно кожний з цих комплексів окремо.

1. Німеччина.

Признаємо, що в політиці треба керуватися розумом, а не почуттям. Але цієї засади трудно дотриматися українцям, говорячи про Німеччину, бо в пам'яті ще занадто свіжими є всі ті страхіття, які переживала Україна під гітлерівською окупацією. Коли перебування в Україні німецьких військ у 1918 році далося добре взнаки українському народові, то німецька окупація під знаком "поламаного хреста" перевищала просто людську уяву щодо жорстокости, брутальности і злочинства. Ми не маємо тепер належного голосу в світі, але прийде час, коли ми доведемо, що найбільше людських втрат і найбільшого спустошення від гітлерівців зазнала власне Україна. Відносно України існував просто диявольський плян нацистів: винищити фізично половину її населення, а решту обернути в рабів німецьких колоністів. Тому згинули від голоду сотки тисяч українських воєнно-полонених /оскільки їх не розстріляли при здаванні в полон/, тому виморювалося голодом українське населення в Україні й українських робітників і робітниць на роботах в Німеччині, тому шалів дикий терор і цілі села з жінками й немовлятами вистрілювалися гестапівськими садистами. В Україні німці залишили по свойому відступі цілі зруйновані і спалені області.

Звичайно, Україна не дивилася пасивно на це ганебне поступовання німців. Настане час, коли ми зможемо висвітлити розміри українського національного руху спротиву проти німецької окупації, себто ук-

раїнський вклад у діло перемоги над Гітлером. Зрештою, і червоноармійці українського походження проливали кров не з любови до свого "режиму" й російської імперії, а з ненависти до гітлерізму. Український же ексільний уряд за весь час перебування на еміграції не утримував зв'язків з Німеччиною, маючи на увазі досвід ще 1918 року, коли українці піднесли повстання проти окупаційних німецьких військ в Україні. А відразу після вибуху війни в 1939 році цей уряд, передбачаючи німецьку політику до України, в імені всього українського народу заявив про солідарність з західними Альянтами проти гітлерівської Німеччини.

Ми знаємо, що німецька демократія, яка тепер силкується "перевиховати" німецький народ, не поносить відповідальности за всі звірства нацистовського режиму супроти українців. Але цієї демократії є тільки горстка, і хто може заґварантувати, що власне правдива, несфальшована німецька демократія була б при владі, якби Німеччині удалося знову стати на ноги? Бо щодо маси німецького народу, то не треба робити якихось ілюзій: вона ще не позбавилася і, певно, ще довго не позбавиться нацистського дурману. Тому жахливих фактів недавно минулого не вільно нам забувати, бо вони змушують нас до міркувань не тільки почуттєвого, але й розумового характеру, коли подумати про те, якою ж могла би бути політика якоїсь майбутньої Німеччини супроти України.

Всякі погляди про ніби прихильне ставлення німців до справи українського визволення нічим необґрунтовані. Витворенню таких поглядів спричинило досить ліберальне ставлення до українців Галичини з боку Відня в колишній Австро-Угорщині та писання деяких, нечисленних зрештою, німецьких авторів, які висвітлювали українське питання як народу, відмінного від московського чи польського. Однак колишній Відень - це не Берлін, не Німеччина і навіть не справжні німці, а писання німецьких авторів чи навіть деякі посунення німецьких політичних чинників /не міродайно-відповідальних, зрештою/ пояснюються бажанням німців використати в своїх інтересах українське питання у грі Німеччини з Росією або Польщею. Справжнє ж відношення німців до України визначалося їх відношенням до комплексу проблем російської імперії, яке завжди коливалося між двома крайностями: мир чи боротьба з Росією. Перша розв'язка означала приязнь і співпрацю з цілим простором російської імперії і мирне проникання німецького елементу у внутрішнє державне життя цього простору /політика Бісмарка/, а значить цілковита підтримка "єдиної, нерозділної" Росії і яскраво негативне відношення до українського сепаратизму. В другому випадку ішло, очевидно, про розподіл Росії, але не для підтримування на її колишніх просторах незалежних держав немосковських народів, але для створення "життєвого простору" для Німеччини, себто німецьких колоній для переселення туди надміру німців і для господарського визиску. Ця доля призначалася в першу чергу Україні. Цими ваганнями німецької політики пояснюється, між іншим, їх ставлення до України в 1918 році. Тоді вони ще не знали, яку лінію застосувати супроти Росії, а тому, з одного боку, вони ніби не касують до решти української держави, а з другого - підтримують в ній російський або русофільський елемент і переслідують українство, залишаючи собі дорогу до відновлення приязні з єдиною Росією. В 1941 році ніби відверто прийнято другу розв'язку: розподіл Росії, при чому гітлерівська Німеччина навіть не вважає потрібним завуальовувати свої колоніяльні заміри створенням якоїсь васальної української держави. Але навіть в "Райхскомісаріяті", нищучи і переслідуючи все українське, німці уважають за потрібне, на всякий випадок, залицятися до російського елементу і поставити його у дещо краще становище в порівнянні з українцями.

Немає жодних підстав думати, щоб у майбутньому, а принаймні близькому майбутньому, становище Німеччини супроти українського питання змінилося. Це становище визначатиметься так: У к р а ї н а - н е р о з д і л ь н а ч а с т и н а з а п р и я з н е н о ї з Н і м е ч и н о ю Р о с і ї, а б о У к р а ї н а - н і м е ц ь к а к о л о н і я.

Коли зважити діяльність в Москві маршала Павлюса, то треба думати, що в найближчому майбутньому Німеччина, у своїх зусиллях відбудувати свою могутність, буде стосувати першу частину цієї формули.

Все це визначає й наше відношення до Німеччини. Ми нічого не маємо проти господарського й культурного відродження Німеччини, керованої демократичним проводом. Навпаки, ми можемо цьому тільки сприяти і підтримувати жваві зносини з такою Німеччиною. Але які б то не було сподівання від співпраці з відродженою під оглядом політично-мілітарним Німеччиною треба, якби вони в українців існували, раз на все відкинути. Поперше тому, що політично-мілітерному відношенні Німеччина напевно ще довгі десятиліття не відограватиме ніякої ролі. Про це безумовно подбають західні демократії, залицяння яких до німців напевно не підуть так далеко, як дехто собі може думає. Політично-мілітарне відродження Німеччини можливе хіба в тому випадку, якби Німеччина /як це входить, певно, в пляни Павлюса/ прийняла участь у можливому конфлікті по боці Росії і коли б ця остання вийшла з нього переможно. В цьому однак випадку українське питання взагалі на довго перестало б існувати в нашому аспекті. Коли ж би навіть припустити, що й при іншій конюнктурі відродження політично-мілітерної потуги Німеччини могло б здійснитися, то в такому разі ми, передбачаючи негативне до нас ставлення такої Німеччини, мусіли б зробити все від нас залежне, щоб такому відродженню перешкодити.

І з цього погляду ми маємо підтримувати всі заходи, які спрямовані до унеможливлення повороту німецького імперіялізму, зокрема французькі жадання забезпечення Рурщини Надренії та територіяльні вимоги Польщі. Уважаємо бо, що голоси про господарську катастрофу для Німеччини на випадок відірвання від неї деяких східніх теренів значно перебільшені. Щож до перенаселення Німеччини, то - особливо якщо воно і надалі буде поступати "гітлерівськими" темпами - цього питання і так не буде розв'язано відкиненням польських вимог і на нього треба шукати виходу у відкритті для німців якихось заокеанських просторів. Коли ж зважити весь безмір страждань, яких зазнало людство від Німеччини /це не важно, що з прикметником "гітлерівська", бо ж німці здавали собі справу, що роблять, коли йшли за Гітлером/, то відлучення від неї деяких територій видається безумовно актом міжнародньої справедливости.

2. Бльок Романських Націй на чолі з Францією.

До цього бльоку зачислюємо, крім Франції, Еспанію, Італію, Бельгію, Голяндію. Ці держави лучить між собою не тільки расова і культурно-мовна спорідненість, але й спільність економічно-стратегічних інтересів. Тому, не дивлячись на різного роду розбіжності, що існували або існують між Еспанією або Італією з одного і Францією з другого боку, в майбутньому ми будемо правдоподібно свідками все більшого зближення поміж цими державами. З Італією Україну лучить уже хочби те, що й одна і друга має життєві інтереси в Середземному морі. Однак нефортунна політика фашизму надовго звела Італію до ступня малозначних держав. Перед Еспанією, оскільки вона переборе внутрішні кризи, стелеться велике майбутнє, обумовлене зв'язками з Латинською Америкою. Але якогось більшого значення зв'язки України з Еспанією можуть набути значно пізніше. В найближчому майбутньому голос Еспанії значитиме небагато. Найбільша роля серед держав Романського бльоку припадає безумовно Франції, яка до 1939 р. належала до числа світових потуг і яка намагається тепер здобути назад втрачене місце, що їй подекуди і вдається. Як найбільша і найпотужніша демократична держава на заході Европи, Франція є безумовно покликана до відограння першорядної ролі по впорядкуванні европейських відносин. Можна думати, що їй удасться перебороти внутрішні труднощі, страх-

нути з себе залишки певного морального упадку, який вона переживала між першою і другою світовими війнами, і стати знову тою великою, блискучою країною, з якої по цілому світі проміньовало світло культури і науки та розходилися шляхетні гасла свободи й справедливости. Франція свідома тої ролі, яку вона може відогравати. Тому вже тепер, стаючи виразно по боці англо-саксонського світу, вона не хоче іти лише в хвості інших, але виявляє бажання провадити самостійну політику і проявляти ініціятиву в европейських справах. Сьогодні це найповажніша европейська держава, яка може купчити довкола себе сили для поставлення опору новим, після Гітлера, спробам до встановлення гегемонії одної держави в Европі. І треба підкреслити, що Франції, яка сама покликана відогравати провідну ролю принаймні на европейському заході, зовсім не до смаку такі претензії на гегемонію, від кого вони б не походили.

Серед українців досить поширений погляд, що французи ставляться до України наскрізь вороже. Це має випливати насамперед з того, що Франція ніколи не підтримувала українського визвольного руху. Це - правда. Але ж чи була досі якась держава в світі, яка щиро й поважно підтримувала б змагання України за незалежність? На жаль, - ні. Проте підставою думки про ворожість Франції до України вважаються ще два незаперечні факти: посилка сформованого у Франції польського корпусу Галера проти українців у Галичині й активна підтримка Францією білих генералів /Денікіна й інших/, що боролися за "єдіную неделімую". Але це робила не тільки Франція: якщо Англія менш активно, ніж Франція, підтримувала Польщу, то відносно білих російських генералів англійська політика була ідентичною з французькою. На загал, це можна пояснити повним нерозумінням в ті часи української проблеми з боку чужинецького світу. Спеціяльно ж щодо Франції, то справа виглядала інакше. Коли історію з корпусом Галера можна ще пояснювати історичним сентиментом Франції до Польщі й особистими зв'язками декого з поляків у французьких політичних колах, то підтримка єдиної Росії випливала з послідовної і свідомої лінії французької офіційної політики. Франція вбачала в сильній Росії свою союзницю проти заборчої Німеччини. І хоч французи і не зовсім довіряли росіянам за їх залицяння з Німеччиною /часи Бісмарка/, чим і пояснюється підтримка з боку Франції незалежної Польщі, то все ж таки більше послаблення Росії Франція уважала для себе за некорисне і небезпечне, бо це, на її погляд, віддавало б долю Европи в руки Німеччини. Цим і пояснюється той факт, що уряд Франції відносився завжди негативно до ідеї створення незалежної України - тим більше, що російська пропаганда облудно виставляла українців за прихильників Німеччини.

Але коли такою була офіційна французька політика, то суспільна опінія Франції, цієї клясичної країни свободи, залишилася вірною своїм шляхетним ідеалам і по відношенні до України.

Син гетьмана-емігранта, Григорій Орлик, знайшов не тільки притулок у Франції, як генерал французької армії, але й мав змогу провадити там широку політичну діяльність на користь України.

Ще французький філософ 18-го століття Вольтер, на творах якого виховувалася вся інтелектуальна еліта Франції, у своїй "Історії Карла XII", де він присвятив чимало прихильних рядків Україні і гетьманові Мазепі, написав це відоме речення: "Україна завжди прагнула бути вільною". З того часу у Франції чулося багато інших прихильних до України голосів. Не маючи змоги наводити багато прикладів, треба згадати тут про французьку перерібку оповідання Марка Вовчка "Маруся", з кінця 19-го століття. В цій перерібці говориться з такою гарячою симпатією про Україну і її боротьбу за н е з а л е ж н і с т ь п р о т и М о с к в и і П о л ь щ і, як ні в одній чужинецькій кни-

зі про Україну. Ця книга була рекомендована французьким міністерством освіти, як шкільна лек тура, і на ній виховувалася вся молодь Франції кінця 19-го і початку 20-го століття. Уже після 1920 року у Франції було видано кілька книг і публікацій про Україну, авторами яких були видатні французькі політики й учені. Українське питання було і є знане серед французького суспільства і користується там щирою симпатією. В 1920 році французькі політики з парляментської трибуни дорікають урядові, що він підтримував Денікіна й залишився байдужим до боротьби національної України. Але таким було настановлення громадянства, яке не мало вирішального голосу. Офіційна французька політика залишалася непохитною, бо вона вбачала користь для Франції у союзі з міцною Росією.

Однак сьогодні ситуація кардинально зміняється. Коли прийняти, що Німеччина на довгі десятиліття перестала бути політично-мілітарною силою, тоді відпадає єдина причина, яка пхала Францію в обійми "єдиної, неподільної" Росії. Навпаки, коли Німеччина перестала загрожувати Европі, то її місце заняла Росія. Ця остання уже заволоділа державами, які раніше були під впливами Франції: Румунія, Югославія, Чехословаччина, Польща. Тепер вона хоче йти далі на захід, отже і проти Франції. І коли цей похід на захід має відбуватися ще й при допомозі німців /згадувана вище діяльність маршала Павлюса/, які в цей спосіб знову мали б стати на ноги, то це тим більше мусить насторожити французів проти Росії. Безумовно, для Франції, після зникнення німецької загрози, єдина, сильна Росія являє собою ще більшу небезпеку, ніж колишня Німеччина, а тому це повинно б змусити Францію поставитися прихильно до української проблеми, як і до проблеми всіх поневолених Москвою народів. Оскільки на такий шлях, у своїх власних інтересах, стане офіційна французька політика, то вона зустріне зрозуміння і прихильність французького суспільства, симпатії якого, як ми бачили, є по боці поневолених, а не поневолювачів.

Це не значить, звичайно, що Франція є цілком готова, щоб піти назустріч усім українським вимогам. Це значить тільки, що українська зовнішня політика може, на нашу думку, лічитися з сприятливим грунтом для своєї ще тяжкої і впертої праці, яку треба провести у Франції.

3. Бльок Балкано - Середньо-европейський.

До цього бльоку залічуємо ті ж самі держави, що мали б увійти до проектованого Межиморря - за виключенням України, Білорусі, Прибалтики і, можливо, Польщі. З деякими з цих держав Україна мала більші чи менші спірні питання. Відношення Угорщини до Карпатської України не легко витерти з пам'яти; з Румунією маємо не тільки справи Буковини і частини Бесарабії, але й її справді таки божевільну думку захопити собі ще чималий шматок України, т.зв. "Трансдністрію", як подарунок за службу гітлерівській Німеччині; з Чехословаччиною маємо справу її дивного відношення до тої ж самої Карпатської України, а крім того україно-чеські відносини затемнювало непоправне чеське русофільство; щодо Югославії /і, в далеко меншій мірі, Болгарії/, то там проступало таке ж русофільство. Однак маємо надію, що сьогоднішня тяжка дійсність одних вилікує раз на завжди від русофільства, а другим подиктує стати на шлях правдивої демократії і пошанування прав інших народів, що спричинеться до забуття різних незгідностей і до полагодження територіяльних справ. Таким чином, витвориться повна спів-

праця і приязнь з державами цього бльоку. Це потрібне нам не тільки в сучасному /спільна недоля і однакові прагнення до скинення чужинецького ярма, яке сьогодні більше в Україні, але завтра стане таким самим і для цих ніби ще "незалежних" держав/, але і в майбутньому. Україні не буде сусідувати з більшістю з цих держав і через них матиме перший стик з Европою. І навпаки: ці держави через Україну могтимуть перші користуватися добродійствами зв'язків з Азією. Не треба також забувати факту величезної для нас /і їх/ ваги, що більшість цих держав є державами слов'янських, себто близько нам споріднених народів. Ідея ж всеслов'янського культурного, а може й політично-господарського, наближення, позбавлена московського лже-слов'янства, має перед собою безперечно велике і славне майбутнє. Тому можна передбачати ще більш тісні зв'язки України з більшістю цих держав.

Також спільними будуть інтереси України з багатьма державами Балкано-Середньо-европейського Бльоку по відношенні до Туреччини, або, точніше висловлюючись, до питання Дарданелів. Можна думати, що, після зникнення російського імперіялізму, Туреччина не буде противитися відкриттю проток для держав Прометеївського та Балкано-Середньо-европейського Бльоків. Отже, стосунки поміж Україною й Туреччиною укладуться, на нашу думку, в дусі приязні, бо, поза питанням Дарданелів, лише поміж Кавказом і Туреччиною можуть виникнути деякі спірні справи. Але щодо Дарданелів, то в сучасних обставинах ця справа залежить більше від Англії /Середземне Море - Суез/, а навіть від С.Д.А., ніж від Туреччини. Якщо ж треба уважати, що Прометеївський Бльок буде утримувати якнайбільш приязні відносини з англо-саксонським світом, то справа проток не повинна справляти клопоту українській зовнішній політиці.

4. Скандинавський Бльок, до якого, очевидно, належатимуть: Данія, Норвегія, Швеції і Фінляндія з Карелією.

Окрім завдання держав цього бльоку служити на півночі і на північному сході заслоною проти можливих спроб відродження німецького й московського імперіялізмів, Україну д'читимуть з ним історичні зв'язки з Швецією і традиційна приязнь з Фінляндією, яка, по духу, мала б властиво належати до Прометеївського Бльоку. Щодо можливостей господарських зв'язків, то цього питання, як і в інших розділах, порушувати не будемо, бо воно не належить до теми цієї розвідки.

5. Польсько-українські відносини.

Що Україна і Польща, які першими приймають на себе удари з боку і російського, і германського імперіялізмів і яким найбільш залежить на обороні від цих останніх, мають спільні інтереси і в сучасному, і в майбутньому - це річ ясна. Ідеться про те, як же знайти спільну мову, себто, як усунути польсько-українські розбіжності і залікувати рани, яких аж надто багато у взаємовідносинах цих двох народів? Щоб говорити на цю тему, треба перш за все відкинути постулят, який тепер так часто повторюється з польського боку, а саме: забути про минуле, думати тільки про майбутнє. Забути про минуле, щоб накреслити шляхи на майбутнє - це нонсенс. Як би українці забули про минуле, вони пішли б до "Союзу вільних народів Росії", двері якого так гостинно розчиняє перед нами наш давній знайомий, п.Керенський. Конкретно, щодо польсько-українських взаємовідносин, забути про минуле - це означало б би повну нездібність договоритися до чогось такого, що б усунуло розбіжності, які існували поміж нами. Це не значить, натурально, що треба тепер займатися взаємними обвинуваченнями і розпалюванням жалів. Це означає, що треба холодно і спокійно зважити те, що було раніше і чого не повинно бути в майбутньому.

Коротко хочемо порушити деякі питання, яких вичерпати не маємо претензій, бо тема польсько-українських відносин настільки широка, що їй треба було б присвятити окрему увагу, а не порушувати її в загальній, та ще й побіжній, розвідці. Говоримо все таки про це тут, щоб заокруглити комплекс порушених питань.

Ми вже вияснили чому, на нашу думку, пропагована польськими чинниками розв'язка в постаті "Межимор'я" не відповідає, або принаймні не цілком відповідає українським інтересам. Отже, ми прохали б польських приятелів, щоб вони брали під увагу й українські життєві інтереси при укладанні спільних плянів на майбутнє. Дальшим нашим проханням до польських приятелів було б відмовитися від погляду /який панував у польських політичних колах у минулому/, що українська справа мусить іти в хвості польської справи. Що так ще й досі є, свідчать натяки з польського боку про потребу польсько-української федерації. Якщо наші польські приятелі не розуміють, що українська пооблема є дуже складною і має надзвичайно багато пунктів стику з іншими, світового значення, проблемами, і хотять українське питання звести до польсько-українських хатніх справ, то цим вони обезцінюють вартість польсько-української співпраці і для нас, і для себе самих. І ще одне прохання: це, власне, забути про деякі моменти минулого. Бо проєкт "Малого Межимор'я" /Литва, Білорусь, Польща, Україна/ дивно нагадує собою т.зв. "Ягельонську ідею" /що її так ретельно пропагував редактор видаваного роками у Варшаві перед 1939 роком "Бюлетеню Польсько-Українського"/, себто мрію про простір "від моря до моря", над яким би Польща мала становище гегемона.

З нашого погляду польсько-українські відносини мали б укластися так:

а/ Визнання з обох боків потреби існування суверенних держав без всяких тенденцій до "федерування" одного з другим.

б/ прийняття принципу етнографічних кордонів, в якому випадку з польського боку треба було б рахуватися не тільки з "лінією Керзона", але й з ревізією справ Холмщини, Підляшшя, Лемківщини, тощо. Бо наші польські приятелі мусять признатися до того факту, що зменшення кількости українського елементу на цих землях за останніх понад чверть століття було не наслідком нормального популяційного розвитку, але наслідком специфічної польської політики по відношенні до цих теренів, які до року 1920 мали, в своїй народній масі, яскраво український характер.

в/ Україна натомість дасть Польщі усе можливе попертя в її вимогах щодо західніх кордонів. Уважаємо бо, що Польща своїми величезними /другими після України/ жертвами в боротьбі проти німецького і московського імперіялізмів заслужила якщо не на рекомпенсату за "втрати"/бо ці втрати є слушними з точки зору міжнародньої справедливости/ на сході, то на певне винагородження за справді мужню поставу супроти напасника. З другого боку, в інтересах України є, щоб Польща, як заборало проти евентуально відродженого німецького імперіялізму, була сильною державою, що можливе тільки при відповідному побільшенні польської території за рахунок Німеччини. Це дозволить Польщі легше переболіти свої "втрати" на сході й причиниться до розв'язання нарешті в дусі взаємного порозуміння питання польсько-українських територіяльних спорів.

Яке ж місце, на нашу думку, має зайняти Польща в укладі міжнародніх сил, що діють в світі. Уважаємо, що Польща має дві дороги до вибору:

а/ Пристати до Прометеївського Бльоку, в якому вона творила б тіснішу спільність інтересів з Прибалтикою та Білоруссю, служила би барєрою від Німеччини і мала б завдання першого посередника поміж державами Бльоку і західньою Европою.

б/ Пристати до Бльоку Балкано-Середньоевропейського, де б вона відогравала ролю посередника поміж цим бльоком /а через нього й поміж цілою ЗЕвропою/ та Бльоком поневолених Москвою народів.

Так чи інакше, але в с т а н о в л е н н я н о р м а л ь н и х і п р и я з н и х в і д н о с и н п о м і ж п о л я к а м и й у к р а ї н ц я м и є о д н и м з н а й г о л о в н і ш и х з а в д а н ь у к р а ї н с ь к о ї з о в н і ш н ь о ї п о л і т и к и.

6. М о с к о в щ и н а .

Відношення України до Московщини випливає з усіх попередніх розділів цієї розвідки. Тому повторювати сказане - немає чого. Звичайно, Україні не дуже цікаво мати своїм сусідом постійного і традиційного противника. Але такий стан буде ще, очевидно, довго тривати. Якщо Московщина, зведена до своїх етнографічних меж, зможе дійсно переродитися й усвідомити собі, що далеко доцільніше у власних інтересах присвячувати енергію й силу власному культурно-цивілізаційному розвиткові, аніж триманню в ярмі поневолених народів, - тоді настане може доба, коли Україна й Московщина зможуть зажити добросусідським життям. Але - коли це буде? До того часу, Україна муситиме постійно триматися на поготові проти півночі.

x x
x

З виложених в цій розвідці теоретичних міркувань, випливають і практичні завдання української зовнішньої політики: праця в усіх намічених напрямках уже тепер для підготовки реалізування майбутніх плянів української концепції і для підшукування прихильників і союзників до її здійснення.

Треба ствердити, що українська зовнішня політика має вже за собою чимало проробленої роботи. Помиляється той, хто думає, що в цій ділянці нічого не робилося в попередніх роках. Величезну дипльоматично-пропагандивну роботу пророблено як в роках наших чинних, визвольних змагань 1917-20, так і в роках першої української еміграції від 1921 до 1939. Працювали на цьому полі як окремі громадяни чи політичні українські угруповання, так і зокрема Уряд УНР і його відпоручники. Не є темою цієї розвідки писати про ту колосальну роботу, яку виконав уряд УНР на міжнародньому форумі - всупереч твердженням декого, ніби цей уряд був недіючим. Цілі томи були вже видані /на жаль, тепер вичерпані / і ще можуть бути видані з нотами і меморіялами Уряду та співзвучних з ним установ й організацій до Ліги Націй й окремих чужинецьких держав або зі звітами про виступи відпоручників Уряду на різних міжнародніх з'їздах і конференціях.

Хочу вказати тут на кілька лише яскравих фактів:

1/ Численні брошури і книги про Україну французькою й англійською мовами українських або видатних чужинецьких авторів /як напр. франц. депутат Евен, фр. письменник Тісран, швейцарські журналісти Мартен і Бріке, англ. професор Літелтон і т.д./ Всі ці речі появилися друком з ініціятиви і заходами відпоручників Уряду УНР.

2/ В 1930 р. - отже десять літ після залишення Урядом УНР української території - внаслідок довгих і впертих заходів урядових чинників, американський сенатор Копеланд зложив в американському сенаті проект закону, в якому домагався негайного визнання еміграційного Уряду УНР і призначення при ньому амбасадора С.Д.А. Цей виступ мав, звичайно, тоді лише демонстративні наслідки, але він набрав величезного розго-

лосу, і при цій нагоді про Україну писала преса всього світу.

3/ В 1934 році, при прийнятті СССР до Ліги Націй, внаслідок довгої і впертої кампанії швайцарської преси, яка покликалася на заяви Уряду УНР і приводила тексти його нот до Ліги Націй, Президент Швайцарії Мотта, виступаючи проти прийняття СССР до Ліги Націй, заявив, що поневолена Україна має всі права на визволення і симпатії світу.

Треба підкреслити, що у всій своїй діяльності на міжнародньому форумі, Уряд УНР підкреслював демократичний характер українського руху, шукав зв'язків з західніми европейськими й американськими демократіями і виявляв свою неприхильність до фашистсько-тоталітарних систем правління та недовіря до традиційно агресивної Німеччини. Про це яскраво свідчить заява Уряду УНР в листопаді 1939 р., коли - всупереч може навіть частинній опінії деяких українських кіл - уряд в свойому й українського народу імени проклямував солідарність України з Францією й Англією проти гітлерівської Німеччини.

Може декого буде дивувати така політика Уряду УНР, коли зважити, що західньо-европейські держави властиво нічим реальним не виявляли своїх симпатій до України. Але політика не робиться місяцями, навіть не роками, а часом цілими десятками літ. Власне на тому полягає зручність ведення політики, щоб не зражатися часовими неуспіхами, а послідовно вести таку лінію, яка принесе добрі результати в майбутньому.

Польща сто літ провадила політику оперта на західніх демократіях - і проти Москви, і проти Німеччини - і нарешті ця політика в 1919 році дала для неї бажані результати. Чинники Уряду УНР передбачали і розуміли, що лише в оперті на західні демократії Україна може виграти на міжнародньому форумі. І тому Уряд УНР завжди підкреслював свою демократичність і демократичний характер українського руху та провадив антитоталітарну й антинімецьку лінію в своїй політиці, проголошуючи симпатії до західньо-европейської та американської демократій.

Базуючись на цих незаперечних фактах минулого, українці, маючи на чолі своєї визвольної політики Уряд УНР - з його демократичною, антинімецькою й антифашистівською маркою - можуть сміливо і з піднесеним чолом виступити перед зовнішнім демократичним світом. Ці минулі факти облегчать нам сьогоднішню працю на міжнародньому форумі. Проте помилкою було би думати, що перед нами стелиться легкий шлях. Мусимо виконати на цій ділянці ще величезну роботу і перебороти величезні труднощі і перешкоди. Однак маємо надію, що українська зовнішня політика виконає колосальні завдання, які перед нею стоять. Від цього у великій мірі залежить ціле майбутнє української нації.

-----ooOoo-----

ПРИМІТКА: На сторінці 25-ій перед початком розділу II "Українська Концепція", пропущено такий уступ:

4. Існування неповязаних між собою суверенних европейських держав, які лише входили б до світового наддержавного організму. Цю концепцію належить відкинути без особливої аргументації, бо хоч сама по собі вона ніби задовольняє вимоги вільнолюбної нації, але сучасні обставини накладають обов'язок шукання серед чужинців приятелів і спільників, що, зрештою, і є завданням зовнішньої політики кожного народу.

/Продовження зі сторінки 22-ої/

6. Одночасне належання до двох політичних організацій може викликати непорозуміння, бо дана особа могла б діставати неоднакові політичні директиви від керівних органів одної і другої організацій. До того треба додати, що згідно зі статутом нашої організації /параґраф 10-ий /, членам УНДС виразно заборонено належати до іншої політичної організації.

7. З уваги на вище зазначене, Президія Ц.К. закликає всіх членів УНДС, які вступили до "Союзу Земель Соборної України," вирішити найдалі до 15-го липня 1948 року, до якої організації вони бажають належати, себто виступити з "Союзу Земель Соборної України" або подати заяви про виступ з УНДС.

ПРЕЗИДІЯ Ц.К. УНДС

12 червня 1948 року.

-------oooOooo-------

З М І С Т

	Стор.
1. Селянство - Відпорна сила проти комунізму	1
2. Завваги до Українсько-Польської Дискусії	5
3. Резолюції Центрального Комітету і Контрольної Комісії Українського Національно-Державного Союзу..	9
4. Ладут	11
5. Напрямна Зовнішньої політики УНДС	17
6. Витяг з протоколу	20
7. Від Президії Центрального Комітету УНДС	21
8. Проблеми Української Зовнішньої Політики	23

-------oooOooo-------